

The Project Gutenberg eBook of Rahaa: Romaani, by Victoria Benedictsson

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Rahaa: Romaani

Author: Victoria Benedictsson

Translator: Salme Setälä

Release date: March 4, 2012 [EBook #39034]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK RAHAA: ROMAANI ***

Produced by Tapio Riikonen

RAHAA

Romaani

Kirj.

ERNST AHLGREN [Victoria Benedictsson]

Suomentanut Salme Setälä

Otava, Helsinki, 1916.

ERNST AHLGREN.

Victoria Benedictsson (synt. Bruzelius), ruotsalainen naiskirjailija, joka käytti kirjailijanimeä *Ernst Ahlgren*, eli vv. 1850-88. Jouduttuaan jo nuorena naimisiin häntä paljoa vanhemman postimestari Benedictssonin kanssa hän alkoi v. 1884 esiintyä kirjailijana, julkaisten romaaneja ja novelleja, joihin oli saanut aiheet Skånesta. Hänen kirjansa ovat raittiita, terveitä tosielämän kuvauksia, joissa kirjailija terävällä psykologisella silmältä ja karaistulla elämänyymmäryksellä käsittelee olevia oloja. Hänen teoksistaan mainittakoon novellikokoelmat "Från Skåne", "Folklif och småberättelser", romaanit

"Pengar" (joka nyt ilmestyy suomennettuna nimellä "Rahaa"), "Fru Marianne", "Modern", näytelmät "Den bergtagna", "I telefon" sekä yhdessä kirjailija Axel Lundegårdin kanssa kirjoitettu "Finalen". Loppuikänsä hän oli hyvin kivulloinen ja päätti itse päivänsä Kööpenhaminassa. Hänen kuolemansa jälkeen Lundegård julkaisi hänen jälkeen jättämät teokset "Modern" ja "Berättelser och utkast" sekä hänen kirjeisiinsä perustuvan elämäkerran, "Victoria Benedictsson, sjelfbiografi ur bref och anteckningar". — Meillä on *Helmi Krohn* julkaissut teoksen nimeltä "Siipirikko, Ernst Ahlgren kirjailijana ja ihmisenä", joka erinomaisen mielenkiintoisella tavalla esittää onnettoman kirjailijattaren elämäntarinan. Tässä teoksessa luemme m.m. seuraavatkin Ernst Ahlgrenin kirjailijaluonnetta kuvaavat sanat:

"Harvan kirjailijan tuotanto on puhjennut esiin samassa määrin hänen omasta elämästänsä kuin Ernst Ahlgrenin. Jokainen sana, jonka hän kirjoittaa, on ikäänkuin taistelua hänen omasta olemassaolostansa. Hän nousee haarniskaan elämän puolinaisuutta vastaan siksi, että hän itse on murtua sen painon alle, hän taistelee elämän kaksinaisuutta vastaan siksi, että se uhkaa viedä hänet itsensä perikatoon. Ja koko suuren rakkautensa elämää kohtaan hän päästää teoksissaan valloilleen sentähden, että hän itse taistelee sairaalloista epätoivoa ja kuoleman huumausta vastaan."

I.

Kylässä oli ainoastaan yksi katu, jos sitä saattoi tällä nimellä edes kunnioittaa, sillä se oli aivan yksinkertaisesti vain kapeanpuoleinen, kivittämätön ja huonosti hoidettu tie. Toisella puolella seisoi rinnatusten viisi, kuusi keho rakennusta, toisella näkyi muutamia talonpoikaistaloja niin pitkän välimatkan päässä toisistaan, että niiden väliin jäi tilaa sangen isolle puutarhalle. Nämät talot olivat kylläkin kunnioitusta herättäviä leveine riveineen ja säännöllisine neliöineen, mutta ohikulkijaan ne tekivät varsin epäystävällisen vaikutuksen, sillä ne seisovat kaikki selin, s.o. niiden ulkorakennukset olivat tien puolella. Ainoastaan yhdessä kohtaa, missä portti oli jätetty auki, saattoi nähdä pihalle, jossa ei ainoatakaan elävää olentoa liikkunut, paitsi kanaperhe, joka kuljeskeli ja kuopi olkia.

Oli ollut kylmä ja sateinen kesä; nyt se olikin jo lopussa.

Kädet työnnettyinä ahtaaksi käyneen palttoon taskuihin kulki nuori tyttö katua pitkin. Hän näytti iloiselta ja reippaalta: käynti oli vailla kaupunkilaisnaisen sipsuttelevaa viehkeyttä, liikkeet olivat pikemmin huolettomat kuin keskenkasvuisen pojan. Suruttomasti hän tutki taivaan harmaita pilviä, nähdäkseen tulisiko taas sade. Senjälkeen hän avasi matalan tuvan oven ja astui eteiseen, joka oli juuri niin suuri, että ovet töin tuskin sivuuttivat toisensa. Hän avasi seuraavankin oven soittokellon mielettömästi rämistessä.

Tämä oli kylän ainoa sekatarakauppa, ainoa paikka, josta sai ostaa tupakkaa, kahvia ja sokeria. Oikea hökkeli sitä paitsi — matala, pimeä, savuttunut — täynnä epämääräistä harmaanpaperin, suovan ja jos jonkin hajua.

Nuori mies seisoi kauppapöydän takana, kyynärpäät pöytää vasten nojautuneina ja pää painuneena kirjan yli. Hän näytti yhtä valoisalta ja ystävälliseltä kuin puoti oli pimeä ja ikävä.

Nuoren tytön astuessa sisään oikaisi hän itseänsä ja kumarsi. Hän oli varsin kaunis. Vaalea tukka oli aaltomainen, kiiltävä kuin silkki ja suoraan ylöspäin kammattu. Iho oli naisellisen vaalea, eikä sellaisia sinisiä silmiä kuin hänellä ollut kellään muulla. Älykkäisyyttä loisti silmälasien takaa, mutta koko kasvojen ilmeessä oli jotakin painostavaa ja suun ympärillä hempeä piirre, joka hyvinkin helposti olisi voinut muuttua synkkämielisyydeksi. Hänessä ei ollut mitään uljuutta, ei miehekkyyttä; hän muistutti tainta, johon valon puutteessa puhkeaa valkeita lehtiä vihreiden asemasta.

Kenenkään mieleen ei helpolla pälkähtänyt sanoa epäystävällistä sanaa Aksel Möllerille. Hänen katseessaan ja ryhdissään oli aina jotakin selittämätöntä, ikäänkuin anteeksi pyytävää. Jokainen tunki ehdotonta sääliä — eikä hän kuitenkaan ollut sairas, ei vanha eikä köyhä.

Yksinpä Selma Bergkin hillitsi vaistomaisesti poikamaisia liikkeitään puhuessaan hänen kanssansa.

"Minä en aio tehdä kauppaa," sanoi Selma astuen kauppapöydän luo, "minä tahtoisin vain pyytää teiltä jotakin."

"Minultako?" toisti Aksel Möller iloisesti ja heikko puna kohosi hänen poskilleen.

Selma tuli hämilleen. He olivat kyllä tavanneet toisensa pappilassa muutamia kertoja, mutta tämä oli kaikessa tapauksessa kauhean tungettelevaista. Aksel Möllerin arkuus tarttui häneenkin ja hänen sormensa alkoivat hermostuneesti leikkiä nuorakerästä irtaantuneella päällä.

"Rikhard on kertonut, että teidän äitinne isällä on koko joukko setänne piirustuksia ja luonnoksia."

Silmälasien takana alkoi loistaa, tuo katse merkitsi jonkinlaista hiljaista myöntymistä.

"Minä tahtoisin ... oi, minä olisin niin kiitollinen, jos tahtoisitte pyytää äidinisääne... Minä olisin niin kovin iloinen, jos saisin nähdä ne."

Nuori mies vaikenä ja näytti epäilevän.

Selma punastui, niin että kyyneleet nousivat hänen silmiinsä. — Hän oli varmaankin ollut kauhean tungetteleva.

"Luuletteko ehkä, ettei äidinisääne..."

"Vaari, mitä vielä. Hänestä ei mikään ole niin hauskaa, kuin saada näyttää niitä." — Aksel epäröi hiukan. "Minä menen sanomaan äidille," sanoi hän sitten reippaasti.

Hän meni perheen puolelle ja palasi hetken kuluttua.

"Olkaa hyvä ja astukaa sisään," sanoi hän pitäen ovea auki.

Selma seurasi kutsua ja astui suureen arkihuoneeseen, jossa oli pienet ikkunat molemmilla sivuilla. Ikkunan ääressä istui muori Möller ja hänen tyttärensä käsitöiden ääressä.

Selma oli nähnyt muorin vain kirkossa, mutta noita terävänäisiä kasvoja ei hevin unohtanut, kun kerrankin vain oli ne nähnyt.

Poika esitteli, ja nuori tyttö pyysi muutamain sanoin rohkeuttaan anteeksi. Hänen anteeksipyyntönsä otettiin jotenkin nyrpeästi vastaan, mutta Selma ei välittänyt siitä. Hän tunsu Möllerin muorin, niinkuin jokainen tuntee toisensa tuollaisessa pienessä kylässä, ja hän tiesi, ettei muorilla ollut tapana koskaan olla rakastettava. Mitä tekemistä hänellä sitä paitsi oli akan kanssa! Hän pisti vain kätensä palttoontaskuihin ja tekeytyi katupoikamaiseksi. Siten hänellä aina oli tapana tehdä, kun joku osoittautui epäystävälliseksi.

Selman utelias katse kiiti ympäri huonetta ja pysähtyi pieneen tauluun, joka riippui piirongin yläpuolella. Oli parasta pitää nyt varansa, tänne ei kumminkaan toista kertaa pääsisi. "Onko enonne tuon maalannut?" kysyi hän kääntyen nuoren miehen puoleen. Mutta ennenkuin tämä ennätti vastata, puuttui muori puheeseen:

"Ei, sen on Aksel tehnyt. Lapsena hän töherteli sellaista."

"Aiotteko maalariksi?"

"Ei, sitä hän *ei* aio. Meidän suvussamme on ollut *yksi* maalari, ja siitä on jo ollut enemmän kuin tarpeeksi."

"Kuinka hyvin se on tehty. Herra Möller on varmasti perinyt taipumuksensa enoltaan."

"Siinä tapauksessa hän ei myöskään ole perinyt häneltä mitään muuta, eikä se paljon ole. Hänelle tuhlamalla vain tuhlattiin rahoja, ja kun hän kuoli, ei hän jättänyt jälkeensä mitään muuta kuin velkoja."

"Mutta ajatelkaa — sellainen nimi!"

"Ei siitä mies elä, sen voin neidille vakuuttaa."

Möllerin muori puri huulensa yhteen tavalla, joka auttamattomasti katkaisi keskustelun.

Selma katsahti nuoreen mieheen. Tämä ymmärsi hänen tarkoituksensa.

"Vaarin huone on täällä, saanko pyytää tätä tietä."

Jättäen emännälle hyvästi Selma poistui huoneesta, ja kun hänen saattajansa oli sulkenut oven heidän jäljessään, veti hän helpoituksen huoahduksen.

He kulkivat vierashuoneen läpi — kylläpä se oli jäykkä, mauton ja symmetrinen. Värisytti aivan sitä katsellessa.

Seuraava huone oli sävyltään aivan toisellinen.

"Tämä on minun huoneeni," sanoi herra Möller.

Selma katseli ympärilleen. Hänen katseensa oli niin terävä, että hän huomasi kaikki pienimpiä yksityiskohtia myöten.

Huone oli yksinkertainen, mutta hyvin kodikas. Siellä olisi voinut istua tuntikausia tuntematta yksinäisyyttä, siinä määrin omistajan aisti oli painanut leimansa kaikkeen.

"Te lulette paljon," sanoi hän katsellen ympärilleen.

"Kaikkina vapaina hetkinä."

"Mitä sitten?" kysyi Selma ja tarkasteli muutamien niteitten selkiä, jotka näyttivät olevan kotoisin maalaishuutokaupasta. "Ah, romaaneja! Ettekö lue mitään muuta?"

"Kyllä, runoutta; siitä minä enimmin pidän, ja sitten historiallisia teoksia. Eikö neiti koskaan lue romaaneja?"

"Kyllä, se on selvä, mutta minä luen myöskin filosofiaa ja fysiikkaa."

Hänen äänenpainonsa, jota olisi aivan mahdoton jäljitellä, jäi Aksel Mölleriltä huomaamatta; hän oli liiaksi naiivi nauraakseen. Päin vastoin, hän tunsu melkein ihailua.

"Eikö se ole vaikeaa?" kysyi hän arasti.

"Se riippuu siitä, miten asian ottaa," vastasi Selma kevyesti. Hän alkoi jo tuntea olevansa voiton puolella.

"Soitatteko viulua?"

"Soitan väliin."

"Kuka on teitä opettanut?"

"Olen opetellut itse, äiti ei koskaan ole tahtonut uhrata varoja minun tähteni."

"Ja tuo pieni pianino, onko sekin teidän?"

"On, mutta se on kovin huono, toivoisin, että minulla olisi varaa hankkia uusi."

"Varaa?" matki Selma. Tiedettiin, että Möllerin muori oli rikas.

Hän nyökäytti päätään itsekseen hyvin merkillisellä tavalla, ikäänkuin hän olisi tahtonut sanoa: nyt minä ymmärrän.

Kaikkialla huoneessa oli paljon houkuttelevaa, sellaista, mikä olisi ihastuttanut "kokoiluhaluista" koulupoikaa, sammalia ja kiviä, isoja näkinkenkiä, piikivisiä nuolenpäitä ja — kaikista paras! — pieni akvaario, hyvin alkuperäistä laatua, jossa oli "vesipöpöjä" ja vesiliskoja. Mutta ei sopinut viipyä siellä kauemmin, ja niinpä he menivät eteenpäin.

Pienen käytävän eli eteisen kautta he tulivat ukon huoneeseen.

"Vaari, neiti Berg haluaa nähdä enon piirustuksia," sanoi Selman saattaja astuessaan sisään ja pitäessään hänelle ovea auki. Hänen äänessään oli aivan toinen sävy kuin äsken.

Ukko istui kiikkutuolissa kirjoituspöytänsä ääressä ja luki. Hän nousi työntäen silmälasinsa otsalle. Selvästi saattoi huomata, että tyttärenpoika oli hänen näköisensä, mutta ukko oli olenolta reippaampi.

"Tervetuloa," sanoi hän sydämellisesti ja ojensi Selmalle kätensä.

"Minä olen hyvin tunkeileva," sanoi tyttö katsellen ujostelematta ukkoa, "mutta minusta ei mikään ole hauskempaa kuin piirtäminen; minä olen aivan hullaantunut siihen ... ja kun nyt tiesin, että täällä on niin paljon nähtävää... Kiusaus oli liian suuri." Hän purskahti pieneen aiheettomaan nauruun. Se kuului reippaalta ja miellytti ukkoa.

Aksel seisoi keskellä lattiaa nojaten milloin toiseen, milloin toiseen jalkaansa ja näytti ikäänkuin nauttivan jostakin.

"Se oli hyvin kiltisti tehty," sanoi ukko ja taputti tyttöä tuttavallisesti olalle, ikäänkuin he olisivat olleet vanhoja ystäviä.

Tyttärenpoika katseli ympärilleen ilmeisellä mielihyvällä, vaikka kaiken tämän täytyikin olla niin sanomattoman tuttua hänelle.

"Neiti," sanoi hän äkkiä, "mitä pidätte?" Hän osoitti kivipainokuvaa, joka riippui vastapäätä ikkunaa, vuoteen yläpuolella.

Nuori tyttö seiso i hiljaa ja katseli. Itse aihe tässä taulussa miellytti häntä — häntä, joka eli vielä puoleksi lapsuuden satumaailmassa. Siinä hän se oli ilmielävänä, ihanine satuolentoineen, jotka olivat haaveellisia ja lumoavia kuin itse kesäyö. Se oli jotakin häntä varten!

Aksel Möller pidätti aivan henkeään, siinä määrin hän pelkäsi häiritsevänsä.

Täällä vaarin huoneessa olivat itäneet ne siemenet, jotka luonto oli kylvänyt hänen sieluunsa, täällä olivat ne versoneet ilman valoa ja ilmaa — sairaaloisesti ja kituen — ja täällä hän oli oppinut kunnioittamaan vanhusta ja vainajaa. Hänestä tuntui kuin taiteilijan henki olisi jäänyt tänne, ja kun Selma nyt seiso i siinä äänettömän ihailun vallassa, niin palveli hän juuri *hänen* jumalaansa.

Yksinäisyys sekä äidin ankaruus olivat lapsuudesta alkaen pakottaneet hänen tahdonvoimansa kutistumaan kääpiömäiseksi, samalla kun ne olivat kehittäneet mielikuvituksen niin voimakkaaksi, että se olisi voinut täyttää jättiläisen pään. Hän oli luonteeltaan niitä ihmisiä, jotka luulevat olevansa luodut kärsimään ainoastaan siksi, että heillä on kykyä antautua sellaisen mielentilan valtaan.

"Oi miten ihastuttavaa!" huudahti Selma ja levitti sormiansa päällysnutun taskuissa.

Syntyi jälleen hiljaisuus.

Hänen kuulijansa eivät olleet herkät huomaamaan koomillisuutta, eivätkä he käsittäneet sitä vastakohtaa, mikä vallitsi täysikasvuisen neidon ihastuksen ja näiden teeskentelemättömien nulikkamaisten liikkeiden välillä.

"Entäs mitä nämä ovat?" sanoi hän osoittaen toisia tauluja, jotka koristivat seiniä. Olihan hänen mahdotonta ikuisesti seisoa siinä ja ihailla.

"Kaikki hänen teostensa jäljennöksiä. Niitä hän tavallisesti lähetti minulle kotiin. Ja tuo öljymaalauus on hänen omakätinen harjoitelmansa," sanoi ukko ylpeydellä.

Siinä oli alaston ruumis ja voimakaspiirteinen, ruma pää. "Uh niin kauheaa!" ajatteli Selma koulukielellään, mutta ei sanonut mitään.

"Hämärtää hiukan. Enkö saa syyttää vaarin lamppua?" kysyi Aksel.

"Olinpa tyhmä, kun tulin tänne näin myöhään!" valitti Selma, "mutta se johtui siitä, että kuljin tunnin aikaa miettien uskaltaisinko tulla vai en."

Nyt he nauroivat, ja samassa oli jää murrettu. Selma tuns i voittaneensa heidän suosionsa.

"Saanko ottaa päältäni?" sanoi hän. Ja ukko itse auttoi päällystakkia hänen yltään, tyttärenpojan syyttäessä lamppua ja vetäessä alas kaihtimia.

Näyttipä siltä kuin vanhat huonekalut olisivat vain tätä kaivanneet. Ne eivät tuntuneet enää jäykiltä eivätkä kulmikkailta. Kaikki sopi niin erinomaisesti yhteen; pelkkiä vanhoja muistoja ja vanhoja taruja. Siinä huoneessa tuns i olevansa kuin kotonaan.

Tyttärenpoika asetti vaarin tuolin paikoilleen ja pyysi vierasta siihen istumaan. Iloinen ilme kaunisti hänen kasvojaan; hän näytti nyt tavallista reippaammalta.

"Otatko, vaari, salkut nyt esille?" sanoi hän.

Vanhus avasi pulpetin ja alkoi etsiä aarteitaan. Selma hypähti pari askelta ja istuutui nojatuoliin. Kuinka vapaasti saattoikaan olla näiden ihmisten parissa!

Hän nojautui taaksepäin selkänojan yli nähdäkseen taakseen huoneeseen. Lampunvalo lankesi sivulta päin hänen kohotetuille kasvoilleen ja valaisi kirkkaasti hänen upeaa, kehittynyttä vartaloaan. Kaunis hän ei ollut, pikemmin päinvastoin, mutta hänessä oli tuoreutta, joka muistutti pilvetöntä talvipäivää, lunta ja kulkusten kilinää.

Tämä huone miellytti häntä. Siinä ei ollut mitään puolinaista, sellaisenaan se teki kokonaisen vaikutuksen. Sanomattomalla ilolla hän antoi katseensa liukua pitkin seiniä ja hyllyjä. Kaikki oli täyteen ahdettua: mikään paikka ei ollut jätetty käyttämättä. Ja kaikki oli niin tummaa, jotta lampunvalo suorastaan imeytyi siihen. Miten hauskalta tuntuisikaan saada penkoa näitä kaappeja ja laatikoita! Hän

naurahti.

"Täällä on hyvin hauskaa!"

Hänen ilonsa heijastui nuoren miehen kasvoihin. Tämä seiso ja katseli häntä.

"Kas tässä," sanoi ukko ja asetti joukon harjoitelmia pöydälle. Sitten hän veti tuolinsa Selman viereen, voidakseen selittää kaikkea; ja tyttärenpoika seiso takana katsellen Selman olkapään yli.

Selma oli kovin huvitettu — hän tutki ja kyseli. Ja hän katseli niin luottavasti ukkoon, että tämän umpimielisyys suli: hän tuli avomieliseksi ja puheliaaksi. Heidän käydessään salkun sisällön lävitse hän kertoi tästä pohjastaan, joka oli ollut hänen elämänsä ylpeys.

"Katsokaa, minä olin tavallinen maalari," sanoi hän, "ja voin vakuuttaa teille, että osasin ammattini. Minulta hän sai ensimmäiset perusteet ja — nähkääs neiti — *siitä* hänellä oli hyötyä myöhemminkin."

Siinä oli ukon tyhjentyvät ilonlähde, juuri siinä, että hän oli antanut pojalleen "ensimmäiset perusteet". Se oli hänen evankeliuminsa ja siihen hän uskoi, vaikka kaikki muu olisi sortunut.

"Minäpä sanon neidille, että kyllä se maksoi rahaa. Ensiksikin kouluttaa häntä Lundissa — sillä nähkääs, hänen täytyi saada oppia, olihan se luonnollista. Sillä nähkääs, jos tahtoo tulla taidemaalariksi, niin ei siinä kyllin, että osaa töhriä väreillä, täytyy myös tietää yhtä ja toista. — Ja sitten Tukholman taideakatemiassa. Mutta minähän olin kova työntekijä, enkä tiennyt mitään suurempaa iloa kuin saada työskennellä poikani puolesta. Saara, hän oli pahoillaan — tietysti — mutta ei *siitä* tarvinnut välittää."

Saara, se oli Möllerin muori.

Aksel nykäisi vanhusta. Hänestä nuo viimeiset sanat eivät olleet täysin sopivia. Olihan neiti Berg hieno neiti. Vaarin olisi pitänyt säilyttää arvokkaisuutensa.

Selma katsahti ylös ja hymyili ikäänkuin sanoaksensa: antaa hänen puhua.

"Parooni oli kelpo mies," jatkoi ukko, "sillä hän auttoi poikaa aina, kun kova tuli eteen."

Vanhalla maalarilla oli vain yksi parooni koko maailmassa, se nimittäin, jonka maatilalla hän oli työskennellyt.

Ja niin jatkoi hän kertomustaan.

Selma osasi kuunnella sellaisella hartaudella ja antaumuksella, mikä tekee miellyttävän vaikutuksen kertojaan, ja hänen mieltävä ilmeensä vaikutti yhtä voimakkaasti kuin hienoin imartelu.

Kaikki oli hänestä ihmeen mielenkiintoista — huone, ihmiset, kertomus.

Haaveellinen taulu kuuvaloineen ja vedenneitoineen oli jo kokonaan häneltä unohtunut.

Kaiken aikaa seiso nuori mies hänen tuolinsa takana nauttien siitä ilosesta rattoisuudesta, jonka Selma oli tuonut mukanaan. Hänelle hän merkitsi jotain aivan toista, kuin mihin hän oli tottunut, sillä äidin taloon tuli harvoin muita kuin talonpoikaisvaimoja tai silloin tällöin rikkaita talontyttäreitä sisaren luo vieraisille, jotka koettivat esiintyä niin hienosti ja ylhäisesti, että tuskin osasivat puhua ja liikkua kuin tavalliset ihmiset. Jonkunmoisella tyhmällä rahanylpeydellä Möllerin muori halveksi kaikkia "säätyläisiä," ja kaikista rukouksista huolimatta hän ei sallinut tyttären käyttää hattua. Huivi hänellä piti olla.

Alkoi jo olla myöhäistä, mutta Selma ei näyttänyt huomaavan sitä. Täällä oli vielä niin paljon kyseltävää ja selville saatavaa. Hänen molemmat isäntänsä iloitsivat siitä, mutta samalla he tunsivat pelkoa, aivan kuin pienen linnun rohkeasti hypätessä huoneeseen pelkää jollakin varomattomalla liikkeellä voitansa muistuttaa sille, ettei se ole oikealla paikallaan. On ihanaa nähdä se niin turvallisena ja luottavana, eikä kuitenkaan voi tietää, minä hetkenä se saattaa pyrähtää lentoon.

Väliin kun Selma löysi piirustuksen, josta hän piti enemmän kuin muista, heittäytyi hän taaksepäin tuolin selkänojaa vasten ja katseli nuorta miestä silmiin nähdäkseen oliko tämä yhtä ihastunut. Silloin kohtasi hän aina hänen katseensa hymyilevänä, vaikka niissä samalla kuvastuikin jonkinlaista raskasmielisyyttä.

Selman otsa oli leveä ja valkoinen, keltaiset suortuvat valuivat tuuheana otsatukkana, nenä oli pieni ja lystikkään muotoinen, iho mahdollisimman terve väriltään ja ohuet huulet niin kirkkaan punaiset, että ne näyttivät aivan maalatuilta. Mutta siihen oli ehkä vain kaulan valkeus syynä. Kasvojen alaosa oli yhtä terävä ja kulmikas kuin yläosa leveä ja luja. Se antoi niille varman ilmeen samalla kun se teki ne

rumiksi.

"Oi, miten myöhäistä jo on ja aivan pimeäkin!" huudahti Selma hypähtäen niin kiivaasti ylös, että tuoli töytäsi Akselia.

"Mitähän kello voi olla?" Selma käänsi päätään joka suuntaan etsien katseellaan kelloa. "Puoli kahdeksan! Olen aivan onneton sedän ja tädin vuoksi; en ennätä ajoissa kotiin illalliselle."

Hän hyökkäsi vuoteen luo, jolla päällystakki oli ja veti sen ylleen yhdessä kädenkäänteessä.

"Tuhat kiitosta tästä hauskuudesta," sanoi hän pudistaen ukon kättä samalla kun hän taitavasti kiinnitti hatun päähänsä vapaalla kädellään. "Mutta — voi, jospa olisin kotona!"

"Minä tulen neitiä saattamaan," sanoi Aksel.

"Sepä hyvä. Mutta — kylläpä minä nyt saan toruja!"

Aksel avasi oven.

"Eikö voi päästä ulos muuta tietä, kuin äitinne huoneen kautta?" sanoi Selma nopeasti.

"Kyllä, tästä eteisestä," vastasi Aksel ja tunsi samalla itsekin helpotusta.

He tulivat ulos pienelle kyläkadulle. Oli pimeää ja hieno tihkusade löi heitä vastaan.

"Odottakaa hetkinen, niin juoksen hakemaan vaarin sateenvarjon."

Aksel juoksi sisään ja palasi pian takaisin, ja sitten he lähtivät liikkeelle. Selma kulki aivan Akselin lähellä, sillä tämä piti sateenvarjoa ylhäällä.

"Me menemme kai oikotietä ratapengertä pitkin," sanoi Aksel.

"Niin," vastasi Selma. Ja sitten he olivat hetken vaiti.

Kun he tulivat veräjälle, avasi Aksel sen, ja he kulkivat sileää rataa pitkin kiskojen välissä, missä rataavartioiden jalat olivat polkeneet maan kovaksi.

"Eikö teidän ole mukavampi, jos tartutte minua käsivarteen?" kysyi Aksel.

Selma tuumi hetkisen kävisikö se laatuun, sitten hän otti häntä käsivarresta kiinni.

Sade rapisi sateenvarjoa vasten, sillä tuuli kovasti. He kulkivat tasaisin askelin.

"On opettavaista kuulla, miten toiset ovat uurtaneet itselleen uran," sanoi Selma.

"Minusta se on masentavaa."

"Kuinka niin?"

"Siksi että se on jo liian myöhäistä."

"Mutta miksi ei siitä ole tullut mitään ennemmin?"

"Rahaa, rahaa! Äiti ei välitä mistään muusta koko maailmassa kuin rahasta. Ennen en sitä ymmärtänyt, nyt sen huomaan."

Selma tarttui lujemmin Akselin käsivarteen kiinni, ja molemminpuolinen arkuus oli kadonnut. Hän huomasi, että Akselia halutti puhua hänen kanssaan aivan kuin vanhalle viisaalle ihmiselle. Siinäähän oli miltei tehtävä täytettävänä.

"Kertokaa," sanoi Selma nopeasti.

"Mitä?"

"Kaikki. Ettekö luule, että minä osaan olla vaiti?"

"Ei siinä ole mitään kerrottavaa; ei mitään, joka voisi tuottaa huvia kellekään."

"Tuottaa huvia," huudahti Selma halveksivasti. — Aivan kuin hän ei jo kauan sitten olisi ollut niin suuri, ettei hän kaivannut enää huvitusta!

Syntyi muutaman hetken äänettömyys. Selma oli loukkaantunut.

Aksel huomasi sen.

"Välittäisittekö te sellaisesta?" sanoi Aksel epäröiden ja jonkunmoisella pehmeydellä.

"No niin," sanoi Selma painokkaasti ja nykäisi Akselia käsivarresta. Siten hänellä oli tapana tehdä, kun hänen koulutovereillaan oli jotakin sydämellään, jota heidän oli vaikea saada sanotuksi.

"Ah, neiti, olisipa minun sisareni edes hiukan teidän kaltaisenne!"

"Millainen hän on sitten?"

"Hän ei välitä mistään — ei yhtään mistään — ja minä olen niin kauhean yksinäinen!"

"Mutta teillähän on vaari."

"Hän on niin vanha."

"Ja onhan teillä serkkunikin, Rikhard."

"Ero on niin suuri. Hän on yliopistossa, minä tiskin ja nuuskalaatikon välissä."

"Ja sittenhän teillä on minut. Mitä se nyt oli? Kertokaa!"

Aksel vaikenä hetkeksi, Selma oli lausunut pari sanaa, jotka hänen täytyi toistaa itsekseen. Hänen äänensä oli muuttunut, kun hän vastasi; siinä oli jotakin pidätettyä.

"Neiti, minä en edes osaa puhua. Minulla ei ole koskaan ollut ketään, kelle puhua."

Selma vaikenä. Naisellinen vaisto sanoi hänelle, että Aksel vain tarvitsi aikaa.

"Minulle on tehty vääryyttä," alkoi hän, "minä en ole mitään, minä en osaa mitään, ja kaikki mihin ryhdyn, käy huonosti. En osaa edes kunnolla myödä silliä ja suolaa ... en osaa kehua tavaroitani. Kaikki on minulle yhdentekevää. Olen kyllästynyt siihen kerrassaan."

"Miksi ette sitten antaudu jollekin muulle alalle?"

"Äiti ei tahdo."

"Miksikä ei?"

"Hän arvelee, että minun tulee ottaa puoti haltuuni; se elättää kyllä miehensä."

"No?"

"Jaksanko minä elää tuollaisessa pienessä komerossa päivät päästään?"

"Mutta miksi ette matkusta tiehenne?"

"Mistä minä saisin millä matkustaa? Ja pitkällekö sitä pääsee ilman tietoja ja suosituksia? Jos käteni ja jalkani olisivat sidotut, ei tilani voisi olla sen pahempi."

"Mutta tehän olette täysi-ikäinen?"

"Mitä se auttaa, kun ei ole mitään, mitä täysi-ikäisenä hallita."

"Eikö teillä ole isänperintöä?"

Kysymys kuului hirveän viisastelevalta, mutta Aksel ei kiinnittänyt siihen huomiota. Sellainen meni aina hänen ohitseensa.

"Ei, ei minulla ole. Isä kuoli meidän ollessamme hyvin pieniä, eikä silloin ollut mitään. Äiti itse perusti kaupan ja on koonnut kaikki."

"Hänhän on rikas?"

"Niinhän sitä väitetään."

"Mutta — minäpä tiedän — koska *hän* alotti tyhjästä, niin miksikä ette *tekin* voisi sitä tehdä?"

Tämä kysymys sai Akselin hetkeksi vaikenemaan.

"Ah neiti — ei se ole niinkään helppoa."

"Hm — minä ainakin olen pakoitettu ansaitsemaan rahaa, se on aivan varma."

"Miksikä niin?"

"Isäni köyhtyy köyhtymistään, pian ei hänellä ole mitään minulle annettavaa. Kaikki menee taaksepäin."

Selma lausui viimeiset sanat niin sanomattoman koomillisesti — aivan kuin sillä kaikki olisi ollut sanottu, aivan kuin se olisi ollut kaikkein luonnollisin asia; se, että "kaikki meni taaksepäin". — Väittämätön tosiasia eikä mitään muuta.

"Mihinkä te sitten ryhdytte?" kysyi Aksel mielenkiinnolla, aivan kuin hän olisi löytänyt kultakaivoksen.

"Kas sitä minä en oikein tiedä, mutta rahaa täytyy minulla olla. Katsokaa, minä tahdon tulla maalariksi *eläinmaalariksi* luullakseni — mutta siitä en tietystikään uskalla puhua vielä pitkään aikaan, sillä se maksaa paljon rahaa. Sitä minun täytyy ensin hankkia itselleni."

"Mutta miten te sen teette?"

"Niin, nähkääs, minulla on suunnitelmani ... ja voisihan myöskin tapahtua, että tapaisin jonkun..."

"Kenen?"

"Jonkun, joka voisi auttaa, kuten parooni teidän enoanne."

Aksel oli vaiti. Hän tunsu ikäänkuin pistoksen sydämessään. Entäs jos niin kävisi! Silloin Selma matkustaisi pois — hän pääsisi ehkä eteenpäin — ja hän itse, hän jäisi yksin jäljelle.

"Ajatelkaa jos tekin tulisitte maalariksi, jos meistä tulisi toverit!"

Selman huudahdus tuli äkisti ja reippaasti. Se oli kuin tuulenpuuska, joka äkkiä repi esiin kaikki Akselin romaani-ihanteet, jotta ne alkoivat kierrellä hänen päässään — ilmalinnoja ja kangastuksia — kaikki yhdessä silmänräpäyksessä. Selman toveriksi!... Hän näki hänet jälleen taaksepäin nojautuneena tuolin selkänojaa vasten, kasvot täydessä valaistuksessa... Selma toverina ja vapaus ... vapaus!

Akselin täytyi hetkeksi pysähtyä.

"Mikäs nyt?"

"Hyvä Jumala — niin, niin," sanoi hän vetäen syvältä henkeään.

Ja niin he jatkoivat matkaa. Mutta heidän ajatuksensa olivat poikenneet uudelle ladulle. Pelkkiä tulevaisuuden unelmia, puoleksi leikkiä, puoleksi totta. He olivat yhtäkkiä saaneet yhteisiä harrastuksia, yhteisiä menestyksentoiveita ja yhteisiä vihollisia. Ja siksi he eivät ajatelleet sadetta eikä teitä, vaan kulkivat hyvän matkaa veräjän ohi, josta heidän olisi pitänyt poiketa pappilaa kohti.

Heidän oli pakko kääntyä takaisin.

Aksel huoautti syvään, kun he seisoivat veräjällä, nyt oli enää vain pari askelta jäljellä, sitten heidän tuli erota.

"Aika avun tuopi," sanoi Selma, "se on minun mielilauseeni."

"Sananlaskut valehtelevat," huomautti Aksel raskasmielisellä äänellä.

He kulkivat hetken äänettöminä eteenpäin maantietä pitkin.

"Ajatelkaa, jos olisimme kohdanneet junan, niin tämä olisi ollut viimeinen matkamme," sanoi Aksel; "tuskinpa luulen, että tässä ilmassa olisimme kuulleet sitä."

Hän tunsu erikoista iloa sanoessaan sen.

Selma ei vastannut; hän ajatteli vain nuhteita, jotka odottivat häntä kotona. Ja niin sitä oltiin puutarhanportilla.

"Hyvää yötä," sanoi hän ojentaen Akselille kätensä.

Akselin päähän ei koskaan olisi pälkähtänytkään puristaa sitä lämpimästi.

Ja niin he erosivat.

Kun Selma oli riisunut päällysvaatteensa, meni hän perheen arkihuoneeseen. Setä makasi sohvalla ja luki sanomalehteä, rouva istui vieressä kutoen sukkaa. Selman tottunut silmä huomasi heti, että he olivat syöneet illallisen.

"Täti on hyvä ja suo anteeksi, että tulen näin myöhään," sanoi hän sydämellisellä sävyllä, joka kuitenkin oli vailla kaikkea nöyryyttä, "minä kävin Möllerin muorin isän luona katsomassa kaikkia hänen piirustuksiaan, enkä huomannut ottaa vaaria ajasta. Se oli todellakin kovin harmillista."

Setä oli silmännähtävästi harmissaan eikä kääntänyt silmiään sanomalehdestä, vaikka selvästi näkyi, ettei hän lukenut.

"Kuinka Selma tuli kotiin?" sanoi täti.

"Kävelin tietysti," vastasi Selma, jota heidän happamat ilmeensä loukkasivat.

"Yksinkö?"

"En, herra Möller saattoi minut."

"Mutta sen minä sanon, ettei ole lainkaan sopivaa juoksennella pitkin maantietä herrojen kanssa tähän aikaan päivästä."

"En minä juoksennellutkaan hänen kanssaan."

"Ole viisastelematta," tiuskasi kirkkoherra katsoen ylös.

"Herra varjelkoon — setä," sanoi Selma tarkastellen häntä veitikkamaisella ilmeellä, jota hän osasi oivallisesti käyttää, kun siksi tuli.

"Älä lausu turhaan Jumalan nimeä, sen olen sinulle kerta kaikkiaan sanonut."

Selma kiinnitti häneen veitikkamaisen katseen, joka kokonaan riisti sedältä kaikki aseet ja näytti sanovan: minä vaikenen — kun en kuitenkaan voi puhua mielesi mukaan, ukko kulta.

Setä syventyi sanomalehteensä, sillä hänen oli vaikea näyttää ankaralta, ja sitä hän kumminkin tahtoi. Koko aterian ajan hän oli ollut niin harmistunut, että hänen sisässänsä oikein oli kiehunut. Mutta kun Selma nyt seisoi siinä niin punaisena ja valkeana ja iloisena, niin hän ei keksinyt ainoatakaan sanaa kaikesta siitä mitä hän oli aikonut lausua.

"Mutta sen minä sanon Selmalle," alkoi täti saarnaavalla äänellä — hän ei sinutellut koskaan Selmaa ollessaan suuttunut — "että minun mielestäni on aivan sopimatonta antaa nuorten herrojen saatella kotiin. kun on vielä niin nuori kuin Selma. Oikea rendezvous, Kahdenkeskinen yhtymä! Kyllä kai — sellainenko minun nuoruudessa oli käynyt päinsä? Ei, silloin sai luvan olla varuillaan."

"Mutta minä vakuutan tädille, ettemme puhuneet mitään muuta kuin minkä koko maailma" — olisi voinut kuulla, oli hän aikonut sanoa, mutta hän oli hyvin arka totuudesta ja siksi hän hillitsi itsensä — "niin, se on, me keskustelimme ainoastaan afääreistä," lisäsi hän.

"Afääreistä," matki rouva ihmetyksellä, joka lähenteli kauhua, "onko hän puhunut *sinun* kanssasi afääreistään?"

"On kyllä. Minäkin olen puhunut hänen kanssaan omistani; mitä siinä on?"

"Mitä merkitsevät sinun afäärisi?" kysyi setä hyvin kuivalla äänellä.

Selma astui askelta lähemmäksi, kiihkeän toimintahalun pakottamana. Hän oli hyvin yritteliäs ja rohkea nainen.

"Niin, asian laita on sellainen, että minä tahtoisin ansaita jotakin."

"Vai niin, tahtoisitko sinä sitä?" vastasi setä kunnioittavalla äänellä, jossa tuntui hiukan ivallista vivahdusta, "ja miten se kävisi, jos saan luvan kysyä? Sinä ehkä tahtoisit ruveta herra Möllerin kumppaniksi?"

Selma oli niin innostunut suunnitelmiinsa, ettei hänellä ollut aikaa ajatella mitä mahdollisesti sedän sanojen takana saattoi piillä.

"Niin, tietäähän setä, että minä pensionissa piirsin paremmin kuin muut toverit, ja siksi arvelin parhaaksi antautua jollekin sellaiselle alalle."

"Vai niin."

"Niin juuri. Ja siksi ajattelin, että ehkä setä auttaisi minua, jotta voisin päästä Tukholmaan, teknilliseen kouluun. Siellä saa oppia koko joukon käytännöllisiä töitä, joilla sitten voi ansaita. — Isältäähän minä en voi toivoa apua."

"E-et. Sen Jumala tietää."

"Niin mutta todellakin, setä, oliko se niinkään tyhmää?"

"Saammepä nähdä. Mutta minäpä sanon sinulle, että siihenkin tarvitaan koko joukko rahaa."

"Niin, sehän on nyt varma, ettei mihinkään pääse rahatta!" huudahti Selma huolestuneen ryppyn noustessa otsalle. "Mutta enkö voisi ottaa henkivakuutusta?"

"No mutta *lapsi*," sanoi setä painokkaasti, "mistä sinä olet saanut kaikki nuo hullutukset?"

Selma katsoi alas ja veti häpeissään suunsa myttyyn, mutta ei vastannut mitään. Kaikki nämä epäonnistuneet liikeasioita koskevat lauseparret hän oli oppinut isältä. Ne heruivat alituisesti hänen huulilleen ja tuottivat hänelle aina harmia.

Hän pisti toisen etusormensa leninkinsä napinläpeen ja käänteli ja väänteli sitä hämillään. Hän tiesi tekevänsä itsensä naurettavaksi näillä puheillaan, mutta kun nyt kerta niin oli...

"Minullahan on äitini perintö," huomautti hän punastuen.

"Niin, suurenko luulet sen suunnilleen olevan?" kysyi setä teeskennellyllä vakavuudella.

"Seitsemänsataa kolmekymmentä kruunua ja kahdeksankymmentäkaksi äyriä," vastasi Selma melkein itkevällä ja hiljaisella äänellä. Hän oli hyvin arka pilalle, ja nyt hän tiesi sedän pitävän sitä kovin naurettavana, että hän oli niin selvillä asiasta. Mutta valehdellakaan hän ei voinut.

"Mutta ethän sinä ole täysi-ikäinen etkä voi siis sitä saada!" Setä taisteli naurua vastaan, ikäänkuin kaikki hänen sisässään olisi ollut ylösalaisin.

"Minä arvelin, että jos lähettäisimme anomuksen..."

Nyt nauru puhkesi esille aivan hillittömästi; setä nauroi ääneensä.

Puna oli kohonnut Selman hiusrajaan asti, ja hän työnsi huulensa yhä enemmän eteenpäin, jotta hän ei purskahtaisi itkuun, mutta sittenkin hän seisoi paikallaan lampunvalossa. Hän oli rohkea nainen.

"Niin, minä ajattelen asiaa, ehkäpä se on järjestettävissä," sanoi setä. Nyt hänen kävi sääli tyttöä.

"Voinko siis kirjoittaa isälle asiasta?" lausui Selma katsomatta ylös, yhä edelleenkin afääri-äänellä.

"Sen voit tehdä. Minä kirjoitan myös illalla."

"Mutta rakas Berg," sanoi rouva sievistelevällä äänellään, joka oli täynnä verukkeita, "eihän sellainen voi tulla kysymykseenkään ennenkuin myöhemmin. Eihän voi tietää ... minä tarkoitan, eihän sellainen kuulu naisen kutsumukseen, ja nuo uudet aatteet... niin, menenpä minkin pitkälle, että väitän, ettei se olisi oikeinkaan. Jos vanhemmat naimattomat naiset ryhtyvät sellaiseen, on se aivan luonnollista, mutta Selman iässä on todellakin paljon muuta ja hyödyllisempää opittavaa. Ei ole niinkään helppoa hoitaa taloutta, ja mies, jolla on vähänkin ymmärrystä, pitää totta tosiaan aina huolen siitä, että hän saa kelvollisen tytön."

"Mutta minusta ei kukaan huoli," huomautti Selma ratkaisevalla totisuudella.

Setä yskähti. Se oli teeskenneltyä, varoittavaa yskinää.

"Nyt voi Selma mennä sisään syömään," sanoi täti.

Setä katsoi hänen jälkeensä nähdäkseen milloin hän oli niin kaukana, ettei hän voinut enää kuulla.

"Voihan joka tapauksessa olla hyvä, ettei tarvitse heittäytyä kelle miehelle hyvänsä," sanoi hän.

II.

Oli harvinaisen kaunis syyspäivä, ja Aksel Möller oli avannut kadunpuoleiset ovet päästääkseen ilmaa ja valoa pimeään huoneeseen.

Sokerilaatikolla puodin perimmässä nurkassa hän istui itse, selkä seinää vasten nojautuneena ja viulu leuan alla.

Hän haaveili.

Omituisen vastakohtan muodostivat hänen innostuneet kasvonsa ja nuo sekavat säveleet, jotka lähtivät hänen viulustaan. Maalari, joka olisi nähnyt hänet, olisi ihastunut; soittotaitelija, joka olisi kuullut nuo säveleet, olisi joutunut epätoivoon. Mitään surkeampaa olisi vaikea kuvitellakaan kuin nuo avuttomat, hapuilevat säveleet, jotka eivät koskaan saaneet mistään kiinni, nuo tuttujen sävelmien alotteet, jotka eivät päässeet kumpuamaan esille siksi, että hän sotkemalla ne sekaisin kuvitteli säveltävänsä, tai nuo sattuman varassa olevat liritykset, jotka konserteista olivat jääneet hänen mieleensä. Mutta epäilemättä hän itse luuli saavansa aikaan jotakin kaunista, ja itse hän siitä myös nautti.

Varjo lankesi ovelle. Aksel katsahti ylös ja näki Selman. Ääriviivat kohosivat selvästi aurinkoista taustaa vasten; hän oli puettu tummansiniseen, piukkaan pukuun, joka teki hänen vartalonsa vieläkin hoikemmaksi.

"Olisin tahtonut kuulla teidän soittavan, mutta en uskalla äitinne vuoksi," sanoi Selma nauraen ja tartuttuaan kiinni molempiin ovenpieliin hän antoi ruumiinsa painua alaspäin niin pitkälle kuin kädet ylettyivät.

Akselin kasvot loistivat ilosta, kun hän näki hänet, mutta ennenkuin hän ehti vastata, oli tyttö jo poissa.

Vielä hänen mentyäänkin oli Aksel kuulevinaan pidätettyä naurua ja näkevinään valkoisen hammasrivin loistavan varjossa. Hän asetti viulunsa kauppapöydälle ja tuumi hetken aikaa. Luultavaa oli, että Selma poikkesi tieltä veräjälle ja palasi kotiin ratapengermaa pitkin. Ja siinä tapauksessa — —. Oli siunattu asia, että liian korkeiksi kasvaneet viinimarjapensaat peittivät äidin ikkunan!

Aksel otti hattunsa hyllyltä ja hiipi ulos, jättäen puodin oman onnensa nojaan. Kuljettuaan päädyn ohi hän kääntyi suoraa päätä pellon poikki rautatielle päin.

Hän ennätti perille ennen Selmaa, sillä hänellä oli mutka kierrettävänä. Ei maksanut vaivaa mennä häntä vastaan; äiti olisi ehkä sittenkin voinut sen nähdä. Hän heittäytyi heinikkoon radan viereen ja odotti.

Pian hän näkikin hänet. Selma kulki vallattomasti, kädet selän takana. Pää oli alaspäin painunut ja katse maahan tähtäytynyt. Hän näytti miettivän.

Herra Möller nousi pystyyn ja tervehti.

"Hyi, makaatteko täällä vakoilemassa ihmisiä?" sanoi Selma nauraen.

"Pelotinko neitiä?"

"Oi ette, te ette näytä lainkaan pelottavalta, enkä minäkään ole mikään pelkuri."

Aksel nousi penkereelle ja alkoi kävellä Selman vieressä, mutta ei tiennyt mitä sanoa.

Selma katseli häntä sivulta. Hänellä oli kaunis harmaa puku ja muodikas huopahattu. Kokonaisvaikutus oli hänen mielestään "tyylikäs," mutta kauhean koukkuisena hän kulki. Eikä Selma koskaan ollut voinut sietää silmälaseja.

"Katsokaas, minä iskin kiinni heti," sanoi Selma luontevaan tapansa.

Aksel katsoi häneen kysyvästi.

"Niin, nähkääs, minä kävin heti ukon kimppuun kotona ja sanoin että halusin matkustaa Tukholmaan."

"No?"

"Niin, kaikki käy itsestään. Minä odotan juuri kirjettä isältäni. Hän ei tietystikään kiellä, kun kerran setä on luvannut; sillä isä ihailee setää aivan hirveästi. Hän luulee varmaan, että hänestä tulee piispa jonakuna kauniina päivänä!" Selma nauroi.

"No, toruttiinko teitä niin kovasti kuin te luulitte?"

"Oi ei, ei se ollutkaan niin vaarallista. Ja sitä paitsi se ei ole sen kummempaa kuin jos kaataisi vettä hanhen selkään: minä vain ravistelen itseäni, niin kaikki on ohi. Mutta muistaessani —" Selma pysähtyi aivan Akselin eteen ja teki liikkeen ikäänkuin hän äkkiä olisi muistanut jotakin — "tädin mielestä ei ole sopivaa, että kävelen teidän kanssanne. Haluttaako teitä kääntyä takaisin?"

"Kuinka?"

"Kotiin." Selma osoitti kädellään kylää ja katseli nuorta miestä vallattomalla vahingonilolla, vaanien samalla minkä vaikutuksen hänen sanansa tekisivät.

Aksel joutui hämilleen eikä tiennyt mitä vastata. Hän ihmetteli, tokko Selma todella toivoi hänen kääntyvän takaisin.

"Sillä *minun* on nyt pakko mennä kotiin," jatkoi Selma viattomasti, "ja jos teillä on *sama tie*, niin en näe mitään syytä miksi karttaisin seuraanne."

Selma puri hansikkaan sormeja tirkistellessään Akselia sivulta.

Aksel punastui nolona. Hänen kotonaan ei koskaan laskettu leikkiä, ja hän aavisti hämärästi, että tyttö ivasi häntä.

"Paheksuuko neiti, jos kuljen teidän kanssanne," sanoi hän nöyrästi.

Selma tunsi liikutusta.

"Ah, te olette sellainen lapsi," sanoi hän ylimielisesti, "kai te ymmärsitte, etten minä mitään pahaa tarkoittanut? Vanhako te olette?"

"Kahdenkymmenenkahden."

"Niin, se on hirveää. Minä en ole täyttänyt seitsemäätoista, mutta kuitenkin tuntuu siltä kuin minä olisin teitä vanhempi. Mutta se johtunee siitä..."

"Että olette lukenut niin paljon," uskalsi Aksel arvella.

"Niin, kenties siitäkin," sanoi Selma varmasti, "mutta minä tarkoitin sitä, että pensionissa minun aina täytyi pitää huolta muista."

Akselin mielestä ei ollut yhtään merkillistä, että Selman täytyi "pitää huolta" muista. Hänen salaperäinen oppinsa teki häneen valtavan vaikutuksen. Eikä hän koskaan ennen ollut myöskään tavannut nuorta tyttöä, joka olisi kertonut "pensionissa" olostaan. Ainoastaan romaaneissa hän oli sellaista lukenut. Se tuntui hänestä hirveän ylhäiseltä.

Äidin kuri oli tehnyt hänet tavattoman vaatimattomaksi, mutta samalla myös tavattoman kunnianhimoiseksi.

He kulkivat hetken äänettöminä.

"No, kuinka käy?" sanoi Selma lopuksi.

"Minkä?"

"Teidän tulevaisuussuunnitelmienne. Oletteko jo puhunut äitinne kanssa?"

"En."

Aksel katsoi alas ja näytti ujostelevan.

"Te ette uskalla."

"Oi kyllä, kyllä minä uskallan, mutta..."

"Ette, te ette uskalla. Tahdotteko..." Selma pysähtyi ja katseli häntä, "tahdotteko että minä puhun hänen kanssaan?"

"Oi, en mitenkään!"

Aksel näytti melkein pelästyneeltä.

"Ettekö luule, että olen enemmänkin tehnyt ystäväieni puolesta?" sanoi

Selma hymyillen hiukan ylpäästi heidän astuessaan eteenpäin.

Aksel tuskin tiesi mitä uskoa: tuskin mikään oli hänestä niin vaikeaa kuin äidille puhuminen.

"Minäpä sanon teille, jollei toden teolla ryhdy johonkin, niin ei saa koskaan mitään tehdyksi tässä maailmassa," lisäsi Selma rikkiviisaasti.

Taaskin he astuivat ääneti vieretysten. Aksel huomasi pelolla, miten nopeasti he lähestyivät puiden varjossa seisovaa veräjää, josta Selman oli määrä poiketa kotiinsa. Ja hänellä oli vielä tuhat asiaa sanottavana. Jos Selma nyt matkustaisi Tukholmaan, eroaisivat he ehkä ikiajoiksi.

Aksel vaipui ajatuksiinsa.

Äiti ei toki eläisi ikuisesti. Silloinhan hän olisi vapaa, ja puolet omaisuudesta olisi hänen. Mitäpä, jos Selma odottaisi häntä! Mutta ei hänen päähänsä koskaan olisi voinut pälkähtää kysyä sitä häneltä.

Hän vain katseli Selmaa kysyvästi, epäillen.

"Teidän taiteilija-uranne ei ehkä tule niinkään pitkäksi," sanoi Aksel hiljaa, "kesken kaikkea te menette naimisiin."

"Minä en luultavasti koskaan mene naimisiin," vastasi Selma vakavasti, "ja juuri siksi tahdon tehdä työtä."

Akselin mielestä tämä kuulosti miltei lupaukselta, se herätti hänessä hiljaisen ihastuksentunteen.

Selmakin vaiken.

"Olisipa aika juhlallista, jos me tapaisimme toisemme vanhoiksi tultuamme," sanoi Selma äkkiä katsahtaen ylös.

Aksel kohtasi hänen katseensa loistavan iloisena, hänen olisi tehnyt mieli ... ei, siihen hänellä ei ollut uskallusta. Nyt he olivat veräjällä. Selma avasi sen itse, juoksi kevyesti läpi ja antoi sen paukahtaen sulkeutua. Aksel oli pysähtynyt toiselle puolelle.

Selma nojasi käsivartensa veräjän reunaa vasten ja katseli häntä veitikkamaisesti silmiin.

"Lyödäänkö vetoa, että me molemmat raivaamme itsellemme tiemme, kumpikin omalla alallamme. Mitä se tekee tuleeko maalariksi tai joksikin muuksi, kunhan vain on tarmoa ja edistyy. Lyödäänkö vetoa?"

Selma ojensi päättäväisenä toisen kätensä, jossa oli kulunut hansikas.

"Se on siis päätetty, minä vastaan puolestani," toisti Selma iloisesti, "ja sitten me tapaamme kun tulemme vanhoiksi." Hän ojensi peukalonsa ilmaan.

Aksel vain katseli häntä, hänen vallattomasti riippuessaan portin reunalla, mutta hän ei ottanut taisteluvaatimusta vastaan, vaan veti kätensä pois.

"Te kyllä pääsette eteenpäin," sanoi Aksel, "mutta minä en."

"Ainako raha, raha?" sanoi Selma hymyillen.

"Niin," sanoi Aksel nopeasti, "mutta koko maailmassa ei ole ketään ihmistä, josta pidän niin paljon kuin..."

Hän punastui rohkeuttaan hiusrajaan asti.

"Loruja! *Minä* pidän kaikista; teistäkin," sanoi Selma iloisesti, "no, puristakaa minun kättäni ainakin sen asian vahvistukseksi."

Hän ojensi Akselille kätensä veräjän yli, ja tämä tarttui siihen — hervottomasti, aivan kuin hän olisi pelännyt sitä. Silloin Selma hyppäsi alas ja poistui nopein askelin, taakseen kääntymättä.

Nyt oli isän kirje varmasti tullut. Hän saapui pihalle.

Portaiden edessä olivat hienot metsästysvaunut ja kaksi harmaata hevosta. Hän tunsu ne hyvin. Ne olivat patruuna Kristersonin. Miten kauniit ne olivatkaan! Selma ei voinut olla taputtamatta niitä ennenkuin hän nousi portaita ylös.

Kun hän tuli saliin, ei siellä ollut ketään. — Vai niin, istuiko patruuna sedän huoneessa? Niin, siinä

tapauksessa hänen ei tehnyt mieli mennä sinne kirjettä kysymään.

Hän astui sen sijaan ruokasaliin katsomaan, olisiko siellä kahvia saatavana, mutta se oli jo juotu. Hän avasi ikkunan, asettui polvilleen tuolille ja nojasi kyynärpänsä ikkunalautaa vasten voidakseen paremmin katsoa hevosia. Asento oli mukava, mutta ei juuri siro.

Mitä ihmeen tekemistä patruunalla saattoi näin kauan olla sedän luona? Muulloinkin hänellä oli tapana tulla saliin pelaamaan shakkia Selman kanssa. Ja aina he riitaantuivat, se oli nyt varma. Selma ihmetteli olikohan hän tällä kertaa toden teolla suuttunut, siksi että Selma niin viekkaasti viime pelissä oli ottanut hänen kuningattarensa. Aivan oikein, hän ei ollut käynyt heillä sen jälkeen. Mutta mitä ihmettä patruuna sellaisesta olisi välittänyt, olihan hän joka tapauksessa tehnyt Selmasta matin.

Komeat nuo hevoset! Mahtaisipa olla hauska ajella niillä. Miten muhkealta näyttikään, kun ne nyökäyttivät päätään, niin että pienet hopeapeilit korvien välissä säteilivät auringossa!

Sehän oli totta, eihän hän ollut tavannut patruunaa sitten kun viimeksi tohtorin luona. Patruuna oli tanssinut kolme kertaa hänen kanssaan. Patruuna, — joka muuten oli niin laiska! Selma nauroi.

Patruuna tanssi hyvin kaikessa tapauksessa ja vei tanakasti. Mutta miten hän oli käyttäytynyt? Joka kerta kun hän teki käännöksen, kiersi hän käsivartensa yhä lujemmalle, niin kireälle, että Selman oli pakko nojautua häneen.

Hän punastui sitä nyt ajatellessaan. Tekiköhän patruuna aina siten? Muut tytöt sanoivat, että hän tanssi hyvin ja he olivat kiusailleet Selmaa niiden kolmen tanssin johdosta. Mutta olihan hänellä ollutkin uusi pukunsa yllä, tuo silkkikoristeinen, joka on niin tyylikkäästi ommeltu ja niin pitkä.

Hän kumartui katselemaan hamettaan; se oli niin lyhyt, että jalat näkyivät. Ja ne olivat suuret.

"Siitä minä olen varma, että jos minulla vain olisi rahaa, en kulkisi näissä vanhoissa riepuretkaleissa enää yhtäkään päivää," ajatteli hän. Ja sitten hän asettui jälleen entiseen asentoonsa.

Mutta harmillista olisi joka tapauksessa, jos patruuna luulisi hänellä olevan oikeutta olla nenäkäs. Toista kertaa hän ei vain saisi tehdä enää sellaista. Sopsisikohan huomauttaa siitä hänelle?... Oi, hän häpeäisi silmät päästään, jos vain mainitsisikaan sellaista. Mutta miten sitten pitäisi käyttäytyä? Näyttää ankaralta. Mutta ellei hän olisi ymmärtävinään? Hyi!

Kas, tuollahan hän tuli. Lihavana ja punaisena kuten tavallisesti.

Selma istui katsellen häntä, tunkien sormensa keltaiseen otsatukkaansa.

Patruuna ei katsellut ylös. Vielä portaillakin hän puhui innokkaasti ja matalalla äänellä kirkkoherralle.

"Kaiketi afääreistä," ajatteli Selma.

Kun vaunut vierivät pois, seisoivat hän katsellen niiden jälkeen. Pyörien ratina kuului niin ylhäiseltä — kumea sointu ihastutti häntä. Ja millaiset hevoset!

Mutta kirje!

Hän kiiruhti sedän huoneeseen. Setä seisoivat kirjoituspöytänsä ääressä selin oveen.

"Onko setä saanut kirjettä isältä?"

Setä kääntyi ympäri ja katseli Selmaa.

"Kyllä, olen saanut kirjeen," sanoi hän hitaasti, työntäen kultasankaiset silmälasinsa lujemmin nenälle, "mutta siitä kirjeestä et sinä suuresti tule iloitsemaan."

"Kuinka niin? Onko jotain hullusti?" sanoi Selma kiivaasti ja kalpeni.

"Ei, mutta Magnus ei tahdo päästää sinua Tukholmaan."

"Eikö hän tahdo?"

"Ei."

"Eikö ollut kirjettä minulle?"

"Ei."

"Voisinko saada lukea sedän kirjeen?"

"Et. Isäsi pyytää minua nuhtelemaan sinua. Ja ajateltuani lähemmin asiaa luulen, että hän on oikeassa."

"Miten niin?"

"Sinä olet vielä liian nuori ajattelemaan sellaista."

"Liian nuori, liian nuori? Minähän vanhenen joka päivä."

"Niin tietysti. Siksi saat odottaa muutamia vuosia."

"Ei, se ei käy; minun täytyy ajoissa alottaa. Taiteen tie on pitkä. Jonkun ajan kuluttua on jo myöhäistä. Sitten en halua enää."

Setä otti kynän käteensä ja koetti sen kärkeä kynttään vastaan.

"Sitten saat jättää aikeesi sikseen."

Hän puhui aivan rauhallisesti, matalalla äänellä, kuten hänen tapansa oli, mutta vakuuttavan varmasti.

Selman huulet värähtelivät pidätetystä liikutuksesta.

"Mutta setä..." sanat pääsivät töin tuskin esiin, "setä auttaa minua."

Selma meni hänen luokseen ja laski rukoillen kätensä hänen käsivarrelleen ja katsoi häntä kasvoihin. Ne olivat ilmeettömät ja läpitunkemattomat, eivätkä osoittaneet koskaan vähintäkään mielenliikutusta.

"En tällä kertaa," sanoi hän silittäen tytön tukkaa rauhallisesti ja papillisesti.

Selmakin koetti näyttää rauhalliselta.

"Ei se ole mikään päänäpistö," sanoi Selma katsomatta ylös, "setä, en minä ole niin lapsellinen, kuin miltä väliin näytän. Isällähän ei koskaan ole ollut ketään muuta kuin minut, ja minä olen varhain saanut oppia ajattelemaan. Me olemme olleet niin hyvät ystävykset, hän ja minä, ja kun hän vain oikein huomaa miten lähellä sydäntäni tämä asia on, niin ei hän varmaankaan kiellä. Mutta hän on kokonaan sedästä riippuvainen, niin hyvin afääreissään kuin muussakin, ja jos setä panee vastaan, niin en minä voi saada mitään aikaan. Siksi pitää sedän auttaa minua. Minähän olen aina ollut niin ahkera niinpian kuin piirustaminen on ollut kysymyksessä. Setä itse on kehunut minua niin monta kertaa, ja se on kannustanut minua eteenpäin. Nyt minä olen saanut sellaisen halun, etten voi hillitä sitä. Sedän ei tarvitse luulla, että väsyin tai kadotan rohkeuteni, kun vain saan oppia mitä haluan — joko puunleikkausta tai piirustusta tai mitä hyvänsä siihen suuntaan. Mutta taloutta hoitamaan minä en kykene. Kyllä minä itselleni uran uuran ja tuotan teille kunniaa, kun vain saan koettaa. Älä kiellä."

"Lapsi, nyt sinä olet ymmärtämätön."

"En, sitä minä en ole. Minä tiedän, että kaikkialla vaaditaan työtä, ja että ainoastaan itseensä pitää luottaa, — isä-raukan suurin vika on aina ollut se, että hän on ollut liian veltto — ja päästäkseni alkuun minä tarvitsen teitä; sitten keksin kyllä jonkun keinon."

"Onko minulla tapana tinkiä, kun kerran olen kieltänyt?"

Selma katsahti nopeasti setää kasvoihin.

"Minä voin kerjätenkin päästä eteenpäin, jos niin tarvitaan."

Hän astui ovea kohti.

"Selma!" Sedän ääni kuulosti terävältä.

Selma kääntyi ympäri.

"Älä yritä mitään hullutuksia. Karanneet lapset ja hullut jätetään poliisin huostaan. Etkö tiedä sitä?"

Hän hymyili — viekasta, kylmää hymyään, joka oli hänen pahin aseensa, ja jota Selma oli nähnyt käytettävän ainoastaan muille.

Se palautti hänen mielenmalttinsa, mutta hänen kasvonsa olivat silti kalmankalpeat.

"Minä en ole lapsi enkä hullukaan, ja olkaa huoletti, en minä koskaan aio kerjätä. Tunnen olevani sidottu. Minulla ei ole muuta neuvoa kuin alistua välttämättömyyteen."

Selma läksi.

Kun hän oli mennyt, istuutui kirkkoherra kirjoittamaan veljelleen.

Selma ei tehnyt uusia yrityksiä. Hän tunsu setänsä tarpeeksi tietääkseen, ettei se olisi mitään hyödyttänyt. Hän tuli syvästi alakuloiseksi, eikä hän ollut enää itsensä kaltainen. Vallattomat poikamaiset eleet olivat kadonneet, ja koko hänen olentonsa muuttui hiljaiseksi, aivan kuin hän olisi tullut toiseksi ihmiseksi.

Heti illallisen jälkeen pyysi Selma päästä nukkumaan; hän tunsu olevansa kovin väsynyt.

Kirkkoherra ja rouva jäivät yksin.

Kirkkoherra loikoili sohvalla kuten tavallisesti. Mutta rouvalla ei ollut sukankudinta, sillä oli lauantai-ilta.

"Oletko jo sanonut hänelle?" kysyi rouva selailen kuvalehteä.

"En. Minun mielestäni ei kannattanut tänään, koska hänelle tapahtui tuo ikävyys Tukholman matkaan nähden. Nukkuttuaan hän rauhoittuu kyllä."

"Tuskinpa sitäkään tarvitaan, en muista koskaan nähneeni häntä näin rauhallisena. On tuntunut oikein helpolta tänään."

Kirkkoherran kasvoilla karehteli ivallinen ilme, mikä jäi rouvalta huomaamatta.

"Mutta mitä sinä luulet Rikhardin sanovan siitä?" kysyi rouva.

"Kukapa sellaisista haaveista välittää. Keltanokka ylioppilas ... puh! ... kyllä hän ennättää rakastua puolitusinaa kertaa, ennenkuin hänellä on tilaisuutta mennä naimisiin."

"Mutta kultaseni, mikä tuossa tytössä oikeastaan viehättää? Minun mielestäni hän on oikein ruma."

"Rumaksi häntä tuskin sentään voi sanoa ja sitäpaitsi hänessä on jotain puoleensa vetävää — tuo tuoreus näetkös. Aivan kuin kaunis talviomena."

"Onpas sekin päänäpistö! Mutta mitähän hän tuolla ylhäällä hommaa. Eihän hän ole voinut mennä nukkumaan näin varhain, tekisipä mieleni mennä katsomaan!"

Rouva meni, mutta tuli pian takaisin.

"Hän itkee niin hirveästi, etten saa hänestä sanaakaan, mutta makuulla hän kyllä on."

Rouva laski kädestään lampun pöydälle.

"On aivan epäkristillistä surra tuollaista pikkuasiaa," lisäsi hän.

Olihan niitä sellaisia suruja, joita rouva Berg käsitti, mutta myös sellaisia, jotka kohosivat kerrassaan hänen ymmärryksensä yli. Edellisiin kuuluivat sairaudet ja kuolemantapaukset perheen keskuudessa, samaten myös varkaudet, tulipalot ja palaneet paistit. Mutta sellainen kuin Selman suru oli hänelle aivan käsittämätön.

"Minä menen puhumaan hänen kanssansa," sanoi kirkkoherra epäröiden.

Hänen oli nyt niin paha mieli. Selma itki. Rohkea, reipas Selma!

"Minä tulen myöskin," sanoi rouva iloisella päättäväisyydellä. Hän toivoi pientä mielenkiintoista kohtausta.

"Ei, jää sinä tänne, minä menen mielummin yksin," vastasi kirkkoherra. Selman ja tädin välillä vallitsi molemminpuolinen vastenmielisyyt, joka teki tytön uppiniskaiseksi.

Kirkkoherra otti lampun ja kiipesi pieneen vinttikamariin; hän puuhasi ensin hiukan pöydän luona ja silmäsi sitten sohvaan päin. Selma oli kääntynyt vasten seinää ja vetänyt peiton pänsä yli. Hän silminnähävästi aikoi uskotella sedälle nukkuvansa. Kirkkoherra astui lähemmäksi ja laski kätensä hänen olkapäälleen. Tyttö vavahti pidätellessään itkua, mutta ei vähintäkään ääntä kuulunut.

Setä tunsu liikutusta huomattessaan, että Selma koetti hillitä itseään.

"Lapsi," sanoi hän, "sinä et ymmärrä, että minä tahdon sinun parastasi."

Se oli liikaa. Hänen ystävällisyytensä pahensi vain asiaa, ja hän kuuli puoleksi tukahutetun

nyyhkytyksen.

"Itke," sanoi setä, "se lievittää."

Tyttö puri luultavasti peitettä, sillä äkkiä kaikki oli hiljaista.

"Nyt sinusta tuntuu raskaalta," sanoi setä hiljaa, "niin käy aina, kun kuvittelumme luhistuvat. Etkö luule, että minäkin olen sellaista saanut kokea? Mutta kuta järkevämmin opimme arvostelevaan elämää, sen parempi meille."

"Kyllä minä koetan," kuului katkonaisesti ja hiljaa.

"Minä tiedän sen. Minä tiedän, että tahdot olla ymmärtäväinen. Mutta sinulla on vielä paljon opittavaa. Ja usko minua, se joka nöyrällä mielellä sanoo: Herra, tapahtukoon sinun tahtosi, hän vaeltaa helpoimmin elämänsä läpi. Muista, että hän ohjaa sinua ja että olet hänen kädessään."

"Minä olen yhtä onneton sittenkin."

"Nuo ovat jumalattomia sanoja."

"Minä tarkoitan, että hän ohjaa meitä kaikkia," kuului peiton alta, "hän pitää huolta kaikkein onnettomimmistakin, vieläpä niistäkin, joilla ei ole koskaan muuta kuin surua ja kurjuutta. *Se* ei siis ole mikään lohdutus."

"Lapsi, mitä sanoja nuo ovat?" sanoi setä ankarasti.

"Niin, siitä huolimatta tämä asia voi käydä minulle raskaammaksi mitä kauemmin elän. Miksi ei minulle yhtä hyvin kuin kaikille muillekin?"

"Meidän täytyy turvautua häneen rukouksessa."

Nämät lempeästi lausutut sanat sotivat täydellisesti kirkkoherran koko olemusta vastaan: hänen jäykkää, kaunista ryhtiään, hänen sileitä, tunteettomia kasvojaan ja itsetyytyväistä hymyään vastaan hänen lausueksaan ne julki.

"Minä olen rukoillut," kuului varsin vihaisesti.

"Mutta sinä olet sen tehnyt lyhytnäköisellä ja kärsimättömällä tavalla. Ehkäpä odottaa sinua ilo, jollaista et koskaan ole voinut uneksiakaan."

"Kyllä kai," kuului epäilevä nyyhkytys peitteen alta.

Setä ei voinut olla hymyilemättä, sillä hänessä oli hiukan huumoria: se oli hänen luonteensa lievittävä piirteensä.

Pieni kiista näytti tehneen hyvää Selmalle, vaikka sedän lohdutukset eivät liikuttaneet häntä. Nyyhkytykset kohosivat vain kuin mainingit myrskyn jälkeen.

"Lohdutukseksi olin aikonut valmistaa sinulle pienen yllätyksen," sanoi setä viekkaasti hymyillen, "etkö ole utelias?"

Pitkä nyyhkytys oli tytön ainoa vastaus.

"Sinähän muuten aina iloitset niin suuresti rahasta, kas tässä."

Kirkkoherra luuli itkettyneen silmäparin kurkistavan nyt esille, mutta peitto pysyi liikkumattomana.

"*Nyt* en minä enää tarvitse rahaa..."

"Mutta sadan kruunun seteli..." Kirkkoherra ei ennättänyt lopettaa lausettaan, ennenkuin tyttö oli istuallaan vuoteessaan ja räpyytti punareunaisia silmiään valoa vasten.

Peitteellä oli todellakin seteli.

"Niin, mitäpä minä sillä nyt teen!" huudahti hän nojaten otsaansa seinää vasten.

"Se täytyy sinun tietenkään itse keksiä."

"Saanko tehdä sillä mitä itse tahdon?"

"Tietysti."

Selma ei kääntynyt setää kohti, mutta sittenkin saattoi selvästi huomata, että linna oli antautumaisillaan.

"Eikö minun ollenkaan tarvitse tehdä tiliä näistä rahoista?"

Setä tarkasteli hymyillen valkeata yöröijynselkää ja keltaista palmikkoa, joka aivankuin jalopeuran häntä riippui selässä. Vieläkin tyttö epäröi. Ehkäpä hän epäili jotakin ansaa. Kirkkoherra melkein piti hänestä sen vuoksi.

"Vaikkapa heittäisit sen maantielle, niin en siitä välittäisi," jatkoi setä, "tahdoin vain osoittaa sinulle, etten ole kitsas enkä kova."

Hänen äänessään värähteli luonnollista hellyyttä.

"Tietääkö täti siitä?"

Tyttö käännähti ympäri ja katsoi viistoon olkapään yli-

"Ei."

Setä tuskin saattoi olla nauramatta. Tyttö oli varovainen kuin talonpoikaisasianajaja.

"Vai niin," sanoi hän ja kääntyi setää kohti, "niin, kyllä minä mielelläni otan nuo rahat, mutta en minä heti voi tulla iloiseksi kuitenkaan, niin että jos setä tarkoittaa sitä..."

Nyt setä nauroi täydellä todella.

Tyttö katseli häntä aivan totisesti, hiukan loukkaantuneena.

"Sinun ei tarvitse muuta kuin sanoa: 'kiitos setä'," sanoi kirkkoherra, "muuta en pyydä."

"Niin, paljon kiitoksia, setä, mutta tässähän on hirveän paljon rahaa." Tyttö ojensi sedälle veltosti toisen kätensä, ja asia oli siten ratkaistu.

"Sinä saat aikoinasi käsitellä vielä paljon suurempia summia; sinussa näyttää olevan afäärineroa."

"Niin, siitä minäkin olen varma," sanoi Selma vakaumuksella, "sillä ilman sitä ei tule mistään mitään, sen olen sanonut isälle monta kertaa. Mutta hän on takertunut niin pahasti kiinni, ettei hän koskaan voi selviytyä."

"Hyvää yötä, lapseni," sanoi kirkkoherra tarttuen molemmin käsin hänen pörröiseen päähänsä ja suudellen häntä. Sitten hän kääntyi lähteäkseen.

Samassa tyttö tunsi kauheaa inhoa. Hän katseli seteliä; suurin raha, mitä hän milloinkaan oli omistanut. Eivätkö nuo olleet verirahoja? Mitä hän oli myönyt? Osan omaa itseänsä... Oman tuskansa — rahasta!... Hän ajatteli Juudasta.

"Setä!" huusi hän juuri kun tämä oli aikeissa tarttua lamppuun. Ääni kuului melkein tuskalliselta.

Sedän katsoessa taakseen ojensi tyttö molemmat kätensä häntä kohti, ikäänkuin suojaa hakien tai pyytäen jotain anteeksi.

Kirkkoherra palasi tytön luo ja istuutui sohvan reunalle.

"Pidä minusta. Vain hiukkasen, pikkuruisen. Oi — minä olen niin pahoillani!" Selma kietoi kätensä sedän kaulaan.

Kirkkoherra istui paikallaan hetkisen ja antoi tytön painaa itkettyneet kasvonsa papintakin verkkaa vasten. Mutta hän ei tuntenut katumusta eikä ottanut seteliä takaisin. Olihan hän toiminut jalosti, anteliaasti ja hänen omatuntonsa oli rauhallinen.

"Onko se syntiä, onko se syntiä?" huudahti tyttö kiihkeästi.

"Mikä? Mitä?"

"Rahat, rahat! — ottaa maksua!"

"Kuinka sinä voit puhua tuolla tavalla? Minä annan ne sinulle mielelläni."

"Ei, syntiä se ei *ole*," sanoi tyttö huoahhtaen syvään kouristuksen tapaisesti ikäänkuin nyhkyttäen.

Sitten kirkkoherra poistui.

III.

Kun Selma seuraavana aamuna heräsi, tuntui hänen mielensä raskaalta ja haluttomalta. Täti tuli hakemaan häntä kirkkoon, mutta hän ei ollut valmis, vaan lupasi tulla perässä. Hän lopetti pukeutumisensa suurella kiireellä ja pisti lopuksi sadan kruunun setelinsä hihansa käänteeseen kiinnittäen sen neulalla kiinni.

Jumalanpalvelus oli jo alkanut, kun Selma tuli kirkkomäelle, ja urkujen ääni kuului ulos asti. Häntä olisi haluttanut istuutua penkille nauttimaan kauniista syysilmasta, mutta sehän ei olisi ollut sopivaa. Miten raikasta siellä oli! ... ja niin hiljaista. Kastetta oli paksulta takkuisessa ruohossa ja se antoi sille sinertävän vivahduksen, ilma oli viileä ja siveli suloisesti hänen polttavia silmäluomiaan. Rintaa painosti, ja Selma hengitti syvin, raskain vedoin.

Kun Selma astui kirkkoon, olivat kaikki etumaiset penkkirivit niin täynnä, että hän asettui taakse. Tuoli oli matalampi kuin muut, ja hän sai istua siellä yksin. Sitä hän juuri tahtoikin. Suurella vaivalla hän sai selvän virrestä, mutta hänen kätensä vapisivat, ja sormien oli vaikea pidellä kirjaa. Mikähän teki hänet niin hermostuneeksi? Musiikkikohan sen vaikutti vai edellisen päivän mielenliikutus tai ehkä aivan yksinkertaisesti se, ettei hän ollut syönyt aamiaista? Hän laski kirjan pois ja nojautui eteenpäin tuolillaan, iloiten siitä, että oli saanut niin yksinäisen paikan.

Miten vaikuttavalta tuntuikaan virsi tänään! Hänellä olisi ollut halua rukoilla, mutta sitä hän ei voinut, sillä oikeastaan hänellä ei ollut mitään uskoa. Ja jos hänellä sitä oli, niin päättyi se ainakin merkilliseen paradoksiin: en usko Jumalaan, sentähden hän rankaisee minua.

Juuri tänään Selma tunsu sen niin elävästi, sekä sen, ettei hän uskonut että sen, että Jumala tulisi häntä rankaisemaan.

Sitten pappi nousi saarnastuoliin. Paikaltaan ei Selma voinut häntä nähdä, ja hänen sanansa tekivät häneen toisellaisen vaikutuksen kuin tavallisesti. Ääni pääsi nyt täysiin oikeuksiinsa, ja sillä oli harvinainen voima.

Muulloin vähensi sen vaikutusta kasvojen ilme, joka pysyi kylmänä, vieläpä silloinkin, kun ääni ilmaisi liikutusta.

Ääni ei ollut vahva ja ponnistamalla olisi se muuttunut viiltäväksi. Sentähden hän puhuikin hiljaa ja hillitysti. Mutta hän kykeni pitämään mielenkiintoa vireillä taitavan värityksensä avulla, joka antoi esitykselle sekä voimaa että vaihtelua, hänen tarvitsematta ponnistaa liiaksi äänivarojansa.

Hän saarnasi neljännessä käskystä, puhuen siitä, miten ne, jotka asettuvat isäänsä ja äitiänsä vastaan, saavat palkakseen kirouksen ja perikadon; miten Herran käsi on lepäävä raskaana heidän päänsä päällä, eikä maallinen onni tule koskaan kukoistamaan heidän elämänsä tiellä. Hänen äänessäänkin tuntui piilevän jotakin, ikäänkuin salainen musertava tuomio, ja väristys kulki Selman koko ruumiin läpi.

Kuinka hirveätä, jos täytyisi koko elämänsä kantaa sellaista kirousta, — peruuttamattomasti olla tuomittu onnettomuuteen.

Niinkauan kuin Selma kuunteli häntä, täytyi hänen uskoa; niin kävi aina. Vasta jäljestäpäin nousi epäily.

Oli aivan hämärä alhaalla lehterin alla, missä hän istui pilarin takana, ikäänkuin kätkeytyneenä seurakunnalta. Hänet valtasi ihmeellinen pelko, ikäänkuin kuolo ja tuomio olisivat olleet käsissä ja hän pahantekijä, joka oli mestattava. Hänellähän oli tuollainen riitainen luonne, joka saattoi nousta isää ja äitiä vastaan, jos... Selma ei lopettanut ajatustaan, sillä nyt papin ääni muuttui lempeämmäksi.

Pappi muistutti mieleen, että vain yhden ainoan käskyn täyttämiseen Herra oli liittänyt maallisen autuuden lupauksen. Ja hän lausui sen hitaasti: "että menestyisit ja kauan eläisit maan päällä". Se tuntui Selmasta aivan uudelta; se ei enää ollut kulunut katkismuslaksy, jonka hän oli lapsuudessaan oppinut; se oli jotakin suurta, ihanaa, joka saattoi hänet vetämään vapautuksen hengähdyksen.

Sitten pappi vaikeni hetkeksi.

Ja hiljaa, kuin uneksien seurasi selitys. Hän puhui siitä, miten onni voi olla niin syvä, että se on kokonaisen elämän arvoinen, vaiikkeivät vuodet olisikaan monet; hän osoitti miten vanhempien siunaus rakentaa lasten kodin, ja hän levitti tämän siunauksen ikäänkuin pehmeän maton elämän okaiden yli.

Selman mieli heltyi. Hän oli mielestään uhrannut kaikki tottelevaisuuden alttarille, kaikki mitä hän oli

rakastanut ja toivonut. Vaadittaisiinko häneltä enemmän ... vieläkin enemmän...? Kuinka paljon hän antaisikaan sellaisesta auringonsäteestä, joka on kokonaista elämää arvokkaampi!

Kun viimeinen virsi oli laulettu loppuun, täytyi Selman jäädä paikoilleen hetkiseksi poistaakseen liiketuksensa jäljet. Sillä aikaa oli ihmisvirta ennättänyt hänen tuolinsa kohdalle, ja hänen täytyi odottaa kunnes tungos oli hajonnut.

Hän nojautui pilariin ja katseli ohikulkevaa kansaa. Tuossa astui Möllerin muori tyttärensä kanssa. Viimeksimainitun puku, joka oli niin hieno kuin kaupunkilaisneidin, oli koristettu tupsuilla ja muilla koreuksilla, vaikka hänellä oli huivi päässä — paksu silkkihuivi korttelinpituisine ripsuineen — ja hän pöyhkeili käytävällä ikäänkuin hän olisi tahtonut sanoa: katsokaa minua, katsokaa minua! Äiti kulki vieressä, keikailen ja suu supussa, niin että nenä näytti vieläkin terävämmältä kuin muulloin. Kun hän tuli Selman tuolin kohdalle, tarkasteli hän häntä, ja hänen arvosteleva katseensa siveli halveksivasti vanhaa kesätakkia ja pysähtyi hansikkaaseen, joka ei soveltunut käteen niin hyvin kuin sen olisi pitänyt. Selma nyökäytti päätään tervehdykseksi, mutta muori ei ollut huomaavinaan sitä.

Loukkaus oli ilmeinen, ja Selma punastui. "Vanha riivirauta!" ajatteli hän voimakkaalla koulukielellään, ja suuttumus kiehahti hänessä.

Sitten harvenivat rivit hiukan, ja Selma meni ulos. Kauempana käytävällä hän näki Aksel Möllerin, jonka oli pakko kulkea hänen ohitseensa. Selma tunkeutui eteenpäin niin nopeasti kuin mahdollista, ja kun hän tuli kirkkomaalle, missä väki hajaantui, seisahtui hän erään haudan luo odottamaan tatiään, joka oli pysähtynyt kirkon ovelle puhelemaan parin maalaiselukon kanssa. Hän laski kätensä haudan rauta-aitaukselle saadakseen tukea, sillä hän tunsu vapisevansa. Tästä täytyi herra Möllerin kulkea ohi.

Aksel punastui hiukan ja tuli suoraan Selmaa kohti.

"Minä menen rautatienpengermälle kävelemään kello neljä, tulkaa minua tapaamaan; minulla on jotakin teille sanottavaa," sanoi Selma nopeasti ja kääntyi sitten pois, ikäänkuin he vain olisivat tervehtineet toisiansa. Samassa tuli tati, ja Selma meni häntä vastaan.

"Lapsi, miten kalpea sinä olet," sanoi tämä, "oletko sairas?"

"Minun rintaani pistää ja pääni on kipeä."

"Sinä, joka muutoin olet niin terve!"

"Tätihän tietää, että minussa on kalvetustaudin oireita," vastasi Selma välinpitämättömällä äänellä ja hymyili surullisesti, mikä ei ollut hänen tapaistaan.

He menivät ääneti kotiin.

Mieliala päivällispöydässä oli sangen painostava. Selma, joka muutoin joko puheli tai keksinnöillään ja päähänpistoillaan elähytti muita, joskin hän silloin tällöin sai osakseen nuhteita, oli tänään aivan ääneti ja hiljaa, ja kirkkoherra sai melkein yksinään pitää huolta keskustelusta. Hänen huomaavaisuutensa veljentytärtä kohtaan oli myös silmiinpistävä; hän kohteli häntä aivan kuin täysikasvuista neitosta. Tati katseli ääneti kaikkea tuota. Se kiusoitti häntä.

Saisipa nähdä miten suuremmoinen rouva tuosta tytönletukasta tulisi! Sillä että patruuna Kristerson oli rikas, siitähän ei voinut olla epäilystäkään, ja rikkaammaksi kai hän aikaa myöten vielä tulisi, sillä velttoudestaan huolimatta hän oli kunnan maanviljelijä, ja tuota herraskartanon ostoa, jonka hän vastikään oli tehnyt, pidettiin hyvänä kauppana. Luonnollisesti saisi tyttö kaikki mitä ikänä hän haluaisi, — sen saavat nuoret rouvat aina. Ja aivan varmaan hän hyvinkin pian oppisi nostamaan nenänsä ilmaan — sen he tekevät niin helposti — ehkäpä hän tulisi vielä valjakolla ajaen pappilaankin!

Rouva Berg loi vihaisen syrjäsilmyksen Selmaan.

Kuinka ihmiset voivatkaan nähdä jotain kaunista tuossa työssä! Hänhän oli ruma kuin kummitus. Ja vieläpä hänen oma Rikhardinsakin ... eikö hän muka myös ollut huvitettu hänestä! Tietysti he olivat riitelevinä keskenään, mutta totuus oli kuitenkin se, ettei Rikhard kuullut eikä nähnyt muita kuin Selmaa. Äidinylpeys tuntui oikein loukatulta tuollaisesta maun puutteesta. Rikhard oli puhunut hänen tuoreudesta. Kyllä kai! Tänään näytti Selma ainakin niin kalpealta ja punasilmäiseltä kuin olisi hän valvonut kymmenen yötä; niin, niin, antaapa vain muutamien vuosien kulua, niin kyllä tuoreus menee menojaan. Ja kuinka suuret kädet! — Mitä se Berg olikaan puhunut eilen? Ihanhan tässä voi ruveta voimaan pahoin. Ja sellaisetko saavat mennä naimisiin! ... jotka eivät edes osaa valmistaa kunnollista paistikastiketta. Mutta hän ei tahtonut sekaantua koko juttuun. Berg tehköön mitä tahtoo, hän se lopulta heidät yhteen viepi.

"Sinä näytät tänään oikein surkealta," sanoi kirkkoherra veljentyttärelleen, "parasta että hiukan

lepää päivällisen jälkeen."

"Ei, minä menen mieluummin ulos kävelemään," vastasi Selma, "olen yhtä kankea kuin kärpänen lokakuussa, siinä kaikki. Täytyy hiukan ravistella itseään."

"Tee kuten tahdot, kunhan vain et ole alakuloinen. Se ei käy päinsä."

"Oi, sitä ei koskaan kestä kauan," vastasi Selma äänellä, joka jo ilmaisi hänen tavallista reippauttansa — "minä syrkäsen kouraan ja tartun lujemmin kiinni."

"No mutta Selma!" huudahti täti toruen. Hän oli iloinen saadessaan nuhtelun syytä.

"Rauhoitu täti, tänään en sitä vielä voi, mutta ehkä jo huomenna," vastasi Selma nauraen ja katsoi eteensä silmissään kostea kiilto, vaikkakin niissä vielä sittenkin oli hiukan veitikkamaisuutta jäljellä.

Setä nyökäytti hänelle rohkaisevasti päätään rouvan suureksi harmiksi.

Heti kun vanhukset olivat menneet päivällislevolle, läksi Selma ulos.

Hän kulki veräjän ohi ja kääntyi rautatielle. Käynti oli reipasta kuten tavallisesti, mutta huolettoman kasvonilmeen sijalle oli astunut alistuvainen vakavuus. Liikunto ja raikas ilma antoivat hänen kasvoilleen kuitenkin väriä.

Ennenkuin hän oli päässyt puolitiehen toiselle radan yli johtavalle polulle, näki hän nuoren miehen tulevan vastaansa. Hänen sydämensä alkoi kuuluvasti tykyttää; tuntui kovin vaikealta ruveta puhumaan, mutta päätöksessään hän pysyi.

Kun he kohtasivat toisensa, nyökäytti Selma nopeasti päätään ja teki täyden käännöksen, niin että he joutuivat kävelemään vierekkäin pappilaa kohti. Siten he kulkivat vähän aikaa. Selma etsi sanoja päästäkseen alkuun, ja nuorukainen oli hämillään. Selmahan oli pannut toimeen oikean yhtymän, eikä sellainen ollut aivan sopivaa tytölle, ajatteli Aksel. Selma oli sen johdosta laskenut hänen ajatuksiinsa; hän katseli häntä järkevämmin eikä Selma hänen mielestään ollut enää yhtä saavuttamattoman kaukana hänestä kuin ennen.

"Minä luotin liiksi itseeni," alotti Selma hillityllä äänellä, joka ilmaisi liikutusta, "setä ei salli minun matkustaa, ja minun täytyy jäädä tänne."

Hän vaikeni hetkeksi. Rintaa tuntui ahdistavan, hän yskähti kerran selvitelläkseen ääntään.

"Meidän naisten laita on aivan toisin kuin teidän, miesten," sanoi Selma vakavuudella joka tuntui pikkuvanhalta. "Teidän velvollisuutenne on pyrkiä riippumattomaan asemaan, meissä se on pikemmin vika, ainakin niin kauan kuin emme ole vanhoja piikoja. Minä luulin ennen että kaikki riippui rahasta, mutta niin ei ole asian laita. Vaikka minulla olisikin rahaa, en minä kuitenkaan pääsisi nyt matkustamaan. Olin hiukan ajatellut lähteä kumminkin, s.o. matkustaa luvatta ja etsiä apua jostain muualta, mutta se ei käy päinsä; minä huomaan sen nyt. Minua pidettäisiin vain hulluna ja minulle naurettaisiin. Ja sitä paitsi ... minä en tiedä mikä minuun meni kirkossa tänään ... minusta tuntuu kuin onnettomuus seuraisi minua, jos sen tekisin. En olisi siitä niin suuresti välittänyt, jos se olisi ollut jotakin muuta. Mutta työni! ... ajatelkaa, aina, aina epäonnistua! Sitä en koskaan voisi kestää. Sillein on parempi olla yrittämättä."

Aksel Möller kulki äänetönnä kuunnellen. *Sitäkö* hän tahtoi sanoa! — Olipa se sentään merkillinen päähänpisto, että hän pani toimeen yhtymän hänen kanssaan.

"Teidän laitanne on toisin," jatkoi Selma innokkaasti, "teitä ei koske tuo kaikki. Ottakaa minun rahani — minulla on sata kruunua, jotka ovat aivan omani — matkustakaa ja hankkikaa itsellenne paikka, millainen hyvänsä, kun vain edistytte siinä."

"Se on mahdotonta," vastasi Aksel melkein kauhistuneena. Tämän puoleksi heränneen tarmon rinnalla hän tunsii oman heikkoutensa ikäänkuin hän olisi seisonut veden partaalla ja peljännyt putoavansa syvyyteen.

"Mahdotonta?" toisti Selma harmistuneena, "mitä te sanotte? Ennenhän te puhuitte vain rahoista."

"Äiti ei suostu. Se mitä te itse puhuitte huonosta onnesta koskee kai minuakin."

"Oletteko koskaan kuullut onnen pettäneen miestä siksi että hän on kulkenut omaa tietään? Jos jollakin on huono onni, niin minulla, olkaa varma siitä; minä tunnen sen vaistomaisesti."

"Mutta kun ette itsekään, niin miksikä...?"

"Juuri siksi. Juuri siksi, että itse en saa tulla miksi tahdon, juuri siksi en voi nähdä teidän kuljeskelevan täällä tulematta miksikään. Ettekö ymmärrä sitä?"

"Ja pitäisikö minun ottaa vastaan teidän...?"

"Niin mitä se tekisi! Mitä luulette minun nyt rahoista välittävän? Yhtä hyvin voisin ne heittää kadulle. Älkää vaivatko niillä omaatuntoanne. Tehän tiedätte itse, että olette joutunut väärälle uralle; muuttakaa alaa yhtäkkiä."

"Mutta kuinka pitkälle luulette pääsevän..."

Selma hätkähti ja polttava puna levisi hänen kasvoilleen, aina kaulaan asti. Rahaa oli liian vähän. Hän huomasi sen yhtäkkiä. Hän ei ollut ajatellut sitä ennen; seteli oli tuntunut hänestä niin suurelta. Ja nyt häntä hävetti tehtyään itsensä naurettavaksi.

"Setä oli todellakin oikeassa sanoessaan, että olen lapsi. Mutta tästä lähin en ole sitä enää," ajatteli Selma. Häntä harmitti niin että hän olisi halunnut vajota maan alle häpeästä. Hän ei sanonut sanaakaan eikä katsonut Aksel Mölleriin, vaan alkoi kävellä reippaammin. Aksel kulki tahdissa hänen vieressään eikä keksinyt mitään sanottavaa. He olivat molemmat yhtä kiusaantuneet. Ainoastaan yhdestä asiasta oli Aksel selvillä, siitä nimittäin että hän oli aiheuttanut tuskaa Selmalle. Kuinka kernaasti hän olisikaan tahtonut sovittaa tekonsa.

"Käsitättehän te miten kiitollinen..."

"Jospa te vain voisitte olla puhumatta siitä," huudahti Selma, "sehän oli niin hullua, aivan pätkähullua. Oliko *siinä* nyt mitään tarjottavaa! Mutta sellainen minä olen aina."

"Kun ajattelen, että te minun tähteni..."

"Vaietkaa!" huusi Selma kalveten, "minua raivostuttaa kuullessani teidän siitä puhuvan, ja jos mainitsette sanallakaan kenellekään..."

Selman silmäterät suurenivat, niin että silmät muuttuivat melkein mustiksi hänen pysähtyessään suoraan Akselin eteen.

"Herran tähden, minä tarkoitin vain..." sanoi Aksel anteeksi pyytäen, ja koukkuinen kapeaharteinen ruumis näytti painuvan yhä enemmän kokoon.

"Olkaa sitten vaiti," sanoi Selma lujasti, ja sitten he astuivat eteenpäin.

"Teille tai jollekin muulle joka olisi ollut teidän asemassanne," lisäsi Selma hetken kuluttua, "aivan samantekevää kelle. Olenhan sanonut teille, että olen sellainen."

He saapuivat pappilan tiehaaraan.

"Tässä me eroamme," sanoi Selma.

Aksel Möller vaikeni. Miten raskaalta kaikki tämä tuntui.

Selma nousi suurelle tien vieressä olevalle kivelle, nojasi kätensä portinpylvääseen ja katseli maisemaa. Pellot olivat niitetyt ja autiot. Ei yhtäkään inhimillistä olentoa, niin kauas kuin silmä kantoi, vain kaikkein kauimpana näkyi metsä ja vuorenharjanne sinisin, sumuisin ääriviivoin, ja alapuolella kimalsi järven lahti. Hän ikäänkuin imi itseensä tämän näyn yhdellä ainoalla katseella. Se näytti hyvästijätöltä.

"Täällä on sittenkin kaunista," sanoi hän huoahtaen, "olisin tahtonut tulla maalariksi."

Mutta katsoessaan maahan hän huomasi pienen västäräkin, joka hyppeli sänkipellolla, koko ajan heiluttaen pyrstöään, jotta se ei olisi esteenä. Ja sitten luikki se tiehensä niin nopeasti kuin pienet jalat jaksoivat juosta.

Selma oli ihastunut. Hän unohti herra Möllerin ja koko maailman, ja hänen katseensa seurasi linnun liikkeitä, ja hän hymyili niin että hammasrivi paljastui ja silmät loistivat. Itse hän seisoi siinä täynnä pulpahtelevaa elämää, laskevan auringon säteiden valossa.

Ja alhaalla hyppeli västäräkki siroin pienin liikkein. Silloin tällöin se pysähtyi, nyökäytti päätään, keksi jotain uutta, jonka se sieppasi maasta ja livahti taas toiseen suuntaan.

"Hyvästi," sanoi Selma nopeasti hypäten maahan, "onneksi olkoon."

Aksel Möller oli vaipunut ajatuksiinsa ja hätkähti hänen sanoistaan. Niissä oli jotakin katkeraa ja

ivaavaa. Veräjä pamahti kiinni, ja Selma kulki tietä pitkin tavallista vallatonta käyntiään, kädet nutun taskuissa. Aksel jäi tielle seisomaan ja seurasi häntä silmillään, kun hän kääntyi portista pappilan puutarhaan; ja sitten hän katosi näkyvistä.

Yksin auringonpaisteinkin tuntui pimentävän se pettymys, joka valtasi nyt Akselin, ja siihen liittyi vielä itsesyytöstä. Kuinka hän oli käsittänyt Selman ... kuinka hän oli käyttäytynyt ... ja mitä kaikkea hänelle olisikaan pitänyt sanoa! Mitä olisivatkaan nämä minuutit voineet olla, jos hän olisi osannut ne hyväkseen käyttää. Kuinka hän olisikaan voinut tunnustaa hänelle kaikki, mitä hän ajatteli ja tuns! Selma olisi varmaankin häntä ymmärtänyt.

Nyt oli hyvä tilaisuus kadonnut eikä ehkä koskaan tarjoutuisi enää.

Selman iloinen mieli vaikutti salaperäisellä voimalla häneen eikä hän tuntenut sitä koskaan niin selvästi kuin eronhetkellä. Selma tuntui ikäänkuin vievän mukanaan osan hänen sisäisestä olemuksestaan, mikä oli tuskallisesti irtiriistettävä, ja tänään tuntui se vaikeammalta kuin koskaan ennen.

Aksel heittäytyi kiviroykkiölle puun juurelle. Koko maailma tuntui hänestä kuolleelta, ja hän vain yksin eli tuskineen ja kaipauksineen. Sillä Selma ei palaisi koskaan enää, sen hän tuns! ja saadakseen jonkinmoista huojennusta hän raateli itseään kuvittelemalla mielessään miten kaikki olisi voinut olla eikä kuitenkaan ollut. Hän oikein nautti kiusatessaan itseään kaikin mahdollisin keinoin ja syventyi pohjattomaan tyhjyyteen, toivoen saavansa tuntea sen koko sen laajuudessa.

"Ei koskaan, ei koskaan!" toisti hän, ja joka kerta tuntui siltä kuin sydän olisi haljeta. Eiköhän siitä voisi kuoliakin... Kuolla!

Hänen sairaassa mielikuvituksessaan tuntui Selma äkkiä äärettömän kaukaiselta ja yliluonnollisen kauniilta.

Nyrpeänä ja alakuloisena saapui Selma kotiin. Hänestäkin tuntui tyhjältä, mutta aivan toisella tavalla. Kaikki vapaat hetkensä hän oli siihen asti viettänyt rakentamalla tulevaisuudensuunnitelmia ja tuulentupia. Nyt olivat ne kaikki särkyneet ja neuvottomana hän katseli pirstaleita. Millä olisi elämä täytettävä, mitä oli toivomista, minkä puolesta taisteltava? Ja kaiken tämän ohella häpeä, — häpeä sen johdosta että oli paljastanut itsensä, tehnyt itsensä naurettavaksi ja tullut poistyyönnetyksi.

Hän meni vanhalle paikalleen ruokasalin ikkunan luo, missä hänellä usein oli tapana istua katsellen kanoja ja kyyhkysiä. Se oli hänen tavallinen ajanvietteensä hänen ollessaan huonolla tuulella.

Vanhukset astuivat sisään äsken heränneinä, ja kahvi juotiin ääneti. Sitten Selma palasi taas entiselle paikalleen ja rouva Berg läksi pois. Setä jäi huoneeseen ja asettui toisen ikkunan luo.

"Kristerson tulee tänne illalla," sanoi hän, "sitten saat pelata shakkia hänen kanssaan, se varmaan ilahduttaa sinua."

"Kaikkeaa vielä! Me riitaannumme aina, niinkuin viimeinkin."

Hän ojensi kaulaansa nähdäkseen komeaa kukkoa, joka innokkaasti kumarteli ja pyörähteli pihalla.

"Niin, ilman tuota kinastelua ei teillä suinkaan olisi mitään huviakaan," huomautti kirkkoherra hymyillen.

"Voihan se olla, mutta patruunaan ei voi suuttua likikään niin pahasti kuin Rikhardiin. — Eikö hän tule kotiin ennenkuin Pyhäinmiestenpäivänä?"

"Ei. Ikävöitkö häntä?"

"Oh — en. Mutta minä luulin hänen tulevan kotiin sedän syntymäpäiväksi."

Selma näytti tyytymättömältä, ja syntyi hetken äänettömyys.

"Mitä sinä oikeastaan pidät Kristersonista?" kysyi kirkkoherra hetken kuluttua.

Selma ei heti vastannut, vaan pisti päänsä ulos ikkunasta nähdäkseen paremmin. Matalajalkainen kukko oli ruvennut tappelemaan korkeajalkaisen kanssa. Kuinkahan siinä kävisi?

Hän veti päänsä sisään.

"Kyllä, onhan hän varsin hauska, mutta kamalan lihava."

"Harvinaisen kelpo mies."

Selma katseli taas ulos, kovin innostuneena kukkostaisteluun. Setäkin katseli sitä, mutta mielenkiinnotta.

"Ei, setä! En olisi koskaan uskonut, että tuossa pienessä olisi niin paljon voimaa," huudahti Selma ihailien.

"Miksikä ei? Pienet miehet..."

Selma nauroi.

"Niin, mutta pienet kukot!"

"Merkkillistä miten lapsellinen sinä olet." Kirkkoherran ääni kuului hiukan kärsimättömältä.

Selma kääntyi ympäri ja istuutui tuolille, katsellen setää suoraan silmiin.

"Niin, minä olen, mutta minä aion luopua siitä tavasta. Jospa vain voisın ymmärtää mihin ruveta!"

Selma ei malttanut olla vilkaisematta pihalle, ja hän huomasi harmikseen, että voitto ratkaisevasti kallistui suuremman puolelle.

"Siinä asiassa luulen voivani antaa sinulle hyvän neuvon," sanoi setä.

"Etkö voi erottaa toisistaan niitä! Nehän raapivat silmät toistensa päästä," huusi Selma kiivaasti palvelustytölle, joka kulki pihan yli.

"Mutta *lapsi!* Etkö voi hetkeksi jättää kukkoja rauhaan? Minulla on todellakin jotain puhuttavaa sinulle," sanoi setä kärsimättömästi, "tule minun huoneeseeni."

"Sitä ei tarvita. Minä poistun vain ikkunan luota, niin se auttaa." — Selma siirtyi kauemmaksi ja kävi ruokapöydälle istumaan. — "Mistä on kysymys?"

Kirkkoherra olisi toivonut, että Selma olisi asettunut sopivampaan asentoon eikä istunut ja heilutellut jalkojaan, mutta sitten hän ajatteli, ettei kannattanut nyt takertua pikkuseikkoihin.

"Minä tahdon puhua tulevaisuudestasi. Minun mielestäni ei sinusta voi tulla mitään parempaa kuin kunnan miehen vaimo."

"Jos rupean sitä odottamaan..."

"Mutta sinun ei tarvitse odottaa. Kristerson on pyytänyt minua kysymään sinulta tahdotko tulla hänen vaimokseen."

Selma hillitsi jalkojensa heiluriliikkeen ja katsahti ylös, — kysyvästi, sangen väliäpitämättömänä.

"No-o," sanoi hän sitten ja alkoi uudelleen heiluttaa jalkojaan. Sitten hän hyppäsi alas pöydältä ja meni ikkunan luo.

"Sitäkö setä vain aikoikin sanoa?" kysyi hän ja kääntyi ympäri.

"Vain? — Tärkein askel elämässä..."

"Niin, se on luonnollista," myönsi Selma suvaitsevaisesti, "jos nimittäin aikoo *mennä* naimisiin."

"Täytyy kai ainakin harkita sellaista ehdotusta, jos haluaa pysyä viisaan ihmisen kirjoissa."

Selma vajosi tuoliin puoleksi epätoivoisena ja kiersi kätensä polviensa ympärille.

"Mutta jospa voisın ymmärtää mitä hän oikeastaan minulla tekisi!"

Kirkkoherra kääntyi ympäri ja katseli ikkunasta ulos. Leikillinen ilme väreili hänen huulillaan.

"Hän pitää sinusta luonnollisesti."

"Ja sedän mielestä minun pitäisi ottaa hänet?"

"Sinun pitäisi ainakin ajatella asiaa."

Selma alkoi näyttää miettiväiseltä. Kanat päästivät kovan kaakotuksen, mutta Selma ei suonut niille ainoatakaan katsetta.

"Mitä siitä tulisi? En minä osaisi hoitaa taloutta!"

"Sitä sinun ei tarvitsisikaan. En edes luule, että Kristerson panisi sitä kysymykseenkään."

Selma kävi yhä miettivämmäksi.

"Mitähän isä arvelisi?"

"Hänelle se luonnollisesti olisi hyvin mieleen. Hänellä on kylliksi huolia itsestään, ja Kristerson on mies, jonka kuka hyvänsä mielellään tahtoi vävyopjaksi."

"Luuleeko setä, että isä *haluaisi* sitä?"

"Siitä olen varma."

Selma vaikenä hetkeksi.

"Mutta mennä naimisiin hänen kanssaan! ... tiedätkö setä, se on kovin pelottavaa."

"Miksikä niin?"

"Oi — hän on niin paksu, ja sitä paitsi hän on aivankuin puhtaaksi ajettu sika."

"Mutta lapsi!"

"Ja sitä paitsi hän on isän ikäinen."

"Entäs sitten? Magnus on niin nuori, että hän milloin hyvänsä voisi hankkia sinulle äitipuolen, eikä sinun silloin olisi enää hauska olla kotona. Parempi silloin on saada jalat oman pöytänsä alle."

"Pyh! — Isällä ei todellakaan ole varaa mennä naimisiin," huudahti Selma nauraen, "nuo ovat vain säikäyslauhauksia."

Kirkkoherra vaikenä. Täytyi olla hyvin varovainen, sillä tyttö oli todellakin viekkaampi kuin miksi häntä voisi luulla. Hän alkoi välinpitämättömästi rummuttaa ikkunanpieltä. Näytti siltä kuin hän aikoo jättää asian toistaiseksi.

Tällä kertaa Selma otti asian uudelleen esille.

"Ja olenhan minä myös kovin nuori, voisihan myöhemmin ruveta pitämään jostakin toisesta," sanoi hän.

"Pitää jostakin? ... kun on jo naimisissa! ... se ei koskaan voi tulla kysymykseen," sanoi kirkkoherra hitaasti ja paheksuen. Sitten hän kääntyi nopeasti Selman puoleen, ikäänkuin hän olisi tullut ajatelleeksi jotain muuta. "Sehän on totta ... olen nähnyt sinun kävelevän nuoren herra Möllerin kanssa pari kertaa — miten sen asian laita on? Et suinkaan ole ihastunut häneen?"

Selma tuli hehkuvan punaiseksi.

"Minä! ihastunut...? en, en rahtuistakaan."

"Niin, minä vain ajattelin sitä, kun et tahtonut ottaa korviisi tätä toista. Mutta jos niin olisikin, niin voin sanoa sinulle, että ei kannata luottaa siihen, sillä aikaa myöten tulee Jöns Olsin Marista ja Akselista pari. Sinähän tiedät, että Möllerit pitävät rahasta kiinni."

"Hyh — hän voi mennä naimisiin kenen kanssa haluaa, sen puolesta voin kernaasti ottaa patruunan."

Selma tarkoitti mitä sanoi, mutta samassa alkoi harmi hänessä kuohua, ja hän mietti olisikohan herra Möller ajatellut Jöns Olsin Maria hyljätessään Selman kurjat sata kruunua.

Puna kiihtyi kiihtymistään Selman sanomattomaksi harmiksi, mutta kirkkoherra ei ollut sitä huomaavinaan.

"Syksyllä Kristerson aikoo muuttaa uuteen kartanoonsa, siellä kuuluu olevan hyvin kaunista," sanoi hän.

"Hänellä on niin hirveän hienot hevoset," huomautti Selma.

Kirkkoherra vaikenä. Hänen sanansa alkoivat vaikuttaa, ja hän tahtoi nyt antaa hänelle ajatusaikaa.

"Kun on niin rikas kuin hän, voi saada mitä ikänä haluaa," lausui kirkkoherra hetken kuluttua.

"Onko hän todellakin niin rikas?"

"Sen asian minä voin taata," vastasi kirkkoherra.

Syntyi hiljaisuus. Selman ajatukset kiintyivät suureen harmaaseen hevoseen ... tai ehkäpä se olisi aivan musta. Ja sitten hän tuli ajatelleeksi ratsastuspukua, jonka pitkää laahustinta voisi kantaa käsivarrella ... ja pientä naissatulaa, joka olisi uutta kevyttä tekotapaa ... luonnollisesti pitäisi myöskin olla pikentti, joka auttaisi selkään noustessa: kun on niin rikas, voi saada mitä ikänä haluaa.

Selma loi katseensa maahan ja järjesti suurella huolella pukunsa poimuja.

"Luuleeko setä, että hän pitäisi ratsuhevosta minua varten?"

Kysymys tuli aivan arasti. Yksi ainoa sana voisi pelottaa hänet peräytymään. Tämän lapsen kanssa sai hieroa kauppaa yhtä varovaisesti kuin paholainen syntisen sielusta.

"Sellaisessa talossahan on talli täynnä hevosia," sanoi kirkkoherra välinpitämättömästi.

Hän tunsi purjehdusvedet liiankin hyvin ja tiesi, että vaikka pieni pursi alussa nousikin rohkeasti tuulen yläpuolelle, niin tarvittaisiin vain tuulenpuuska, jotta se laskeutuisi. Hän tiesi sen.

"Minä olen niin nuori," siinä hänen viimeinen heikko vastustuksensa.

"Niin. Harvinainen kunnia, kun jo sinun iälläsi saapi sellaisen tarjouksen, enkä oikeastaan tiedä millä olisit sen ansainnut," vastasi kirkkoherra hienosti hymyillen.

Se kutkutti tytön turhamaisuutta. Kihloissa niin nuorena ... se herättäisi huomiota!

Hänen kasvonsa olivat kalpeat, ja vain kaksi punaista täplää, jotka ulottuivat poskilta kaulaan saakka ilmaisten kiihkeää intohimoa, rumensi hänen nuoria kasvojansa. Hän katseli vasenta kättänsä. Kukapa tietäisi miltä kihlasormus siinä näyttäisi! ... raskas, paksu sormus, kahdenkymmenen karaatin kultaa.

Mitähän Möllerin muori siihen sanoisi? Hän näki jälleen edessään hänen ivaavan katseensa kirkossa, kun hän tarkasteli hänen liian pieneksi käynnyttä päällysnuttuaan. Selman silmät alkoivat salamoida, ja hän katsoi ylös.

"Minun pukuni näyttää kovin köyhältä," sanoi hän kohottaen hihojensa alapuolta, näyttäkseen miten kuluneet ne olivat, "olisi aika harmillista, jos *hänen* täytyisi pitää huolta minun puvuistani."

"Minä annan sinulle kaikki mitä tarvitset; sen teen mielelläni ainoalle veljentyttärelleni."

Kirkkoherra oli kovin iloinen voitostaan. Ja harvinaisella sydämellisyydellä hän avasi hänelle sylinsä.

Selma kiiruhti hänen luokseen, kietoi käsivartensa hänen kaulaansa ja loi häneen vaaleanharmaat silmänsä, jotka loistivat elämänhalusta. Paksu, tuuhea tukka riippui otsalla, ja hän hymyili heleämpunaisine huulineen ajatellessaan kuinka paljon kateutta hän tulisi herättämään.

Yhtäkkiä Selma kävi totiseksi.

"Luuletko sinä, että hän tahtoo pitää minusta hiukan?" sanoi Selma. Hänen tapansa oli käyttää "sinä" sanaa hyväilysanana.

"Siitä minä olen varma."

Aurinkoinen hymy levisi Selman kasvoille, ja uusi ajatus iski hänen kokemattomaan mieleensä.

... Kunpahan hän pitäisi kylliksi hänestä...!

Kaikki Selman vanhat suunnitelmat ja tuulentuvat nostivat päänsä esiin.

Kirkkoherra silitti hyväillen Selman tukkaa: hänellä ei ollut enää mitään sanottavaa.

IV.

Patruuna Kristersonin isä oli ollut eläinlääkäri, ja hänellä oli ollut niin suuri praktiikka, että hän oli saattanut säästää pienen omaisuuden pojalleen. Tällä ei ollut lukuhaluja, siksi hän antautui

maanviljelijäksi. Hänessä oli sitkeää kestävyyttä, jommoinkin annos afääriviekkautta sekä rohkeutta, ja onni suosi häntä kaiken lisäksi.

Isän oli täytynyt olla ahne voidakseen haalia kokoon omaisuutensa. Poika sai sentähden tuntea niukkojen olosuhteiden painostusta ja oppi panemaan arvoa rahalle, koska hänellä ei ollut sitä runsaasti. Ukon neuvot lankesivat siksi hyvään maahan ja kasvoivat yhdeksi ainoaksi pyrkimykseksi: hankkia rahaa. Sillä sehän oli avain kaikkeen muuhun.

Patruunan nuoruus oli kulunut uupumattomassa työssä. Hevoskaupalla, paloviinalla ja teurashärillä hän oli vaurastunut, mutta kauan sitten hän oli lopettanut sekä hevoskaupan että panimoliikkeen, sillä liikepääomaa oli enemmän kuin tarpeeksi, ja hän oli kelvoinen maanviljelijä.

Naimista hän oli usein ajatellut, mutta hän oli päättänyt, että vähintään satatuhatta kruunua hänen valittunsa pitäisi tuoda mukanaan pesään, ja kun hän ei ollut juuri kauniskaan punaisenhohtavine kasvoineen ja pienine viirusilmineen, niin olivat perijättäret menneet hänen nenänsä ohi. Mutta hän ei ollut koskaan tuntenut sydänsurua sen johdosta. Olihan hyvä näinkin. Vaikeimpina aikoina hän oli suoriutunut omin neuvoin, ja nyt — kun hän saattoi viettää hyviä päiviä — kaipasi hän vielä vähemmän vaimoa. Mitä niihin sataan tuhanteen kruunuun tuli, niin ei hän niistäkään enää välittänyt.

Mitään varsinaista koulukasvatusta hän ei ollut koskaan saanut, sillä kun hän ei ollut tahtonut kulkea opin tietä, piti isä tarpeettomana hukata rahoja koulutukseen. Mutta hän oli lukenut koko joukon romaaneja ja nurkkanovellikirjallisuutta sekä seurasi paikkakunnan sanomalehdestä päivän tapahtumia ollen seudun sivistyneimpiä maanviljelijöitä. Toveripiirissä hän oli karkeapuheinen, naisseurassa ruumistunut kohteliaisuus, ja lukiessaan kirjallisuutta, vaati hän ehdottomasti "runollista elämäнкäsitystä," s.o. paljon rakkautta, naisellista "suloa" (hän rakasti tätä sanaa), rakkaudesta riutuvia valkeapukuisia neitoja, kauheita roistoja, joitakuuta murhia, jotka tekisivät kertomuksen "jännittäväksi," ja — luonnollisesti — pari naimiskauppaa lopuksi, sillä siveyshän vaati palkkansa, jos kirjassa oli vähääkään moraalia.

Englantilaisista kirjoista hän piti eniten, mieluummin naisten kirjoittamista. Ranskalaisia hän inhosi niiden siveettömyyden tähden. Siitä hän puhui mielellään naisseurassa, se teki niin hyvän vaikutuksen.

Välistä kun hän loikoi sohvalta lukien, saattoi tapahtua, että kirja tuntui hänestä niin liikuttavalta, että hänen täytyi pyyhkiä silmiään. Hän kertoi siitä myöhemmin todisteeksi lämpimästä sydämestään, ja viekas välke silmäkulmassaan hän huomasi miten tarkkaavaisina muutamat neitokset kuuntelivat, liikituksen melkein tarttuessa heihinkin. Niin, niin, raha on voima! Mutta kiirettä ei ollut.

Sitten hän tapasi Selman.

Se tapahtui viime talven lopulla. Kirkkoherra ja hän istuivat pappilan salissa puhellen punssilasien ääressä. Lamput olivat juuri sytytetyt. Mutta kukaan ei ollut sanallakaan maininnut, että talossa oli nuori tyttö, ja siksi hän suuresti hämmästyi, kun tämä avasi oven ja astui sisään, tulipunaisena ja lämpimänä, luistimet huolettomasti heitettyinä käsivarrelle, jotta ne kalisivat joka askeleella. Tukka oli kuumuudesta takkuinen, kiivas liike oli saattanut puseron epäjärjestykseen, ja hänen oli pakko räpyttää silmiään kirkkaassa valossa voidakseen nähdä. Sitten hän astui peremmälle lampun valoon ja ojensi patruunalle kätensä niiten nulikkamaisesti, kirkkoherran leikillä lisäten esittäessään hänet, että tyttö oli tullut taloon saadakseen parempia tapoja, mikä oli hyvinkin tarpeen.

Selma vain nauroi eikä näyttänyt ollenkaan joutuvan hämilleen, vaikka patruuna niin kauan piti hänen kättään, jossa kaikki suonet tykkivät lämpöä ja elinvoimaa.

"Olipa se reipasta, oikein reipasta," sanoi hän tietäen tuskin mitä puhui.

Mutta patruuna hymyili ja tyttö hymyili, ja tuntuipa aivan siltä kuin patruuna olisi tullut pyörälle päästään ja nuoreksi uudestaan. Ja tytön vaatteet huokuivat talven kylmää ilmaa, ja hänen huulensa loistivat lämpiminä ja punaisina. Patruuna ei tiennyt mikä häneen oli mennyt; hän olisi voinut hypähtää ylös ja ottaa tytön syliinsä vain ilosta, että hän oli niin reipas ja nuori.

Sitten patruuna päästi käden irti ja mittaili häntä katseellaan.

Suuri oli tyttö kasvultaan, leveät olkapäät, pitkät käsivarret ja isot kädet. Muodot eivät olleet vielä kehittyneet; jotakin puolivalmista ja keskeneräistä oli koko luisessa, voimakkaassa ruumiissa. Mutta se ei tehnyt mitään — ei mitään — lapsi tai ei: hänen täytyi saada hänet omakseen.

Tätä patruuna ajatteli ajaessaan mukavissa vaunuissaan maantietä pitkin, matkalla kosimaan.

Mutta koko tänä aikana hän ei ollut päässyt täyteen varmuuteen omasta itsestään. Väliin hän oli tullut järkiinsä ja pitänyt koko juttua turhana päähänpistona, oikkuna. Ja aina silloin hän ajoi pappilaan,

tullakseen vakuutetuksi siitä, että Selma oli — niinkuin kaikki ihmiset sanoivat — ruma tyttö. Mutta joka kerta kun hän hänet näki, uudistui sama juttu. Hän saattoi tosin sanoa häntä rumaksi, mutta hänen oli mahdoton irrottaa katsettaan hänestä. Jokainen hänen ruumiinliikkeensä, jokainen äänenväre ihastutti häntä, sanottakoon niitä sitten rumiksi tai kauniiksi. Mitä siitä mitä muut ihmiset sanoivat! Tuossa tuoreessa rumuudessa oli jotakin joka kiehtoi häntä enemmän kuin koko maailman kauneus. Se ei ollut mitään yleispätevää, ei mitään jota olisi voinut sormin osoittaa; siinä oli vain se, että se oli *hän*. Patruuna ei voinut ajatellakaan, että tyttö antaisi hänelle kieltävän vastauksen, sillä hän oli niin rakastunut, että hänestä tuntui kuin tyttö olisi ollut hänelle jo alusta alkaen määrätty, vaikei se ollut selvinnyt hänelle ennenkuin nyt vasta.

Hän tarkasteli menneisyyttään ja hänestä tuntui siltä kuin Jumala olisi johtanut hänet satojen harhateiden kautta tähän ainoaan; ja kaikki mitä hän nimitti runoudeksi, kaikki se minkä hän oli tukehuttanut rinnassaan niin kauan kuin "satatuhatta" oli ollut hänelle kaikki kaikessa ja persoonalliset edut aivan arvottomia, kaikki se kuohahti nyt esille yhtenä ainoana virtana, tosin ei enää alkuperäisyyden porisevalla tuoreudella, vaan patoutuneen veden mutaisiin kuplin. Mutta hän iloitsi siitä kuitenkin. Tuntuihan siltä kuin hän itsekin olisi ollut nuori, siksi että nuoruuden intohimo mursi kaikki sulut! Ja tämä harhaluulo teki hänet onnelliseksi.

Hetkeäkään hän ei tullut epäilleeksi tytön onnea: tahtoihan hän antaa hänelle kaikki.

Kun vaunut vierivät pihalle, heräsi hän kuin unesta. Hämäräsi, ja valoa näkyi parista ikkunasta. Hän ihmetteli tokkopa tyttö tulisi itse häntä vastaan. Ei, kirkkoherra seisoi portailla lausuen hänet tervetulleeksi.

Kun vieras oli ripustanut päällystakin ja hatun etehiseen, pyysi isäntä hänet omaan huoneeseensa. Siellä oli lämmintä, ja lamppu oli sytytetty.

Patruuna oli hieman hämillään. Hän hieroi käsiään läiskähyttäen niitä vastatusten ja astui edestakaisin matolla lämmittääkseen muka jalkojaan. Kirkkoherra tarkasteli lamppua ja tasoitteli liekkiä. Näyttipä siltä kuin molemmat olisivat tahtoneet voittaa muutamia sekunteja ennenkuin he aloittaisivat keskustelun.

Patruuna Kristerson oli kookas ja lihava. Komean ryhtinsä vuoksi hänen vartalonsa teki voimakkaan vaikutuksen, mutta kasvoista oli hyvinvoinnin leima karkoittanut pienimmänkin luonteenomaisen piirteen, niin etteivät ne tehneet minkäänlaista vaikutusta, korkeintaan ne ilmaisivat vain kylläistä ja tyytyväistä turvallisuutta. Koko hänen esiintymisensä tuntui sanovan: minä olen tehnyt tehtäväni ja nautin työni hedelmistä.

Kirkkoherra seisoi vielä kirjoituspöytänsä ääressä. Kapea, kaunis vartalo peitti kokonaan lampun, mutta sivuilta virtasi valo esiin aivan kuin se olisi säteillyt tästä tummasta ruumiista.

"No?" sanoi patruuna.

Kirkkoherra kääntyi ympäri nojaten kirjoituspöytänsä.

"Niin, kaikki käy hyvin, mutta minä tahdon sanoa sinulle ensin pari sanaa." — Hän työnsi silmälasit lujemmin nenälle, niinkuin hänen aina oli tapana tehdä, kun hänellä oli jotakin tärkeää esitettävää.

Patruuna pysäytti hetkeksi käyntinsä ja odotti.

"Tarkoitam taloudenhoitajatartasi..." Kirkkoherra keskeytti puheensa ja yskähti hienotunteisesti.

"Sen asian minä luonnollisesti järjestän. Hän saa muuttaa neljäntenäkolmatta — minä perustan leipuriliikkeen hänelle."

"Lähisudulleko?" Kirkkoherra ei nostanut ylös päätään, mutta silmälasien läpi kiiti nopea, tutkiva katse.

"Ei mitenkään — jonnekin Trelleborgin seudulle, en tiedä oikein itsekään." Patruuna teki torjuvan liikkeen kädellään osoittaakseen siten, että hän toivoi niin kauaksi kuin mahdollista.

"Eikä mitään avioliittolupauksia eikä muuta sellaista?"

"Ei nimeksikään — se ei koskaan pälkähtäisi päähänikään."

"Ei, sepä hyvä," sanoi kirkkoherra tyytyväisenä, kohotti toista kättään ja katseli kynsiään.

Taaskin syntyi hiljaisuus, jonka kestäessä patruuna jälleen astui edestakaisin. Kirkkoherran varovainen käytöstapa oli omansa hillitsemään muitakin ja vaikutti osaltaan, että aniharvoin kukaan yritti kiirehtiä keskustelua, jos hän itse venytti sitä.

"Sitten on vielä eräs asia," sanoi kirkkoherra äänen varovaisesti hapuillessa ja poimiessa sanan sieltä, toisen täältä. — "Minä tahdon vain varottaa sinua. Niin, älä ymmärrä minua väärin ... mutta Selma ei todellakaan ole mikään tavallinen tyttö, ja häntä täytyy kohdella aivan erikoisella tavalla. Sinä, nuorenmiehentapoinesi ... niin, niin minä tiedän kyllä, että olet naistenliehakoitsija ... mutta kaikki naiset eivät ole samallaisia, ja sellaisella tytöllä kuin Selma on omat mielijohteensa. Jos sinä jollakin tapaa loukkaisit häntä ... no, no, minähän tarkoitan vain viattomasti — niin voisi tapahtua, että hän aivan yksinkertaisesti antaisi sinulle matkapassit, ja jos hän sen kerran tekisi, niin ei mikään maailman mahti saisi häntä muuttamaan mieltään."

"No mutta mitä ihmettä...!" Patruuna pysähtyi yhtäkkiä keskelle lattiaa ja näytti taisteluvälmiiltä.

"Niin, niin, niin!" sanoi kirkkoherra samalla kertaa kärsimättömästi ja rauhoittavasti, tehden joka kerta torjuvan liikkeen kädellään. "Mutta kun asiat nyt kerta *ovat* sillä kannalla, niin ei sinulla ole muuta tehtävää kuin joko mukautua tai väistyä jo alusta alkaen. Ennen kuulutusta ja sen semmoista ei kukaan ihminen voi pakottaa häntä. Minä tiedän kyllä miten hyvät naimakaupat hän tekee, ja juuri siksi en mielelläni toivoisi, että asia raukeaisi."

"Tarkoitatko että...?" Patruuna katsoi avuttomana ympärilleen, hänen oli niin vaikea pukea kysymystään sanoiksi.

"Minä tarkoitan vain, että sellainen tyttö kuin Selma ei ole samallinen kuin muut naiset, joihin sinä olet ... hm ... tutustunut. Sellaisessa lapsenmielessä on jotakin niin pelokasta — jotakin niin arkaa. Hän voi loukkaantua kaikkein vähimmästä, aivan edeltäpäin arvaamattomista asioista. Hän tarvitsee aikaa tottuakseen, ja sinun pitää kohdella häntä ... niin, sinun pitää kohdella häntä, ikäänkuin hän olisi lintu, jota yrität pyytää."

Viimeiset sanat kirkkoherra lausui reippaasti, aivan toisella tavalla kuin edelliset, ja hän naurahti samalla — lyhyesti ja äänettömästi. Hänestä vertaus tuntui äärettömän hullunkuriselta hänen katsellessaan lihavaa patruunaa.

"Mutta herra Jumala, on kai minulla lupa suudella häntä!" huudahti sulhanen hämmästyneen epätoivon vallassa.

"O-on. Mutta jos seuraat minun neuvoani, niin et pidä liikaa kiirettä." Kirkkoherra pidätti nauruaan, mutta sisäinen nauru puistatti häntä, ja leveä, yhteenpuristettu suu näytti vieläkin leveämmältä pilkallisine ilmeineen.

Syntyi jälleen hiljaisuus, ja patruuna alkoi taaskin kävellä.

Kuinka paljon alkuvalmisteluja! Ja hän joka oli uneksunut, että hänen rakkautensa olisi yhtä ainoaa voittokulkua! Riemuitseva autuudentunne, johon hän oli koettanut pyrkiä, kutistui hitaasti kokoon, aivan kuin sammuva liekki.

"Ei suinkaan ole tarvis kauan odottaa häitä," sanoi hän, "mitäpä tässä tarvitsisi odottaa."

"Ei mitään muuta kuin kuulutusta ja morsiuspukua," vastasi kirkkoherra käyden totiseksi. Sitten hän suoristi itseään ja pyysi vierastaan astumaan perheen keskuuteen.

Patruunan sydän alkoi sykkiä; koko juttu tuntui varsin juhlalliselta.

Sali oli valaistu, mutta tyhjä.

"Istahda hetkiseksi; minä käyn kutsumassa Selmaa," sanoi kirkkoherra.

Patruuna astui peremmälle pöydän luo ja heittäytyi tuolille. Huoneessa oli niin hiljaista ja kaikki niin tavallisuudesta poikkeavaa; koko talo tuntui vaipuneen odotukseen kuten hän itsekkin.

Nyt paukahti ovi yläkerrassa, ja askeleita kuului portaissa! Sitten hän kuuli niiden lähenevän, ovi avautui ja Selma astui sisään yksin. Kirkkoherra kääntyi takaisin omiin huoneisiinsa.

Patruuna meni Selmaa vastaan ja otti häntä kädestä. Se oli kylmä ja vapisi hiukan. Tyttö ei ollut kaltaisensa. Entisen ujostelemattomuuden sijaan oli tullut epävarmuus, joka vaikutti kiusallisesti patruunaankin.

"Selma," sanoi hän vain. Ääni kuului melkein anteeksipyyntöltä, sillä yksin näiden lapsenkasvojen kalpeuskin tuntui soimaavan. Mutta hän tahtoi tehdä hänet onnelliseksi. Hän tahtoi!

Tytön katse, joka aina muulloin oli niin suora, ilmaisi miltei syyllisyyttä hänen silmätessään patruunaan, mutta käsikädessä he astuivat pöydän luo, missä he istahtivat vastatusten. Patruuna

huomasi, että tyttö oli pukeutunut. Tukka oli äskenkammattu, ja hänellä oli paras pukunsa — tummansininen, silkkikoristeinen yllään.

"Minulla on jotakin sanottavaa ensiksi," alkoi Selma syvällä alttoäänellään, joka vavahti hiukan. "Minulla on paljonkin sanottavaa, ja sitten te saatte itse ratkaista."

Kaksi tummanpunaista täplää kohosi hänen poskilleen hänen puhuessansa. Pöydällä oli lamppu, ja himmeänvalkea kupu heitti valon hänen kasvoilleen, jotta hipiän väri näytti tavallista räikeämmältä — tuo hiukan kellertävä valkeus, joka kohosi vasten huulien tervettä punaa.

Patruunan teki äkkiä mieli suudella häntä, mutta samalla hän muisti kirkkoherran varoituksen.

"Jos sanoisin, että tunnen rakkautta teitä kohtaan, niin valehtelisin," sanoi Selma samallaisella äänellä kuin koulupoika, joka lukee ääneen sankarirunoa, mikä erikoisesti on häntä miellyttänyt. Selvästi saattoi huomata, että hän oli kerrannut edeltäpäin sanansa. "Mutta jos todella pidätte minusta — ja luulen että sen teette — niin voisin minäkin pitää teistä, luultavasti en niinkuin isästäni, mutta ehkä samalla tavalla kuin sedästä tai Rikhard serkustani."

Patruuna kavahti mukavasta asennostaan.

"Vai niin, pidätkö sinä hänestä?"

"Tietysti. Minullahan ei ole muita serkkuja!" Tyttö katseli häneen melkein loukattuna, ja samalla hän oli oma itsensä jälleen.

Ei tuntunut erittäin lupaavalta — tämä mahdollisuus, että hän pitäisi hänestä kuin serkusta, mutta...

"Se tulee jälestäpäin, se tulee jälestäpäin," vakuutti patruuna.

"E-ei," vastasi Selma varmasti, "juuri sitä minä tahdoin sanoa, etten luule sen koskaan tulevan."

Patruuna hymyili ajatellessaan, että hän tiesi niin äärettömän paljon enemmän kuin Selma.

"Kyllä se tulee," sanoi hän, "se tulee niin pian kuin me menemme naimisiin."

"Oi, ei suinkaan siinä niin suurta eroa liene," sanoi Selma ylimielisesti, "jokainenhan tietää, että kihlusaika on onnellisin!"

Niin suuri viisaus sai patruunan vaikenemaan. Tyttö puhui sellaisella varmuudella kuin olisi hän ollut kihloissa vähintään tusinan kertaa.

"Ei suinkaan Selma pidä jostakin toisesta?" kysyi hän varovaisesti.

"E-en, Jumala varjelkoon, minä en koskaan ole ollut helposti syttyvä." Hänellä mielestään oli niin äärettömän paljon kokemusta.

"No, mutta siinä tapauksessa, niin..."

"Niin, sitä minä myöskin olen ajatellut," tarttui Selma vilkkaasti puheeseen luullen ymmärtäneensä hänen tarkoituksensa, "kaikki voi olla hyvin siitä huolimatta. Ihmiset ovat niin hirveän erilaiset, niin juuri. Muutamien pitää aina olla *rakastuneita*," hän venytti sanaa pitkäksi ikäänkuin hän olisi määkinnyt, "mutta onpa myös toisia, jotka voivat vain pitää ihmisistä. Ja näiden kahden asian välillä on kauhean suuri ero, sen voin vakuuttaa." Hän pysähtyi ja katsahti kysyvästi patruunaan saadakseen selville oliko tämä voinut seurata hänen syvämietteisiä ajatuksiaan.

Patruuna istui yhä ajatellen tuota suudelmaa, jota hän ei voinut saada mielestään, siksi hän vain nyökäytti päätään. Selma käsitti sen myöntymykseksi.

"Niin juuri," sanoi hän helpotuksella, "en voi ymmärtää, että siinä olisi mitään ihanaa. Sen ikävämpiä olentoja ei voi olla kuin rakastuneet ihmiset, ja minä olen monta kertaa päättänyt, ettei minusta ainakaan saisi tulla yhtä imelää kuin kihlautuneet tytöt tavallisesti ovat. — Kas minähän olin oikeastaan ajatellut, että en koskaan menisi naimisiin," lisäsi hän luottavammin. "Minä olin aina luullut, että omin neuvoin suoriutuisin elämässä. Mutta kun on niin monta mutkaa matkassa... Jospa vain joku tahtois hiukankin auttaa minua! — Sillä minä tahtoisin kuitenkin niin mielellään tulla joksikin."

Hän katsahti salaa patruunaan nähdäkseen olisiko tämä halukas menemään tällaiseen ansaan.

Patruuna istui katsellen tyttöä raukea ilme silmissään, ikäänkuin hän olisi paistanut itseään uunin edessä ja tullut jo liian laiskaksi lähteäkseen pois sen luota. Siltä hän ainakin näytti, ajatteli Selma mielessään: punainen ja kiiltävä kasvoiltaan ja silmäluomet puoleksi kiinni.

Selma yskähti terävästi ja suuttumuksen kyynleet nousivat hänen silmiinsä.

"Minä tahtoisin paljon mieluummin tulla joksikin kuin mennä naimisiin!" huudahti hän pelästyen patruunan jäykistynyttä hymyä.

"Miksikä sinä tahdot tulla?" kysyi patruuna väkivallalla koettaen voittaa lemmenhumalaansa.

"Maalariksi," vastasi Selma hiljaa, "auttakaa minua siksi." Hän kumartui eteenpäin, tarttui patruunan käsiin ja katsoi häntä kasvoihin. Tämä reipas olento saattoi olla hyväilevä, kun hän vain tahtoi!

Patruuna tarkasteli näitä rukoilevia silmiä, ne olivat kirkkaat ja vivahtelevat kuin merivesi tyynellä ilmalla ja auringonpaisteessa. Eikö hän muka ollut kaunis!

"Sinä saat tehdä kaikki mitä ikänä tahdot, kun vaan olemme naimisissa," sanoi patruuna verhotulla äänensävyllä.

"Kaikkiko?" Selma katsoi häneen epäröiden ja epäillen.

"Kaikki, kaikki! En koskaan voi kieltää sinulta mitään!"

Patruuna tarttui häntä päähän kiinni ja suuteli häntä, yhden ainoan kerran, nopeasti ja rajusti.

Selma karahti tulipunaiseksi ja nousi ylös, otti nenäliinansa ja hieroi huuliaan.

"Vai niin," sanoi hän suuttuneena, "*vai niin!*" Enempää hän ei saanut lausuttua.

Patruuna kiiruhti ylös ja esti häntä lähtemästä juuri kun hän tarttui lukkoon poistuakseen huoneesta.

"Minä jätän sinut rauhaan," huudahti hän, "piru vieköön, ellen jätä!"

Tuo kuului niin rehelliseltä, että Selma kääntyi takaisin. Mutta hän katseli patruunaa kuin outoa eläintä, jota epäilee pahoista aikeista.

"Tule nyt istumaan eläkä ole tietävinäsi mistään."

"Kyllä kai!" Selma venytti happamenimelästi ääntään ja irvisti uudelleen.

"Kas niin, minä jätän sinut rauhaan. Kun menemme naimisiin, saat nähdä että..."

"Ei, sitä minä en varmastikaan tee!" keskeytti Selma ärtyisesti.

"Ei puhuta siitä nyt. Tule."

Patruuna näytti olevan jälleen aivan hereillään, kuten Selmasta tuntui, ja he istuutuivat entisille paikoilleen.

"Mitenkä sinä sanoit? Sinähän puhuit maalaamisesta?"

Selma katseli nyrpeästi syliinsä, työntäen ulospäin alahuulensa, kuten hän aina teki ollessaan tyytymätön.

Nyt täytyi ponnistella, jos tahtoi palauttaa entisen hyvän suhteen.

"Sinä saat aikaa maalaamiseen kun olet naimisissa, sinä saat tehdä aivan mitä itse tahdot."

Tyttö ei vastannut, istui vaan pukuaan silitellen.

"Kas niin, mitäs nyppimistä tuossa nyt on!" sanoi patruuna leikillisesti tarttuen Selman käsiin ja puristaen niitä herättääkseen hänet jälleen eloon.

Selma nauroi.

"Mutta sinä olit niin hirveän tyhmä ... kun ryntäsit tuolla tavalla toisen kimppuun ja suutelit kesken puhetta!"

"Sinä" sana tuli niin luonnollisesti, että se kuului ikäänkuin soitolta patruunan korvissa. Hän voittaisi lopulta, hänen täytyi voittaa, maksakoon mitä tahansa!

"No, mitä muuta sinun piti sanoa?" kysyi patruuna hyväntuulisena, mikä oli hänen paras puolensa.

"Oi, vaikka kuinka paljon!" vastasi Selma ja hymyili hiukan ivaten itseänsä, "sinä et voi ymmärtää miten paljon ajatuksia minulla on."

"Anna kuulla."

Heidän välillään oli syntynyt tasa-arvoinen suhde, joka heistä molemmista tuntui ihastuttavalta. Kaikki tuon pienen "sinä" sanan vuoksi. Selmasta tuntui niin "juhlalliselta" saada sinutella seudun rikkainta pohattaa, ja patruunasta tuntui kuin hyväilyltä, kun se puoleksi arasti ja puoleksi veitikkamaisesti hiipi Selman huulien ylitse.

Ehkä Selma mielestään oli käyttäytynyt hiukan tyhmästikin ja tahtoi nyt hyvittää. Eikä tuo suutelo niin hirveän vaarallinen ollut, vaikei se ollut miellyttävä, ei! Mutta kuuluuhan sellainen asiaan, kun kerran on "kihloissa".

"Ei, puhukaamme nyt vakavasti," sanoi Selma ja työnsi patruunaa kyynänpäähän, sillä nyt näytti hän olevan aivan liian taipuvainen ottamaan asian leikkisältä puolelta: patruuna suorastaan loisti.

"Niin, tehkäämme niin," sanoi hän.

"Ja kaikkein ensimmäiseksi, sinä et ollenkaan tunne minua."

"Mutta tarpeeksi pitääkseni sinusta."

"Niin, sen minä kyllä uskon! Sattuu usein, että pitää ihmisistä siksi, että tuntee heitä liian vähän." — Selmassa oli loppumaton paljous viisautta.

"Kyllä minä opin vielä ajoissa tuntemaan sinut," sanoi patruuna kuivan leikkillisesti.

"Pyh! Ei, minäpä sanon sinulle tarkalleen millainen olen, niin pääset ostamasta sikaa säkissä. Tahdotko nyt kuunnella?"

"Hyvä on."

Selma suoristi selkäänsä, ja puhuessaan hän nyökäytti päätään ja laski sormillaan.

"Ensiksikin minä inhoan ruuanlaittoa, ja se on suuri vika."

"Taloudenhoitajattaren saan rahalla, sinä pääset laittamasta ruokaa."

"Sitten olen minä kiivas."

"Se tasoittuu aikaa myöten."

"Mutta sitten minä olen kuin pyryilma, ja sitten minä olen itsepäinen, ja sitten minä olen hutilus, ja sitten minä olen nenäkäs, ja sitten minä en kursaile ketään. Ja ellet usko minua, niin kysy tädiltä."

Patruuna hymyili katsellessaan Selmaa. Tämä oli hyvin innoissaan ja piti vielä kiinni viimeisestä sormesta, joka oli otettu mukaan laskuun, samalla tuumien olisiko vielä muutakin esiintuotavaa.

"Enkä minä koskaan maailmassa voi rakastua sinuun."

Siihen se loppui, ja sitten hän levitti sormensa merkiksi, että nyt kaikki oli sanottu.

"Saammepa nähdä," mutisi patruuna.

"Ei, ole nyt järkevä! Minähän sanon sinulle, etten voi. Tahdotko minut sittenkin?"

"Joka tapauksessa. Joka tapauksessa," mutisi patruuna.

"Mutta sitten saat syyttää itseäsi. Älä tulekaan sanomaan, että minä olisin petkuttanut sinua!" Selma uhkaili häntä katseellaan, ikäänkuin patruuna olisi ollut tottelematon lapsi, jota yhä uudestaan piti nuhdella.

"En, en. Mutta me menemme pian naimisiin."

"Niin, siitä saat puhua sedän kanssa."

"Ja nyt olet sinä minun morsiameni." Patruuna ojensi kätensä, ja Selma antoi hänelle omansa juhlallisen vakavana.

Sitten he istuivat ääneti hetkisen; oli niin paljon ajateltavaa. Selma katkaisi hiljaisuuden.

"Tiedätkös, minun mielestäni on paljon parempi, että sinä olet minua vanhempi — kun oikein asiaa ajattelen. Jos olisit samanikäinen kuin minä, niin et olisi minua viisaampi ja silloin voisi tuntua yhtä turvattomalta kuin yksinkin ollen. Ja sitä paitsi ... pelkäisin aina, että unohtaisit minut toisten tyttöjen

tähden." Selma puri alahuultaan ja katseli patruunaa viekkaasti silmiin.

"E-ei, sitä sinun ei koskaan tarvitse pelätä!" vastasi tämä hyvillään.

Patruuna ei ottanut lainkaan huomioon Selman onnetonta "jos" sanaa.

"Niin, näin on paljoo parempi," jatkoi Selma, "sillä nyt olet sinä vanha ja viisas ja hyvänä tukena minulle. Ja vaikka ei kukaan uskokaan sitä, niin tahtoisin hirveän mielelläni olla järkevä enkä hutiloiva kuten niin monet tytöt. Saat uskoa, että sellaista saa kyllikseen nähdä pensionissa."

"Sinusta tulee kyllä hyvä vaimo aikaa myöten."

"Niin, tiedätkös, minä tunnen tahtovanikin sitä," sanoi Selma luottavaisesti. "Minä tahtoisin niin mielelläni olla hyvä kaikkia ihmisiä kohtaan, mutta sitten väliin tulevat taas kaikki vanhat kujeet mieleen enkä voi hillitä itseäni, vaan keksin koiruuksia. Jos minua silloin nuhdellaan, niin tulen vain ilkeämmäksi; sillä sitä minä voin väliin olla, mutta — katsos — silloin minä tavallisesti vaikenen."

"Minä en voisi suuttua sinuun," sanoi patruuna sydämellisesti.

"Etkö voisi? Niin, tiedätkös, silloin minä varmasti tulen pitämään sinusta. Sillä kuinka onkaan, niin tunnen itseni väliin niin yksinäiseksi, aivan kuin ei kukaan minusta välittäisi, ja kuin koko maailma menisi tasaista kulkuaan riippumatta siitä, onko minua olemassa vai ei — ja se tuntuu niin tyhjältä. Ja silloin sitä tulee toivoneeksi, että olisi joku, joka oikein pitäisi, enemmän kuin kaikki muut ihmiset. Ei vaan sen vuoksi, että on sukua tai muuta sellaista, vaan ainoastaan oman itsen vuoksi, sellainen, jolle voisi kaikki kertoa. — Sillä kylläpä on ikävä aina vain ajatella ja ajatella voimatta kellekään kertoa kaikkia ajatuksiansa. Ja tiedätkös, minä voin olla niin surullinen väliin, että pakostakin täytyy itkeä, vaikka en tiedä minkä vuoksi, ja minä ikävöin — ikävöin — niin *hirveästi*."

Selma vaikeni äkkiä ja katseli miettiväisenä pukunsa koristetta. Patruuna tarttui hänen käteensä ja suuteli sitä.

Sitten Selma veti tuolinsa patruunan tuolin lähelle, niin että he tulivat istumaan vierekkäin, ja kääntyessään häntä kohti hän nojautui eteenpäin ja nojasi kyynänpäänsä hänen polviaan vasten. Ja sitten hän katsoi häntä suoraan silmiin. Patruuna tarttui hänen käteensä ja siten he istuivat hetken äänettöminä.

"Ymmärräthän, että minulla on isä," sanoi Selma, "mutta hänellä on aina niin siunatun paljon liikeasioita hoidettavanaan, eikä se sittenkään ole *sitä*. Voitko sinä pitää minusta?" Selma teki tämän kysymyksen eikä patruuna.

Mutta patruuna vastasi hymyillen hänen kysymykseensä ja puristi samalla hänen kättään, ja hänen intohimoinen tunteensa väistyi vähitellen salaperäisen voiman tieltä, joka oli yhtä hyväilevä ja lämmin kuin se tunne, joka valtaa mielen, kun istuu uunin ääressä illalla ja pari pientä pojanressua — polvelle kyyristyneinä — painaa päänsä rintaa vasten voidakseen oikein rauhassa nauttia hiljaisuudesta, pimeydestä ja omasta luottamuksestaan. Sellaista ei patruuna ollut koskaan ennen tuntenut, ei edes kuvitellut mielessään, ja vaikka hän tunsikin jotakin sentapaista, ei hän sitä ymmärtänyt.

Ja sentähden tunnelma muuttui hiukan kaihomieliseksi, helläksi ja salaperäiseksi, ikäänkuin molemmat olisivat tunteneet sääliä jotakuta kohtaan, mutta ketä ... ketä?

Samassa kirkkoherra avasi oven. Hän pysähtyi hetkeksi kynnykselle ja katseli ryhmää.

Patruuna istui korkeaselkäisessä tuolissa, ja ainoastaan niskan yläosa näkyi tuolin selustan yli.

Selma oli päähenkilönä siinä. Rembrandt-valaistuksen tavoin lampunvalo valaisi vaaleata tukkaa ja profiilin vallattomia piirteitä: kaikki muu oli varjossa. Mutta koko hänen eteenpäin taivutetussa asennossaan ja siinä tavassa, millä hän oli heittänyt päänsä taaksepäin, oli antautumusta, joka vaikutti kirkkoherraan viiltävän epämiellyttävästi, ikäänkuin sähkötäräys.

Hetken aikaa tuo näky tuntui hänestä kovin nurinkuriselta, ja äkkiä häneen iski se ajatus, että siinä olisi pitänyt olla toinen pää eikä Pål Kristersonin. Salamannopeudella hänen ajatuksensa kiintyivät hänen poikaansa. Miltä olisi tuntunut nähdä heidän istuvan kahden tuolla tavalla?

He olivat häntä niin lähellä, nuo kaksi. Heidän puolestaan hän oli suunnitellut, heille tuulentupansa rakentanut. Oli niin luonnollista ajatella heidän yhtymistään! Hän tunsu ohimenevää heikkoutta. Vaan ei. Pitkä kihlaus ja avioliitto serkkujen kesken — se ei ollut hänelle mieleen, ja sen lisäksi huonot rahaasiat ... ehkäpä velkojakin? Ei.

Hän hymyili päänäpistölleen, kuivasti ja ivallisesti. Ei, eteenpäin heidän piti päästä maailmassa, niin

toisen kuin toisenkin. Raha on voima. Hän — papin poika, joka oli nälkää nähden ja liehitellen suorittanut tutkintonsa — hän tiesi sen kyllä.

Sitten hän yskähti ja astui esiin.

"Onko kaikki nyt selvillä?" kysyi hän iloisesti.

"Niin, kaikki on selvää," vastasi sulhanen tyytyväisenä.

"Jumala sinua siunatkoon, lapseni; minä luulen, että sinusta tulee hyvä vaimo," sanoi kirkkoherra.

Kirkkoherran äänensävy liikutti Selmaa, ja nousten ylös hän heittäytyi hänen kaulaansa. Kun hän painautui häntä vasten, tunsu kirkkoherra hänen huohtavan pitkään ja vavisten. Se oli hänen viimeinen alistuva tervehdyksensä työlle, joka tarkoitti hänen omaa tulevaisuuttaan, ja kirkkoherran täytyi rohkaista itseään aivan kuin omantunnonvaivoja vastaan.

"Nyt minä menen ilmoittamaan muorilleni," sanoi hän, "mutta pelkäänpä pahoin, että hän aavistaa jotakin, sillä hän näytti hommaavan ja puuhaavan hirveästi keittiössä."

Mutta Selma pidätti vielä häntä.

"Ja sitten lähetän sähkösanoman jo tänä iltana isällesi. Voit uskoa, että hän tulee iloiseksi." Kirkkoherra kuiskasi sen Selman korvaan, hiljaa ja hyväillen.

Selma katsoi häntä kasvoihin; niitä nuorensi ystävällinen, tyytyväinen hymyily.

Kun setä suuteli häntä otsalle ja kehoittavasti päättään nyökäten poistui huoneesta, tunsu Selma mielensä tyytyväiseksi, ikäänkuin hän olisi tehnyt hyvän työn. Ja kiihkeässä ilossaan hän juoksi sulhasen luo, tarttui häntä käsikynkkään kiinni ja alkoi kävellä edestakaisin hänen rinnallaan.

Miten hyvältä tuntuikaan noin puoleksi vallattomasti riippua hänen käsivarressaan ja puhua kaikesta, hänen kuunnellessaan hyväntahtoisella mielenkiinnolla, mikä teki hänet varsin miellyttäväksi. Selman itsepetos loihti esiin irvikuvan, joka monessa suhteessa muistutti onnea.

Yhtäkkiä patruuna pysähtyi ja katsoi morsiamensa.

"Sinä kai haluaisit saada yhtä ja toista," sanoi hän, "mutta jos minä nyt menen ostamaan, niin kukapa tietää osunko oikeaan."

Selma katsoi häneen iloisesti ja huolettomasti, ymmärtämättä hänen tarkoitustaan.

Tunne, joka valtasi patruunan hänen nähdessään nyt Selman luottavaiset kasvot edessään, voitti hänen rohkeimmatkin odotuksensa. Sillä tuossa tunteessa oli jotakin aivan uutta, jotakin mitä hän ei koskaan ennen ollut kokenut. Se oli tavallaan kiitollisuutta. Ja koska hän ei osannut muuta kuin yhdellä tavalla osoittaa kiitollisuuttaan, niin hän otti esiin lompakkonsa.

Selma seisoi seuraten hänen liikkeitään uteliaalla mielenkiinnolla. Nyt ei heidän välillään ollut enää minkäänlaisia salaisuuksia; se vasta oli hauskaa!

"On parasta, että itse ostat mitä tahdot," sanoi patruuna selailen seteleitään. Niitä oli koko joukko, sillä hän oli jo edeltäkäsini siitä selvillä, että kihloissa oleminen "maksaa". "Kas tässä, — riittääkö jos aluksi saat kolmesataa kruunua?"

Selma piti yhä häntä käsivarresta kiinni, mutta vetäytyi niin kauaksi kuin mahdollista.

Patruuna heilutti seteleitä ilmassa, jotta tyttö ottaisi ne.

"Tarkoitan tietysti, että saat käyttää ne mihin hyvänsä," sanoi patruuna nauraen Selman ilmeelle, "kihlät ostan itse."

Selma pudisti päätään ja pisti kädet selän taakse, ikäänkuin hän olisi pelännyt koskettaa seteleitä.

Patruuna nauroi. Miten lapsellinen Selma vielä oli! Mutta hän piti hänestä sen vuoksi vain sitä enemmän.

"Etkö huoli?"

"En. Setä kyllä antaa minulle mitä tarvitsen." Selma näytti järkähtämättömän totiselta.

Patruunan oli vaikea pidättää nauruaan, mutta pisti kuitenkin rahat takaisin. "Kuten haluat," sanoi hän.

He jatkoivat kävelyään, mutta Selma ei ollut enää yhtä iloinen kuin äsken.

Kohta senjälkeen tuli rouva Berg sisään. Hän oli punainen keittiön kuumuudesta, ehkä myöskin mielenliikutuksesta. Silmät olivat terävät, mutta hän hymyili kohteliaasti onnitellessansa. Oli selvää, että hän pakottautui olemaan rakastettava.

Käytiin pöytään. Sulhanen emännän viereen, morsian isännän rinnalle. Keskustelu oli vilkasta, sillä kirkkoherra oli tavattoman iloinen. Hän pyysi viiniä pöytään, ja palvelijatar katseli tarjotessaan uteliaasti Selmaa. Samalla hän osoitti hänelle kunnioittavaa huomaavaisuutta, mikä ei jäänyt asianomaiselta huomaamatta. Se kohotti juhlatunnelmaa. Rouva oli äärettömän kohtelias, mutta näytti uhrilampaalta. Hänen oli mahdoton unohtaa sitä vääryyttä, että tämä lapsi, joka ei tiennyt taloudesta hölyn pölyä, saisi hallitakseen palvelijoita ja maita. Se tuntui kuin loukkaukselta... Uusi aika tasa-arvoisuusperiaatteineen — Jumala varjelkoon, — mitenkähän se päättyisi!

Kaiken sen mikä ei ollut hänelle mieleen hän kirjoitti uuden ajan laskuun; ja sellaista oli paljon, sillä häntä vaivasi kroonillinen vatsakatarrri.

Puhuttiin kihlauksen julkaisemisesta heti kun sormukset olisi ehditty hankkia.

"Ja minä vien ilmoituksen samalla lehteen," sanoi sulhanen.

"Mutta jos *minä* saan lausua mielipiteeni," sanoi rouva pitkäveteisellä kohteliaisuudellaan, "niin ovat kortit paljon hienommat. Tuo uudenaikainen..."

"Mutta se on radikaalisempaa," piti patruuna puoliaan.

"No niin, me ilmoitamme sitten," sanoi Selma ratkaisevasti. Ääni ilmaisi hiukan vahingoniloa: nyt ei täti uskaltaisi torua.

Sulhanen nyökäytti päätään pöydän yli. Hänestä oli oikein, että Selma oli samaa mieltä kuin hänkin; se kohotti Selman arvostelukykyä hänen silmissään.

"Ilmoittamisella on suuri tulevaisuus kaikissa suhteissa," sanoi patruuna, "rouva Berg saa nähdä, että naimailmoituksetkin pääsevät vauhtiin."

"Oi, ei koskaan toden teolla," vastasi rouva.

"Miksikä ei? Minusta se on sangen käytännöllinen tapa."

"Sitä sinä et suinkaan tarkoita?" huudahti Selma näyttäen melkein peljästyneeltä.

"Kyllä sitä minä juuri tarkoitan. Miksikä se ei kävisi päinsä yhtä hyvin kuin muutkin tavat?"

Merkillinen tuska valtasi Selman hänen kuullessaan nämä sanat. Niissä oli jotakin loukkaavaa hänen mielestään; mutta hän ei voinut sanoa eikä ajatuksin ilmaista tunnettaan — hänen mielessään kuohui vain inhoa.

Tuntui vain siltä kuin tuo väite olisi alentanut Selmaa itseään, — niinkuin siihen olisi sisältynyt jotain jota hänen täytyi hävetä. Mutta hän ei voinut päästä selville siitä mitä se oikeastaan oli.

"Se on väärin," sanoi Selma nopeasti.

"Ei, väärin se ei koskaan voi olla," vastusti sulhanen, "jos avioliitto vain on laillinen, ei kellään ole mitään sanomista siitä, miten asianomaiset ovat tutustuneet toisiinsa. Se on heidän yksityisasiansa."

"Mutta ilmoittamalla hankkia itselleen vaimon! Miten voisi edeltäkäsintietää voivansa rakastaa sellaista, jota ei ole koskaan nähnyt?"

"Sitä ei voi määrätä edeltäkäsintietä, täytyy tietysti pitää varansa."

Selma ei vastannut mitään, mutta hän loi vetoavan katseen setään.

"Minä en pidä sitä sopivana, mutta vääräksi ei sitä koskaan voi sanoa," vastasi setä.

"Mutta se on ... se on," Selma haki sanaa, — "se on inhottavaa."

"Minä puolestani myönnän Selman olevan oikeassa," sanoi rouva Berg.

Selma loi tätiin kiitollisen silmäyksen, ja kirkkoherra aloitti uuden keskusteluaineen. Mutta Selma tunsu mielensä alakuloiseksi; hän oli ystävällinen, mutta iloisuus oli kadonnut.

Loppupuoli iltaa kului hitaasti. Mutta patruuna oli joka tapauksessa ihastunut.

Kun hänen piti lähteä, meni hän kirkkoherran huoneeseen sen tekosyy'n nojalla, että hän tahtoi sytyttää sikarinsa. Kirkkoherra ymmärsi, että hänellä oli jotakin sanottavaa.

"Minä aion vain pyytää sinulta erästä asiaa," sanoi patruuna, "tahtoisin jättää nämä rahat siltä varalta, että Selma haluaisi jotakin..."

Patruuna otti jälleen esille kolmesataa kruunuansa. Ne oikein polttivat hänen sormiansa. Hän oli niin tottunut maksamaan kaikki käteisesti, ja tämä oli kunniavelka, ajatteli hän.

"Minä olen luvannut hänelle, että..." Kirkkoherra yski vaatimattomasti.

"Niin, sen hän mainitsi eikä tahtonut ottaa vastaan mitään, mutta minä ajattelin, että... Niin, ymmärräthän sinä, että se olisi minulle suuri ilo. Hänenhän ei koskaan tarvitsisi tietää siitä mitään."

Kirkkoherra taputti häntä olkapäälle.

"Minä ymmärrän sinut vallan hyvin," sanoi hän näyttäen melkein liikutetulta, "ole rauhassa; lapsi saa kaikessa tahtonsa perille."

Ja niin he erosivat.

V.

Kihlaus aika ei kulunut eripuraisuuksista, ja patruuna itse nimitti tätä aikaa "kuohuvaksi luoteeksi ja vuokseksi," mistä syystä, sitä olisi ollut vaikea arvata, sillä kylmäkiskoisuutta hän enimmäkseen sai osakseen. Lopputuloksena oli vain se, että hän kiirehti häitä niin paljon kuin mahdollista.

Patruunan piti muuttaa uudelle maatilalleen ennen häitä, jotta kaikki olisi valmiina emäntää vastaanottamaan. Rouva Berg oli johtavana sieluna kaikessa järjestelyssä, ja yhteiset huolet tekivät hänet ja patruunan hyväksi ystäviksi, sillä patruunan ansioksi on mainittava, ettei hän koskaan välittänyt siitä mitä jokin asia maksoi, kunhan se vain oli hyvää ja miellytti häntä itseään.

Selmakin kohosi arvoisan rouvan silmissä, sillä hän antoi heidän rauhassa hommata ja huolehtia, ja kun he kysyivät hänen mieltään, vastasi hän aina: "hyvä on". Se ei merkinnyt mitään, että tämä vastaus ilmaisi enemmän välinpitämättömyyttä kuin suostumusta. Mutta useamman kuin yhden kerran hän pyysi sulhastaan vapauttamaan hänet lupauksestaan. Hän ei tahtonut rikkoa sitä patruunan suostumuksetta, sillä häntä sitoivat hänen korkealentoiset kuvittelunsa kunnian vaatimuksesta ja lupauksen pyhydestä.

Hänessä oli liioiteltua "ritarillisuutta," niin nainen kuin hän olikin — tai ehkäpä juuri siksi.

Keskustelut päättyivät kuitenkin aina siten, että Selma katui koetelleensa tämän Jobin kärsivällisyyttä. Patruunan mallikelpoinen mukautuvaisuus vaikutti enemmän kuin mikään muu. Ja siten Selman mieli kävi vähitellen rauhallisemmaksi ja luottavaisemmaksi. Väliin hän saattoi olla iloinen ja hyväileväkin. Silloin olisi patruuna tahtonut ostaa hänelle koko maailman.

Viimeinen aika ennen häitä kului häiritsemättömässä sovussa. Selman turvallisuudentunne yhä kasvoi: patruunaahan saattoi pikkusormellaan johdattaa.

Pappilassa oli hirveän levotonta, eivätkä häävalmistukset antaneet kellekään rauhaa. Rouva Berg oli niitä emäntiä, jotka eivät laiminlyö ainoatakaan tilaisuutta kääntää ylösalasin koko taloa, — tietysti alituisesti valitellen sitä kiirettä, jonka he saavat aikaan.

Kirkkoherralle, joka rakasti rauhaa, oli tämä vaikea koetuksen aika, mutta hän pysytteli huoneessaan ja iloitsi voitostaan.

Marraskuun kahdentenakymmenentenä piti häiden olla. Se oli varsin pian, mutta eihän ollut mitään odottamisen syytäkään. Ensin oli ajateltu odottaa, kunnes morsian olisi täyttänyt seitsemäntoista vuotta, mutta silloin häät olisivat joutuneet keskelle joulukiireitä, ja kolme viikkoa sinne tai tänne merkitsisi kovin vähän.

"Mutta tuntuu niin nololta olla vain kuudentoista vuoden vanha," sanoi

Selma itse.

Sulhanen oli puhunut "konfektihäistä" ja matkustamisesta heti vihkiäisten jälkeen, mutta sellaista ei rouva Berg halunnut kuulla puhuttavankaan. Hän tahtoi pitää kunnialliset häät, ja suuri joukko ihmisiä oli pyydettyä. Kirkkoherra antoi hänen määrätä; niin hän aina teki, kun oli kysymys asioista, joihin hän ei pannut painoa.

Merkkipäivän aamuna suljettiin Selma vierashuoneeseen, jotta kukaan ei saisi nähdä häntä ennenkuin vihkimätilaisuudessa. Se oli rouva Bergin nimenomainen määräys, ja Selma taipui siihen mielellään, sillä hänellä oli pää täynnä papiljotteja, jotka töröttivät joka puolelle eivätkä yhtään kaunistaneet häntä.

Hänen vankilanaan oli suuri huone, jossa oli vanhoja kiikkериä huonekaluja ja yksi ainoa ikkuna.

Aluksi oli hänestä huvittavaa järjestellä morsiuspukuaan ja kaikkia koristeita, mitkä olivat sohvalle levitettyinä. Mutta vähitellen kyllästyi hän siihen ja alkoi kaivata vapautusta.

Sulhasen lahjoittaman pienen kultakellon ansioksi on luettava se, että Selma edes lohdutukseen saattoi seurata ajan kulkua. Mutta hän joutui epätoivoon kun se edistyi niin hitaasti.

Sitten hän hätkähti kuullessaan vaunujen ratinaa. Vieraita tuli asemalta, varmasti isä — ehkä Rikhardkin! Hän ei voinut nähdä mitään, sillä ikkuna oli puutarhan puolella.

Rikhard oli kirjoittanut, ettei hän mitenkään voisi saapua, ja vasta isänsä nimenomaisesta kehoituksesta hän oli luvannut tulla. Mutta mitäs jos hän ei sittenkään tulisi! Se olisi niin hänen tapaistaan — aina vastahankainen.

Selma nojasi happamana kyynärpäänsä pöytää vasten ja päänsä käsiinsä; pää tuntui aivan nystyräiseltä papiljottien vuoksi. Jos avaisi yhden niistä nähdäkseen miltä kiharat tulisivat näyttämään? Vaan ei, ne suoristuisivat aivan. Hänen kylmät kätensä painautuivat lujasti otsaa vasten; sitä pakotti.

Miten ajatukset olivatkaan merkilliset! Hänestä tuntui kuin ne liikkuisivat ohuella kuorella, mikä töin tuskin jaksaisi niitä särkymättä kestää. Hän koetti pitää niitä koossa, mutta ne pakenivat sinne-tänne kuin pelästyneet lampaat. Voi, jospa ne olisivat pysytelleet alallaan — aivan hiljaa! Se oli ainoa oikea. Sillä ne eivät voineet kiittää hituistakaan tapahtumien edelle joutumatta kielletylle alueelle. Se hänen käsityksensä mukaan oli sitä mitä "mielenpuhtaudeksi" sanotaan; se merkitsi niiden periaatteiden yhteenvetoa, jotka olivat annetut hänelle elämänohjeeksi tai oikeammin kunnes vihkimäsanat olivat lausutut, — sillä kauemmaksi ne eivät ulottuneet. Ja hän olisi halveksinut itseään, jos hän salassa olisi pohtinut kysymyksiä, joiden julkilausumista hänen olisi täytynyt hävetä. Hän oli sellainen rehellinen pieni sielu.

Häntä olisi haluttanut lukea läpi vihkimäkaava, jos virsikirja olisi ollut käsillä, sillä hän ei osannut sitä oikein: naurettiin tavallisesti tytöille, jotka opettelivat sen ulkoa. Se oli ikäänkuin häpeä. Mutta hän vastaisi selvästi ja hyvin joka tapauksessa.

Pål oli pyytänyt, ettei hän itkisi. Hoh, mitäpä itkettävää siinä olisi!
Pitihän sen olla ilon päivä. Hm, kohtalaisen hauska, tuumi hän.

Käytävästä kuului askeleita, — varmasti ne olivat Rikhardin! Selma syöksyi ovelle ja raotti sitä. Vain sen verran, että hän saattoi kuunnella, hänen itsensä ei tarvinnut tulla näkyviin.

"Rikhard!"

Hän lausui tuon nimen hiljaa ja arasti, mutta äänessä piili siltä iloista odotusta. Saattaisihan Rikhard sanoa hänelle sanan, vaikka he eivät vielä saaneetkaan nähdä toisiansa. Koko iankaikkisuus oli kulunut heidän viime näkemisestänsä, eikä Rikhard ollut hänelle edes toivottanut onnea.

Mutta vastausta ei kuulunut, vain askeleita, jotka hävisivät yhä kauemmaksi.

"Rikhard!"

Tällä kertaa tuntui äänessä sekä pettymystä että moitetta.

Mutta askeleet olivat jo kadonneet, ja nyt sulkeutui jossakin ovi.

"Ja kuitenkin voisin antaa pääni pantiksi, että se oli hän," mutisi Selma mennen takaisin paikoilleen. Hetken aikaa oli itku nousta hänelle kurkkuun, mutta sitten hän hillitsi sen.

Vihdoin tuli "ompelija-Karna," tuoden päivällisen tarjottimella.
"Minulla on paljon terveisiä koko joukolta," sanoi hän.

"Onko isä siellä?"

"On."

"Entä Rikhard?"

"On."

Karna nosti toilettipeilin syrjään ja asetti tarjottimen pöydälle.

"Neiti rukka, jonka pitää istua täällä yksin!"

"Hyi olkoon! Minä kiusaannun täällä kuoliaaksi."

"Ja uskokaa pois, meillä vasta on kiire! Sali on nyt kohta koristettu, ja se on hyvin kaunis."

"Ah?"

"Niin. Ja kandidaatti kulkee paikasta paikkaan ja mulkoilee ikäänkuin kettu pihlajanmarjoja."

"Miksikä niin?"

"Sitä en tiedä."

"Eikö siellä ole muita?"

"Kyllä, koko joukko vieraita, jotka tulivat junalla."

Karna valmistautui lähtemään.

"Rakas Karna, ruvetkaa pukemaan minua ajoissa, niin minulla on edes jotakin tehtävää."

"Heti kun olemme saaneet salin kuntoon."

Ja sitten Karna meni.

Kun Selma oli lopettanut ateriansa, alkoi hän ajan kuluksi valmistautua pukeutumistaan varten. Ovelle koputettiin.

"Kuka siellä?"

"Minä, rakkaani," vastasi sulhanen.

"Et saa tulla!"

"Ei, en minä tulekaan. Minä vain tahdon sanoa sinulle jotakin."

Selma juoksi ovelle ja piti varmuuden vuoksi lukosta kiinni.

"Mitä sinä tahtoisit sanoa?"

"Minä annan Karnalle pienen rasian ja toivon, että käytät sen sisällystä tänään. Se on minun häälahjani."

"Kiitos, kiitos. Mitähän se mahtaa olla."

"Tahdotko nähdä?"

"Oi kyllä! — anna se ovenraosta."

Se oli kuin hätäankkuri: jotain mihin voi kiinnittää ajatuksensa. Selma raotti ovea niin paljon kuin hän piti tarpeellisena ja asettui itse syrjään, jotta hän ei näkyisi. Patruuna heitti sisälle pienen rasian, ja sitten hän sulki oven.

Selma painoi sormellaan kannen auki.

"Mutta Pål, mitä tämä on?" kysyi hän suljetun oven läpi.

"Rintaneula," vastasi Pål nauraen.

"Ei, minä tarkoitan kiviä?"

"Timantteja."

Sitä juuri Selma oli epäillytkin, nähdessään niiden kimaltelevan samettipohjaa vasten. Sen vuoksi hänen sydämensä oli alkanut niin kovasti tykyttää.

"Oikeita timanttejako?"

"Niin, oikeita."

"O-h!"

Selma ei sanonut muuta, mutta siihen sisältyi niin paljon, että patruuna tunsi itsensä täysin palkituksi.

Selma istuutui ikkunalle ja katseli aarrettaan. Vuoroin hän piti sitä varjossa, vuoroin valossa nähdäkseen miten se enin säteili. Ja sitten hän koetteli sitä peilin edessä, kiinnittäen sen vuoroin valkoiseen kampausröijyynsä, vuoroin tukkaansa papiljottien keskelle. Oh, se oli ihastuttava!

Ennenkuin hän aavistikaan, tuli ompelijatar pukemaan häntä.

"Katsokaa, Karna!" huudahti hän ojentaen koristeen häntä kohti, "tämän minä kiinnitän pukuuni."

"Mutta neiti," sanoi Karna totisena, "sellaista ei saa koskaan käyttää hääpäivänään, sillä se ei ennusta hyvää. Ei saa olla muuta kuin myrtinoksia."

"Oh, minähän jo lupasin sulhaselleni," sanoi Selma kärsimättömästi. Hän ei tuntenut mitään halua luopua uudesta leikkikalustaan. Sillä aikaa kuin ompelijatar päästi hiukset hajalleen, istui hän liikkumattomana peilin edessä, ja poskilla paloi kaksi suurta punaista täplää — niinkuin aina, kun hän oli kiihottunut.

"Nyt saa rouva tulla kiinnittämään kruunua," sanoi Karna lopuksi, katsellen mestariteostaan, valkeata atlaspukua, ja vetäen laahuksen lattialle, niin pitkälle kuin se ulettui. Selma seisoi kankeana ja jäykkänä, hän uskalsi tuskin liikahtaa kaikessa komeudessaan, mutta iloitsi siitä kuitenkin.

Täti astui sisään muutamien naissukulaisten seurassa, kaikki silkissä ja helyissä. Selman täytyi istuutua, sillä hän oli rouva Bergiä pitempi, ja sitten kruunu kiinnitettiin hänen päähänsä, hunnun laskosten peittoon. Täti suuteli häntä otsalle ja itki, muut puristivat hänen käsiään ja itkivät. Selmasta tuntui siltä kuin he olisivat häntä hautaamassa, ja itku nousi jälleen hänen kurkkuunsa, vaikka se hänestä tuntui tyhmältä.

Hän katseli harmistuneena ympärilleen taistellessaan kyyneleitään vastaan.

"Jos aiotte tillittää, niin ei teidän ainakaan pidä tulla tänne," sanoi Selma kiivaasti. Olihan hän luvannut Pålille olla itkemättä.

Hänet jätettiin yksin, ja hän rauhoittui jälleen. Sehän oli totta: viimeisen kerran hän tahtoi katsoa Selma Bergiä kasvoihin. Ja kumartuen peiliä kohti hän katseli itseään.

Hätkö tuo todellakin oli? Nuo kiiltävät kiharat, jotka ulottuivat olkapäille, kruunu käherretyllä otsatukalla, ja ohut tylli, joka verhosi hänet kuin pilvi, — kaikki tuo oli niin uutta — niin ihastuttavan uutta!

Isä tuli Selmaa hakemaan, — niin liikuttuna, ettei voinut puhua.

"Ole nyt reippaalla mielellä, isä," sanoi Selma laskien kätensä hänen käteensä. Isän käsi vapisi kiihkeästi, ja Selma oli vähällä tulla uudelleen kärsimättömäksi. Oliko tuo nyt laita? Olivatko kaikki yhdessä päättäneet saattaa hänet hempeämieliseksi?

He kulkivat matoilla verhottua käytävää pitkin, joka oli varsin hämärä, vaikka seinälamput olivatkin sytytettyt. Ei askeltakaan kuulunut, ei ainoatakaan sanaa sanottu, ja hermostunut vavistus siirtyi isän kädestä Selman käteen. Äkkiä hänet valtasi tukehduuttava epävarmuus ja selittämätön pelko, vaikka hän olikin koettanut taistella sitä vastaan.

Oliko hän menossa vihittäväksi vaiko mestattavaksi? Hyvä Jumala!... "Minä en usko häneen, siksi minua rankaisee." — Siinä se taas oli, tuo vanha paradoksi! Rangaistusko häntä nyt uhkasi?

Mustia pilkkuja liiteli hänen silmissään ja petollinen väsymys hiipi hänen jäseniinsä.

Kaksoisovet avattiin, ja he astuivat saliin, jossa häikäisevä valo loisti vastaan. Selma tunsi kaikkien kohdistavan katseensa häneen, eikä hän uskaltanut nostaa silmiään maasta. Mustat pilkut, jotka tanssivat hänen edessään, suurenivat suurenemistaan, ja kummallinen kylmyys hiipi sydänalaan.

Suurella ponnistuksella Selma saattoi hillitä huulten värinän, ja ujona ja totisena hän asettui sulhasen viereen alttarin eteen, missä setä seisoi käsikirja kädessä valmiina yhdistämään heidän kohtalonsa toisiinsa koko elämän ajaksi ja anomaan siunausta heidän liitolleen.

Vihkitoimitus alkoi ja naiset nyyhkyttivät nenäliinoihinsa päästämättä kuitenkaan hetkeksikään morsianta silmistään.

Ja Selma ... hän ei ajatellut muuta kuin noita leijailevia mustia pilkkuja, jotka ikäänkuin todistivat hänelle, että jos tätä kiusanhetkeä kestäisi hetkenkään kauemmin kuin mitä oli välttämätöntä, niin hän kaatuisi pyörtyneenä matolle. Soinnuttomasti, mutta sotkeutumatta sanoihinsa hän toisti papin saneleman valan, ja koko vihkiminen kävi niin moitteettomasti, ettei sen suhteen ollut pienintäkään muistuttamisen syytä. — ainoastaan morsiamen pelottava kalpeus herätti huomiota.

Ja kyyneletön morsian! ... vanhat rouvat pudistivat päätään.

Vastaanottaessaan onnitteluja Selma töin tuskin jaksoi pysyä pystyssä, mutta ryhti oli siltä moitteeton. Painostavan pelon mukana, joka oli vallannut hänet, oli hänen käytökseensä myös tullut itsetietoisuutta. Itsesäilytysvaisto neuvoi häntä peittämään noilta uteliailta ihmisiltä mielentilansa. Hän ei hetkeäkään unohtanut, kuinka laahuksessa oli liikuttava, miten hunnun tuli pudota, miten kukkavihkoa oli kädessä pidettävä. Jopa äänensointu oli punnittu, hymyily itsetietoinen ja silmät ujon kiitolliset — niiden ilme oli niin tarkalleen arvioitu, että olisi voinut luulla hänen sata kertaa harjoitelleen peilin edessä.

Tuntui siltä kuin hän olisi siirtynyt jonkun toisen olemukseen, jonkun joka oli hänelle täydellisesti vieras. Hän liikkui kuin unessa, kuitenkin hillitysti ja jännitetyin hermoin.

Oliko hän vangittuna vihollisten keskellä? Vaanivatko heidän katseensa kärsimyksen merkkiä? Oi, ei koskaan, ei koskaan!... Ja hän hymyili kaikille tuota rauhallista hymyä, joka saattoi naiset ihastuneina puhumaan hänen "herttaisuudestaan". Mutta hänen rinnassaan kalvoi sama hirveä epätietoisuus.

Kaikki olivat ystävällisiä, kunnioittavia, melkein osaanottavia. Kaikki paitsi patruuna, joka oli loistavan iloinen — kaikki paitsi Rikhard, joka tuntui käyneen hänelle aivan vieraaksi. Serkusta, ystävästä, riitakumppanista ei ollut jälkeäkään. Hän oli kohtelias nuori mies, joka vastasi kun Selma puhutteli häntä: siinä kaikki. Mutta se oli myös se pisara, joka läikähdyttää mitan reunojensa yli.

Selma asettautui yksin ikkunan luo ja katseli ulos. Hänen täytyi saada kerran vapaasti hengähtää, muutoin hän varmaan menehtyisi.

Uutimet eivät olleet vedetyt alas, sillä pihalla vilisi seurakuntalaisia, jotka tahtoivat nähdä häiden viettoa pappilassa. Tervasoitu heitti haaveellisen valon ihmisiin, jotka liikkuvat ulkona.

Selma varjosti kädellään nähdäkseen paremmin. Mitä tuo oli? Aivan oikein... Möllerin muori! Selma tunsu hurjaa iloa, ja hänen sydämensä alkoi tykyttää kovasti. Aksel oli mukana häissä, hänet oli kutsuttu Rikhardin vuoksi, — ja nyt äitikin! Selma asettautui siten, että hän ehdottomasti veti ulkona olevien huomion puoleensa. Samassa tuli kirkkoherra hänen luokseen.

"Setä, emmekö mene kansliahuoneeseen näyttäytymään kansalle?" sanoi Selma nopeasti, "piha on täynnään väkeä, ja vaikeahan heidän on nähdä sisälle."

"Sitähän minä juuri aion pyytää," vastasi kirkkoherra, joka oli kansaa rakastava mies.

Ja he läksivät alakertaan, nuorten neitosten ja herrojen seuraamina, jotka kantoivat kukkia ja kynttilöitä. Se oli komea morsiusaatto. Selma piti miestään käsivarresta ja asettui keskelle lattiaa, työntäen jalallaan laahustimen paikalleen. Hän tahtoi olla oikein näkyvissä.

Kansa hurrasi.

Ajatellessaan Möllerin muorin kateutta unohti Selma pelkonsa. Silmiin tuli rohkea ilme, ja hän liikahti hieman, sillä hän tiesi silloin timanttien välkähtävän. Varmasti se vihloi noita silmiä! Selma saattoi tuskin olla ääneen nauramatta. Nyt oli hän rikkaampi kuin Möllerin muori, rikkaampi kuin Jöns Olsin Mari. Nyt saivat he mitata häntä katseillaan, jos tahtoivat. Ja hän työnsi loistavan atlaslaahuksensa sivulle, jotta se näkyisi koko pituudessaan.

Sitten hän kääntyi ympäri, ryhdiltään kuin kuningatar, ja kaikki palasivat takaisin juhlerrokseen, kansan eläköönhuutojen kaikuessa ulkopuolella.

"Minä olen käskenyt kestittää heitä," sanoi patruuna. Hän oli ihastuksissaan meluavien kunnianosoitusten johdosta.

Illallinen oli loistava, mutta se ei ollut koskaan loppua. Ainakin Selmasta tuntui siltä. Hän ei voinut syödä, ja hän oli vaipua kokoon väsymyksestä. Sielullinen jännitys oli tyhjentänyt hänen voimansa. Kaikki oli yhdellä kertaa tullut hänen ylitseen, eikä hänen voimakas ruumiinsa sitä kestänyt.

Eräässä nurkassa istui Aksel Möller kalpeana kuin kummitus, syöden herkkusienipiirakoita.

Kuta enemmän hän joi, sitä kalpeammaksi hän kävi.

Selma oli nähnyt hänen silmälasiansa loistavan edessään kaiken iltaa, milloin toisesta, milloin toisesta nurkasta. Mutta nyt hän näytti unohtaneen Selman piirakkansa vuoksi. Hänelle oli kaikki aivan yhdentekevää. Miten väsynyt hän oli, miten väsynyt! Kunpa kaikki olisi jo ohi!

Nyt Rikhard meni puhuttelemaan Akselia. Hän näytti vakavalta, melkein vihaiselta. Selma ihmetteli mitä sanomista hänellä saattoi olla, mutta ei voinut kuulla ainoatakaan sanaa, sillä he istuivat vastakkaisessa nurkassa.

"Aksel, nyt sinä lakkaat juomasta."

Rikhard käyttäytyi aina jyrkästi, mutta tänä iltana vielä tavallista pahemmin.

"Täytyyhän häissä saada sammuttaa janonsa," vastasi Aksel ohuella äänellään ja naurahti.

"Sinua ei saa janottaa ollenkaan," jatkoi edellinen, "sitäpaitsi olet nyt jo ennättänyt sammuttaa janoasi enemmän kuin tarpeeksi. Olen pitänyt sinua silmällä."

"Minä en ole juonut enemmän kuin sinäkään," vastasi Aksel koettaen nauraa, mutta siitä koitui vain lyhyt ja ontto rykäisy.

"Jos olisin yhtä heikko kuin sinä, niin jättäisin juomisen kokonaan," sanoi kandidaatti, "mutta miksi olet luopunut? Olithan absolutisti."

"Luopunut! Mitä tarkoitat sillä? Jos yhden ainoan kerran..."

"No niin, älä teeskentele. Minä tiedän kyllä, että sinä tunnet kapakan takaoven. Näetkös, minä olen perillä asioista."

Mutta toinen hätkähti niin pahasti, että Rikhardin piti rauhoittavasti laskea kätensä hänen olkapäälleen.

"Milloin sinä olet ruvennut minun holhoojakseni?"

"Minä en ole sinun holhoojasi, vaan lääkäri."

"Medikofilari!"

"Se ei vaikuta mitään asiaan, kunhan vain ymmärrät mitä sanon. Jätä juominen sikseen. En olisi puhunut siitä tänä iltana, jollen matkustaisi jo huomenna, niin ettemme enää tapaa toisiamme."

"Ole huoleti."

"Mutta sinähän seuraat neuvoani?"

Rikhard katsoi häntä terävästi silmiin, mutta toisen katse kääntyi syrjään.

"Ei siitä ole mitään väliä," vastasi Aksel muuttuneella äänellä.

"Mistä ei ole väliä?"

"Ei mistään."

"Mitä tyhmyyksiä nuo ovat?"

Samassa kirkkoherra kilisti lasiaan, ja puhelu keskeytyi.

Kun malja oli juotu, oli Aksel kadonnut. Rikhard etsi häntä turhaan kaikista huoneista.

Odotettuaan puoli tuntia alkoi hän uudestaan etsiä. Vihdoin hän löysi hänet alhaalta eräästä komerosta, missä hän istui yksinään lampun ääressä kirjoitellen muistikirjaansa.

"Mutta hyvä ihminen, miksikä sinä istut täällä?"

"Etkö luule, että minulla on parempaa seuraa täällä kuin tuolla ylhäällä hälinässä? Luuletko, että

tahtoisin vaihtaa yhdenkään teidän kanssanne?" Aksel nojautui taaksepäin tuolin selkänojaa vasten ja katseli ystävää intomielisellä hymyllä. Silmälasit loistivat lamppua vasten.

"Sinä olet auttamaton haaveilija. Mitä sinä nyt taas teet?" Rikhardin ääni ilmaisi epätoivoa.

"Katso itse!" Aksel heitti kirjan pöydälle keskelle shaalijoukkoa.

Ystävä otti sen käteensä synkällä mielellä.

"On ihmisiä, joiden elämä on lyhyt, mutta rikas," sanoi Aksel heitellen päätään.

"Rikas?" toisti toinen, "sano mieluummin mieletön. Se lähentelee todellisuutta."

"Älkäämme riidelkö sanasta."

"Kas vaan, — sinä runoilet?"

"Sitä ovat paremmatkin kuin minä tehneet."

"Ja tehneet paremmin kuin sinä — luultavasti."

"Sen saa tulevaisuus ratkaista."

Rikhard ei vastannut, vaan kääntyi ympäri ikäänkuin hän olisi tahtonut vedota johonkuhun.

Sitten hän katsahti kirjaan.

"Ei, sinä et saa lukea!" huudahti Aksel yhtäkkiä nousten seisolleen ja riistäen kirjan häneltä.

Heidän silmänsä kohtasivat toisensa, mutta ei ainoatakaan sanaa vaihdettu. Sitten Rikhard meni.

Kun Rikhard oli poistunut, avasi runoilija kirjansa uudelleen ja luki puoliääneen monta kertaa korjaillen kirjoittamansa säkeet:

Ei tähti taivaan mun tietän' suojaa, mun petti kirkkain tähtösein. Nyt kammon toiveita, toivon tuojaa, kun murtui kaikki min toivein tein. Ah! vähät siitä jos täältä lähden, on elonhaaveeni yksi vain, vain kerran nähdä sen valhetähden, — sen valhetähden niin rakkaaks sain!

Hänen valtasuonensa tykytti ja hänen päätänsä peitti. Niin, kunnia oli kerran hänelle koittava — sillä Ruotsi oli saanut uuden Lidnerin; hän tunsu sen nyt selvästi.

* * * * *

Häitten jälkeisenä päivänä piti ensin syötämän perheaamiaiset pappilassa ja sitten iltaa vietettävä tanssien ja juhlaillallisin vastanaineiden luona.

Aamulla kun Selma heräsi, makasi hän pitkän aikaa vuoteellaan ajatellen.

Talviaamun harmaankalpea valo tunkeutui raskaana uutimien läpi — aivan kuin katse, joka ei jaksa kohottaa silmäluomia. Hän tarkasteli morsiuspukua, joka riippui tuolilla ikkunan luona. Huntu oli repaleinen ja rypyyinen, kosteasta kruunusta oli jäänyt siihen rumia vihertäviä tahroja. Helma oli riekaleina, tomusta harmaa ja likainen.

Aivan samoin kuin hänen mielialansa.

Sama tunnelma valtasi hänet nyt kuin silloinkin, kun patruuna oli puhunut naimailmoituksista; erotus oli vain siinä, että tunne oli nyt määrätympi — se ei ollut enää vain aavistus, vaan selvä ajatus.

Huone tuntui kylmältä, ja Selma toivoi, että uunissa palaisi tuli. Se olisi edes hiukan elähyttänyt häntä.

Patruuna oli sanonut hänelle, että sellaisia ovat ihmiset, — kaikki, kaikki. Entäs hän itse? Hän tunsu vain inhoa. Eihän koko maailmassa ollut jälkeäkään siitä mitä hän oli uneksunut — ei mitään! Valhetta, valhetta kaikki! — lastensatuja, joita ensin koetettiin uskotella ja sitten pakotettiin unohtamaan.

Kokonainen jono kysymyksiä ilmestyi leijailleen hänen eteensä, ja kaikki vaativat vastausta saaliinhimoisina kuin nälkäiset korppikotkat. Mutta mistä saada vastauksia niille kaikille? Vasta nyt kun hänellä oli oikeus ajatella, vasta nyt hän näki mitenkä paljon niitä oli.

Ja miksikä hänellä nyt vasta oli oikeutta siihen?

Hän nousi istualleen vuoteessaan ja pyyhkäsi molemmin käsin hiukset kasvoiltaan. Ne eivät olleet palmikolla, vaan riippuivat valloillaan kuin jalopeuranharja; vieläkin kiharina, mutta vanukkeisina ja sotkuisina rehevässä runsaudessaan.

Hän katsoi ympärilleen nähdäkseen kelloa, mutta huoneessa ei ollut sellaista. Sitten hän loi katseensa toiseen vuoteeseen. Pikaisen silmäyksen, mutta sellaisen, jota hän ei voinut irrottaa milloin vain tahtoi.

Tuohonko mieheen hänet vihittiin eilen? Hänestä tuntui kuin ei hän koskaan ennen olisi häntä nähnyt.

Selma tuijotti noita vieraita kasvoja, ja hänen ruumiinsa alkoi väristä; hampaat kalisivat toisiaan vasten.

Eilen hän oli hänen mielestään ollut miltei kaunis. Hänen mahtava vartalonsa esiintyi edukseen mustassa, ja komea ryhti lisäsi puvun juhlallista leimaa. Hänen käytöksensä saattoi joskus tuntua melkein ylhäiseltä, ja sen lisäksi oli hän eilen näyttänyt niin onnelliselta, mikä antoi hänen kasvoilleen nuoren ja älykkään leiman.

Mutta nyt se näytti hirveältä, tuo pää, joka lepäsi kirjaillulla tyynyllä kiemailevine pitseineen. Ja Selmasta näytti tuo Herkuleen kaula kauhealta. Hän tuijotti sen vahvoja jänteitä, paisuneita suonia ja punottavaa ihoa. Ja noita suuria kasvoja, jotka näyttivät niin sieluttomilta ja karheilta, vailla muuta elonmerkkiä kuin hengitys, joka päristäen huokui sinipunertavien, paksujen huulien lomasta esiin.

— Rakastaa? ... rakastaa myötä- ja vastoinkäymisessä. Hyvä Jumala...

Vasta kaukaa kuuluva oven pauke herätti hänet jälleen tietoisuuteen siitä, että oli hänen toinen häöpäivänsä, että tänäänkin oli vieraita ja puuhaa, ja että hänen täytyi kestää kaikkien katseet, kuten eilenkin.

Askeleet lähenivät. Palvelustyttö tuli lämmittämään. Saisiko tämä nähdä patruunan tuollaisena?

Selma kurottautui sivulle pudistaen patruunaa käsivarresta.

"Mikäs nyt?" sanoi tämä vihaisesti avaten silmänsä.

Samassa tuli palvelustyttö sisään.

Silloin vasta patruuna heräsi oikein, ja kun hän näki Selman, elostuivat hänen piirteensä.

"Hyvää huomenta, vaimoseni," sanoi patruuna iloisesti ja ojensi hänelle suuren kätensä.

Selma vastasi kädenlyöntiin ja hymyili — palvelustytön tähden. Sillä teolla hän vihki avioelämänsä ensimmäisen päivän. Ja sitten hän pukeutui uuteen, aistikkaaseen aamupukuunsa, valmiina ottamaan vastaan nuoren rouvan arvoansa.

Kaikki oli niin moitteettoman täsmällistä.

Aamiaisella vallitsi vilkas mieliala, ja morsian oli iloinen. Ainoa, joka näytti olevan huonolla tuulella, oli Rikhard. Aterian loputtua hänen piti matkustaa. Hänen oli "mahdoton" viipyä kauemmin, eikä kirkkoherra tahtonut ruveta kiistelemään.

Rikhard sanoi kiireisesti ja kylmästi jäähyväiset.

"Hyvästi Selma," sanoi hän, "onneksi olkoon."

Ei sydämellisyyden vivahdustakaan. Ei lainkaan.

Selma meni ikkunaan katsomaan, kun Rikhard astui vaunuihin. Hänen otsaansa poltti ja kurkkua kuristi. Kunpa saisi itkeä ... itkeä ... oikein hillittömästi!...

Selma nojasi otsansa ikkunanpieleen. Kukaan ei voinut nähdä hänen kasvojaan. Mutta Rikhard ei kääntynyt taakseen, — asetti vain matkavaipan paikoilleen. Ei ainoatakaan katsetta! Töykeä hän oli ollut, mutta ei koskaan tuollainen; se oli tahallista epäystävällisyyttä.

Niin vierivät vaunut pois. Rikhard nosti lakkia katsomatta ylös.

Käsivarsi kiertyi Selman olkapäiden ympäri. Se oli setä. Selma katsoi häntä silmiin. Oliko se mahdollista! — taisteliko hänkin kyyneliä vastaan. Selma kiersi kätensä hänen kaulaansa ja suuteli häntä. Halu lohduttaa muita saattoi hänet unohtamaan oman surunsa. Ja sitten hän silitti kehottavasti hänen tummaa sileäksikammattua tukkaansa, aivan niinkuin hänellä oli tapana tehdä isälleen, kun tämä oli pahoillaan.

Mielipahan värähdys levisi kirkkoherran hillittyjen kasvojen yli. Ehkäpä hän tällä hetkellä tarvitsi Selman ystävällisyyttä enemmän kuin kukaan muu.

Mutta heikkoutta kesti vain silmänräpäyksen.

Hetken kuluttua ajoivat vaunut esiin. Oli määrä yhdessä seurassa ajaa vastaanaineiden kotiin, joka oli kolmen peninkulman päässä pappilasta; kirkkoherra oli järjestänyt siten, että sukulaiset seuraisivat sinne ja matkustaisivat illalla takaisin. Hän ei tahtonut panna toimeen jäähyväisiä, ennenkuin kaikki oli ohitse. Voisihan tapahtua, että Selma tulisi hyvin liikutetuksi — hän oli niin oikullinen — eikä kirkkoherra tahtonut saada tarpeettomia todistajia.

Kun pysähdyttiin suuren kaksikerroksisen rakennuksen eteen, hyppäsi patruuna vaunuista maahan ja auttoi Selman alas.

"Tervetuloa omaan kotiisi," sanoi hän suudellen häntä.

Selma säpsähti näitä sanoja. Kaikki oli niin uutta ja vierasta. Askeleetkin kaikuivat niin omituisesti lattian kiiltäväksi hiotuilla kiviliuskoilla. Koko tässä suuressa talossa ei ollut mitään hänen omaansa. Kaikki oli patruunan — patruunan kaikki! Hän tunsu itsensä kuokkavieraaksi, ja kun palvelustyttö niiasi, otti häntä kädestä ja sanoi: "hyvää päivää, rouva," niin hän häpesi oikein. Mitä oikeutta hänellä oli täällä?

"Mene sisään, lapsi," sanoi rouva Berg, joka myöskin oli ehtinyt jo astua alas vaunuista.

"Täti ensin," vastasi Selma ja astui syrjään.

"Vai niin, alatko sinä nyt jo olla emäntä," vastasi täti nyrpeästi. Hän piti sitä ylimielisyytenä.

Selma punastui, ja kyöneleet nousivat silmiin. Nyt isä astui esille.

"Jumala siunatkoon sinun ulos- ja sisäänmenoasi," sanoi hän pehmeällä ja kauniilla äänellään.

Selma tarttui häntä kaulaan toverillisen välittömästi ja katsoi hymyillen häntä kasvoihin, joiden mielentilat ja ilmeet vaihtelivat yhtä nopeasti kuin lapsella.

Nyt oli Selma jälleen iloinen. Isä oikein säteili nähdessään kaiken tämän ihanuuden, eikä hän vielä ollut nähnyt muuta kuin ulkopuolen. Mikä yllätys häntä vielä kohtaisi!

Selma veti hänet eteiseen, jossa turkit riisuttiin.

Kaikki hyörivät ja remusivat. Ilma oli kolea, tuntui niin hyvältä päästä lämpimään.

Sitten juotiin kahvia, ja sen jälkeen kaikki paikat näytettiin ja tarkastettiin. Minne ikänä tultiin kuului ihastuksen huudahduksia. Kaikki oli niin uutta, niin mukavaa ja niin kaunista.

Patruuna kuljetti Selmaa kyökin ja piharakennusten läpi, ja kaikki palvelusväki esitettiin uudelle emännälle; Selma ujosteli kovasti heidän uteliaita katseitaan, jotka näyttivät toistavan hänen omat sanansa, kun hän vakuutti "tuntuvan kovin nololta olla vain kuudentoista vuoden vanha". Mutta hän ponnisti kaikki voimansa säilyttääkseen arvokkaisuutensa.

Emännöitsijä oli vanhemmanpuoleinen nainen, joka näytti kiltiltä ja oli vasta otettu palvelukseen. Selma tuli heti tuttavalliseksi hänen kanssaan ja tunsu että hänellä ainakin oli joku, johon turvautua uudessa kodissaan.

Kun oli aika pukeutua, täytyi patruunan itse muistuttaa Selmaa siitä. Tämä kulki ympäri huoneita, nojaten isän käsivarteen, iloiten tämän ihastuksesta.

Väliin Selma nauroi ääneen isän lapsellisuudelle, kun he tekivät jonkun uuden löydön, jonka tarkoitusta isä ei voinut lainkaan ymmärtää.

"Niin, nyt minun täytyy mennä pukeutumaan," sanoi Selma ja irroitti kätensä isän kainalosta, "mutta ole nyt kiltti ja solmi kaulaliinasi oikein kauniisti, jotta et näytä hutilukselta." Selma kiersi kätensä hänen kaulansa ympäri, kallisti päätään sivulle ja katseli häntä veitikkamaisesti koettaen näyttää ankaralta. "Älä luule, että minulla tänään on aikaa auttaa sinua," lisäsi hän. Se oli loppuponsi. Sitten hän katsoi häneen uudestaan. Hän oli kuitenkin hyvin herttainen, tuo isä! — pää valkea kuin kyyhkysen, vaikka tuskin oli neljäkymmentä vuotta vanhempi.

Isä vain naurahteli. Ja sitten Selma pörhötti hänen tukkaansa, ennenkuin juoksi pois. Silkinhienoa se oli ja aaltomaista; hänestä oli aina ollut niin hauskaa myllertää tuota tukkaa.

Kuinka paljon Selma pitikään tuosta vanhasta lapsesta! Vielä ovelta hän heitti lentosuukkosen hänelle.

Sänkykamarissa oli Selman matkalaukku, ja hänelle tuli kiire purkaa tavarat esille. Se oli sentään aika hauskaa! Hän suori hameitaan sitä myöten kuin hän otti ne esille. Ja tuo puku ... se oli aika aistikas. Voiko kuvitella mielessään kauniimpaa väriä kuin tämä himmeän sininen, joka oli niin pehmeä, että se suorastaan hiveli silmää, ja sitten nuo hopealangat, jotka loistivat kudoksen läpi.

Ja miten lystikkäältä tuntui kun jalat koskettelivat niin pehmeästi mattoja ja ikäänkuin vajosivat niihin! Jos hän vain voisi kuvitella, että ne olivat hänen omansa! Mutta sitä hän ei voinut. Että nämä matot olivat yhtä paljon hänen kuin karvamatot kotona pappilassa tädin. Kotona hänen mieleensä ei ollut koskaan juolahtanut, että itse sanassa piilee jotain hyvää ja lämmintä, jotain, joka pakottaa lausumaan sen useampaan kertaan ja ikäänkuin levähtämään sen kohdalla, teroittamaan korvaa oikein kuullaksensa, ikäänkuin tutun sävelen kaikua.

Mutta mikä Rikhardia vaivasi? Jos hän vain olisi ollut täällä tänä iltana! Ehkäpä hänen sittenkin olisi onnistunut saada hänet hyvälle tuulelle.

Rikhardilla oli tapana sanoa, että Selma näytti kaikkein "ihmismäisimmältä" sinisessä. *Oli tapana* sanoa. — Selma naurahti. Niin, eihän hän ollut sanonut sitä kuin vain kerran, ja se tapahtui sinä päivänä — miten kauan siitä olikaan! — se tapahtui juuri sinä kesänä kun Rikhard oli häntä ja isää tervehtimässä. Se oli heti sen jälkeen kun hän oli tullut ylioppilaaksi. Kylläpä hän oli paljon hauskempi silloin kuin myöhempinä aikoina.

Kaikkea tätä ajatellessaan Selma järjesteli pukuaan. Kun hän oli saanut vaaleansiniset puolikengät jalkoihinsa ja pitkän alushameen yllensä, asteli hän edestakaisin lattialla ja katseli alastoman olkansa ylitse pitsilaahustintaan. Hirveätä miten hieno hän oli!

Sitten tuli mies sisään. Selma kiljahti ja heitti kampausröijyn ylleen. Ja patruuna nauroi hänelle sanoen, että se oli aivan tarpeetonta. Ja sitten Selma punastui ja piti kovaa kiirettä saadakseen puvun ylleen ja päästäkseen saliin. Siellä oli parempi peili, sanoi hän.

Pian senjälkeen alkoivat vieraat saapua. Olipa siinä esittelemistä, sillä Selma ei tuntenut puoliakaan. Mutta kaikki olivat niin ystävälliset, että hän heti tuli tuttavalliseksi heidän kanssaan.

Varsinkin hän piti eräästä vanhanpuoleisesta rouvasta, joka — puettuna paksuun silkkileninkiin — purjehti huoneeseen, käsityölaukku käsivarrella. Hänellä oli pieni herttainen ihraleuka, ja silmät näyttivät samalla kertaa sekä ystävällisiltä että veitikkamaisilta.

Patruuna kohteli häntä suurella kunnioituksella, ja Selma niiasi syvään.

"Synti ja häpeä, hänhän on vain lapsi," sanoi hän nauraen ja taputti Selmaa poskelle, "kun minun tyttäreni ovat siinä iässä saavat he kulkea tukka piiskalla ja koululaukku kainalossa."

Selma olisi kernaasti tahtonut heittäytyä hänen kaulaansa näiden järkevien sanojen johdosta, mutta ei voinut muuta kuin näyttää imarretulta. Olihan hän rouva.

Selma oli luonnollisesti juhlan keskipisteenä.

Hän tanssi melkein menehtyäkseen, veri nousi hänelle päähän, ja sydän tykytti. Soitto, valo, kohteliaisuudet — kaikki saattoivat hänet aivan pyörälle päästään.

Patruuna tanssi myöskin. Hän näytti oikein komealta, tänäänkin.

Levähtäessään Selma katseli häntä. Miten oivallisesti hän osasi viedä! Kuinka oli mahdollista, että sellainen vuori saattoi liikkua niin kepeästi?

Yhtäkkiä hän hätkähti. Hän tuli ajatelleeksi jotakin. Miten olikaan se satu, jota hänen vanha hoitajattarensa oli hänelle niin usein kertonut?

Kuningas Lohikäärme oli komea herra, mahtava ja rikas. Häpäpäivänään hän vaati kuningatartaan lupaamaan, ettei hän koskaan astuisi sisään huoneeseen hänen nukkuessaan, sillä silloin kohtaisi heitä suuri onnettomuus. Kuningatar rakasti suuresti kuningasta, ja paljon enemmänkin hän olisi voinut hänelle luvata, jos hän olisi vain pyytänyt. Onnellisina he elivät keskenään niin kauan kuin kuningatar piti lupauksensa.

Mutta kerran sai uteliaisuus hänessä vallan. Keskiyön aikana hän tarttui kynttilään ja hiipi kuninkaan makuukamariin. Siellä hän näki hänen makaavan vuoteessaan kiemurtelevana — suomuisena kummituksena — ja tuo näky kauhistutti häntä siinä määrin, että hän tuskin saattoi laahautua pois

huoneesta.

Nyt oli hänen uteliaisuutensa tyydytetty.

Mutta hän ei voinut koskaan unohtaa tätä näkyä, ja joka kerta kun kuningas sulki hänet syliinsä, tuntui hänestä kuin tämä jälleen olisi muuttunut suomaiseksi kummitukseksi, niin liukkaaksi ja kylmäksi, että hän väanteli ja tuskitteli hänen sylissään.

Siten heidän rakkautensa kuoli, ja vaikka he kuinka olisivat sitä surreet, niin se ei enää koskaan voinut herätä eloon.

Selma värisi ikäänkuin yötuuli olisi puhaltanut huoneeseen. Mutta hänestä tuntui kuin hän voisi rakastaa tuota kuningas Lohikäärmettä vieläkin enemmän — sen lupauksen vuoksi, jonka hän oli vaatinut.

Tuli lähdön aika. Vieraat sanoivat hyvää yötä, ja huoneet tyhjenivät.

Patruuna ja Selma seisoivat vieretysten vieraitten hyvästellessä. Patruuna oli hiukan iloisella tuulella.

"Tiedätkö mitä tuo hupsu Bergstrand sanoi minulle eilen, kun hän toivotti hyvää yötä?" kysyi hän.

"En."

Patruuna kumartui alas ja kuiskasi jotakin Selman korvaan; sitten hän purskahti äänekkääseen nauruun.

Selma kavahti hehkuvan punaiseksi ja puri huultaan. Eilen hän ei edes olisi sitä ymmärtänyt.

Nyt ei ollut enää ketään muita jäljellä kuin isä sekä setä ja tati. Selma meni heidän luokseen.

"Nyt on meidän vuoromme sanoa hyvästi," alotti kirkkoherra kaikkein jäykimmällä äänenpainollaan. Hän inhosi kohtauksia ja toivoi rauhallsuudellaan voivansa estää Selman liikutuksen esiinpuhkeamista.

Kyynelistä ei näkynyt jälkeäkään, mutta Selma näytti kiihtyneeltä tarttuessaan häntä kiivaasti käsivarteen ja kuiskatessaan:

"Minä tahdon mielemmin matkustaa kotiin teidän kanssanne. Oi ... setä!"

Kirkkoherran kasvot synkistyivät ukkospilveksi, ja hän veti Selman ikkunan luo, sillaikaa kun patruuna kauempana huoneessa taputteli uutta ystävätärtään, rouva Bergiä, jota hän kunnioitti "anoppimuorin" nimellä.

"Yhden asian minä tahdon painaa sinun mieleesi," sanoi kirkkoherra nopeasti ja kuiskaten, "ja se on se, että vaikka tapahtuisi mitä hyvänsä ja vaikka täyttäisit millä tavalla tahansa asemasi, niin, vaikkapa ymmärtämättömyydessäsi tekisit olosi sietämättömäksi, niin ei tästä päivästä alkaen sinulle ole *muuta* kotia kuin miehesi talo. Muista se. Minä puhun sekä itseni että isäsi puolesta."

Selmasta tuntui ikäänkuin sedän kylmät sanat olisivat koventaneet hänet kokonaan. Ja samalla se loukkasi häntä kuin verinen rangaistus. Koko hänen sielunsa huusi kostoa.

Mitäpä hän olisi antanut, jos hän sinä hetkenä olisi voinut sanoa yhden ainoan pienen sanan, joka olisi imeytynyt sedän sieluun ja tunkeutunut siihen terävällä, hiuksenhienolla vieterillään.

Ja miten hän oli voinut paljastaa itsensä tuolla tavalla!... Nyt setä aina tietäisi mitä hän sinä hetkenä oli tuntenut ... hän olisi aina häntä voimakkaampi tietäessään miten heikko hän oli ollut!

Selma oli luonut silmänsä alas sedän puhuessa. Nyt hän avasi ne, — hitaasti, voitonriemuisella ivalla. Ja hän laski kätensä hänen olkapäilleen, hiljaa — jäykällä liikkeellä, joka muistutti setää itseään. Sinä hetkenä heidän sukulaisuudestaan olisi ollut mahdoton erehtyä.

"Minä olen usein ajatellut tokko sinä minusta pidät," sanoi Selma, "nyt minä sen tiedän. Kiitos että menit ansaan."

Hän nauroi niin että hampaat loistivat. Se oli julkein valhe, jonka hän oli uskaltanut päästää huuliltansa, ja hän sanoi sen silmää räpäyttämättä.

Ainoastaan sieramet värähtelivät, mutta se oli vihasta. "Nolattu — setä — ansaan saatu! Oi, sitä en koskaan olisi uskonut!"

Selma ei näyttänyt vihaiselta, hän nauroi vain metallinkirkasta nauruaan. Ja hän poistui hänen luotaan varmaankin samanlaisen tunteen valtaamana kuin nuori kettu johtaessaan ensikerran jäniskoiran väärille jäljille.

Patruuna seisoj vielä huoneen perällä. Selma työnsi laahuksensa sivulle ja nojautui hänen olkapäähänsä mielistellen.

"Olenko vuodattanut ainoatakaan kyyneltä hääpäivänäni; tuntuuko ikävältä vieraiden lähtiessä; oletko minuun tyytyväinen?" huudahti Selma kohottaen kättään. Liike ilmaisi jonkinlaista humaltuneen innostusta.

"Minä jumaloin sinua," kuiskasi patruuna hiljaa.

Kariattipatsaasta, jossa — seinästä puhjeten — oli kolme tulpaaninmuotoista lamppua, lankesi valo tähän omituiseen ryhmään.

Vaaleansinisen pukukankaan hopealangat säteilivät, ja loistavine ihoineen ja kuumeenhehkuvine silmineen oli Selma melkein kaunis: mielenliikutusten herättämän sielunelämän kiihkeys hehkui hetken aikaa koko hänen olennostaan, niin että se näytti kuohuvan reunojensa yli, kohoavan itsensä yläpuolelle. Mutta tuon hetken kestävä kauneus oli ulkomaalainen kukka, joka puhkesi esiin keinotekoisesti ja silmänräpäyksessä lyyhistyivät kokoon, jättäen hedelmänsä kypsymään.

Naivi lapsi oli kadonnut, rehellisyys hävinnyt, ja niiden sijalle nousi itsesäilytysvaisto ja teeskentely; — nyt oli nainen valmis.

Opetuslapsi oli voittanut mestarinsa.

VI.

Enemmän kuin kaksi vuotta oli kulunut. Oli kevät. Puut eivät vielä viheröineet, mutta vesat ja sirkkalehdet pistivät esiin, ja silmut paisuivat.

Selma istui yksin miehensä kirjoituspöydän ääressä tilikirja edessään ja laski yhteen. Hänellä oli selvä käsiala, ja hän ymmärsi hyvin liikeasioita. Siten hän oli vähitellen kohonnut yksityissihteerin arvoon, ja tapahtui usein, että mies vain makasi sohvalla ja saneli, Selman istuessa pöydän ääressä kirjoittamassa. Se oli hyvin mukavaa, ja sitäpaitsi se näytti tuottavan Selmalle iloa.

Tämä juuri antoi heidän elämälleen jonkunmoisen yhteisyyden leiman.

Tätä avioliittoa pitivät kaikki onnellisena. Ei vain heidän seurapiirinsä, vaan — mikä vieläkin enemmän — heidän palvelusväkensä, joka ei koskaan kuullut heidän vaihtavan pahaa sanaa keskenään. Rouva oli ystävällinen miestänsä kohtaan, mikäli hänen jäykkä olentonsa salli, ja mies jumaloi häntä.

Heidän rikkautensa kasvoi kasvamistaan. Niin olisi käynyt, vaikka he eivät olisi sormeakaan liikuttaneet.

Patruuna oli paljon poissa. Asioita oli kuin tulvavettä: istuntoja, tilintarkastuksia, maanviljelyskokouksia, rautatiesuunnitteluja ja yhtiökokouksia loppumattomiin. Hänellä oli aina ollut taipumusta hyvään päivään pitäjäksi, ja nyt hän saattoi seurata taipumustaan. Karjanhoitaja oli luotettava mies, joka ei koskaan laiminlyönyt velvollisuuksiaan, olipa sitten isäntä kotona tai poissa. Ja asianlaita oli sellainen, että patruuna Kristersonia pidettiin yhtä välttämättömänä komiteoissa kuin juhlapäivällisillä.

Avioliittonsa alkuaikoina oli Selma rajulla innolla ottanut osaa seudun seuraelämään. Hänen pukunsa olivat erikoisen hienot, hänen käytöksensä vallaton. Hän oli aina nuorten tyttöjen seurassa, kujeili ja nauroi kuten he ja tanssi innokkaammin kuin kukaan muu.

Toiselta puolen oli patruuna ylpeä nuoresta rouvastaan, joka seurassa oikein keikaili kiintymyksellään häneen, mutta toiselta puolen patruuna epäili häntä. Hän ei tiennyt miksi, sillä Selma ei näyttänyt olevan erikoisesti huvitettu herraseurasta. Mutta niin pian kuin Selma puheli jonkun nuoren miehen kanssa, valtasi patruunan kiusallinen levottomuus, ja jos Selma nauroi, tuntui se viiltävän häntä luihin ja ytimiin asti, sillä kotona hän nauroi harvoin. Ja sitten oli tanssi ... tuo tanssi. Häntä vaivasi nähdä

Selman tanssivan muiden kanssa. Hän varasi itselleen Selman tanssiohjelmasta niin monta tanssia kuin oli mahdollista joutumatta naurunalaiseksi, niin, välistä hän meni siinä määrin tämän rajan ylikin, että rouvat ja neidit nurkissa alkoivat naureskella. Selma tunsu sen ilmassa ja häpesi. Patruuna ei huomannut mitään: hän ei nähnyt eikä kuullut muuta kuin Selmaa. Selma ehdotti, että hän jättäisi kokonaan tanssimisen, mutta sitä vastaan patruuna asettui jyrkästi. — Herra varjelkoon, sehän näyttäisi aivan siltä kuin hän olisi tyranni! Ei, Selman piti tanssia ja huvitella. Hän oli nuori.

Eräissä tanssiaisissa sai tämä seikka aikaan suuren kohtauksen, josta puhuttiin koko seudulla, — se oli tyhjentyttömänä ilon ja keskustelun aiheena "istuvan oikeuden" edessä. Patruuna oli pannut merkille, että Selma illan kuluessa oli tanssinut kaksi tanssia erään nuoren luutnantin kanssa, joka patruunan mielestä oli hävyttömän kaunis ulkomuodoltaan. Juuri ennen tanssiaisten loppua lähestyi luutnantti Selmaa uudelleen aikoen pyytää hänet tanssiin. Mutta juuri hänen kumartaessaan hyökkäsi patruuna esiin, kietoi käsivartensa vaimonsa vyötäisten ympärille ja lähätti raivoissaan:

"Minä tanssin itse vaimoni kanssa."

Se oli auttamattoman naurettavaa.

Luutnantti loukkaantui, patruuna käyttäytyi raa'asti, ja Selma häpesi miehensä puolesta.

Selmasta tuntui sanomattoman alentavalta, että patruuna oli täten paljastanut heikkoutensa vieraille, mutta pahimmalta häväistykseltä tuntui sittenkin se, että hän yhdessä ventovieraan miehen kanssa, jota kohtaan hän tunsu vain välinpitämättömyyttä, ja jolle hän itse ei merkinnyt mitään, sai ottaa vastaan patruunan mustasukkaisuuspuuskan. Oli niin hullunkurista kuulla tuon tanssikavaljeerin puhuvan hänestä ja puolustavan häntä, että se hänen mielestään tuntui häpeäpilkulta, jota hän ei koskaan voisi unohtaa. Vieläpä hän sai vastustamattoman vastenmielisyyden luutnanttiparkaakin kohtaan, joka ajoi hänen asiaansa niin ritarillisesti, että hän olisi toivonut näkevänsä hänen vajoavan lattian alle.

Siitä päivästä lähtien oli Selma aivan muuttunut. Hän oli jo liiaksi tottunut hillitsemään itseään, niin ettei hän päästänyt harmiaan miestänsä kohtaan puhkeamaan sanoiksi, eikä edes hänen käytöstapansa lämpö määrässä voinut huomata mitään äkillistä muutosta, mutta patruuna tunsu sittenkin aivan selvästi, miten se hitaasti mutta varmasti laskeutui. Se saattoi hänet epätoivoon. Hän huomasi tehneensä tyhmyyden ja paloi hyvityshalusta.

Kultaa ja lahjoja valui sateena Selmalle, mutta hän otti kaikki niin huolettoman välinpitämättömästi vastaan kuin hänellä aina olisi ollut aarrekkamio tyhjennettävänänsä. Hän kiitti patruunaa aina ystävällisesti, mutta rauhallisesti, ikäänkuin hän kaksikymmentä vuotta olisi nähnyt hänet jalkojensa juuressa.

Patruuna tästä vain yltyi.

Hän ei koskaan mielestään päässyt kosintaa kauemmaksi tämän naisen suhteen, joka ei milloinkaan tullut ainoatakaan astetta lämpimämmäksi kuin mitä hän tavallisuudessa oli, ja joka tuntui sitä enemmän poissaolevalta, kuta kiihkeämmin hän painoi hänet rintaansa vasten.

Selma olisi voinut yhtä hyvin olla viisikymmenvuotias kuin seitsemäntoista.

Hänen huvitteluhalunsa oli kadonnut, ja milloin hänen kohteliaisuudesta piti olla mukana, lyöttäytyi hän aina rouvien seuraan. Näyttäen huvitetulta hän saattoi tuntikausia istua ja kuunnella, kun toiset laajasti kertoivat kaikkein jokapäiväisimmistä pikkuvammoista, moittivat huolimattomia palvelijoihansa tai uskoivat toisilleen pieniä juorujuttuja. "Ihmeellisen kehittyneet" lapset olivat parhaimpina keskusteluaiheena. Mutta sille, jolla ei ole vammoja eikä lapsia, voi kaikki tuollainen käydä yksitoikkoiseksi ajan pitkään. Siten Selmskin ajatteli — huolimatta huvitetusta ilmeestään — ja hän vetäytyi seuraelämästä erilleen niin paljon kuin mahdollista. Se panti merkille, loukkaannuttiin, eikä häntä kutsuttu kesteihin enää kuin harvoin.

Selma iloitsi siitä, eihän hänen tarvinnut sitten enää istua niin "siivona" ja suorana vierashuoneessa, ei kuunnella tanssimusiikkia, joka kuului salista aaltomaisena, katkonaisina sävelinä, eikä tuntea jaloissaan vastustamatonta halua päästä mukaan, siliä välin kuin hän puhui aivan rauhallisesti ja hiljaa, peläten muuten ilmaisevansa sydämensä kateellisen tykytyksen.

Paljon parempi oli istua kotona.

Niin hän tekikin. Patruuna sai lähteä yksin. Alussa hän kursaili ja surkutteli että Selman täytyi niin kauan olla ilman seuraa, mutta vähitellen se tuli tavaksi. Selmalle ne olivat aurinkoisia hetkiä. Hän tunsu itsensä niin ihmeellisen vapaaksi ja iloiseksi joka kerta kun vaunut vierivät pois. Väliin hän huusi ja lauloi ilosta suurissa tyhissä huoneissa, saadessaan vain kuulla oman epämusikaalisen äänensä sointua ja nautti siitä, ettei ketään, ei ketään ollut lähettyvillä, — että hän oli yksin, aivan yksin! Niin,

hän saattoi tanssia matoilla, ripustautua käsiensä varaan korkeihin ovenpieliin ja keksiä tuhat kepposta kuin vallaton lapsi. Ja sitten hän nauroi ääneen itselleen. Hän oli aivan hulluna ilosta... Oi!... Miten hän saattoikaan ikävöidä väliin ennenkuin patruuna pääsi lähtemään!

Vähitellen he tottuivat niin tähän elämään, että kaikki kävi kuin kellon mukaan. Kuukausi kului toisensa päästä ilman minkäänlaista muutosta.

Kaksi lahjaa patruuna oli antanut rouvalleen, joista tämä oli tullut oikein iloiseksi. Toinen oli ratsuhevonen, toinen ratsastusrata. Senjälkeen kuin hän oli saanut nämä molemmat, jäivät voimistelupäähänpistot harvinaisiksi, ja hän antautui suurella innolla uuteen urheiluunsa. Patruuna antoi hänen mennä kaupunkiinkin ottamaan ratsastustunteja vanhan, naimisissa olevan ratsumestarin johdolla, jonka patruuna tunsu.

Selma oli tavattoman tarmokas, ja pian patruunalla oli syytä ylpeillä hänen ratsastustaidostaan. Patruuna antoi Selmalle nuoren hevosen, jota hän itse sai opettaa, ja hän ahmi kaikki hevoshoittoa käsittelevät sekä koti- että ulkomaiset teokset, jotka hänen onnistui saada käsiinsä.

Sellainen oli Selman elämä, ja nyt oli hän yhdeksäntoistavuotias.

Kirjoitettuaan viimeisen numeron Selma sulki kirjan. Hän nojasi leukansa käsiään vasten ja katseli puutarhaan. Koko talosta ei kuulunut hiiskahdustakaan. Hän istui hiljaa ja ajatteli.

Hänen luonteensa epätasaisuudet olivat tasoittuneet. Hän oli rauhallisempi nyt kuin ennen. Mutta miten yksitoikkoista tämä elämä olikaan! Hän ajatteli eteenpäin — pitkän rivin vuosia. Ehkä hän voisi tulla kuudenkymmenen, seitsemänkymmenen vanhaksi, hän oli niin vahva terveydeltään.

Häntä tympäisi ajatellessaan näitä vuosia. Hän tunsu sekä kyllästymistä että tyhjyyttä. Miten köyhää, jokapäiväistä, kurjaa elämä onkaan! Niin toisellaista kuin miksi sitä nuoruudessaan kuvittelee.

Nuori? Eikö hän sitten ollut sitä enää?

Hän kohotti kulmakarvojaan, ja hänen kasvoilleen levisi alistuva ilme.

Kunpa edes jotakin tapahtuisi! Mitä hyvänsä, — vaikkapa onnettomuuskin! Mitä tahansa, kunhan ei vain tuota tukahduttavaa rauhaa.

Hän nousi mennäkseen talliin.

Samassa tuli palvelustyttö sisään ojentaen hänelle sähkösanoman. Hän luuli sen olevan miehelleen. Se koski kai jotakin liikeasiaa. Mutta se olikin hänelle itselleen. Hän avasi sen kovin hämmästyneenä.

"Isäsi sairastunut keuhkokuumeeseen. Haluaa nähdä sinua.
Tule heti.

Rikhard."

Siinä oli kaikki. Mutta se pani Selman pään pyörälle.

Jos isä kuolisi!

Selma oli käynyt kalmankalpeaksi.

"Tuoja odottaa kuittia," sanoi palvelustyttö.

Selma kirjoitti sen kuin unessa. Ja sitten jäi hän yksin. Palvelustyttö loi mennessään pitkän uteliaan katseen häneen.

Mutta Selman sekavissa aivoissa työskenteli yksi ainoa ajatus: Isä kuolee. Hän oli toivonut onnettomuutta, ja nyt se jo tuli. Jumala — hän, joka rankaisee kun ei häneen usko — hän oli kuullut hänen rukouksensa ja antoi sen täyttyä. Siten Hän kosti.

Äkkiä Selma heräsi huumauksestaan. Hänenhän piti matkustaa. Oli kiire, jos tahtoi ehtiä junalle.

Silmänräpäyksen aikaa hän seiso liikahtamatta painaen yhteenpuristettuja käsiään kasvojaan vasten. Sitten hän kiiruhti alas antaakseen käskyn valjastaa. Viidessä minuutissa hän järjesti matkalaukkunsa eikä sitten ollut enää muuta tehtävää kuin kirjoittaa miehelle.

Selma ilmoitti hänelle lyhyesti matkansa syyn ja liitti sähkösanoman kirjekuoreen.

Nyt oli kaikki selvää, ja hän lähti matkalle.

Isän kodista asemalle oli vain kahdenkymmenen minuutin kävelymatka. Mutta hän ei ollut koskaan kulkenut sitä niin nopeasti, eikä se koskaan ollut tuntunut niin pitkältä.

Kun Selma tuli perille, ryntäsi hän huonoja puuportaita ylös keittiöön. Siellä hääräili vanha palvelijatar. Selma olisi tahtonut kysyä häneltä, mutta hän oli niin liikutettu ja hengästynyt, ettei saanut sanaa suustaan.

Vanha Mätta aivan kauhistui.

"Hyvänen aika, rouva, ei se ole niin vaarallista," sanoi palvelija kiskoen kyökkiesiliinan edestään, "rauhottukaa, pikku rouva, ei se ole niin vaarallista." Ja hän taputti häntä lohduttavasti olkapäälle.

Selma puhkesi kyyneliin.

"Ei, ei," vastusti Mätta, ja hänen vanhat kasvonsa vääntyivät, "älkää itkekö, rouva rakas. Minä juoksen sisään ilmoittamaan kandidaatille."

"Ei, minä menen itse."

Selma kulki rappeutuneiden huoneiden lävitse, joiden ovet narisivat veltosti ja kuivasti. Isä asui talon toisessa päässä, missä hänellä oli erikoinen sisäänkäytävänsä, mutta Selma ei ollut uskaltanut mennä sitä tietä, sillä hän oli varmasti vakuutettu näkevänsä hänet kuolleena.

Suuressa salissa isän huoneen ulkopuolella seisoi Rikhard yksin uunin ääressä, missä takkavalkea loimusi.

"Oi Rikhard, Rikhard," sanoi Selma edes ajattelemtakaan ojentaa hänelle kättään, "luuletko, että hän kuolee?"

"Ei, sitä minä en luule, mutta ei koskaan voi olla aivan varma."

Selman koko ruumis vapisi, ja hän painoi nenäliinan kasvojaan vastaan.

"No niin, riisu nyt päältäsi," sanoi serkku ja lähestyi auttaakseen Selmalta päällystakin, jonka hän ripusti naulaan.

Selma heitti käsineet ja hatun tuolille ja kiiruhti ovelle.

"Ei, lämmittele ensin hiukan, sillä ilma on raaka," sanoi serkku.

"Minä en voi odottaa."

Rikhard asettui oven eteen.

"Sinä et saa mennä sisään, ennenkuin olet rauhoittunut," sanoi hän äreästi. Hän ei inhonnut mitään niinkuin kyyneliä.

Selma ei vastannut, vaan koetti mennä hänen ohitse.

"Kun olet rauhoittunut," uudisti Rikhard työntäen hänet syrjään.

"Minä *tahdon* nähdä hänet!" huudahti Selma kiivaasti ja aikoi tunkeutua sisään. Silloin Rikhard suuttui.

"Kun sinä *kuulet*, ettet saa!" kuiskasi hän sähisevällä äänellä, ja tarttuen häntä käsivarteen hän työnsi häntä niin väkivaltaisesti, että Selma olisi kaatunut, ellei hän olisi ollut niin notkea. Mutta nyt hänen vartalonsa vain taipui kuin pajunoksa kovan iskun pakottamana. Ja kun Rikhard veti kätensä takaisin, seiso i Selma jo aivan suorana.

Hän katseli Rikhardia yhtäkkiä rauhallisemmin. Tämän kasvot olivat vääntyneet hurjasta vihasta, ja hänen otsaansa kuumotti, suonet olivat paisuksissa. Samassa Selman kasvot kirkastuivat, ja hän hymyili, salaperäisen veitikkamaisesti, ikäänkuin hän jälleen olisi tavannut vanhan ystävän, mutta ei olisi tahtonut antaa itseään ilmi. Sitten hän kääntyi selin aivan hiljaisesti, yhä salaperäisesti hymyillen — meni sohvan luokse ja seiso i hetken aikaa selin Rikhardiin, painaen nenäliinaa kasvojaan vasten. Mutta hänen silmissään ei näkynyt enää kyyneleitä. Hän tahtoi vain peittää iloaan.

Selma nautti Rikhardin raakuudesta.

Hän oli ikäänkuin saanut takaisin sen, minkä hän oli kadottanut: kuluneet vuodet, entisen itsensä, — kaikki!

Hän — kaikkivaltias omassa kodissaan — hän, tuo ikävystynyt, veltostunut nainen, hän, joka yhdellä hyväilyllä saattoi ostaa kaiken, mitä rahalla oli saatavissa, hän, jota hänen ympäristönsä totteli rahan edestä, hän nautti nyt kun häntä kohdeltiin kuin koiraa; niin suuri on uutuuden viehätys. Mutta ei se ollut ainoastaan uutuutta, siinä oli jotakin vielä enemmän: siinä oli myöskin vanhaa. Siinä olivat muistot, — sellaiset, joita hän katkerasti oli kaivannut — siinä oli nuoruus, elämä, vapaus: — kaikki tuo, jonka hän oli vaihtanut rahaan, kaikki se mitä hän ei voi tekemällä tehdä ja laskemalla saada, vaan mikä tulee itsestään. Miten virkistävää oli tuntea toisen tahdon asettuvan itseään vastaan, ei alistua pakosta, vaan vapaasta tahdosta. Hän ei ollut nyt rikas rouva, jota oli toteltu siksi, että hän maksoi, eikä myöskään nuori nainen, joka sai vaatia siksi, että hän osasi myös antaa. Hän ei ollut mitään muuta kuin serkku, jonka täytyi alistua tai taistella oikeuksiensa puolesta — aivan kuin ennen maailmassa.

Hän olisi voinut ääneensä riemuita — ja kuitenkin makasi isä huoneessaan sairaana! Mutta hänestä tuntui nyt turvalliselta: olihan Rikhard läsnä. Hänen oma vanha jörö poikansa! Hän olisi voinut itkeä ilosta. Hänessä ei ollut tilaa muille tunteille.

Rikhard seisoi katsellen häntä. Selma nojautui vasemmalla kädellään sohvan reunaa vasten, niin että ruumis kaareutui sivulle, ja olkapää kohosi hiukan ylös. Selkä oli taaksepäin taivutettu, joten vyötäisten notkeus pisti silmään, ja lanteiden kiinteitä muotoja kohotti tummanruskea villalaininki. Hänen vartalonsa viivat olivat niin puhtaat, että ne väkisinkin vetivät huomion puoleensa.

Nuori lääkäri katseli häntä myöskin ihailen, mutta vain fakkimiehen silmillä. Hän ajatteli miten terveeltä ja vahvalta tämä naisenruumis näyttikään. Ja verratessaan sitä, tietämättä itsekään minkätähden, niihin moniin eläviin ja kuolleisiin, joita hän oli nähnyt, hupenivat ne kaikki hänen mielikuvituksessaan yhdeksi ainoaksi vähäveriseksi, kuristetuksi tyyppiksi.

"Sinä olet aivan oikeassa," sanoi Selma kääntyen Rikhardiin, "minä en mene isän luo, ennenkuin itse annat minulle luvan."

Tämä alistuminen oli aivan vapaaehtoista; näkyi selvästi, että se tuotti hänelle iloa.

Rikhardin kasvot kirkastuivat äkkiä, ja hän kävi istumaan sohvalle Selman viereen.

"Sinä pääset kohta sisään," sanoi hän aivan muuttuneella äänellä, "minä vain valmistan setää siihen, että olet tullut."

Selma nyökäytti vain päätään merkiksi että hän suostui siihen.

"Minun mielestäni minun velvollisuuteni oli ilmoittaa sinulle, vaikkei sedän tila näytäkään kovin vaaralliselta," sanoi Rikhard, "ja sitäpaitsi on hän rauhallisempi, kun sinä olet täällä, yksin *sekin* on jo yhtä hyvää kuin lääke."

"Se on selvää, että sinun piti ilmoittaa," vastasi Selma. He olivat päässeet vanhaan äänilajiinsa. Ja nyt vasta juttellessa heillä oli aikaa katsella toisiaan. Rikhard oli isänsä näköinen, mutta jokainen viiva oli selväpiirteisempi, ja se mikä isässä piili papin varovaisuuden alla, astui hänessä päivänvaloon. Koko hänen olemuksensa ilmaisi vastustushalua.

Että hän oli ruma, siitä ei voinut olla eri mieltä. Nämä kasvot eivät edes kauemmin katsellessa voittaneet, mutta niissä oli jotakin persoonallista. Kerrankin nähtyä ei niitä voinut unohtaa.

Otsa oli leveä; tukka tumma, lyhyeksi leikattu, kiharainen ja ylöspäinseisova. Silmät olivat syvällä ja liian lähellä toisiaan, mikä teki katseen teräväksi; nenä oli ohut ja terävä; suu suuri, huulet ohuet ja yhteenpuristetut. Kun hän ei puhunut, piiloutuivat ne parran alle, joka — pehmeänä ja kiharana — peitti puolet kasvoista. Parta oli komea ja kaunisti häntä.

"Selma, kuulehan, minä kerron sinulle jotakin," sanoi Rikhard äkkiä.

"Mitä sitten?"

Rikhard koetti olla välinpitämättömän näköinen, mutta se ei oikein onnistunut; hän hymyili kuitenkin iloisesti kuin auringonpaiste. Hänen synkät kasvonsa väliin kirkastuivat siinä määrin, ettei niitä ollut tuntea.

"Minä olen kihloissa," sanoi Rikhard hiukan hämillään, mutta samalla tarkastaen Selmaa nähdäkseen minkä vaikutuksen nuo sanat häneen tekivät.

"Oletko todellakin, Dick, oletkos," huudahti Selma iloisesta yllätyksestä, "tunnenko minä hänet?"

"Et, mutta tässä on hänen kuvansa." Rikhard otti valokuvan lompakostaan ja ojensi sen Selmalle.

Selma katseli sitä kauan ääneti.

"Miksi sinä tulit niin iloiseksi siitä?" kysyi Rikhard ja aikoi riistää kuvan takaisin.

"Ei, minä tahdon katsella sitä vielä," sanoi Selma ja työnsi kyynärpäällään pois Rikhardin käden.

"No, miksi sinä tulit niin iloiseksi?"

"Niin, kun olet kihloissa, saat kai luopua saivarteluistasi."

Rikhard leimahti tulipunaiseksi. "Olenko minä saivarrellut sinun kanssasi?" kysyi hän.

"Olet, aina," vastasi Selma aivan levollisesti, "mutta sinun morsiamesi tekee sinusta toivottavasti ihmisen, hän näyttää todellakin herrtaiselta. Kiitos!"

Selma antoi valokuvan takaisin.

"Vaalea kaunotar," sanoi Rikhard ja katseli vertaillen Selman kähertämätöntä otsatukkaa.

Selma heitti päätään saadakseen kuvan pois silmistään. Tuollainen tapa oli hänellä tyttöajoilta asti. Rikhard huomasi sen, ja hänen täytyi pidättää hymyilyänsä.

"Mikä on hänen nimensä?" kysyi Selma.

"Elvira Kruse."

"Hän on kai aivan nuori."

"Yhtä vanha kuin sinä."

"Hän näyttää valokuvassa nuoremmalta."

"Todellisuudessa myös, mutta se johtuu siitä, että hän on pieni ja hento."

"Oletko tuntenut hänet kauan?"

"Suunnilleen yhtä kauan kuin me olemme olleet kihloissa."

"Ihastuitko sinä häneen heti?"

"Silmänräpäyksessä," vastasi Rikhard ylpeydellä.

"Kuinka se kävi?"

Rikhard nauroi.

"Niin, se kävi siten, että minä olin sulhaspoikana häissä. Hän oli morsiuustyttö, ja parien valinta tapahtui arvalla, kuten niin useinkin muuten tässä elämässä. Hän joutui minun osalleni. Siinä koko juttu."

"Hyi!"

"No, jos se ei ole hyvä, niin täytyy minun kai koettaa kertoa toisella tapaa," sanoi Rikhard hymyillen. "Minä tulin onnettomuustovereineni huoneeseen, jossa morsiuustyöt seisovat rivissä ja odottivat. Minä näin pörröisen keltaisen tukan, vaalean kuin sinun, mutta se ei ollut yhtä karkea ja suora, vaan sileä kuin silkki ja aaltoileva aina otsaan asti, aina silmiin saakka; minä hätkähdin nähdessäni sen, ja keltaisen linnunpesän alla olivat somat pienet kasvot ja pehmeä suukkosuu... No, oletko nyt tyytyväinen?"

Selma katsoi helmaansa asettaen toisen käden toisen päälle ja vetäen sen jälleen pois, aivan kuin käsineitä käteen vetäessä.

"Niin, mutta minä en pidä siitä tavasta, millä sinä puhut. Avioliitto on vakava asia."

"Mutta ei aivan niin vakava kuin hirttäminen. — Sitä tietä meidän kaikkien pitää vaelttaa, sanoi akka laittaessaan niskat kukolta."

Selma ei vastannut mitään eikä katsonut ylös.

"Tahdotko mennä nyt sedän luo?" kysyi Rikhard.

"Tahdon."

"Minä menen ensin katsomaan," sanoi hän ja nousi lähteäkseen.

Kun Selma jäi yksin, nojautui hän taaksepäin jäykässä sohvassa ja katseli vanhaa huonetta, joka oli hänelle niin tuttu. Luultavasti se kerran oli ollut kaunis. Suuressa uunissa oli leveä friisi, joka varmaan oli tarkoitettu koristeita varten, ja nuo maisematapetit, jotka nyt kosteuden pilaamina riippuivat suurina riekaleina, olivat aikoinaan olleet kalliit. Kaikki tuo oli edeltäjän ajoilta.

Nyt siellä oli tuskin mitään huonekaluja, ja ne harvatkaan, jotka olivat, eivät kuuluneet yhteen. Huonetta ei oltu käytetty niin kauan kuin Selma muisti.

Hän istui ja kalusti sen nyt uudelleen odotellessaan serkkuaan.

Sitten Rikhard tuli, ja he astuivat pienen etehisen läpi, joka erotti sairashuoneen salista.

Isä makasi suuressa salissa, ja hengitys tuotti hänelle vaikeutta, mutta hän ei näyttänyt niin huonolta kuin mitä Selma oli kuvitellut. Hän asettui vuoteen viereen ja silitti hyväillen hänen harmaata pehmeää tukkaansa.

Kandidaatti seisoi kirjoituspöydän ääressä ja katseli pihalle; hän ei tahtonut häiritä heidän ensimmäistä yhtymäänsä.

"Selma," sanoi Rikhard lopuksi.

Selma meni hänen luokseen. Rikhard antoi muutamia määräyksiä lääkkeistä.

Selma istuutui isän kirjoitustuoliin, jonka päällisen hän itse oli kirjaillut, ja he keskustelivat matalalla äänellä.

"Me olemme järjestäneet vierashuoneen sinua varten," sanoi Rikhard, "sillä minä arvasin kyllä, että sinä tulisit."

"Kiitos. Miten sinä sait tietää isän sairaudesta?"

"Mätta lähetti sanan voinkuljettajan kanssa, sitten matkustin heti tänne ja näin miten asian laita oli, sillä ukko ei osannut kunnolla tehdä mistään selvää. Päiväjunalla lähdin takaisin Lundiin neuvottelemaan professorin kanssa ja saamaan lääkettä, ja sitten palasin taas tänne."

"Miten kiltti sinä olitkaan! Kai sinä jäät tänne toistaiseksi? Se olisi niin turvallista."

"Sen teenkin, siksi otin kirjoja mukaani. Viime yön nukuin tässä nojatuolissa vaatteet yllä, mutta tänä yönä saat sinä valvoa."

Selma nyökäytti päätään.

"Ensimmäistä kertaa minä silloin olin sairaanhoitajattarena," sanoi Rikhard hymyillen, "minun oli sääli vanhaa Mättaa; hän ei ollut saanut ummistaa silmiään edellisenä yönä. Mutta nyt minä myös ymmärrän, että hoitajattaret ovat aivan kahvihullut. Kun Mätta viiden aikaan tuli sisään kahvitarjottimiseen, oli hän mielestäni oikea enkeli."

Selma nauroi hiljaa.

"Sitten aioin lämmityttää salia, jotta tarvittaessa olisin lähellä," jatkoi Rikhard; "arvaat kai miten surullisessa kunnossa uuni oli. Minun täytyi itse muurata sitä — olisitpa vain nähnyt minut! — mutta nyt se on erinomainen."

Selma oli näkevinään hänet aivan edessään; hän tunsi siksi hyvin hänen itsepäisen intonsa, ja hänen täytyi hymyillä hänen uudelle taidolleen.

"Miten hauska vihdoinkin saada tavata sinua!" sanoi Selma.

Rikhard ei vastannut mitään, mutta näytti siltä kuin hän olisi ajatellut samaa.

"Missä sinä nukut?" kysyi Selma.

"Ruokasalissa."

"Sehän on erinomaista, niin voimme syödä salissa."

"Aivan oikein."

He olivat nauramaisillaan taaskin: nämä järjestelyt tuntuivat niin mukavilta.

Huolimatta siitä, että Selman käynnin syy oli huolestuttavaa laatua, oli tämä aika hänelle ihana. Hän oli tasaisella hyvällä tuulella, ja kun isän sairaus ei saanut mitään vaikeampaa käännettä, niin ei ollut huolehtimisenkaan syytä.

Ainoana palvelijana oli vanha Mätta, joka yksin hallitsi keittiötä ja ruoka-aittoja, ja suuressa talossa oli niin hiljaista, että keskellä valoisaakin päivää saattoi kuulla rottien nakertelua. Selman mielestä tässä rappeutuneessa talossa oli jotakin puoleensavetävää. Hän tunsu samaa ihastusta kuin rikkaan miehen lapsi joutuessaan kalliiden leikkikalujensa äärestä vanhaan rihkamakauppaan, missä itse saa tehdä löytöjä ja etsiä kaikenlaista esiin unohduksesta ja pölystä. Huoleton rauha näytti vallitsevan yksin hämähäkinverkoissakin, jotka koristivat nurkkia, ja tapetinriekaleissa, jotka riippuivat seinillä.

"Eikö tämä olekin rakas vanha harakanpesä?" saattoi hän sanoa serkulleen. Ja Rikhard myönsi hänen olevan oikeassa. Koko talo teki mustalaismaisen vaikutuksen, mikä miellytti heitä molempia, koska se oli kerrassaan tavallisuudesta eroavaa. Heistä tuntui ikäänkuin maailma ja aika olisivat pysähtyneet. Molemmat iloitsivat siitä, että heidän vanha tuttavallisuutensa oli palannut takaisin, vaikkei yhtä paljon riitojen samentamana kuin ennen.

Joka toinen päivä Selma kirjoitti miehelleen, ja yhtä usein hän sai kirjeitä, — haaveellisia rakkauskirjeitä pitkin otteineen tunnettujen kirjailijoiden teoksista. Mutta yhtä asiaa ei Selma koskaan maininnut, nimittäin serkkuaan.

Niin kauan kuin sairas oli huonommillaan, valvoivat Selma ja Rikhard vuorotellen, ja se joka ei ollut vahdissa toi aamukahvin toiselle. Se juotiin aina salissa vastasytytetyn takkavalkean ääressä, ja antoi aihetta paljon pilaan ja nauruun, sillä Rikhard yritti olla "taloudellinen" ja "arvokas," ja jotakin meni aina kuitenkin päin mäntyyn; tai ainakin Selma sitä väitti, ja siten syntyi pientä naurunsekaista kinaa, jota Rikhard höysti loogillisilla todisteilla ja Selma pienillä paradokseilla. Tarjoilu oli kaikkea muuta kuin hienoa: karkeaa maalaisporsliinia, tinalusikoita ja pieni kiiltävä kahvipannu, jota kutsuttiin aivan tuttavallisesti "Petteriksi". Mutta kahvi oli hyvää ja höyryävää, takkavalkea räiskyi iloisesti, ja ilmassa oli jotain aamuvirkkua ja raikasta. Oivallinen toveruus vallitsi heidän kesken, ja Selma nimitti sitä nuoremiehen elämäksi, mutta Rikhard sanoi nauraen: "Kyllä kai! Kuvittele sinä sellaista vain mielessäsi."

Kun Rikhard ei lukenut, koettivat he ensi aikoina yhdessä sisustaa salia tuomalla sinne kaikki liiat tavarat toisista huoneista. Se tuotti heille suurta huvia; he asettelivat ja muuttivat alituisesti, ja heidän täytyi nauraa lapsellisuudelleen, mutta hauskuus ei silti vähentynyt. Lopuksi he saavuttivat sen tuloksen, että sali oli nyt "läpeensä tyylikäs". Se ainakin oli totta, että he viihtyivät siellä, ja että se nyt näytti asutulta.

Kandidaatti kirjoitti usein morsiamelleen.

Eräänä iltana, kun Selma tuli sairashuoneesta, näytti Rikhard hänelle kolme täyteen kirjoitettua arkkia.

"Katso miten pitkä," sanoi hän nauraen, "nyt olen kuvaillut tarkasti koko harakanpesän sekä sinutkin."

"Varjele, mitä kummaa sinä olet voinut keksiä, saadaksesi kokoon noin monta liuskaa?"

"Tahdotko lukea?"

"Et sinä sitä halua?"

"Kyllä. Miksikä en?"

"Sellaisia kirjeitä en koskaan luullut näytettävän toisille," vastasi Selma hiukan ujosti. Rikhardin tarjous loukkasi häntä sekä morsiamen että Rikhardin itsensä tähden.

"Tietysti sinusta ja Elvirasta tulee hyvät ystävät, ja siksi voit mielelläsi lukea kirjeeni ja itse lisätä siihen tervehdyksen. Olen jo maininnut, että sinä sen tekisit. Olet jo esitetty kirjeessä. Kas niin."

Rikhard seisoi kirjoituspöydän luona toisessa nurkassa, jossa lamppu paloi. Kaikki uutimet olivat alaslasketut, suuri, hämärä huone näytti kodikkaalta vanhan aikuisine, mutkikkaine huonekaluineen, ja ainoa valo, mikä huoneessa oli, laskeutui hänen tummille kasvoilleen, mustille lyhyille hiuksilleen ja leveille hartioilleen.

Hän avasi kirjeen ja katseli Selmaa, tämä lähestyi häntä, mutta näytti yhä epäilevän.

"Minä voin vannoa, että sinä yhtä mielelläsi haluat lukea sen kuin tahdot ruokaa, sillä naiset ovat aina uteliaat, mutta siitä huolimatta he tahtovat näyttää niin harmillisen häveliäiltä, että..."

Rikhard nousi pystyyn ja iski kirjesalkkunsaa pöytää vasten, niin että pamahti.

Selma vain nauroi hänen mielenpurkaukselleen.

"Niin, niinkuin tässä yhtenäkin päivänä," jatkoi Rikhard hillittömällä kiihkolla, "kun sattumalta tulit avanneeksi tuon anatomian kirjan. Herra varjelkoon! — nuori rouva sekä punastui että kalpeni ja sulki kirjan kauhistuneena. Näin sen kyllä, vaikka vaikenin. Ja sinä melkein harmittelit, että minä luin sitä. Lääkäri! — olisin voinut nauraa aivan katketakseni, ellen olisi ollut niin vihainen, että olin vähällä pakahtua. Onko nyt laittaa hullutella tuolla tavalla vain tieteellisen teoksen takia! Ne ovat sitä paitsi asioita, joista jokaisen naisen pitäisi olla selvillä. Jos kysymyksessä olisi ollut joku muu kuin *sinä*, en koskaan olisi sanonut sanaakaan. Mutta nyt ... uh, siitä voi tulla aivan sairaaksi! Pitääkö *sinunkin* tässä teeskennellä? Olet aivan kuin Elvira."

Rikhard vaikeni.

"Miten vähästä sinä voit kiivastua," huomautti Selma hyvin rauhallisesti.

"Vähästä?" toisti Rikhard harmistuneena ja ojensi kätensä niin kiivaalla liikkeellä, että olkapäät kohosivat ylös. "Olisipa ollut kysymyksessä jokin huono romaani, jotain siveetöntä roskaa, niin en koskaan olisi siitä puhunut, mutta puhtaasti tieteellinen teos..."

Selma vain nauroi, helisevän raikkaasti. Hän oli niin tottunut kaikkeen tällaiseen jo entisinä aikoina, että se melkein tuotti hänelle iloa.

"Niin, kuinka ihmiskunta voisi parantua," jatkoi Rikhard samaan tapaan, "kun naiset itsepäisesti vetäytyvät kuoreensa, niin ettei heidän kanssaan saa keskustella kuten ihmisten kanssa. Kaikkein yksinkertaisin asia on sopimaton. He vaativat itsepintaisesti, että heitä on pidettävä idiootteina."

Selma katseli häntä rauhallisesti hymyillen. Hän vain odotti, että myrsky tyyntyisi. Niin kauan kuin se riehui, ei kuitenkaan kannattanut lausua sanaakaan, sen hän tiesi.

"Niin sinä naurat," sanoi Rikhard jo rauhallisemmin, "mutta se on todella vakava asia. Miten paljon riippuukaan tuleva polvi teistä naisista! Ja siinä missä uudistuksia tarvitaan niin hyvin toisessa kuin toisessa asiassa, voisitte te olla meidän parhaita liittolaisiamme. Mutta — Jumala varjelkoon — niin pian kuin ei enää ole kysymys salonkikeskustelusta, täytyy pidellä korviaan ja tekeytyä aivan tietämättömiksi. Teitä ei saa opettaa hoitamaan ruumistanne eikä lapsianne, sillä on aivan sopimatonta edes puhua sellaisesta. Niin, seiso sinä siinä ja punastu siksi, että puhun lapsista! — ja kuitenkin sinä olet naimisissa. Voi, siitä voisi..."

Rikhard teki epätoivoisen liikkeen, aivan kuin hän olisi tahtonut torjua jotakin luotaan.

"Mutta Rikhard, minkä vuoksi sinä meluat! Olenko koskaan kieltäytynyt kuuntelemasta mitä sinulla on minulle sanottavaa?"

"Kieltäytynyt, kieltäytynyt?" toisti hän. "Pitäisipä koettaa! Etkö sinä seiso siinä ja kiemurtele kuin ankerias, kun on vain kysymys kirjeenkin lukemisesta, jonka olen morsiamelleni kirjoittanut. Aivan kuin siinä voisi olla jotakin, mikä saattaisi hänen armonsa hämilleen tai aivan kuin en minä itse tietäisi mitä olen Elviralle velkaa tai en."

"Saisit hävetä," huudahti Selma rohkeasti, "moititko sinä minua tässä siksi, että hienotunteisuudesta vastustin."

"Mutta minä en välitä sinun hienotunteisuudestasi! Ei ole mitään maailmassa, jota inhoaisin niinkuin juuri sitä."

"Hyi, millainen tuittupää! Minun pitäisi lähteä suoraa päätä luotasi, mutta nyt minun tekeekin mieleni lukea kirjeesi."

"Tehdäksesi minulle palveluksen, ilahduttaaksesi minua — ihanaa! Se on aivan sinun tapaistasi. Ei kiitos; minä en ota vastaan tuollaisia — armopaloja."

Rikhardin suu vetäytyi vihaiseen hymyyn, joka nosti hänen toisen suupielensä ylöspäin.

"Mutta Rikhard!" Äänen sävy oli pyytävä, se oikein rukoili, ja hymyily muuttui surumieliseksi.

Rikhard ei vastannut mitään, istuutui vain entiselle paikalleen nyrpeänä ja ääneti.

"No?" kysyi Selma sitten.

"Tuossa se on," — hän osoitti kirjettä, "mutta nyt se muutoin on aivan yhdentekevää."

Selma ei sanonut enää mitään, vaan laski toisen käsivartensa pöydälle, toisen Rikhardin olkapäälle, kumartuessaan lukemaan. Rikhard oli yhä vielä jörö, mutta Selma ei ollut huomaavinaan sitä. Hänen käsivartensa nojasi varmasti ja lujasti Rikhardin olkapäähän, — kylmästi aivan kuin tämä olisi ollut kuollut kapine. Rikhard huomasi sen, ja se ilahdutti häntä. Tuo luja ote ilmaisi yhtä vähän arastelua kuin mielistelyä. Selmalle hän saattoi mielellään olla puukappale ja hänestä tuntui naurettavalta, että hänen mielestään *siinä* saattoi olla jotain miellyttävää.

Hänen olisi tehnyt mielensä sanoa, että Selma tuntui hänestä ikäänkuin sisarelta — mutta se olisi ollut typerää, ja siksi hän vaiken.

Selma osoitti sormellaan kirjeen alkua. "Rakas Elvira," seiso siinä.

"Kirjoitatko aina näin?" kysyi hän.

"Aina. Miksi sitä kysyt?"

"Vain uteliaisuudesta," vastasi Selma, mutta punastui. Hänen mielestään se kuului yksinkertaiselta ja kauniilta. Ja sitten se, että hän aina kirjoitti samalla tapaa! Siksi, että juuri se oli totta... Patruuna vaihteli tavallisesti päällekirjoitusta aivan loppumattomiin: "Armas kultani" tai "Kallis puolisoni" tai "Armas rakastettuni". Siinä ei ollut mitään mihin tarttua, ei mitään todellista. Ja sitten hän kirjoitti aina alle: "Sinun rakastettu Pålisi". Se oli sekä naurettavaa että harmillista. Oliko Selma koskaan sanonut rakastavansa häntä! Se oli sana, jota hän ei koskaan käyttänyt. Niin, tosiaankin, vihkimäkaavakkeessa se kyllä seiso. Mutta silloin hän oli toistanut sen sieluttomasti kuin papukaija.

Selma silmäsi allekirjoitusta. "Sinun Rikhardisi," seiso siinä. Ei mitään muuta.

Rikhard nauroi, sillä nyt hän oli jo leppynyt, ja he lukivat molemmat, päät vierekkäin. Oli selvää, että kirje huvitti Selmaa.

"Minä en koskaan ole tiennyt, että sinulla on niin oivallinen tyyli," sanoi hän kääntäessään lehteä.

"Minun täytyy kai panna parastani, minusta kun tulee kirjailija," vastasi Rikhard.

"Sinusta!" Selma työnsi häntä käsivarrellaan.

"Niin, omalla alallani — tietysti. Päästyäni sairashuoneista eroon ja kaikesta muusta sellaisesta sekä käytyäni ulkomailla rupean pitämään kansantajuisia luentoja. On niin monta kysymystä, joihin tahtoisin saada yleisön innostumaan."

"No, sepä on hauska, niin minäkin saan lukea mitä kirjoitat. Luuletko että minä voin ymmärtää niitä?"

"Luonnollisesti."

Selma hymyili ja näytti hyvin tyytyväiseltä; sitten hän jatkoi lukemista. Koko kirje käsitteli vanhaa taloa, häntä itseään, jota Rikhard kuvaili kovin vilkkaasti, ja heidän elämänsä maalla. Hänen tyyliinsä oli voimaa, joka vaikutti Selmaan. Mutta ei sanaakaan rakkautta tai sellaista.

"Hm," sanoi Selma hymähtäen, kun hän oli päässyt loppuun, ja suoristi itseään.

"Eikö se miellyttänyt?" Rikhard katseli häntä hieman veitikkamaisesti, aivan kuin hän olisi aavistanut hänen ajatuksensa.

"Kyllä se oli erinomaisen hauska. Mutta kirjoitatko aina näin?"

"Miten?"

"Näin," — Selma hapuili sanoja — "näin järkevästi."

He nauroivat; siksi että oli niin vaikea saada sanotuksi sitä mitä hän tarkoitti, mutta niin helppo sitä sittenkin ymmärtää.

"Kyllä," sanoi Rikhard.

"Puheletteko myös samaan tapaan, kun olette yhdessä?"

Rikhardin syvät silmät välähtelivät, kun hän katsoi ylös.

"Luuletko että minä olen niin kesy?" sanoi hän hymyillen, niin että Selman täytyi punastua. "Ei kuules, osaan minä toistakin kieltä. Mutta mitä varten toisin sitä esiin kirjeessä! Ei, kirje on kirje, ja suutelo on suutelo. Minä otan kaiken sellaisena kuin se on."

Hänen sanansa koskivat Selmaan kuin tukahduttava tuska, jota hän ei voinut selittää itselleenkaan.

Synty hiljaisuus. Selma hypisteli hajamielisesti pöydällä olevia papereita.

"Rikhard. Sinä pidät kai oikein paljon morsiamestasi?" kysyi Selma hyvin hiljaa ja katsomatta häneen.

"Mitä sinä sillä tarkoitat?"

"Minä tarkoitan vaan, että olisi oikein synty..." hän keskeytti äkkiä puheensa.

"Mikä olisi synty?"

"Mennä naimisiin tyttö paran kanssa ja sitten heittää hänet tuuliajoille, välittämättä hänestä ollenkaan." Selma puhui nopeasti ja arasti.

Rikhard käänsi kokoon kirjeensä. Selman hillityssä äänensävyssä oli jotakin, joka iski häneen, joka ahdisti ja puristi häntä, — ilman minkäänlaista syytä ja tarkoitusta, aivankuin tunturiasukkaan koti-ikävä, kun hänessä muistot heräävät. Hän ei olisi mistään hinnasta juuri sillä hetkellä tahtonut katsoa ylös.

"Minä pidän paljon Elvirasta," sanoi Rikhard, "en tahtoisi kadottaa häntä mistään hinnasta. Selma, olen niin rakastunut, että olen aivan villi väliin. Olen mustasukkainenkin. Voitko sinä kuvitella *sitä*?" Hän puhui aivan matalalla äänellä. Hän ikäänkuin häpesi tunnustustaan, mutta samalla hän ikäänkuin myös puolusti itseään vastaväitettä vastaan.

"Sen kyllä uskon," vastasi Selma.

Synty hetken äänettömyys. Rikhard hypisteli yhä kirjettään, ja Selma näytti tarkasti katselevan vanhaa kirjekuorta.

"Jos joku avioliitto *voi* tulla onnelliseksi, niin ainakin meidän," sanoi Rikhard nopeasti, muuttuneella äänellä. "Elvira on niin kehittymätön vielä, niin taipuisa ja lapsellinen, minä voin kasvattaa häntä aivan mieleni mukaan. Täytyyhän hänen silloin oppia ymmärtämään minua, ja meidän suhteemme on muodostuva täysin sopusointuiseksi."

Selma ei sanonut mitään, seisoi ja silitti vain sormellaan kirjoituspöydän reunaa, vaipuneena ajatuksiinsa.

"Omituista ajatella, että hän on yhtä vanha kuin sinä," lisäsi Rikhard.

"Yhdeksäntoista vuotta ei ole mikään ikä," vastasi Selma surumielisesti hymyillen.

"Ei, se on totta, mutta sinua luulisi vanhemmaksi."

VII.

Selman isä parani päivä päivältä, ja patruuna alkoi kirjeissään jo sanoa aikovansa noutaa Selman kotiin. Oli sumuinen kevätpäivä, leuto ja alakuloinen; suuria kyyneleitä riippui räystäistä, ja kaikki oli kietoutuneena kosteaan harsoon. Selma istui isänsä luona, joka oli jo niin terve, että saattoi maaten lukea sanomalehteään. Isän parta oli juuri ajettu, ja ohut hieno tukka peitti sileäksikammattuna hänen kaunismuotoista päätään. Selma oli antanut työn vaipua syliinsä ja nojasi päätään tuolin korkeaa selustaa vasten. Hän näytti väsyneeltä ja sulki silmänsä.

"Nyt on lapsi valvonut liaksi minun tähteni," sanoi isä ohuella, hyväilevällä äänellään, jonka sairaus oli heikontanut.

"Älä luule," vastasi Selma hymyillen ja katsahti ylös, "mutta minä olen vain sellainen indiaaniluonne, etten siedä paikallaan istumista; minun täytyy saada raikasta ilmaa ja liikuntaa. Älä huolehdi, isäkköseni, kun tulet terveeksi, korvaan minä vahingon."

Isä heitti pitkän huolestuneen katseen häneen ja otti jälleen sanomalehtensä.

Selma sulki taaskin silmänsä. Hän istui ja ajatteli vanhoja aikoja ja sedän menettelyä. Huulien viivat muuttuivat suoriksi ja koviksi, yhteenpusertunut suu teki leuan yhä terävämmäksi, silmäkulmat vetäytyivät tuskallisesti yhteen, ja kasvoihin tuli jotain kokoonpuristunutta.

Nyt hän ymmärsi sedän vaikuttimet. Oman luonteensa mukaan oli tämä muodostanut ihannekuvan onnesta, ja sen hän oli tahtonut antaa hänellekin. Mutta vaikka pohjalla olikin ollut hyvä tarkoitus, niin ei Selma kuitenkaan koskaan voinut antaa sitä hänelle anteeksi. Ei koskaan! Eikä setää voinut syyttää vain siitä vahingosta, jonka hän oli tehnyt: hän oli myös pettänyt hänet. Selma palautti mieleensä erään kohtauksen, jolloin hän sedän huoneessa oli pyytänyt saada lukea isänsä kirjettä, ja setä oli kieltänyt. Miten tyhmä hän olikaan ollut kun oli uskonut hänen sanojaan! Hän oli ollut läpeensä yksinkertainen. Se johtui hänen rehellisyydestään. Oliko tyhmää olla rehellinen? Ehkä. Oli kuitenkin vaikea uskoa, että se mikä oli oikein, olisi tyhmää. Ja valhe ... sen täytyi olla väärää. — Mutta umpimieliseksi hän oli tullut. Hän ei ollut koskaan enää avomielinen, ei koskaan edes isällekään. Hän ei voinut enää, ei edes hänelle. Se oli vain pieni idylli, kaunis lapsuudenidylli, johon hän oli kiintynyt. — Ei mitään muuta. — Oikeastaan hän oli aina ollut suljettu luonteeltaan, niin pian kuin hänen ajatuksistaan oli ollut kysymys. Hän ihmetteli tiesikö setä, että hän ... niin hän ei tahtonut sanoa vihaavansa häntä, sillä tuo sana tuntui liioittelulta, mutta hänen sydämessään oli joka tapauksessa vihankaunaa, joka ei koskaan voinut kadota.

Setä olisi toiminut aivan samalla tavalla, jos Selma olisi ollut hänen tyttärensä. Entä sitten? Oliko hän velvollinen pitämään hänestä sen vuoksi?

Mutta olihan turha sureksia kohtaloaan, turha murehtia menneitä.

Hän avasi silmänsä ja katseli ympärilleen. Hänen täytyi hymyillä. Näytti aivan siltä kuin toinen huonekalu olisi toistaan huutanut, tummat värit napsisseet ja räikeät kiroilleet. Oi, miten kummallista! Tällaisessa ympäristössä isä saattoi viihtyä! Hän ei tahtonut kadottaa pienintäkään esinettä, ja yhä uusia elementtejä oli tullut lisää. Siten Selma tarkasteli kaikkea.

Vanha helmenvärinen vuode, josta isä ei mistään hinnasta tahtonut luopua, soti kerrassaan nykyaikaista korituolia vastaan, joka seiso i kirjoituspöydän luona, ja korkeaselkäisen kiikkutuolin ruskea petsaus näytti isoisän aikuiselta iloisin värein kirjaellun sänkymaton rinnalla. Mutta kaikki nuo kertoivat Selmasta ja hänen ensimmäisistä kömpelöistä piirustusyrityksistään, kehyksistä alkaen, jotka olivat kotoisin vinneiltä ja roskakomeroista, hänen suureen valokuvaansa saakka veisteltyine puitteineen. Oven pielessä riippuivat hänen viralta pannut luistimensa, vuoteen yläpuolella oli kellotyynty, jonka hän oli ommellut pensionissa, ja nurkassa vanha jakkara, jolla hänen lapsena oli tapana istua.

Miten ihana oli elämä! Hän hymyili ja sulki silmänsä, mutta samalla pyöritteli päätään edestakaisin tuolinselkää vasten, sillä sitä särki.

Varpuset pitivät kamalata meteliä pihalla risukasalla. Muutoin oli kaikki hiljaista. Kahlekoira juoksi ulos tynnyristään, veti rämisten ketjun sen reunan yli ja ravisteli itseään, niin että renkaat kalisivat. Kaiken sen Selma kuuli. Ja hän nautti siitä. Ei tehnyt mitään että päätä särki.

Sitten tuli Rikhard sisään.

Selma tunsi hänen askeleensa, hänen ei tarvinnut edes katsoa ylös tietääkseen että se oli hän.

"Mitä! Luulenpa että rouva on sairastavinaan?" sanoi hän iloisesti.

"Niin, ajatteleppas! Minulla on päänsärkyä," vastasi Selma iloisesti.

"Sen minä kyllä uskon! Tämä ei sovi *sinulle*, sinähän et käy koskaan ulkona."

"Niin, tiedän kyllä. Sitä en kestä. Mutta minä käyn pilkakseni hetkiseksi, niin kipu menee ohi," sanoi hän nousten seisoaalleen.

"Mene salin sohvalle vähäksi aikaa," vastasi Rikhard; ja he lähtivät huoneesta.

"Minä haen sinulle peitteen," sanoi Rikhard.

"Kiitos."

Rikhard palasi pian takaisin, asetti tynnyin paikoilleen ja piti peitettä varalla.

Selma kävi pitkäkseen.

"Jos tahdot nukkua, menen tieheni, muuten istun juttelemassa luonasi," sanoi Rikhard levittäen peitteen hänen ylitseen.

"Ei, istu luonani, minä en varmaankaan voi nukkua. — Ah, miten hyvältä tuntuu!" lisäsi Selma ja painoi otsansa kylmää tynnyä vasten.

Rikhard veti tuolinsa lähemmäksi ja istuutui hänen pääpuoleensa.

"Sinä, Rikhard," sanoi Selma hetken kuluttua, "tulit ajatelleeksi erästä asiaa: sinä varmaankin olet nähnyt minun äitini."

"Kyllä, olen, mutta töin tuskin muistan häntä; minähän olin vain viiden vuoden vanha kun sinä synnyit."

"Minä tahtoisin vain mielelläni tietää jotakin hänestä. Isältä en koskaan ole voinut kysyä: hän alkaa heti itkeä."

"Tiedätkös, en muista hänestä muuta kuin suuren vaalean tukan ja hyvin suuret kädet, jotka pitivät minusta kiinni, kun hän otti minut polvelleen."

Selma katseli häntä ikäänkuin hän olisi odottanut saavansa nähdä jotakin hyvin ihmeellistä. Rikhard huomasi sen ja hymyili hyväntahtoisesti, mutta ei sanonut mitään.

"Kun minä nyt kuljen näissä huoneissa ja liikuttelen kaikkia vanhoja huonekaluja ja esineitä," jatkoi Selma, "tulen niin uteliaaksi. Minusta tuntuu kuin tahtoisin kysyä jotakin kaikilta näiltä kaapeilta ja laatikoilta, ja minä tutkin kaikkea, mikä joutuu käsiini, aivan kuin utelias lapsi. Sitä en koskaan saisi tehdä, jos isä näkisi; hän tulisi aivan sairaaksi."

"No?" sanoi Rikhard hymyillen.

"Niin, — siitä ei minulla ole mitään iloa. Kaikki äidin oma näyttää niin vieraalta, ikäänkuin sekin olisi ollut kuollutta ja haudattua useita vuosia. Ja minusta tuntuu niin tyhjältä, — aivan kuin minulla ei äitiä olisi ollutkaan."

"Niin, tiedätkös mitä, ne joilla ei ole äitiä, kuvittelevat aina mielessään, että siinä olisi jotakin niin ihanaa, mutta sitä se ei lainkaan ole. Se on vain opittua — hm — romantiikkaa."

"Luuletko niin?" kysyi Selma viivytellen.

"Niin, siitä olen varma, ainakin monessa tapauksessa. Verisiteet eivät ole läheskään niin voimakkaita kuin otaksutaan. On niin paljon muuta, joka on voimakkaampaa. Mitä muuta esimerkiksi on äidin ja minun välillä, kuin että äiti on hemmotellut minua, niin että minulla on ollut enemmän vaivaa itsekasvatuksestani, kuin muuten olisi ollut. En minä voi hänen kanssaan keskustella siitä mikä minua huvittaa. Ei hän minua ymmärtäisi."

Selma näytti ajattelevalta.

"Niin kylmä kuin isä onkin, tunnen kuitenkin enemmän vetovoimaa häneen," jatkoi Rikhard, "äidillä on ollut hyvin vähän osaa minun henkiseen kehitykseeni."

"Voi olla, että se soveltuu poikiin," myönsi Selma, "mutta ei tyttöihin."

"Et suinkaan sinä kuvittele surevasi äitiäsi, jota et koskaan ole nähnyt? Minä luulin sinusta parempaa."

Rikhardin harmaisiin silmiin iski pieni ivallinen ilme, ja Selma kavahti tulipunaiseksi, sillä hän tiesi hänen inhoavan kaikkia unelmia ja kuvitelmia.

"Minä en tarkoita sitä," sanoi Selma hieman hämillään, "mutta minun mielestäni nuori tyttö, jolla ei ole ollut mitään naisellista ... niin, se on, mitään äitiä, hän ei tule sellaiseksi kuin muut tytöt."

"Kuinka niin?"

"Minä olin niin ... niin..."

Hän hymyili ja hypisteli peitettä toisella kädellään katsomatta ylös.

"Kas niin, nyt sinä olet turhan kaino taaskin!" sanoi Rikhard.

"En, mutta minä en löydä oikeita sanoja. Katsos, näin ujo ja nurinkurinen olen juuri siksi, että minulla ei ole ollut äitiä."

Rikhard purskahti nauruun.

"Ei, nyt sinä todella olet liian naivi!"

"Niin, minä tiedän sen ja olen aina sitä ollut. Siinä juuri onnettomuus onkin."

Rikhard tuli yhtäkkiä totiseksi.

"Niin, *siinä* sinä voit olla oikeassa," sanoi Rikhard, "mutta asianlaita olisi voinut olla sama, vaikka äitisi olisi ollut elossa. Pensionissa opit kai kuitenkin yhtä ja toista?"

"Minä? En."

"Kyllä, tovereilta. Se on tavallista."

"Oi, ei siinä pensionissa," sanoi Selma vilkkaasti. "Olisitpa vain nähnyt rouva Stålin! Minä olen usein ajatellut häntä tultuani vanhemmaksi. Hän oli eronnut miehestään ja perustanut pensionin voidakseen itse kasvattaa tyttärensä. Hän ei koskaan ottanut vastaan yhdeksää vuotta vanhempia tyttöjä, mutta nämä saivat olla hänen hoidossaan niin kauan kuin vanhemmat halusivat. Hän vasta osasi pelottaa toisen ajatukset karkuun! Hän istutti meihin kauhun kaikkea sopimatonta kohtaan, niin että emme edes toverien kesken uskaltaneet lausua ainoatakaan sanaa, jota rouva Stål olisi voinut tuomita. Ilkeä hän ei ollut, mutta emme me myöskään pitäneet hänestä. Koko hänen olennossaan oli jotakin omituisen kylmää ja luonnotonta, jopa omaa tytärtäänkin kohtaan. Tuntui aina siltä kuin olisi nähnyt hänen suuret ruskeat silmänsä silloinkin kun hän ei ollut läsnä. Minä en koskaan ole nähnyt niin teräviä silmiä; tunki olevansa aivan kuin ikkunalasiasia, ja tiedän, että jos joskus ajattelin jotakin ... jotakin viatonta roskaa, rakkautta tai sellaista, mitä tytöt usein ajattelevat, niin punastuin korvia myöten, vaikka olisin ollut pyöyksin, niin, vaikkapa olisi ollut pimeää kuin säkissä."

Rikhard viivytteli hetken vastausta; hän oli asettanut toisen jalkansa polvelleen ja piti sitä kiinni, huolellisesti tarkastaen saapastaan, aivan kuin siinä olisi ollut jotakin erikoista.

"Sepä oli omituista," sanoi hän viimein, laskien jalkansa maahan, "sitä en koskaan olisi uskonut."

"Ei, nyt minustakin se tuntuu uskomattomalta. Ja sitten sinun pitää muistaa, että rouva Stål asui maalaiskylässä; me emme saaneet mennä puutarhaa kauemmaksi, emmekä koskaan tavanneet ketään. Me vietimme täydellistä luostarielämää. Mitenkä voit siis vaatia, että tietäisin jotain maailmasta ja ihmislunonteesta?"

"Hm. Isän mielestä oli tuo pensioni erinomainen. Siksi piti sinun sinne."

"Sitä se olikin monessa suhteessa. Minä vain tarkoitan, ettei siellä voinut tulla muiden ihmisten kaltaiseksi."

"Ehkei siitä ollut vahinkoakaan tavallansa," sanoi Rikhard hitaasti, "mutta missään tapauksessa ei mielestäni lapsia pidä sillä tavalla kasvattaa. Sitä minä enimmin inhoan, että naiset tahtovat tekeytyä niin tietämättömiksi — että äidit pitävät velvollisuutenaan opettaa tuollaista narripeliä tyttärilleen, ja että tyttäret arasti painavat katseensa maahan ja punastuvat kaikesta tai — mikä vielä monta vertaa pahempaa — punastuvat, hihittävät ja kääntävät pois päänsä, jos joku päästää yhden ainoankin sanan, joka ... joka ei ollenkaan ole naurettava. Minä raivostun niin, että voisin lyödä heitä."

Selma ei voinut pidättää hymyilyään.

"Niin, etkö sinäkin ole samaa mieltä? — eikö voi keskustella maltillisesti ja vakavasti, vaikkakin toinen olisi mies ja toinen nainen?"

"Tietysti."

"Sitä minä olen sanonut Elviralle niin monta kertaa, mutta hänen äitinsä on varmaan istuttanut sen häneen. Koska meidän kuitenkin joskus on määrä mennä naimisiin, niin minun mielestäni pitäisi minun voida keskustella hänen kanssaan kuin toverin ainakin. Sitähän hän on luvannut olla minulle koko elämänsä ajan, mitä komediaa se sitten on, että minun pitäisi puhella hänen kanssaan ikäänkuin me aina olisimme jossain illallisilla? On niin paljon todella vakavia asioita, joista tahtoisin vaihtaa ajatuksia hänen kanssaan, mutta se ei käy päinsä. Ja siten voi olla yhdessä päiväkausia oppimatta tuntemaan toisiaan. Minun pitää vain olla jonkunlainen ihaileva kavaljeeri, siinä kaikki. Onko *se* järkevää?"

Selma oli vaiti. Hän ei näyttänyt tahtovan keskustella tästä asiasta. Rikhard oli odottanut, että hän olisi myöntänyt oikeaksi hänen sanansa, ja siksi hän nyt oli tyytymätön, pettynyt.

"Kuules, mitä setä sanoo kihlauksestasi?" kysyi Selma yhtäkkiä.

"Hän ei sano mitään; hän tietää, ettei se vaikuttaisi kuitenkaan mitään. Mitä minä tahdon, sen minä tahdon."

"Mutta sinä olet tietysti selvillä siitä mitä hän toivoisi?"

"Niin, että menisin naimisiin rikkaan tytön kanssa."

"Onko Elvira köyhä?"

"Hänellä ei ainakaan ole mitään erikoista omaisuutta. Äidillä on eläke, niin että he tulevat toimeen. Mutta Elvira on paljon mukana, ja se maksaa rahaa. Minä luulen, että tulot ja menot menevät juuri yhteen."

"No, olipa se sitten hyvä, ettet ajatellut rahoja," sanoi Selma sydämellisesti.

Rikhard nauroi.

"Sitä minäkin ajattelen, mutta siitä huolimatta olen sangen epäilevällä kannalla niin sanotun rakkauden suhteen."

Rikhard lausui viimeisen sanan väärällä painolla, mikä teki siitä vain irvikuvan.

"Sinä!? Joka itse..." Selma näytti kauhistuneelta.

"Niin. Minä olen rakastunut, niin," sanoi hän kuivasti, "mutta sitä minä olen ollut ennenkin, mutta se on mennyt ohi."

"Niin, mutta et suinkaan yhtä paljon kuin nyt?"

"Olen kyllä. Vain lapsellisemmin kuin nyt; minä taistelin sitä vastaan ja kuitenkin..."

Selma katseli häntä suurella mielenkiinnolla, saattoi melkein sanoa osanotolla, mutta koska Rikhard oli vaiti, niin hän ei kysynyt mitään.

"Minä olin rakastunut *sinuun*," sanoi Rikhard yhtäkkiä, katsomatta häneen.

"Voi, mitä sinä juttelet!" huudahti Selma suuttuneena; hän oli varmasti odottanut jotakin aivan muuta.

"No, no, kas niin, älä pidä tätä minään rakkaudentunnustuksena," sanoi Rikhard vihaisesti, "se on mennyt ohi jo kauan sitten, ja siksi siitä voi puhua kaikessa rauhassa. Vai mitä?"

"Tietysti."

"Etkö sinä tiennyt sitä?"

"Kuinka minä olisin!"

"Ei, — minä ajattelin vain..."

Rikhard vaikeni yhtäkkiä, ja vasta hetken kuluttua hän jatkoi ilmeettömästi, katkonaisesti.

"Se oli pääsiäisen aikaan. Kun palasin kotiin Lundista. Muistathan? Emme olleet tavanneet toisiamme kesän jälkeen. Sinä tulit meille vasta jouluna. Sinä olit mielestäni niin muuttunut."

"Minä olin ruma kuin kummitus."

"Niin olitkin. En ymmärrä itsekään mistä se johtui. Kyllä — minä ymmärrän sittenkin. Mutta se on käsittämätöntä, että se saattoi kestää niin kauan. Kesällä koko ajan kun olin kotona... Minä olin itse siitä harmissani."

"Sen minä voin hyvin uskoa."

"Hm. Tiedätkös, siihen aikaan olin hyvin skeptillinen — vaikka en ollut kuin yhdenkolmatta vanha."

"Kyllä, sen uskon kyllä."

"Mutta se ei auttanut. Katsos, romantiikka riippuu ihmisessä kiinni. Sen on imenyt itseensä jo lapsuudesta saakka. Sen voi järkeillä pois, mutta se palaa uudelleen sadannenkin kerran. Vieläkin minussa on siitä jätteitä. Ne tarttuvat kiinni kuin synti. Etkö usko, että tässä keskustelussammekin on hitunen romantiikkaa?"

"Mutta sillä tavallahan olisi kaikki..."

"Niin, sitä se onkin — enimmäkseen. Joutuu aivan ymmälleen. Kaikkea pitää nimittää toisella nimellä kuin mitä se on, kullata ja uudistaa. — Kaikki kääntyy ylösalaisin."

"Nyt sinä näet kaiken taas mustana," sanoi Selma hiljaa.

"Näenkö minä mustana! Ei, sitä minä en tee. Jos sinä vain tahtoisit seurata ajatuksenjuoksuani, niin myöntäisit minun olevan oikeassa. Mutta sitä sinä tietenkään et tahdo."

"Kas niin, tohtori, olkaa nyt järkevä," sanoi Selma hymyillen ja laski kätensä hänen käsivarrelleen. "Älä kiihoitu, vaan ole rauhallinen; minä kuuntelen kaikkea, mitä sinulla on sanomista."

Rikhard vaiken hetkeksi, yrittäen seurata hänen kehoitustaan.

"Muuten olen nykyään aina rauhallinen," sanoi Rikhard. "En tiedä mistä se voi johtua, että aina kiihoitun, kun puhun sinun kanssasi. Se johtuu kai siitä, että sinä näytät ... niin, sinussa on jotakin niin kylmää ja niin ... ikäänkuin et ikimaailmassa voisi menettää malttiasi, et koskaan kiivastua tai muuta sellaista. Sinä olet — niin, minä en tiedä mitä! — aivan kuin keskustelisi veräjätolpan kanssa ja täytyisi ponnistella aivan viimeiseen asti saadakseen esille hiukankin eloa. Sitä ponnistelee ja kiihoittuu vähitellen. Mikään muu ei ole mahdollista: sinä annat toisen jatkamistaan vain jatkaa."

Selma hymyili jälleen.

"Mutta jos nyt olisi eloa veräjätolpassa, mitä silloin tahtoisit sanoa?"

"Niin, ja siinä se juuri onkin," jatkoi Rikhard itsepäisesti, "että olet niin rauhallinen ja kylmä, niin erilainen kuin kaikki muut naiset; luulisi että sinun kanssasi voisi puhua kaikesta ja että olisi mielenkiintoista kuulla sinun mielipidettäsi monesta asiasta, mutta sitten..."

"Niin, mitä sitten?"

"Niin, kun sitten alkaa puhua, niin äkkiä jokin sanoo: 'älä tule liian lähelle' — ja se tuntuu niin kiusalliselta siksi, että se on aivan turhaa."

"Mutta Rikhard, kuinka sinä voit suuttua aivan syyttä? Minun päähäni ei koskaan ole pälkähtänytään, että pitäisin sinua välimatkan päässä."

"Ei, sehän on mahdollista, että et tee sitä tahallisesti, mutta asianlaita on sittenkin niin, ja se kiusaa minua. Se ei juolahtaisi mieleenikään, jos olisit poika tai mitä muuta hyvänsä, mutta se piilee juuri sinun omassa äänensävyssäsi. Kuten nyt juuri. Itse sävyyn tulee jotakin, jotakin arkaa, peräytyvää. Sinä puhut matalalla äänellä, jäykästi, aivan kuin sinä tahtoisit painaa koko keskustelun jäätymispisteeseen — ei, se ei ole sitä! — mutta se on jotakin luonnotonta. Sinulla on vahva altoääni, joka puhuu reippaasti ja selvästi, mutta silloin siihen tulee jotakin sumuista, *werhottua*; sitä minä en voi sietää. Sinä ikäänkuin tahdot sanoa: 'varo itseäsi, sinä puhut naisen kanssa.' Ja sitten sitä on katseessasi. Sinä joka muuten katsot kaikkia suoraan silmiin, sinä katsot maahan tai sivulle ... kaiken tulee olla niin rauhallista ja välinpitämätöntä. — Oi, se on niin naisten tapaista! Mitä siitä on hyötyä? minun silmissäni olet ihminen aivan yksinkertaisesti, etkä hituistakaan muuta; mitä hyötyä tuosta sitten on?"

"Mutta Rikhard. Juuri se että sinä olet niin hirveän kiivas ja epäluuloinen saa minut niin araksi."

Rikhard astui kerran lattian poikki ennenkuin vastasi.

Selma piteli kädellään otsaansa; sitä särki kovasti.

"Niin nyt päänsärkysi yltyy," sanoi Rikhard hermostuneesti, "ja se on minun syytäni."

Selma nauroi.

"No niin, istu nyt vaan."

"Tahdotko etikkakääreen?"

"En, sitä en tahdo. Mutta minä tahdon kerta kaikkiaan tehdä lopun tästä pelistä."

Rikhard heittäytyi tuolilleen.

"Kas niin, Dick," sanoi Selma ja otti hänen toisen kätensä — suuren laihan käden, jossa suonet kohosivat korkealle luiden yläpuolelle, "nyt minä tiedän miksi sinä koko tänä pitkänä aikana olet ollut niin toisellainen minua kohtaan, mutta tästälähin olemme ystävät kuten ennenkin. Et voi uskoa miten sinun epäystävällisyytesi on koskenut minuun. Minullahan ei koskaan ole ollut kuin sinut ja isä."

Rikhard veti kätensä pois vastaamatta.

"Niin, se on kyllä hyvä," sanoi hän vihdoinkin, "mutta sittenkin pitää olla niin arkatuntoinen kaikessa, enkä juuri sitä voi sietää. Se on vain hullutusta. Miksikä minä esimerkiksi en voisi puhua siitä, että minä olen ollut rakastunut sinuun, ilman että sinä heti saat tuon merkillisen äänensävyn? Nythän se on ohi, siksi siitä kai täytyy voida puhua."

"Niin, jos se ei sinua häiritse, niin ei minuakaan," sanoi Selma hiukan kiihkeästi.

Rikhard naurahti lyhyeen pilkalliseen tapaansa.

"Ja mihin sinä esimerkiksi luulet, että minä olin ihastunut? Sinuun itseesikö? — sieluusiko ehkä! Ei, nahkaan se oli, siksi että sitä olisi ollut niin pehmeätä silitellä aivan kuin silkksamettia, se oli viileä väriltään, mutta lämmin kuitenkin, houkuttelevan kiilloton kuin kuorittu banaani. Sieluunko? — kyllä kai! Ei, tukkaan se oli, siksi että se oli erilainen kuin kenenkään muun; ei punaisenkeltainen eikä kullankeltainen, vaan — niin minä en tiedä millainen, mutta niin yksinkertainen, niin väärentämätön, niin — niin ettei kukaan muu kuin minä voinut pitää sitä kauniina, niin minusta tuntui. Ja juuri siinä se olikin: ei kukaan muu kuin minä! Kukapa sitäpaitsi olisi voinut keksiä sellaista? — ihailla palmikkoa, joka roikkui selässä, ja otsatukkaa, joka riippui suortuvina silmillä ja jota nykäisten oli pudistettava syrjään. Sitä ei kukaan olisi voinut väittää kauniiksi, mutta se oli luonnollista kuin eläimen turkki — ja minä olin rakastunut."

"Rikhard!"

"Niin, — ja vartaloon, siksi että se oli niin nuori ja reipas, vielä niin kylmä ja taipuva; kukaan ei vielä ollut nähnyt sitä täyteläisenä, mutta saattoi selvästi huomata, että se tulisi vielä sellaiseksi, ja sitten olit sinä niin hoikka, että tuskin olisi tarvittu muuta kuin kietoa käsivartensa ympärillesi oikein lujasti, niin sinä olisit taittunut keskeltä kahtia kuin paperiliuska."

"Mutta Rikhard!" Selma nousi kiivaasti sohvalle istumaan, ikäänkuin hän olisi aikonut mennä tiehensä.

"Kas niin," sanoi Rikhard hyväntahtoisesti, "sellainen sinä olit *silloin* enkä minä enää koskaan saa nähdä sinua *sellaisena*. Niinkuin sinä nyt olet en sinusta välitä. Nyt olet aivan kuin muutkin naiset. Mutta silloin oli sinussa jotakin, mikä saattoi tehdä minut aivan hulluksi. Nyt on se ohi. No niin, käy pitkäksesi nyt vaan."

"Hyi miten ilettävä sinä olet," sanoi Selma huohtaen, veti jalkansa peitteen alle ja kävi taas sohvalle makaamaan.

"Minä tahdon vain sanoa, että sellainen on rakkaus. Koeta nyt sanoa siitä jotakin kaunista! Kiilloketta! Raavi pois se, niin saat nähdä mitä sen alla on."

Rikhard otti esiin sikarin ja sytytti sen hyvin rauhallisesti.

"Niin, minua ei se liikuta," sanoi Selma hieman kiivaasti, "sillä minä en jumalankiitos koskaan ole ollut rakastunut. Mutta minä ymmärrän sinua kuitenkin ja minusta se on inhottavaa — Elviran tähden."

"Aksel Mölleristä voi parhaiten nähdä mitä seurauksia romantiikasta on," jatkoi Rikhard häiriytymättä ja otti sikarin sormiensa väliin, "jos hän olisi ollut tavallinen ihminen, niin olisi vain yksinkertaisesti sanottu: 'sinä juot, sinä olet sika, jätä se.' Mutta nyt luuli hän olevansa väärinymmärretty nero, runoilija, taistelija. Hänessä ei ollut järkeä eikä selkärankaa: — kaikki oli hänen mielestään kullattava. Jos hän laiskotteli, näytti hän haaveelliselta ja sanoi '*dolce far niente*,' jos joi, kohotti hän lasiaan kuin teatterisankari ja huudahti '*unhoittaa*'; jos hänelle sanoi suoraan että hän oli heittiö, sai kuulla, ettei ymmärtänyt häntä. Hän sai minut aivan silmittömästi suuttumaan. Ja kuitenkin hän olisi ollut kunnan poika, elleivät romaanit ja turhamaisuus olisi tehneet häntä hassuksi. Etkö usko, että hänen mielestään oli ylevää kuolla humalaan?"

"Mutta Rikhard, eihän asia niin ollut. Hänhän kuoli keuhkokuumeeseen."

"Niin, niinhän se oli, mutta siten ei koskaan olisi käynyt, ellei hän olisi ollut täydellisesti rappiolla."

"Oi? — minä luulen että siinä oli jo kylliksi, että Jöns Olsin Mari tahtoi naida hänet."

"Minkä vuoksi? Eihän käy kieltäminen, että hänellä oli tavattoman edullinen ulkomuoto? Viime aikoina oli hän antautunut kovin kevytmieliseen elämään, mutta on paljon naisia, jotka kaikkein helpoimmin ihastuvat juuri sellaisiin miehiin, jotka ikäänkuin kerskailevat paheillaan. Hänen mielestään se kuului runoilemiseen, ja tämä alkoi samalla kertaa kuin sekin. Ja joka tapauksessa oli hän oikea valo Jöns Olsin Marin rinnalla mitä sivistykseen tulee."

Selma ei vastannut.

"Sinä kai tiedät että ukko on kuollut?" jatkoi Rikhard.

"En, sitä en ole kuullut."

"Niin. Ja tiedätkö minne pojan piirustukset joutuivat?"

"En."

"Myötiin huutokaupalla vanhuksen kuoltua. Möllerin muori antoi kaiken mennä vasaran alle; sellaista ei kannattanut säästää, tuumi hän. Talonpojat ostivat niitä korittain, ja nyt ne luultavasti koristavat heidän seinäänsä. Minä en tiennyt siitä mitään, ennenkuin jäljestäpäin, muuten olisin luonnollisesti huutanut ne."

Selma naputteli kovasti sohvan puuselkämystä.

"Minä olen aina inhonnut Möllerin muoria," sanoi hän tyyliä.

Sitten he keskustelivat muista asioista. Juteltiin elämästä Lundissa, Rikhardin tovereista, yliopiston opettajista, kaikesta mikä johtui heidän mieleensä. Ja hitain askelin hiipi hämärä huoneeseen. Se oli ikäänkuin vanha ystävä, mikä kernaasti sai kuunnella keskustelua. Eikä kumpikaan ajatellut sytyttää lampua.

He keskustelivat iloisesti ja tuttavallisesti, ja väliin Rikhard veteli valtavia savuja sikaristaan, jossa tuli hehkui.

Selma katseli häntä tuntien miellyttävää turvallisuutta. Silloin tällöin hän käänsi tyynyä saadakseen kylmemmän puolen pakottavaa päätänsä vasten.

Rikhardin kasvopiirteet häämöttivät pimeydessä pehmein yhtenäisin ääriviivoin. Hampaat loistivat valkoisina joka kerta kun hän hymyili, ja väliin silmät säteilivät. Muuta ei Selma voinutkaan nähdä.

Rikhard oli vallattoman iloinen, sillä kun hänen vaiteliaisuutensa joskus suli, vaihtui se hyväntuuliseksi puheliaisuudeksi, joka pulppusi yhtä esteettömästi kuin iloinen kevät puro. Silloin ei kukaan säästynyt siltä. Se kosketteli kaikkea välittömällä karhealla huumorillaan, jonka vaikutus oli vastustamaton. Selma nauroi ääneen.

Samassa avautui ovi, ja patruuna astui sisään.

Selma tunsu hänet heti. Hän nousi ylös ja heitti peitteen sohvalle.

"Oletko *sinä* täällä!" sanoi hän, "tervetuloa."

Patruuna, joka tuli ulkoa ei voinut nähdä selvästi. Hän astui Selmaa kohti, mutta hätkähti huomattessaan Rikhardin. Ja Selma — joka ei koskaan hävennyt suudella isäänsä, vaikka koko maailma olisi ollut näkemässä — hän tunsu nyt häpeän ikäänkuin painavan hänet maan tasalle, ojentaessaan kylmät, välinpitämättömät huulensa miehelleen. Tahtomatta tulivat Rikhardin sanat hänen mieleensä: "etkö usko että minä osaan toistakin kieltä?" — Miten pilkallisesti hän mahtoikaan nauraa mielessään tälle ilveilylle! ... verratessaan häntä Elviraan ... joka oli *hänen* siksi ... siksi että... Patruuna kumarsi jäykästi nuorelle miehelle, mutta ei antanut hänelle kättä.

"Etkö tunne Rikhardia?" kysyi Selma väkinäisesti.

"Kyllä, tietysti," — patruunan ääni ilmaisi pidätettyä suuttumusta, "täällä on juuri sen verran hämärä, että tuntee toisensa."

Se oli olevinaan ivaa.

Selma meni kirjoituspöydän luo ja sytytti lampun. Häntä ei suuttanut eikä pelottanut, vaikka hän näki, että patruuna oli raivoissaan, mutta hänen mielensä tuntui raskaalta ajatellessaan, että vanha elämä alkaisi uudelleen.

Syntyi painostava hiljaisuus. Rikhard ja patruuna olivat kuin kaksi koira, jotka jäykin jaloin ja selkä koholla tassuttelevat toistensa ympärillä, vilkaisten viekkaasti toisiinsa. Selmaa olisi naurattanut, ellei hän olisi ajatellut kotimatkaa.

Hän kuljetti miehensä sairaan luo; Rikhard jäi saliin.

"Näyttipä se kovin tuttavalliselta, kun makailit tuossa hämärässä keskustellen tuollaisen — heilan kanssa. *Siinä* sinä kyllä osait nauraa! Hän mahtaa olla kovin mielenkiintoinen," sanoi patruuna pienessä etehisessä.

"Sinä unohdat, että olemme lapsina kasvaneet yhdessä," vastasi Selma terävästi ja avasi oven isänsä huoneeseen.

"No voihan se aina sen varjolla käydä," mutisi patruuna.

Selma ei vastannut.

Hetken kuluttua toi Rikhard Selmalle Elviralta pienen kirjeen, joka oli ollut hänen omansa sisällä.

Mutta hän poistui heti.

"Vai niin, herrasväellä on yhteinen kirjeenvaihtokin," sanoi patruuna, joka näki, että kirje oli avattu.

"Vain pari sanaa Rikhardin morsiamelta. Mutta koska se sinua niin suuresti huvittaa, niin voit lukea sen ensiksi; minulla ei ole mitään kiirettä," vastasi Selma hymyillen vihaisesti ja ojentaen hänelle kirjeen.

"Ei herra varjelkoon, se ei ollut minun tarkoitukseni," sanoi patruuna anteeksi pyytäen ja torjui hänen kätensä luotaan, "lue sinä kirjeesi. Sitä en ollenkaan tarkoittanut. — Vai niin, hän on kihloissa?"

Selma vaikenä ja luki kirjeensä.

Patruuna kulki mietteisiin vaipuneena edestakaisin huoneessa. Väliin hän heitti aran katseen Selmaan, joka näytti loukkaantuneelta.

Silloin tällöin hän koetti saada häntä ottamaan osaa keskusteluun, joka oli syntynyt hänen ja isän välillä; mutta Selma vastasi lyhyesti, kylmän kohteliaasti, mikä oli korkein vihamielisyyden aste, mihin hän ikänä salli heidän suhteensa kehittyä.

Patruuna oli tuskissaan sekä Selman epäsuosion että oman erehdyksensä johdosta: nuori mieshän oli kihloissa!

"Mutta kuulehan, onko välttämätöntä, että viivymme näin kauan appiukon luona. Emmekö lähde saliin hetkeksi?" sanoi patruuna vihdoin pitkän vaitiolon jälkeen. Hänestä oli hauska sanoa "appiukko," se teki ikäänkuin hänet itsensä nuoremmaksi.

"Niin, menkäämme saliin," sanoi Selma välinpitämättömästi, "minä luulen, että Mätalla on illallinen valmiina."

He menivät saliin. Rikhard istui kirjoituspöytänsä ääressä lukemassa. Patruuna astui suoraan hänen luoksensa.

"Minä kuulin vaimoltani, että kandidaatti on kihloissa," sanoi hän kaikkein kohteliaimmalla äänellään, nuoren lääkärin ihmetellen tarkastellessa hänen hyväntahtoisia kasvojaan, "en voi kyllin lämpimästi lausua ilmi onnitteujani tämän johdosta, sillä aikainen kiintymys on suurin onni nuorelle miehelle; se säästää hänet monilta kiusauksilta. Minä todella onnittelen. Onko toivoa ... minä tarkoitan jollei aivan lähimmästäkään tulevaisuudessa ... hm... Milloin te aiotte mennä naimisiin?"

"Niin pian kuin mahdollista, — mahdollisimman pian," vastasi Rikhard jörösti. Tämä odottamaton osanotto hänen yksityisiä asioitaan kohtaan harmitti häntä edellisen epäystävällisyyden jälkeen. Sitä paitsi se oli hänen mielestään asia, joka ei ollenkaan liikuttanut patruunaa.

"Niin, ei mitään pitkää kihlausta," vahvisti tämä, "sellainen on vain kuin kuokuva luode ja vuoksi. Minä todella kunnioitan teitä näiden terveiden mielipiteittenne johdosta."

Rikhard tuumi mielessään, ettei hän ollut lausunut minkäänlaisia mielipiteitä ilmi, mutta häntä ei huvittanut sanoa mitään. Hän oli aina tuntenut vastenmielisyyttä patruuna Kristersonia kohtaan.

Illallinen kului paljoa siedettävämmän kuin mitä Selma ensimmäisestä kohtauksesta päättäen oli uskaltanut toivoa. Patruunaa ei loukannut Rikhardin jäykkyys, hän oli pelkkää päivänpaistetta, ja hänen huomaavaisuutensa Selmaa kohtaan oli rajaton. Väliin täytyi Selman sille nauraakin.

"Niin, kunnioitusta kaunista sukupuolta kohtaan," lausui patruuna mahtipontisesti, "nainen hallitsee maailmaa."

Seuraavana päivänä heidän lähtiessään ei patruuna millään ehdolla sallinut Selman kävellä asemalle, vaikka hän kernaimmin olisi sitä halunnut.

Ei, ajaa hänen täytyi! — ja patruuna meni itse pehtorin puheille tilaamaan kyytihevosta. Hän tarkasti hevosten valjastamista, huolehti matkatamineista, kaikesta. Ohikulkiessaan hän ennätti kuitenkin keskustella Rikhardin kanssa, jonka uteliaisuuden hän lopultakin oli onnistunut herättämään.

"Selma," sanoi Rikhard, kun Selma sattumalta kulki salin läpi, "mitä ihmettä sinä sanoit miehellesi eilen illalla, joka saattoi kerrassaan muuttaa hänen mielensä? Tullessaan hän töin tuskin tervehti minua. En todella luullut sinua niin viekkaaksi."

"Oi, kuulehan, se kävi aivan itsetiedottomasti," vastasi Selma pidättäen naurua, "minä tulin vain

maininneeksi, että sinä olet kihloissa."

Rikhard katseli häntä hetken kysyvästi. Mutta sitten hän ymmärsi tarkoituksen, naurahti kuivasti ja kääntyi kirjansa puoleen.

Vähän ajan kuluttua seisoivat he molemmat isän luona, joka nyt ensi kertaa täysissä pukimissa istui isoisän tuolissa, kovin surullisena tyttären lähdön vuoksi.

Rikhard ja Selma seisoivat ikkunan ääressä. Selma näytti terveeltä ja reippaalta ruumiinmukaisessa kevätpuvussa ja somassa urheiluhatussaan.

Ikkunasta saattoi nähdä patruunan hääräävän vaunujen luona.

"Pål on luvannut, että saan korjauttaa väentuvan, huonoimman niistä — tietysti —" sanoi Selma kiireesti, painaen hatun lujemmalle päähän ja kiinnittäen sen neulalla, "mutta nyt tahtoisin niin mielelläni neuvotella kanssasi yhdestä ja toisesta asiasta, jotta siitä tulisi oikein terveellinen ja hyvä; heidän siunatut lapsensa menehtyvät aivan rohtumiin. Pål sanoo, että ne aina ovat sellaisia, mutta minä en voi sitä uskoa. Joka kerta kun menen sinne..."

"No, mitä sinä siellä teet?" kysyi Rikhard vihaisesti, mutta parran alla hätkähteli pidätetty hymy.

"Kun he ovat *sairaita!*..." Selma katseli häntä nuhtelevasti ja lensi tulipunaiseksi.

"Herra Jumala, nyt sinä olit aivan samanlainen kuin ennen vanhaan!" huudahti Rikhard nauraen, "tuon ilmeen tunnen niin hyvin. No, jatka nyt. Minä vain tahdoin kuulla mitä sanoisit."

"Äsh, olen koko ajan aikonut puhua siitä kanssasi, mutta olen ikäänkuin pelännyt."

"Pelännyt? Minua! Miksikä?"

"Että nauraisit minulle."

Selma veti ja silitteli hansikastaan, vaikka se oli jo moitteettomasti kädessä.

"Nauraisin? Sehän on minun omaa alaani, miksi minä nauraisin!"

"Nii-in," venytti Selma, "mutta minä olen varmaan hyvin tyhmä; minä en ymmärrä kerrassaan mitään."

"Juuri siksi sinä tarvitset minua."

Näytti siltä kuin tämä vastaus olisi keventänyt Selman mieltä.

"Niin, minun mielestäni kun nyt kerran on helppo saada rahaa, niin... Niin, minulla olisi hyvin paljon sanottavaa sinulle, vaan nyt en ehdi.

"No, kirjoita sitten."

Selma katsoi häneen iloisesti yllätettynä.

"Tahtoisitko?"

"Luonnollisesti."

"Oi kiitos, oi kiitos!" huudahti hän rajattomalla ilolla.

Rikhard vain hymyili.

"Sinä et voi uskoa ... et voi uskoa miten aika väliin tuntuu raskaalta."

"Entäs vanha maalausintosi, — onko se kokonaan kadonnut?"

"On. Kun en saanut mitään oppia enkä antautua kokonaan siihen, niin ei kannattanut. Mutta tyhjää se on."

"Etkö koskaan aio yrittää uudestaan?"

"En koskaan."

Selma katsahti pihalle ja näki, että kaikki oli valmista.

"Hyvästi, isäukkoseni," sanoi Selma mennessään kiikkutuolin luo ja silittäessään isän tukkaa, jonka hän itse oli kammannut sileäksi ja kauniiksi. Sitten kumartui hän ja painoi poskensa sitä vasten. "Nyt

pitää sinun kiireesti parantua, ja sitten sinun täytyy tulla tervehtimään minua oikein pitkäksi aikaa."

Isä ei sanonut mitään, puristi vain hänen kättään.

"Et sinä saa olla pahoillasi," Selma kumartui katsellen häntä iloisesti silmiin, niin että isän katse kirkastui, "sinun täytyy tulla katsomaan kun minä ratsastan. Hyvästi sinä pikku typerä isä."

Selma pörrötti hänen tukkaansa jäähyväisiksi, ja isä näytti täysin tyytyväiseltä.

"Hyvästi Dick," sanoi Selma kääntyen serkkunsa puoleen, joka hymyillen oli katsellut heitä molempia, "en voi sanoa miten hauska on ollut nähdä sinua taaskin, vanha poika. Ja sitten tulet pian Elviran kanssa?"

He puristivat voimakkaasti kättä, ja Selma kiiruhti vaunuihin.

VIII.

Selma ratsasti käymäjalkaa, ja kavionkopse kaikui varmassa tahdissa kellastuneessa puistossa. Aamu oli kylmä, mutta pitkä ratsastus oli kohottanut veren hänen poskiinsa.

"Musta Prinssi" nyykäytti tyytyväisenä kaunista päätään ja pärskyi taivuttaen kaulaansa ja pullistaen sieraimiaan, joista höyryinen hengitys tuprusi ilmaan.

Selma oli kolmenkolmatta vuotias, mutta näytti melkein vanhemmalta. Ryhti oli tullut varmemmaksi, katse rauhalliseksi ja koko hänen ratsastustapansa ilmaisi itsetietoisuutta.

Saapuessaan leveälle puutarhakäytävälle, joka muodosti ajotien asuinrakennuksen edustalle, joutui tämä ryhmä äkkiä täyteen valoon: puna Selman poskilla loisti, ja hevosen pinta kiilsi auringonpaisteessa. Ruoho kahisi kavioiden alla, ja Selma katsahti ylös ikkunoihin nähdäkseen huomasiko kukaan hänen tuloaan. Haa näki vaalean naisenpään ja valkean kampausröijyn. Selma hymyili hänelle iloisesti, tervehtien ratsastuspiiskallaan.

Tallirenki, joka ratsasti perässä, lähestyi ottaakseen vastaan ohjokset.

Selma hyppäsi alas avutta, tarkasteli oliko hevonen kovin hikinen ja silitti hyväillen sen kaulaa pitkän harjan alta. Hevonen kääntyi nuuskimaan hänen pukuaan ja hieroi sitten päätään hänen olkapäätään vasten, niin että siihen tarttui valkeaa vaahtoa.

"Vallaton velikulka!" sanoi Selma nauraen ja pyyhki pukuaan nenäliinalla. Sitten hän heitti ohjokset sille rumuuden esikuvulle, joka kantoi tallirengin nimeä, ja meni sisään "Mustan Prinssin" katsoessa hänen jälkeensä suurin, surullisin silmin. Sen mielestä Selma varmaan viipyi liian kauan, sillä se nosti toisen jalkansa ilmaan aikoen ruveta kuopimaan. Prinssi oli luonteeltaan hienotunteinen.

"No, onkos mokomaa ennen nähty! Oletko sinä kärsimätön?" huusi Selma sille, astuen alas portaita suuri leipäpala kädessä.

Prinssi painoi kuononsa alas ja päästi pärisevän äänen, joka oli olevinaan ystävällinen hirnahdus.

"Oi, sinä olet hevosten hevonen!" huudahti Selma ylpeästi juosten syöttämään sitä. Käsineet hän oli riisunut pois, jotta ne eivät tulisi likomäriksi, sillä hän tiesi kokemuksesta, ettei Prinssi tuntenut mitään sääliä, kun leipä oli kysymyksessä. Hän seisoi paljain päin auringonpaisteessa ja katseli ihailien suosikkiaan, joka tyytyväisenä pureskeli leipäpalasiaan ja nuuski kuonollaan arkailematta hänen käsiään. Hänen täytyi seisoa pitkän matkan päässä ja ojentaa kätensä sitä kohti, sillä hevosella oli äärettömän hyvä halu hieroutua hänen pukuaan vasten.

"Kas niin," sanoi Selma ratkaisevasti, pyyhki kätensä ja meni vierashuoneeseen, sillävälän kun Prinssi kuljetettiin talliin.

"No, Elvira, etkö ole jo valmis?" huusi hän oven takaa.

"Rikhard läksi ulos toista tuntia sitten, jotta kernaasti voit tulla sisään," kuului sisältä.

Selma astui hienoon pieneen dublettiin, jossa sillä hetkellä tohtori Berg ja hänen nuori vaimonsa asuivat; he olivat pitemmän aikaa olleet patruuna Kristersonin vieraina.

Tohtorinna istui peilin edessä kammaten tukkaansa. Hän oli pieni ja vaalea, kasvot olivat kauniit, mutta vartalo osoitti hieman lihomisen taipumusta.

"Kuinka voit olla avaamatta ikkunaa, kun on näin kaunis ilma?" sanoi Selma sulki oven perässään ja nyökäyttäen päätään.

"Hyi, nythän on kylmä," vastasi tohtorinna kauhistuen.

"Vilukissa! — Minne sinä olet hukannut miehesi?"

"Hän on pitkällä kävelyllä. Hän suuttui eilen illalla, kun et luvannut ottaa häntä mukanas ratsastamaan tänä aamuna, ja kun hän kerran suuttuu, voi hän laukata kokonaisia peninkulmia yhtä päätä."

"Suuttuiko hän eilen minun sanojeni johdosta?" kysyi Selma välinpitämättömästi.

"Oi, sinä et tiedä miten pitkävihainen hän on."

"Sitä ei hän koskaan ennen ollut; minä kiusasin häntä joka päivä, ja kuitenkin oli hän yhtä hyvä aina seuraavana."

Selma heittäytyi sohvalle katsellen mieltymyksellä vaaleita hiusaaltoja, joita kampa peilin edessä saattoi lainehtimaan.

"Tiedätkös mitä! — on hirveän hauska katsella naisia — nimittäin: kauniita naisia," huudahti Selma paukuttaen ratsastuspiiskallaan kenkensä kärkeä.

"Mitä sinä puhutkaan, olethan itse nainen!"

Selma naurahti.

"Tietysti minä olen, mutta minussa ei ole sitä pehmeää — sitä joka saattaa ajattelemaan, että teidät voisi kietoa sormensa ympärille."

"Minun mielestäni sinun olisi pitänyt tulla mieheksi; se olisi sopinut sinulle niin hyvin," sanoi Elvira kiertäen tukkansa pääläelle ja kumartuen peiliä kohti.

"Niin, miellyttävämpää se olisi ollut, mutta kai on parasta niinkuin on. Minä voin mennä mukiin naisenakin: eihän kaikkien tarvitse olla valettuja samaan vuokaan. Mutta katsoppa minuun."

Selma nousi kiireesti ja kiersi käsivartensa nuoren rouvan olkapäiden ympärille kumartuen katsomaan häntä silmiin.

"No, enkö minä sitä arvannut! Nyt olet sinä taaskin itkenyt. Mikä on vaivana?"

"Oi, älä välitä siitä."

Selma astui huoneen poikki.

"Ei pidä aina vaieta. Puhu suusi puhtaaksi!" sanoi hän pysähtyen toalettipöydän luo, niin että hän saattoi nähdä nuoren rouvan kasvot.

"Ei se ole yhtään mitään... Rikhard vain..."

"Mitä hänestä?"

"Sen sinä kyllä olet huomannut." Elvira järjesteli toalettikapineitaan ajattelematta lainkaan mitä hän teki.

"Mitä minä olisin voinut huomata?"

"Ettei hän enää välitä minusta." Elvira painoi päänsä alas ja puhui hyvin hiljaa.

Selma katseli häntä omituisella tavalla, samalla sekä mielenkiinnolla että vastenmielisyydellä. Toisen viehkeys vaikutti edullisesti häneen, mutta kaikki lellittely inhotti häntä.

"Etkö tahtois kertoa kaikkea minulle?" sanoi Selma tarkastellen ratsastuspiiskansa päätä.

Elvira heitti häneen nopean silmäyksen. Selman hillityssä mutta tyyneessä tavassa oli jotakin, joka aluksi karkoitti luotaan, mutta lopulta veti puoleensa. Mustassa ratsastuspuvussa, joka tiukasti ympäröi sekä vartaloa että käsivarsia, hän näytti pitemmältä kuin tavallisesti. Tukka oli kammattu korkealle niskaan, mutta riippui paksuna ja vaaleanruskeana alas otsalle, jotta siitä näkyi vain kapea

viiru hiukan tummempien kulmakarvojen yläpuolelta. Oikeastaan hän oli ruma, nenä oli litteä, jonka pää päättyi pieneen nipukkaan, otsa leveä ja matala ja leuka hieno ja terävä, mikä antoi kasvoille kolmikulmaisen muodon. Mutta viisaat syvät silmät sovittivat kaiken; hän oli oivallinen tyyppi.

"Vaikka en olekaan sinua vanhempi, olen ollut kauemmin naimisissa, ja se lisää kokemusta," sanoi Selma voittaen vastahakoisuutensa keskustella asiasta; "ehkä voisin auttaa sinua jollakin neuvolla."

"Sinä olet niin kiltti ja herttainen," sanoi Elvira, vältellen suoraa vastausta tuollaisella lauseella, joka naisilla on aina varattuna heidän keskustellessaan toistensa kanssa.

"Herttainen! Mistä sinä sellaista olet keksinyt?"

Selma näytti melkein vihaiselta.

"Sinä olet niin kiltti kaikkia kohtaan tässä talossa; Boelin muori on juorunnut minulle."

"Boelin muori ei ajattele mitä sanoo."

"Sinä olet hyvä kaikkia köyhiä kohtaan."

"Hyvä! sanotko sitä hyvyydeksi? Itsekäs minä olen. Haluni olla hyödyksi toisille vain johtaa minua; minä tahdon vain näyttää mahtavalta, ei mitään muuta. Ole rauhassa, en minä anna pois muuta kuin mitä en tarvitse tai tahdo itse pitää. Onko sellainen hyvää?"

Selma puhui jonkinlaisella kiihkolla, joka johtui siitä että hän tahtoi saada hänet vakuutetuksi sanojensa totuudesta. Tämän suoran luonteen pohjalla oli arkuutta, joka saattoi hänen sielunsa kutistumaan kokoon joka kerta kun sitä kosketettiin.

"Nyt sinä teeskentelet," sanoi tohtorinna.

"Ah — tulen aivan sairaaksi kuullessani sellaista! Minä annan heille ruokaa ja rahaa jotensakin samalla tavalla kuin koirille heitetään luita; minua tympäsee heidän ahneutensa ja yhtä hyvin voisin antaa heille potkun, ellen tahtoisu nauttia heidän hetkellisestä kiitollisuudestaan. En tiedä kuka on huonompi, hekö vai minä."

Näihin sanoihin kätkeytyi pohjatonta tuskaa, mutta sitä ei tohtorinna huomannut; häntä vain loukkasi Selman sanojen raakuus. Pikku rouvalla ei ollut aavistustakaan siitä, että on olemassa ihmisiä, jotka niin kiihkeästi rakastavat totuutta, että he pettävät itseäänkin.

Selma heittäytyi jälleen sohvalle ja pyyhkäisi kädellään otsaansa, kumartuen väsyneesti taaksepäin.

"Minä en voi elää ilman ystävällisyyttä," sanoi hän, "siksi minä ostan sitä ... siinä koko juttu. Rahalla saa kaikkea, kaikkea!"

"Ei kaikkea; ei rakkautta," vastasi Elvira taiteellisesti.

Selma vain naurahti, mutta ei vastannut mitään. Hänen suupielissään karehti pilkkaa. Hän ei katsonut ylös.

"On kuitenkin merkillistä nähdä, miten taipumukset ilmenevät ihmisessä jo alusta alkaen," sanoi Selma hetken kuluttua, Elviran kulkiessa ympäri huonetta; "sinä aikana, jolloin asuin sedän ja tädin luona — Rikhardin kodissa, tiedäthän — oli minulla tapana panna säästöön kaikki kakut, jotka sain kahvia juodessa, väittäen, että tahdoin säästää ne 'yö-paloiksi,' niinkuin meillä koulussa oli tapana sanoa. Niin minä säästin päivä päivältä koko viikon ajan. Täti nauroi lapsellisuudelleni, mutta antoi minun pitää kakkuni. Voitko arvata mitä minä niillä tein?"

"En."

"Niin kuulehan, minä olin keksinyt vanhan mökin, oikean pesän jossakin laidunmailla päin. Siellä asui vanha pariskunta suuren pesäkuntansa kera. He olivat jo lähettäneet maailmalle yhden tai kaksi poikuetta, sillä molemmat olivat olleet naimisissa kerran ennen — mutta sellaisia vesoja en ollut ikänäni nähnyt. Likaisia ja ... niin, voit kuvitella millaisia! No, noille pienille pedoille minä tietysti kakkuni keräsin. — Vanhemmat olivat tuskin koskaan kotona; jälkeläiset saivat huolehtia itsestään kuin sammakonpoikaset. Mutta usko pois, ilo oli suuri joka kerta kun tulin!... Koetin väliin kertoa heille satuja, mutta niitä he eivät ymmärtäneet, ja luullakseni yritin opettaa heille hieman maantiedettäkin, mutta yhtä huonolla menestyksellä. Ja minä — joka itse intohimoisesti rakastin kakkuja — minä saatoin istua ja katsella huulia nuollen, miten he ahmivat tädin erinomaista kahvileipää." Selma nauroi niin että kyöneleet nousivat hänen silmiinsä. — "Tein sen vaikka lapset luultavasti eivät olisi huomanneet mitään erotusta tädin herkkujen ja sen jauhosotkun välillä, jota kyläleipurimme kunnioitti vehnäleivän nimellä. Kaiken lisäksi kuvittelin vielä mielessäni tekeväni suurenkin palveluksen noille vesoille. Minä nautin

luonnollisesti. Niin, tiedätkös, päälle päätteeksi aioin vielä ruveta heitä kampaamaankin. Mutta siitä onneksi ei tullut mitään."

Selma oli nähtävästi itse kovin tyytyväinen räikeään kuvaukseensa.

"Hyi miten sinä voit ilkkua kaikkea!"

"Näen kaikki vain naurettavalta puolelta; sillä traagillisuus ei nyt kerta kaikkiaan pysty minuun."

"Minä kadehdin sinua. Epäilemättä juuri se tekee sinut niin puoleensavetäväksi."

"Puoleensavetäväksi? Kymmenen yhtä vastaan, sen sinä olet romaaneista oppinut!"

"Hyi miten häijy sinä olet."

"Enhän minä ole koskaan muuta väittänytkään; sinä itsehän olet tahtonut uskotella päinvastaista."

Selma nauroi, ja Elvira kääntyi selin peittääkseen kyyneleet, jotka nousivat hänen silmiinsä.

"Elvira!"

"Niin, sinä luulet kuten Rikhardkin, että voi laskea leikkiä kaikesta, mikä koskee minua."

"Sehän ei koskenut sinua, vaan minua. Sitäpaitsi sinä itsehän et tahtonut kertoa mistä sinä olit pahoillasi, ja siksi arvelin parhaaksi puhua muusta."

Elvira istahti toalettipöytänsä ääreen ja nojasi päänsä käsiinsä.

"Rikhard ei ole enää sama kuin ensimmäisenä vuonna, siinä on ääretön ero. Et voi uskoa miten onnelliset me olimme! Hän luopui kaikista tovereistaan, emmekä me olleet päivääkään erossa. Mutta pienokaisen syntymisen jälkeen muuttui kaikki. Minä olen väliin luullut, ettei hän pojasta pitäisi. Sentähden annoin pikku enkelimme jäädä äidin luo siksi aikaa kun matkustimme tänne. Ajattelin että kaikki muuttuisi jälleen paremmaksi. Mutta milloin hän edes puhuttelee minua? Hän on ystävällinen ja kiltti — luonnollisesti — mutta meillä ei koskaan ole mitään sanottavaa toisillemme kun olemme kahdenkesken."

"Mutta lapsi, eihän hän myöskään voi puhua koko ajan."

"Mutta kun olimme vastanaineet, puhui hän tuhansista asioista, ja kihlausaikana..."

"Niin, sen minä kyllä uskon! Niinhän se aina on — vain tyhmyyksiä, jotka ajan pitkään tekevät ihmisen sairaaksi. Et suinkaan sinä tahtoisit, että hän jatkaisi samaan tapaan?"

"Voihan se olla. Mutta kun minä nyt koetan lukea hänen silmistään kaikki hänen salaisimmat halunsa, kun minä kaikessa — pienimmästä suurimpaan — vain mukaudun hänen mukaansa! Kun minä kaikessa vain ajattelen mistä hän pitää!"

"Siinäpä se vika juuri onkin. Sinä puuhaat aivan liaksi hänen tähtensä, ja se väsyttää. Jos sinussa vain olisi hitunenkin itsenäisyyttä..."

"Niin, siinä sitä taas ollaan! Sehän on sulaa hulluutta. Kai sitä pitää enemmän siitä, joka aina tekee toiselle mieliksi."

"Sitä en tiedä; minun luullakseni jokainen ihminen on luotu eri yksilöksi. Jos koettaa muuttua toisen jäljennökseksi, niin kosta se itse itsensä; silloin ei tule miksikään."

"Sen minä kyllä tiedän, että hän pitää juuri sinun itsenäisyydestäsi."

"Meidän kahden laita on aivan toinen, sillä emmehän me ole missään läheisessä suhteessa toisiimme. Meillä on vain paljon yhteisiä harrastuksia ja vanhoja muistoja myöskin ... ja sitäpaitsi ... no niin, nehan ovat asioita, joita minä en ymmärrä."

"Mitä?"

"Niin, minun luullakseni mies ajan pitkään pitää vain sellaisesta naisesta, joka osaa pysyttää hänet välimatkan päässä."

Selma hymyili ivallisesti.

"Mutta *sitähän* ei vaimo koskaan voi!" huudahti Elvira melkein kauhistuneena, kääntyen selin Selmaan.

Selma puoleksi loikoi sohvalle; hän katseli vierastaan pitkään ja vakoillen ja samalla hiukan ilvehtivästi.

"Juuri sen hän tietää," sanoi Selma hiljaa, yhä samalla tavalla hymyillen.

"Mitä sinä tarkoitat?"

"Minä tarkoitan, ettei olisi mikään konsti saada miestä uudelleen rakastumaan itseensä, — jos sinä sitä tarkoitat. Me emme tunne heitä ennenkuin joudumme naimisiin, mutta sitten me pakostakin sen opimme. Luullakseni *minä* olen sen jo oppinut."

"Minä myönnän, etten ymmärrä Rikhardia," sanoi Elvira kylmästi kuumentaan rihveliä kynttilässä kähertääkseen sillä tukkaansa. Selman äänen sävyssä oli jotakin, josta hän ei pitänyt.

"No, niin tutki häntä, on jo aikakin. Opi ymmärtämään häntä — tarkoitan hänen pyrkimyksiään ja kaikkia harrastuksiaan — saatpa nähdä miten hauskaa se sinusta on, miten paljon opit koettaessasi seurata hänen töitään. Mutta ennen kaikkea, koeta olla hieman kylmä ... vain pikkuriikkisen, niinkuin voi olla kun pitää oikein paljon jostakin."

Selma pani päänsä vinoon ja hakkasi ratsastuspiiskansa kärjellä mattoa. Häneen oli tullut jotakin hillittyä, mutta samalla pehmeää ja veitikkamaista, ehkä myös hiukan surullista.

"Kylmä?" toisti Elvira kovin ihmeissään.

"Niin, kylmä." — Selma puhui tavattoman hiljaa eikä katsonut ylös, sama selittämätön hymy karehti yhä hänen hienoilla, ohkasilla huulillaan. — "Rakkaus on kuin shampanja, — etkö tiedä miltä se maistuu kun sitä on jäähdytetty jäällä?"

"Mutta Selma!" Elviran äänessä oli moittiva sävy.

Selma hypähti ylös iloisesti naurahtaen, meni Elviran luo ja laski kätensä hänen olkapäilleen. Töykeys oli hänestä kadonnut.

"Nyt minä olen sinun rippi-isäsi," sanoi hän hymyillen, "vastaa minulle rehellisesti, rippilapseni. Sinä itket väliin ja pyydät miestäsi pitämään sinusta niinkuin ennen?"

"Niin."

"Useinko?"

Selma oli siirtänyt kätensä tuolin selkänokalle, ja rippilapsi oli piirtelevinänsä kuvia toilettipöydälle sievällä pikkusormellaan. Mutta hän oli vaiti.

"Se tapahtuu siis usein?" jatkoi järkkymätön rippi-isä kääntäen korvansa häntä kohti voidakseen paremmin kuulla vastausta.

Rippilapsi katsahti ylös kysyvästi, ikäänkuin päästäkseen selville uskaltaisiko hän ilmaista totuuden. Hänen ilmeensä oli niin hassunkurinen, että rippi-isä ponnistuksistaan huolimatta purskahti nauruun.

"Pyhä yksinkertaisuus! Ja sillä sinä luulet voivasi hänet vangita? No, sinä olet itse rakastunut häneen, ja se on hyvä *sinulle*. Toiselta puolen se vaikeuttaa asiaa, mutta toiselta puolen tekee se sen niin äärettömän helpoksi." — Selma asetti kasvonsa Elviran pään tasalle ja katseli häntä peilistä. — "Jos nyt nuo kasvot näyttäisivät reippailta ja iloisilta, olisivat ne oikein ihastuttavat, mutta kun ne itkeä tillittävät — hyi!"

Elvirakin katsoi peiliin.

Kun Selma hymyili tuolla tavalla, niin että tasaiset valkeat hampaat loistivat, niin ei mitään sen reippaampaa voinut ajatellakaan. Oli mahdoton enää pitää häntä rumana — ei edes nainen voinut sitä tehdä.

Pikku rouva taivutti itseään taaksepäin ja kietoi käsivartensa rippi-isän kaulan ympärille, mutta tämä irrottautui nauraen: eivät kaikki rippi-isät halua, että heitä hyväillään.

Selma seisoi hetken ääneti. Hänestä tuntui kuin hän pitäisi kädessään Rikhardin luonteen avaimia ja kaiken sen, minkä hän oli huomannut koko tarkkanäköisyydellään — kaiken sen mitä hän oli rakastanut ylen määrin siksi, että se oli ikäänkuin hänen yksin, kaiken sen minkä hän oli tahtonut kätkeä arvokkaimpana omaisuutenaan — sen hän tahtoi nyt antaa toisen käsiin. Kaikki, kaikki! sillä ei saanut olla mitään puolinaista.

"Elvira," sanoi Selma, ääni kuului vakavalta, ja sanat tulivat hyvin hiljaa, "väliin hän mielestäsi on kiusoittunut ja hermostunut. Se suututtaa sinua. Mutta etkö ole koskaan ajatellut, että se hänelle voi olla heikkouden hetki, jolloin kaikki hänestä näyttää hedelmättömältä ja pimeältä? Etkö ole koskaan ajatellut, että juuri silloin hän sinua parhaiten tarvitsee? ... ei sinun sanojasi tai lohdutustasi, ainoastaan rauhaa ja sitten sitä tietoisuutta, että sinä häntä ymmärrät. Hänen täytyy voida tuntea, ettet sinä koskaan menetä rohkeuttasi, siksi että ajattelet hänestä hyvää, vaikkapa hän itsekin epäilisi."

Elvira nojasi päätään käsiinsä ja vaiken. Hänen mieleensä nousi jotakin soimauksen tapaista — aavistus, joka sanoi hänelle, ettei hän vielä rakastanut niin täydellisesti kuin hän olisi voinut. Vaistomaisesti hän nyökäytti päätään hitaasti.

"Nyt se on sovittu," sanoi Selma reippaasti, samalla kun hän koetti voittaa sen tuskan, jonka yksin toivokin, että hänen yrityksensä voisi onnistua, tuotti hänelle, "ei kyyneleitä, ei kohtauksia enää, ja sitten sinä joskus heität syrjään tuon siunatun persialaisen koruompelusi. On kai muutakin maailmassa, mihin naisen huomio voi kiintyä. Eikö sinua huvita meidän oma aikamme ja kaikki sen pyrkimykset? Lapsi, sinä tahdot kai kerran oppia ymmärtämään omaa poikaasi! Kuinka voit sitä tehdä, jos pysyt kaikelle vieraana ja syvennyt vain villalankakeriisi?"

Selma vaiken hetkeksi.

"Elvira, mikä suuri onni siinä mahtaakaan piillä, kun omistaa pojan," sanoi Selma yhtäkkiä.

"Sinä!" sanoi Elvira nopeasti kääntyen ympäri, "ajatteletko *sinä* joskus sellaista? Toivoisitko todellakin, että sinulla olisi lapsi?"

"*Minäkö!* En, Jumala varjelkoon! En minä sitä tarkoittanut. Sanoin sen noin vain ylimalkaan. Sinähän esimerkiksi pidät niin paljon Rikhardista, ja siksi ajattelen, että sinulle pitäisi sen ajatuksen olla ihmeellinen, että hänen persoonallisuutensa menee ikäänkuin perintönä, että kaikki mihin hänessä olet pannut arvoa, kasvaa uudelleen ja tulee esille piirre piirteeltä. Minä vain ajattelen, miten mahdat iloita jokaisesta uudesta yhtäläisyydestä, jonka havaitset. Onhan vielä vikojakin, joista oppii pitämään, ja minä kuvittelen mielessäni, että joskin sinä kuritat lasta niiden johdosta, niin et voi kuitenkaan olla hiukan iloitsemattakaan siitä, että nekin ovat samallaiset." — Selma katsoi puutarhaan, hänelle ominainen sisäänpäinkääntynyt ilme silmissä.

Elvira oli vaipunut mietteihinsä.

"Selma, oletko koskaan ... oletko koskaan pitänyt jostakusta?"

Kysymys herätti Selman.

"Minäkö! Kuinka voit ajatella sellaista?"

Molemmat vaikenivat hetkeksi, Elviran katsellessa itseään peilistä ja sirotellessa hiukan puuteria tukkaansa, jotteivät kiharat suoristuisi.

"Minä luulen, että sinusta olisi voinut tulla erinomainen vaimo," sanoi Elvira viimein.

"Oh, se riippuu asianhaaroista," sanoi Selma välinpitämättömästi, "jos olisin joutunut naimisiin kunnianhimoisen miehen kanssa, olisin luultavasti ollut hänelle hyväksi avuksi — olisin kiihoittanut häntä, tehnyt työtä hänen tähtensä, mutta nyt" — hän teki liikkeen kädellään, ikäänkuin hän olisi kadottanut jotakin — "nyt olen minä aivan arvoton."

"Oi, älä sano sitä."

"No, onhan totta, että pidän palvelusväen kurissa ja katson, että koneisto käy tasaisesti, mutta sen voisi joku toinenkin tehdä yhtä hyvin kuin minä. Sinä sanoit vähän aikaa sitten, että minusta olisi pitänyt tulla mies. Mutta katsos, minussa on jonkunlainen halu saada sulautua jonkun toisen olemukseen, mikä osoittaa, että todella olen aiottu naiseksi. Sellaista ei mies koskaan tunne."

"Selma raukka!"

"Oletko hullu? Miksi surkuttelet minua?"

"Sinähän et koskaan ole tuntenut onnea."

Selma nauroi.

"Niin sanovat kaikki nuoret rouvat. He luulevat, ettei koko maailmassa ole muuta kuin heidän oma onnensa, ja — kaikella kunnioituksella — siitä minulla on omat ajatukseni. Minä en ollenkaan kadehdi.

Ellen olisi niin surkean heikko, etten voi nähdä kenenkään olevan pahoillaan, niin en koskaan olisi sekaantunut pikku rouvan asioihin."

"Minä uskon, että sinä todella ajattelet minun parastani." Elvira ojensi hänelle kätensä, johon tämä tarttui aivan kevyesti.

"Luonnollisesti tahtoisin nähdä teidät onnellisina," sanoi Selma kuivasti, "ja mieluummin näkisin, että teidän täytyisi kiittää minua siitä tavalla tai toisella. Se on aivan sama juttu kuin antaessani noille pikku vesoille piparkakkuni." — Selma nauro katkerasti ja itseään pilkaten. — "Anna minun siis valita sinulle kirjoja ja ohjata opintojasi; minä tunnen Rikhardin maun hyvin. Sinä voit, jos hankit itsellesi vielä sen puolen, tulla aivan toiseksi ihmiseksi sinä aikana kun hän on ulkomailla. Mutta älä koskaan näytä hänelle kirjeitäni äläkä anna hänen avata niitä; sellaista täytyy toisen oppia kunnioittamaan. Ja anna hänen vapaasti lentää pesästä, sitä iloisempi hän on takaisin palatessaan."

"Sinä voit olla oikeassa."

"Luulenpa kylläkin! Et voi uskoa miten mielelläni itse koettaisin parannuskeinoni kelvollisuutta," sanoi Selma leikkiä laskien, "mutta ikävä kyllä en tarvitse sitä."

"Miten hirveästi minä olenkaan ruvennut sinusta pitämään viime aikoina," huudahti Elvira.

"On eräs laji itsekkyyttä, joka vetää puoleensa," kuului iloinen vastaus; "minun on varmasti sitä lajia. Mutta ethän sinä koskaan tule valmiiksi tällä tavalla."

"Niin, se on totta, minä aion pyytää saada olla syömättä aamiaista tänään. Söin niin paljon kahvia juodessa, etten ole nälkäinen, ja minun täytyy kirjoittaa äidille nyt, muuten ei kirje ehdi postiin, ja silloin äiti tulee levottomaksi."

"Kuten tahdot."

Selma nyökäytti päätään ja poistui huoneesta.

Ensin hän aikoi mennä vaihtamaan pukua, mutta muuttikin mielensä: oli niin epämiellyttävää mennä siivoamattomaan sänkykamariin, jossa mies vielä nukkui. Hän päätti odottaa. Sen sijaan hän meni pieneen salin takaiseen huoneeseen. Siellä oli aina niin hiljaista ja yksinäistä, ja ikkunasta oli kaunis näköala puistoon. Hän asettui ikkunan ääreen syventyen ajatuksiinsa.

Kello oli puoli yhdeksän. Minne Rikhard oli joutunut? Olikohan hän suuttunut todenteolla? Ei hän voinut uskoa sitä. Hänenhän täytyi ymmärtää Selman syyt. Täytyihän hänen toki tietää...

Selma nojasi otsansa ikkunanpieleen ja nosti toisen polvensa ylös, ikäänkuin hän olisi istunut satulassa.

Miten omituinen luonne Rikhard olikaan! Ylioppilaana oli se jo hiukan tullut esiin eikä Selma — ollen itse lapsi — ollut kai ymmärtänyt sitä oikein. Nuorena lääkäriin ja tiedemieheksi esiintyi se varmemmissa muodoissa, ja nyt oli Selma kehittynyt nainen.

Rikhardin luonteen pohjasävel oli sellainen, että se ehdottomasti löysi kaikupohjansa Selmassa. Ensiksikin tuo terve tahdonvoima, joka muuttui häikäilemättömäksi itsekkyydeksi niin pian kuin jonkun päämäärän saavuttaminen on kyseessä; sitten tuo sitkeä kestävyys, joka ei koskaan päästänyt päämäärää näkyvistään; ja lopuksi kunnianhimo, joka koko ajan kannusti häntä eteenpäin eikä koskaan jättänyt häntä rauhaan. Mutta Selma tiesi myöskin, että oli hetkiä, jolloin pingotettu itseluottamus saattoi pettää, jolloin hän tunsu itsensä niin masentuneeksi, että itse työkykykin lamautui. Syvällä tämän hillittömän luonteen pohjalla lainehti pohjavirta, jota hän häpesi ja koetti kätkeä kyynillisyyden ja kovuuden alle. Luultavasti juuri tämä pohjavirta veti Selmaa puoleensa.

Selma luisui alas paikaltaan ja asettui uudelleen ikkunan ääreen. Rikhardinhan piti palata pian. Miten kuolettavan tyhjäksi elämä muuttuisikaan heidän lähdettyään! Hän laski käsivartensa ristiin ja katseli synkästi eteensä. Millainen elämä!

Pienestä huoneesta, jossa hän seisoi, saattoi nähdä koko asunnon kauniine oviverhoineen ja pehmeine mattoineen — mattoineen, jotka peittivät lattiat ja ikuisesti samoine kuvioineen hiipivät huoneesta huoneeseen, pitkin koko riviä. Se oli hieno pieni kulmahuone, kaikkialla pieniä kirjavia kukkakimppuja vaaleanharmaalla pohjalla, — kaikki pehmeää, täytettyä, mukavaa.

Tumma naisenvartalo kohosi kuin varjokuva tätä iloista ympäristöä vastaan, ja huoneen ylellisyys korotti entistä enemmän puvun korutonta yksinkertaisuutta.

Selma oli niin ajatuksiinsa vaipunut, että tohtori saattoi tulla aivan saliin asti hänen huomaamattaan.

Rikhard työnsi oviverhon syrjään ja lähestyi häntä hiljaa. Vasta silloin kun hän laski kätensä Selman olkapäälle, kääntyi hän rauhallisesti, hätkähtämättä. Tämä hevosihminen ei tiennyt hermostumisesta mitään.

"Mitä sinä seisot ja mietit?" kysyi Rikhard asettuen hänen viereensä.

"Kaikellaista. Sinua ja minua ja vanhoja aikoja."

"Onko miehesi jo ylhäällä?"

"Ei. Hän tuli kotiin rautatienvihkiäisistä vasta kello kolmelta, siksi täytyy hänen saada nukkua."

"Mitä se häntä sitten olisi vahingoittanut, jos olisin saanut ratsastaa kanssasi?"

Kysymys tuli aivan äkkiä ja hiukan kiusoittavasti.

"Ei tietenkään ollenkaan. Minä en kieltäytynytäkään hänen tähtensä, vaan itseni."

"Ettet *tahtonut* minua mukaasi, kiitos siitä! Se on ainakin suoraa puhetta. Minä luulin eilen, että sinulla oli jokin muu syy ... minusta se oli tosin hiukan raukkamaista, mutta..."

Rikhard ei tarkoittanut mitä hän sanoi, mutta hän miltei kuvitteli mielessään tekevänsä sitä. Utelemishalu oli puoleksi itsetiedoton.

"Oi Rikhard, nyt olet sinä todella tyhmä," huudahti Selma äänellä, jossa oli entisajan kaikua ja laskien kätensä hänen käsivarrelleen, ikäänkuin painostaakseen sanojaan, "senhän sinä kyllä ymmärrät, että mielelläni olisin tahtonut sinut mukaan."

Rikhard loi häneen kirkastuneen katseen, ja Selma veti nopeasti kätensä pois.

"Niin, ymmärräthän sinä, että minusta olisi siten niin helppo puhella."

Selma heitti ratsastuspiiskan pöydälle, ja liittäen kätensä yhteen hän ojensi hiukan vallattomasti käsivarsiansa. Vartalo oli kaunis ja nuo käsivarret samalla hienot sekä voimakkaat.

"Mutta silloin en ymmärrä..."

"Oi kyllä sinä ymmärrät. Kristerson ei viitsi olla mustasukkainen sinulle nyt kun olet naimisissa. Ainoastaan naimattomia miehiä hän pelkää. Hänen mielestään he ovat kaikki ahnaita susia, jotka vain vaanivat kenet he voisivat nielaista. — Se on saattanut minut ajattelemaan, millainen hän itse mahtoi ennen naimisiin menoaan olla. — Ei, rouvia minä pelkään. He voisivat keksiä... Niin, kuules, kyllä he voisivat. Minä tiedän mitä muista sanotaan, ja siksi tiedän mikä minuakin odottaa. Kun nuori rouva ei osoita kovin suurta ihastusta miestänsä kohtaan, niin odottavat hänen ystävättärensä keneen hän rakastuisi. Sillä että niin käy, pitävät he varmana."

"Niin minäkin."

"Tyhmyyksiä!"

"Mutta sehän on aivan luonnollista," sanoi Rikhard heittäytyen tuoliin, joka oli pöydän luona. "Joko on ollut rakastunut tai on sitä parasta aikaa, ja ellei niin ole ... niin tulee ainakin rakastumaan. Sillä ei ole yhtäkään ihmistä, joka ei kerran ole ollut rakastunut."

"Hyi, sehän on äitelää," huudahti Selma irvistäen.

Rikhard nauroi hiukan kyynillisesti, mutta ei epämiellyttävästi. Tällainen nauru teki suun leveäksi, mutta päästi samalla ohuet punaiset huulet ja terveet hampaat oikeuksiinsa. Rikhard Berg ei ollut koskaan niin edukseen kuin hymyillessään, mutta hän hymyili harvoin.

"Oletko sinä aina noin varovainen?" kysyi hän ja tarkasteli Selmaa uteliaasti. Nämä kaksi varovaista olentoa olivat tottuneet puhelemaan keskenään kaikesta.

"Aina ja kaikessa."

"Mutta eikö se tunnu hirveältä pakolta?"

"Luonnollisesti. Mutta minä olen päättänyt, ettei heillä saa olla vähintäkään moitteen syytä. Sinun ei tarvitse muuta kuin tarkastaa tallirenkiäni. Etkö ole kiinnittänyt huomiota häneen?"

Selman huulilla karehti tuskin huomattava hymy.

"Kyllä. Silmät kuin lehmällä, nenä kuin nyrkki, ja suu joka ulettuu toisesta korvasta toiseen ja joka vielä lisäksi vetäytyy vinoon toiselle korvalle. Se on kieltämättä kaunis tyyppi."

Selma nauroi kuvaukselle, joka hänestä oli sattuva.

"En voisi löytää toista samallaista seitsemän peninkulman alalta," sanoi hän tyytyväisenä, "ja itse minä olen opettanut sekä Prinssin että hänet. Prinssi on kieltämättä intelligentimpi heistä kahdesta, mutta siitä huolimatta olen ylpeä Jönsistä."

"Se osoittaa makua."

"Minä oikein nautin hänen rumuudestaan joka kerta kun tapaan jonkun ratsastusretkilläni. Se tekee minut niin kunnioitettavaksi, ainakin omissa silmissäni. Ja sitten on hän *naimisissa*."

Selman hymyily ilmaisi siinä määrin ilkeää viekkautta, että hän itsekin häpesi eikä uskaltanut katsoa ylös.

"No niin, hänen suhteensa voit luullakseni olla aivan huolehti. Mutta minun mielestäni pitäisi sellaisen elämän tuntua sinusta perin surulliselta."

"Niinkö arvelet?"

"Minä — oh!" Rikhard ei sanonut muuta, mutta saattoi sittenkin huomata mitä hän tarkoitti. Selma tunsu riemuitsevaa iloa sen johdosta.

Syntyi hetken äänettömyys.

"Tiedätkös, minä pidän tavattoman paljon Elvirasta," sanoi Selma äkkiä aivan aiheettomasti, "jos olisin mies, voisin rakastua häneen."

"Niin, hän on sievä, mutta hiukan, no niin, miten sanoisin? ... hiukan lapsellinen — aivan itsekritiikitön. Hänessä on jotakin itsetiedotonta, joka ensi nuoruuden aikana on sanomattoman kiehtovaa, mutta sitten ... no niin. Myös sinussa oli jotakin sellaista heti kun tulit täysikasvuiseksi, vaikka aivan toisella tapaa. Minä voin nähdä sinut milloin tahdon viisastelevine ilmeinesi ja huolimattomine liikkeinesi. Hassunkurisin yhdistelmä mitä voi ajatella, ja miten kiusallinen sinä saatoit olla! ... aivan sietämätön. Etkä koskaan vahingossakaan voinut antaa myöten, vaikka olisit ollut miten väärässä tahansa."

"Miten minä olisin voinut antaa *sinulle* myöten?" Sanoista pilkoitti entisajan ilveilyä esiin.

"Vaikka olisin ollut oikeassa?" — Rikhard katseli häntä tyytyväisenä.

— "Mutta kun kaikki käy ympärinsä, niin ehkäpä juuri siitä pidinkin. Äidin hemmottelu oli tehnyt minut jonkinlaiseksi kotityranniksi isän selän takana; oli niin uutta kohdata vastustusta."

He vaikenivat molemmat. Selma leikki hajamielisesti kenkäänsä kärjellä hameenhelman alla, ja tohtori oli antanut päänsä vajota rintaa vasten, samalla kun selvä ryppy muodostui hänen kulmakarvojensa väliin.

"Isä ei tiennyt kuinka huonon palveluksen hän teki pojalleen kytkiessään sinut ja Kristersonin yhteen," sanoi Rikhard äkkiä.

"Tarkoitatko, että sinä ja minä?..." — Selma kääntyi ikkunaan katsoakseen muka puistoon. — "Tiedätkös, se ei olisi koskaan käynyt."

"Miksei?" kysymys oli terävä.

Selma katseli ulos välinpitämättömän näköisenä.

"Juuri se että sinulla silloin olisi ollut oikeutta minuun olisi pilannut kaikki," sanoi Selma rauhallisesti. "Sinä olet itsevaltiainen, mutta olet aina pitänyt minussa siitä, että olen uskaltanut asettua sinua vastaan. Jos olisin ollut sinun käsissäsi ja pakotettu taipumaan, olisi sekin kadonnut."

"Vai niin, sinä uskot ainoastaan vapaaseen avioliittoon?" sanoi Rikhard hitaasti purren kynsiänsä.

"En," sanoi Selma nopeasti, "en siinä merkityksessä missä sanaa tavallisesti käytetään. Minä en voi ajatella avioliittoa muullaisena kuin pohjaltaan purkamattomana. Sen tulee olla vapaiden, itsenäisten ihmisten liitto, joka rakennetaan heidän sisäisen yhteistyönsä ja kehityksensä edistämiseksi, ei vain vähäksi aikaa, vaan koko elämäksi. Kaikki eivät aseta niin korkeita vaatimuksia, ja useimmat saavat tyytyä äärettömän paljon vähempään; naisesta tulee vain miehen sangen turha lisä, joka yleensä ei

yksinään mitään merkitse. Persoonallisuutena ei toinen tarvitse toista; kumpikin kulkee omaa tietään, työskentelee omalla alallaan välittäen toisen pyrkimyksistä vain lopputuloksen vuoksi. Lapset ja raha-asiat, kas siinä todelliset yhdyssiteet; vihkiminen ja kaikki muu on vain jotakin aivan ulkonaista, julkinen tunnustus siitä, mitä pitäisi olla, mutta mikä tavallisesti puuttuu... Niin, sinä tietysti naurat minulle, mutta mitäs siitä! On niin hauska kun voi jonkun kanssa jutella."

Selma kääntyi ja katsoi Rikhardiin. Tämä istui kumartuneena, kyynärpäät polvien varassa ja katse kiintyneenä mattoon.

"Jatka," sanoi hän, "on mielenkiintoista joskus kuulla naisen ennakkoluulottomasti lausuvan ajatuksensa julki tästä asiasta. He pelkäävät tavallisesti sellaisia kysymyksiä yhtä paljon kuin tulista rautaa. Mitä muuta sinä aioit sanoa?"

Selma istuutui tuolille vähän matkan päähän Rikhardista.

"Niin, kuulehan. Mutta onpa niitä sellaisiakin naisia, jotka ovat liian voimakkaita voidakseen ruveta tuollaiseksi lisäksi *mille miehelle hyvänsä*, jota vastoin useimmat voivat. Niin, eräillä tahoilla pidetään sitä aivan luonnollisenakin. Puhutaan tosin mieltymyksestä ja kaikesta sellaisesta ... mutta mitä sille voi rakentaa? Mieltymys voi tulla ja mennä, usein on se vain ... niin, siitä ei maksa vaivaa puhua. No niin, tuollaisten itsenäisten naisten ei pitäisi koskaan mennä naimisiin, ei ainakaan asiain nykyisellä kannalla ollessa. Minä olen juuri yksi niistä, ja jos sedällä olisi ollut tarpeeksi ihmistuntemusta, olisi hän sanonut: älä koskaan mene naimisiin. Minä olisin ehkä totellut häntä."

"Sitä sinä et olisi tehnyt."

Selma katsahti häntä pikaisesti syrjästä, mutta ei vastannut heti hänen väitteeseensä.

"Selma, *oletko* sinä todella niin kylmä kuin miksi sinä tekeydyt? Etkö sinä koskaan tunne sitä onnenjanoa, joka..."

Selma nousi nopeasti ja astui jälleen ikkunan luo.

Rikhard seurasi perässä.

"Minua huvittaisi tehdä eräs kysymys," sanoi hän hyväilevällä äänensävyllä.

"Ei, ei koskaan pidä tehdä kysymyksiä," vastasi Selma puoliääneen, katsomatta ylös.

He seisoivat hetken ääneti.

"Herra Jumala oli kerran tavattoman hyvällä tuulella," alotti Selma hymyillen arvoituksellisesti, "ja hän tahtoi antaa ihmisille lahjan, josta he voisivat iloita. Hän sirotteli muutamia siemeniä ja antoi niiden tuulen mukana langeta maahan. Ja jokaiseen paikkaan, mihin sellainen siemen putosi, kasvoi kaunis kukka. Ihmiset tahtoivat antaa sille nimen, ja he kutsuivat sitä onneksi. Ymmärtäväisimmät heidän joukostaan iloitsivat lahjasta eivätkä edes hennoneet kosketella sen puhtaita lehtiä, pelosta että vahingoittaisivat sitä. Mutta minne ikänä he maailmassa menivät, ympäröi heitä sen tuoksu. Olipa tyhmiäkin ihmisiä, ja he paloittelivat kukan kaalinsa sekaan ja söivät sen, saadakseen siitä kylliksi hyötyä. Ja kaiken lisäksi syyttivät Jumalaa siitä, että kaali maistui pahalta. — Siinä minun käsitykseni onnesta."

"Voi sinun ihanteellisuuttasi!"

Rikhard käännähti kantapäillään naurahtaen halveksivasti.

Selma painoi otsansa ikkunanpieltä vasten mieli masentuneena, mutta ei vastannut.

"Mutta jos on kaulaa myöten vajonnut siveettömään suhteeseen, sellaiseen, joka on kirkon erikoisen suojeluksen alaisena?"

Rikhard katsoi pitkään yli olkansa Selmaan, mutta tämä seisoj selin, niin ettei hän voinut nähdä muuta kuin vilauksen hänen poskestaan: se muuttui veripunaiseksi, ja Rikhard katui jo sanojaan.

"Silloin puree hampaansa yhteen ja katsoo maailmaa julkeasti silmiin," sanoi Selma lujasti, "mutta jos on kipinäkin kunniaa jäljellä, niin ei hetkeksikään unohda kadottaneensa kaikkea oikeutta todelliseen avioliittoon, — yksin sellaiseen ajatukseenkin."

Vastaus vihlaasi, ja Rikhard olisi voinut purra itseään harmista, koska hän oli sen pakottanut esille.

"Oletko lukenut uuden teokseni suunnitelmaa?" kysyi Rikhard hakien uutta keskusteluainetta.

"Olen. Olen sitäpaitsi uskaltanut tehdä muutamia huomautuksia." Selma kääntyi Rikhardiin päin, ja hänen kasvoillaan oli jälleen niiden tavallinen ilme. — "Minusta se on hieman liaksi tieteellinen ollakseen oikein kansantajuinen; sinä oletat liian paljon lukijoiltasi."

"Niinkö luulet? Missä sinulla on käsikirjoitukseni?"

"Alhaalla huoneessani; minä menen sen hakemaan."

"Saanko tulla mukaan? Olen hieman utelias näkemään työhuonettasi. Niin, sehän on totta ... sinä et uskalla lähteä sinne 'esiliinatta'."

Rikhardin äänessä oli jotakin loukkaavaa.

"Minun puolestani on 'esiliina' aivan turha; minussa on 'esiliinaa' kyllin itseäni varten," vastasi Selma jurosti, "mutta etkö tahdo mennä syömään aamiaista ensin?"

"En, kiitos. Minun laitan on sama kuin Lord Byronin," vastasi Rikhard hymyillen, "en tahdo olla *minkäänlaisen* ruuan orja. Tule nyt sitten."

Selma kannatti kädellään pitkää hamettaan ja meni Rikhardin edellä alakerrokseen. Porraskäytävässä hän poikkesi syrjään, otti avaimen pieneltä hyllyltä, avasi oven ja pyysi Rikhardin astumaan sisään.

"No?" sanoi Selma voitonriemulla suljettuaan oven heidän perässään. Hän tunsu itsensä todella ylpeäksi. "Mustan Prinssin" jälkeen oli tämä parasta, mitä hän omisti.

Rikhard katseli ympärilleen.

"Ajatteleppas että tämä oli vain jonkinlainen säly- ja roskahuone, kun minä tulin tänne," sanoi Selma lämpimällä äänellä, "ja minä olen vähitellen tehnyt siitä sen mikä se on. Täällä ei käy kukaan muu kuin minä, minä siivoankin sen itse."

Huone oli suuri, kaksi ikkunaa, vain yksi ovi ja hyvin paksut seinät. Huonekalut olivat tummaa kiillottamatonta tammea, päällystetyt tummanvihreällä sametilla. Kaikki paksuista ikkunaverhoista alkaen pehmeihin mattoihin asti huokui hiljaisuutta ja rauhaa. Huone saattoi todella herättää kateutta kirjatoukan mielessä.

Keskellä lattiaa oli iso pöytä, kukkurallaan kirjoja ja salkkuja, ympärillä kolme tai neljä tuolia sangen huolettomassa järjestyksessä. Seinillä kirjakaappeja ja reippaasti tehtyjä piirustuksia, kaikki esittäen hevosten ja koirien päitä. Katosta riippui raskas bronssilamppu, joka usein sai olla käytännössä, sillä nytkin, kirkkaassa aamuvalaistuksessa, näytti huone hämärältä ja synkältä.

"No?" toisti Selma kun serkku ei sanonut mitään.

"Kas vaan, ettet koskaan ole tätä minulle näyttänyt!"

"Tämähän on ollut koko ajan käyttämättä, ja sitä paitsi... Minä olen harvoin täällä, paitsi silloin kun tahdon olla yksin. Pelkään totuttaa ihmisiä tähän huoneeseen; täällä on niin hauska, että jos he vain pääsisivät makuun, niin pelkään etteivät koskaan lähtisi pois." Selma katseli Rikhardia veitikkamaisesti.

"Eikö miehesi käy täällä?"

"Ei koskaan. Hänestä täällä on liian hiljaista ja synkkää."

Tohtori meni pöydän luo ja selaili esillä olevia kirjoja.

"Sinä näyt ottavan opintosi vakavalta kannalta," sanoi hän selailleen jotakin kirjaa.

Selma nauroi.

"Niin. Paremmiin ei voisi käyttää sitä aikaa, joka ei kulu talouskoneiston kunnossa pitämiseen. Minulla ei ole lapsia kasvatettavanani; minä saan tyytyä kasvattamaan itseäni."

"Toivoisin, että nekin joilla on lapsia, ajattelisivat samoin."

"Niin — asiasta toiseen — sinun pitäisi omistaa hiukan enemmän aikaa Elviralle; herättää hänessä hiukan harrastuksia, niin että teidän välillänne syntyisi yhteistunnetta. Ellet välitä sitä itsesi etkä hänen tähtensä, niin täytyy sinun se tehdä pikku poikasi vuoksi." — Viimeisten sanojen mukana tuli Selman ääneen pehmeä hyväilevä sävy, ikäänkuin pientä silkkinsileää päätä silittäessä. "Sinun täytyy aina muistaa, että äiti antaa lapselle ensimmäiset opastukset, ja että jos hän ymmärtämättömyydessään hemmottelee hänet pilalle, niin voi se ehkä pysyä lapsessa koko elinajan. Sinä et saa vähäksyä hänen vaikutustaan, sillä sinä et voi koskaan omistautua pojalle niinkuin Elvira. Miehellä on kylliksi omista-

pyrkimyksissään, eikä hän voi omistaa itselleen toisen pyrkimyksiä. Mutta meidän täytyy kaikkien muistaa, että tulevat sukupolvet rakentavat meidän perustaksillemme, — että meidän lapsissamme on ihmissuvun lähin tulevaisuus. Jos eläisimme vain nykyhetkessä, emme olisi eläimiä paremmat."

Rikhard katseli Selmaan pitkään.

"Moraalisaarnaaja," sanoi hän hiljaa, veitikkamainen hymy silmissään.

Selma punastui hiukan huomattessaan, että hänen lävitseen oli nähty.

Sitten Rikhard keksi käsikirjoituksensa pöydältä, avasi sen ja alkoi lukea huomautuksia, jotka Selma lyyjykynällä oli marginaaliin tehnyt. Selma seisoi hänen vieressään nojautuen käsillään pöytään ja tarkkaavaisesti seuraten Rikhardin lukua.

"Todella — se on oikein hyvin tehty!" huudahti Rikhard yhtäkkiä, — "jos voisin ymmärtää miten..."

Hän hillitsi itsensä erään ajatuksen lyömänä. Mikä oli vienyt Selman tähän? Mistä johtui, että hän aina ymmärsi häntä? ... että koko hänen sielunsa suunta... Rikhard katseli ympärilleen huoneessa, joka näytti kätkevän koko Selman kehityshistorian, ja sitten Selmaa jälleen. Selma tunsi sen vaistomaisesti, tunsi sen itse tavasta, millä Rikhard katseli häntä, ja siksi hän piti katseensa itsepintaisesti alas luotuna.

Rikhard ajatteli sinä hetkenä, ettei mikään kauneus maailmassa vetänyt vertoja näille nuorekkaille ja luonteenomaisille kasvoille, — tuolle paksulle keltaisenruskealle tukalle, joka huolettomasti oli työntynyt sivulle, tälle iholle, joka poskipäistä punotti, muualta ollen kylmän valkea vähäisine kellahtavine vivahduksineen muistuttaen norsunluuta.

Eikö hän koskaan saisi nähdä tämän teennäisen kylmyyden sulavan? ... hänen *täytyi* saada nähdä toisen ilmeen syttyvän näihin harmaihin silmiin, sillä tiesihän hän nyt, että se olisi mahdollista.

"Selma," sanoi Rikhard hiljaa, verhotusti, lämpimän virran kohotessa hänessä yhä korkeammalle ja sytyttäen syvemmän loiston hänen silmiinsä.

Hän laski kätensä Selman kädelle pehmeästi, vain kevyesti painaen sitä. Selma ei liikahtanut, ei nostanut silmiään pöydästä, mutta tämän käden värähtelevä lämpö tuntui virtaavan koko hänen olemukseensa. Puna kohosi yhä korkeammalle, ja rinta lainehti syvin hengähdyksin.

Kolmenkolmatta vuotiaan suonissa ei veri virtaa kovinkaan rauhallisesti, ja siinä se nyt oli, — kiusaus saada kohottaa silmänsä häneen ja antaa varovaisuuden hukkua hänen katseeseensa, yhden ainoan kerran heittäytyä hänen rintaansa vasten ja tunnustaa hänelle, ettei hän ollutkaan kylmä, että hänkin tunsi laittoman, riemuitsevan intohimon voiman!

Mutta äkkiä Selma veti pois kätensä ja astui askeleen taaksepäin, pitkän hameen kietoutuessa kiinteänä verhona hänen hienojen lanteittensa ympärille.

Koko hänen sisäinen olentonsa nousi kapinaan hänen vain ajatellessaankin, että Rikhard voisi alentua johonkin, joka asettaisi hänet samalle tasolle hänen mielessään kuin sen miehen, jonka hellyydenosoitukset olivat opettaneet häntä vihaamaan vähintäkin kosketusta. Kaikki oli häväisty, hän ei voinut vastaanottaa edes tätä kädenpuristusta ilman että epäpuhtauden tunne sekaantui siihen. Hän ei enää nähnyt yksilöä, vaan sen mikä on yhteistä kaikille ja mikä hänelle ei koskaan ollut esiintynyt muussa valossa kuin alastomassa raakuudessaan. Hän tunsi inhoa.

"Oi — minä tunnen teidät!" huudahti Selma häikäilemättömän töykeästi, "ole alallasi, koira! — se on ainoa mikä kelpaa." Hän huitoi tyhjää ilmaa nyrkillään, ikäänkuin hän sillä ainoalla liikkeellä olisi iskenyt hänet maahan.

Hänen huudahduksensa ilmaisi niin hillitöntä vihaa, että Rikhard hämmästyti. Mitä hän oli oikeastaan tehnyt?

"Te tahdotte, että *teitä* pidettäisiin voimakkaina," jatkoi Selma läähättäen nopeasti, "eikä teillä ole vähintäkään valtaa itsenne ylitse! Milloin teille olisi häpeä antautua kiusauksen valtaan ja milloin häpeä ei lankeaisi meidän ylitsemme? Mene! En tahdo nähdä sinua enää."

Selma heittäytyi tuolille ja kätki kasvonsa käsiinsä. Vastaamatta mitään Rikhard astui edestakaisin huoneessa — tässä pimeässä huoneessa, jossa brysselimatot vaimensivat hänen askeliensa äänen.

Hän ymmärsi Selmaa. Ehkäpä hän olikin oikeassa.

Sitten hän pysähtyi hänen eteensä. Rikhard oli kalpea.

"Selma," sanoi hän, ja Selma katsoi häneen kylmästi ja terävästi.

"Etkö sinä nytkään uskalla?" Rikhard ojensi suuren laihan kätensä katsomatta kuitenkaan häneen. Ei edes katseellaan Rikhard tahtonut sitoa Selman tahtoa. Jos Selma saattoi luottaa häneen, tekisi hän sen sanoitta ja selityksittä.

Selma nousi ja heidän katseensa kohtasivat toisensa rauhallisesti, kysyvästi.

"Kyllä, minä uskallan," vastasi hän ilman vähintäkään äänenvärahdyistä, ja samalla hän laski kätensä Rikhardin käteen. Rikhard puristi sitä niin kovasti, että siihen koski, mutta aivan kylmästi — ainoastaan varman päätöksen lujuuudella.

"Selma," sanoi hän vakavasti, "nyt minä tiedän minkä arvoinen sinä olet, ja minä melkein iloitsen siitä, ettei sinusta tullut minun vaimoani: tämä on äärettömän paljon enemmän. Sinulla tulee olemaan kunniaa minusta."

Hän päästi hänen kätensä, kääntyi ympäri ja meni.

Mutta Selma seiso i paikallaan katsellen ovea vielä sen jälkeen kun Rikhard oli sulkenut sen.

"Itsekkyyttä, itsekkyyttä," kaikui ivallisesti hänessä, "tiesithän sinä, että antautumalla olisit kadottanut hänet."

IX.

Heti palattuaan kotiin patruuna Kristersonin luota aikoi Rikhard Berg lähteä ulkomaanmatkalleen. Elviran piti saattaa hänet Kööpenhaminaan ja palata sieltä kotiin äitinsä ja pikku pojan luo.

Seuraavana päivänä työhuoneessa tapahtuneen kohtauksen jälkeen oli Selma jo aikaisin ylhäällä ja järjesti jäähyväisaamiaista. Hän tuns i kiusallista levottomuutta, sillä hän ei ollut juuri ollenkaan nukkunut yöllä.

Pitkässä ja kapeassa ruokasalissa, jossa oli neljä ikkunaa, hän seiso i aivan yksin. Pöytä oli katettu. Hopeat ja kiiltävät lasit loistivat, ja hän asetti parasta aikaa vuoden viimeisiä astereita korkeajalkaiseen kukkalasiin.

Levottomuus pakotti hänet kuumeentapaiseen toimintaan. Hän tahtoi karkottaa ajatuksensa pakosalle. Mutta pöytä oli jo järjestyksessä, siksi hän hää rä i li kukkien kanssa.

"Täällä ovat ruusut kukkineet, täällä, asterini loistakaa! —"

soi hänen korvissaan kuin kaukainen sanaton sävel. Hän pudisti päätään päästäkseen siitä eroon! Herra Jumala, tulisiko hän nyt hempeämieliseksi! Hän inhosi runoutta.

Asterit olivat kauniit joka tapauksessa. Hän järjesti sopivat värit yhteen, ja kukkavihosta tuli oikein komea.

"Viime leivo hyvästinsä laulaa..."

Oi, tämäpä oli aivan epätoivoista. Mitä häntä nuo vanhat säveleet liikuttivat! Hän hui toi kädellään, ikäänkuin karkoittaakseen surisevan hyttysparven luotaan. Sitten hän peräyty i pari askelta nähdäkseen miltä pöytä näytti. Moniväriset kukat herättivät juhlatunnelman. — Jäähyväisjuhla! Hän painoi kädet korvilleen, sillä typerä, yksitoikkoinen laulu soi hänessä:

"Kauniit, viileet, kylmät muistot, ruusuja jälleen matkikaa!"

Miten äitellä! Hän punastui ikäänkuin häntä olisi loukattu, ja ajattelematta sen enempää hän tarttui kukkiin yhdellä ainoalla otteella ja rutisti niitä sokealla raivolla. Hänen täyty i ikäänkuin kostaa jotakin, ja hän nautti tuntiessaan, miten kasteiset lehdet menivät mäsäksi hänen nyrkissään.

Hän kiskoi kukkavihon maljakosta, ikäänkuin hän olisi pitänyt kiinni vihollisen mestatusta päästä, ja yhteenpuristetuin hampain hän avasi ikkunan heittäen kukat revittyinä ja musertuneina tuuleen.

Kukkia — teeskentelyä — korulauseita! Pois se! — Onko niin vaikeata pysyä järkevänä?

Hän sulki jälleen ikkunan ja oli nyt rauhallisempi. Mutta hänen mieltään painosti. Hän ei voinut pysyä paikallaan eikä myöskään poistua. Hän aavisti, että Rikhard tulisi etsimään häntä sieltä. Hänen päähänsä ei koskaan olisi pälkähtänyt vältellä häntä. Miksi hän sitä tekisi? Tiesiväthän he molemmat nyt... Mitä? Ajatuksen, jolle ei ollut tarpeeksi hienoa ja puhdasta ilmaisumuotoa ... jotain hiljaista ja salaperäistä ... jotain suurta ja rikasta...

Hän pyyhkäisi molemmin käsin poskiaan, jotka tuntuivat kylmiltä, meni sitten astiakaapille ja tarkasteli itseään peilistä. Miten kalpea hän olikaan. Hän hieroi poskiaan niin että ne liekehtivät, mutta veri laskeutui heti takaisin aivan kuin elohopea lämpömittarissa; ja itse kädetkin näyttivät valkeammilta kuin tavallisesti. Sitten hän alkoi kulkea edestakaisin kapeilla lattiapalkeilla. Hän luuli siten saavansa enemmän väriä. Mitä Rikhard ajattelisi? Näkisi hänet heikkona ja hulluna ... oh!

Samassa hän kuuli hänen askeleensa ulkopuolelta, Rikhard kiiruhti sisään, ja sulkiessaan oven hän otti esiin kellonsa. Selma katsahti seinäkelloon — kolme neljännestantia vielä. Hänen sydämensä nousi kurkkuun, ja hän tunsu kasvojen kylmenevän. Nyt heidän oli pakko erota — erota!

"Elvira pakkaa yhä," sanoi Rikhard astuen lähemmäksi ja ojentaen samalla kätensä, "minä tahdon sanoa sinulle hyvästi ensin."

Tuntui siltä kuin hän olisi tahtonut lisätä jotakin, mutta hän vaikenikin, päästi Selman käden ja astui ikkunan luo.

Selmasta tuntui kuin hengitys olisi pysähtynyt.

"Minä ajattelin, että meillä voisi olla jotakin sanomista toisillemme," jatkoi Rikhard vieraalla, yksitoikkoisella äänellä, kääntymättä Selmaa kohti. Toisella kädellään hän rummutti hermostuneesti pientä pöytää, joka oli ikkunan luona.

Selma meni hänen luokseen.

"Rikhard," sanoi hän lempeästi. Hän tunsu tarvetta sanoa jotakin, mutta ei tiennyt mitä. Hän näki miten liikutettu Rikhard oli.

Silloin Rikhard kääntyi, ja he katsoivat toisiaan silmiin, — kahdet kalpeat kasvot ilman hellyyden jälkeäkään, ainoastaan katkeraa taistelua mielenliikutusta vastaan ja väkivallalla kukistettua tuskaa piirteissä. He olivat aivan erinäköiset, mutta silmänräpäyksen ajan heissä välähti huomattavaa yhdennäköisyyttä. Se katosi kuitenkin heti, sillä Selma rauhoittui äkkiä.

Häntä kiusasi nähdessään miten Rikhardkin kärsi. Hänellä ei ollut aikaa ajatella omaa suruaan, sillä hän ajatteli vain häntä.

"Rikhard, se menee ohi," sanoi Selma hiljaa laskien kätensä hänen kädelleen, joka lepäsi pöydällä, "nyt tuntuu vain niin vaikealta; kun pääset uusiin olosuhteisiin, unohdat sen heti."

Rikhard katsoi Selmaan mielipahan ilme kasvoillaan. Miten vaikealta mahtoikaan tuntua *Selmasta*, ja sittenkin hän lohdutti häntä! Mikä kurja raukka hän itse olikaan!

Selma ikäänkuin arvasi Rikhardin ajatukset.

"Kiitos kaikesta, mitä olet opettanut minulle näiden vuosien kuluessa, jokaisesta kirjeestä, jonka minulle olet kirjoittanut ja jokaisesta ystävällisestä sanasta," sanoi Selma puristaen kylmillä sormillaan Rikhardin suurta kättä, joka oli polttavan kuuma ja aivan veltosti lepäsi hänen kädessään.

"Etkö sinä kadu? Etkö tahtoisit sitä tekemättömäksi, — tahtoisit peruuttaa koko tätä aikaa, pyyhkiä minua siitä pois?" sanoi Rikhard yhtä soinnuttomasti, mutta sama kärsivä ilme kasvoillaan.

Selma tuumi hetken voidakseen rehellisesti vastata. Toivoiko hän voivansa pyyhkiä pois nämät onnen ja kehityksen vuodet, vaikka hänen täytyikin ne niin kalliisti maksaa?

"En, en koskaan," sanoi hän, ja hänen suunsa ympärillä karehti niin kalpea ja vilpitön hymy, että se viilsi Rikhardin sydäntä. Selman yritys näyttää iloiselta tuotti vain uutta tuskaa Rikhardille. Hänen oli mahdoton katsoa häneen.

"Nyt tulen kostetuksi, kun aina olen sen kieltänyt," puhkesi Rikhard puhumaan, "minä tahdoin väittää, että se oli voitettu, — vieläpä itsellenikin. Mutta sitä se ei ollut. Ylimielisyydestä minä vain kuvittelin sellaista mielessäni. Miksi ... *miksi* en riistänyt sinua häneltä!"

Huudahdus puhkesi hillittömän rajusti esiin, ja hän puristi Selman kättä niin lujasti ikäänkuin tämä olisi ollut potilas, jota kirurgin veitsi raateli.

"Mene verannalle, — tai juo vettä — tai mitä hyvänsä, kunhan vain rauhoitut," sanoi Selma, — "tai ehkäpä konjakkia?" Selma aikoi juosta hakemaan.

"Ei," sanoi Rikhard, "anna minulle hiukan aikaa."

Selma silitti hiljaa ja hyväillen hänen kättään, joka oli hellittänyt kovan otteensa; näytti siltä kuin Rikhard olisi niellyt liikutuksensa suurin kulauksin.

"Minä en koskaan luullut, että se voisi saada minut niin kokonaan valtaansa," sanoi Rikhard vetäen syvästi henkeään, ikäänkuin loppuun saakka väsyneenä, "mutta se on luonnollisesti vain ajankysymys."

Hän otti nenäliinansa ja pyyhki useita kertoja otsaansa.

"Musset tiesi sen: On ne badine pas avec l'amour," [ei lempi leikin vuoksi] sanoi hän hymyillen synkästi.

He seisoivat hetken ääneti.

"Kirjoitammeko toisillemme?" kysyi Rikhard äkkiä siirtyen asiasta toiseen. Hän puhui melkein liikeasiasävyllä.

"Emme. Sinä saat kuulla minusta Elviran kautta, hän ja minä aiomme kirjoittaa utterasti."

Rikhard ei vastannut mitään. Selma sai määrätä.

"Mene nyt puutarhaan ja kävele oikein reippaasti," sanoi Selma, "ei suinkaan kukaan saa huomata mitään kasvoistamme?"

"Niin, sen minä teen," sanoi Rikhard luonnollisemmalla äänellä ja puristi Selman molempia käsiä, "hyvästi Selma. Ja kiitos kaikesta, sinä kunnon sielu."

Rikhardin terävät piirteet kirkastuivat, ja silmissä näkyi kostea kiilto, jota hän ei yrittänyt peittää.

Ja niin hän meni.

Kun Elvira astui sisään, avasi Selma viinipulloja, rauhallisesti ja reippaasti kuten tavallisesti, — hänessä oli jotakin, mikä muistutti hallaista aamua.

Elviran tukka oli kähäröity ja puuteroitu. Hän näytti harvinaisen sievältä sinä aamuna.

"Miten juhlallista, oikein suurenmoista!" huudahti hän katsellen pöytää. Hänessä oli jotakin niin nuorta, pehmeää ja lämmintä, ja kun hän suuteli Selmaa, ei tämä voinut olla silittämättä hänen tukkaansa, kuten lapsen ainakin. Elvira puolestaan loi häneen niin ihailevaa kiintymystä ilmasevan katseen, että Selman tavallinen jäykkyys suli; hän painoi nuoren rouvan rintaansa vasten.

"Sinä olet herttainen pikku tyttö," sanoi hän iloisesti.

Hänen naurunsa oli hiukan itkunsekainen, mutta sitä ei Elvira voinut huomata, sillä hänen kasvonsa olivat painuneet Selman olkapäätä vasten.

"Mene nyt hakemaan miestäsi; hän on puutarhassa. On jo aika syödä aamiaista, ja minä käyn huutamassa Pålia," sanoi Selma päästäen hänet irti.

"Kyllä, mutta eikö hän sinunkin mielestäsi kernaasti olisi voinut ottaa minua mukaansa ulkomaille?" kuiskasi Elvira katsomatta ylös, sillä hänen silmänsä kyyneltyivät, "pyydä sinä niin hän suostuu."

"Ei, hänellä ei ole siihen varaa. Ja sitäpaitsi on parasta niinkuin on."

Selman ääni oli kylmä, ja Elvira kävi nyrpeäksi, kun hän ei saanut kannatusta. Hän pörrötti otsatukkansa ja meni hakemaan Rikhardia.

Puoli tuntia myöhemmin seisoivat patruuna ja Selma portailta vilkuttaen vaunuille, jotka pyörivät pois.

"Sinusta tulee tuntumaan nyt tyhjältä, pikku vaimo," sanoi patruuna ystävällisesti, kun he menivät jälleen sisään.

"Sellaistahan se on aina ensi aikoina," vastasi Selma välinpitämättömällä äänellä, ottaen avaimen hyllyltä ja menen omaan huoneeseensa; patruuna jatkoi matkaa portaita ylös.

Selma ei ollut käynyt työhuoneessaan näytettyään sitä Rikhardille, ja viime aikoina hän oli yleensä harvoin käynyt siellä, sillä opinnot olivat saaneet jäädä oman onnensa nojaan. Koko tämä kesä oli ollut yhtä ainoaa aurinkoista päivää. Ja nyt oli äkkiä pimentynyt.

Hän astui pehmeiden mattojen yli pöydän luo. Hän aikoi järjestää sen voidakseen tehdä hiukan työtä, mutta ei voinut koskea papereihin eikä kirjoihin. Rintaan nousi tukehduttava paino, ja hän avasi pari puseronnappia saadakseen ilmaa. Sekään ei auttanut.

Kyyneliä? Ei, kyyneliä ei hänellä ollut. — Tuolla he olivat seisoneet portailla, vaihtaneet pari tyhjää lausetta. Sellainenko muisto heille jäisi toisistansa? — Hän tunsu olevansa koditon, vieras, hämmennyksissä. Kaikki tuntui äkkiä niin päämäärättömältä ja tyhjältä. Miten hän voisi sitä kestää? Miten, miten?

Hän meni saliin. Koko asunto oli kuollut. Yksinäisyys ikäänkuin laskeutui näihin komeihin huoneisiin kuten pöly asumattomassa talossa, — laskeutui tyhjiydestä, siltä ainakin tuntui, keskeytymättä, keskellä autiota hiljaisuutta.

Ei koskaan, ei koskaan enää elämä kulkisi entisiä latujaan!

Selma oli vajonnut sohvalle ja painoi otsansa yhteenpuristettuja käsiään vasten, jotka lepäsivät tyynyllä.

Kaikki hänen ajatuksensa olivat enemmän tai vähemmän kiintyneet Rikhardiin. Ei ollut vähintäkään aikaa ollut mietiskelyyn eikä epäröimiseen. Päästä häntä lähemmäksi, se oli päämääränä, voittaa hänen suosionsa palkkana. Selma oli kulkenut silmät suljettuina ja luullut tiedonjanon ohjanneen häntä, ja elämä oli tuntunut niin ihmeen rikkaalta.

Nyt se oli lopussa. Hän saisi kerätä köyhät ryysynsä ja mennä matkoihinsa. Hän oli elänyt varkauden varassa, hän — joka oli tahtonut olla rehellinen! Itsepetosta se oli ollut. Oh!

Hän päästi pitkän, ähkyvän huoahduksen.

Mutta sitten katkeruus pääsi vallalle — suuttumus sen johdosta, että salli mielensä lannistua vähimmästäkin asiasta, vaikka omistikin kaiken sen, mitä muut tavoittelivat: rahaa, vapauden, vallan. Eikö se ollut raukkamaista!

Selma hypähti kiivaasti istualleen ja heitti päänsä sohvan selustaa vasten.

Pois tämä haikea mieliala, pois, pois! Ei muuta tarvittu kuin pudistaa se päältään.

Mutta samassa taistelu leimahti uudelleen, sillä hänessä oli jotakin mikä oli häntä itseään voimakkaampi. Se pelästytti ja ajoi takaa, viekotteli ja hyväili, se ei antanut tilaa ajatuksille, ainoastaan tälle yhdelle ja ainoalle. — Selma piteli korviaan, mutta se kasvoi siitä huolimatta; se kirkui, riemuitsi, valitti, rukoili; se esiintyi kaikissa äänilajeissa, kaikissa eri värähdyksissä; ja keskittyi vain yhteen ainoaan: siihen, josta Selma tahtoi vapautua! Hän taisteli sitä vastaan ja torjui sen väkivallalla luotaan; moninkertaisesti voimakkaampana se palasi takaisin.

Oliko hän sitten niin heikko, ettei hän voinut riistää sitä sydämestään!

Heikkouden sijalle nousi sitten tuska, joka repi häntä kynsin hampain. Hänen itseluottamuksensa oli kadonnut, hän taisteli itseään vastaan, ja tuskanhiki värisytti hänen ruumistaan.

Mutta hän ei *voinut* antaa myöten! Ellei paljas tahto riittänyt, niin olihan muitakin keinoja: uudet olosuhteet, uusi ympäristö, matkat ja huvitukset.

Hän nousi nopeasti ja meni miehensä huoneeseen. Tämä makasi sohvalla lukien sanomalehteä, se on: hän nukkui. Selman naristaessa ovea hän heräsi ja nosti sanomalehtensä ylös, joka nukkuessa oli liukunut lattialle.

"Pål, minä tahtoisin pyytää sinulta jotakin," alotti Selma sen suuremmitta valmisteluita istuutuen tuolille sohvan viereen.

Patruuna katsahti häneen ilonsekaisella kauhulla. Mitähän *hän* saattoi haluta?

Selman silmissä väikkyi hetken aikaa valpas ilme, mutta se katosi heti. Epäilisköhän hän ehkä? Jotakin kai — mutta ei oikeaa. Mitäpä muuta kuin naisen oikku.

"Minä tahtoisin jotakin niin hirveän mielelläni," sanoi Selma hiljaa kumartuen alas ja tukien kyynärpäitään polvia vasten sormien hajamielisesti pujottautuessa toisiinsa ja taas irtaantuessa.

Hän vaikeni ikäänkuin hän ei olisi uskaltanut jatkaa.

Patruuna kuvitteli mielessään kaikkein mahdottomimpia asioita, mutta hänkin oli vaiti. Vaikka hän pelkäsi Selman ehdotusta, toivoi hän hänen jatkavan puhettaan, sillä hänen äänessään oli jotakin joka...

"Niin, sinusta se tietysti tuntuu kovin lapselliselta, mutta minä olen nyt kerran saanut sen päähäni." Ääni ei tuntunut lainkaan Selman omalta, niin pehmeä se oli. Patruuna olisi tahtonut vetää hänet luokseen, hyväillä häntä, jokeltaa hänen kanssaan, mutta hän tunsu epämääräistä pelkoa. Varmaan hän halusi jotakin aivan mahdotonta, koska *hän* pyysi! Epävarmuus poltti ja kiihotti. Patruuna oli aivan vakuutettu siitä, että Selma pyytäisi jotakin, johon hänen täytyisi antaa kieltävä vastaus, mutta miten hän olisikaan halunnut suostua saadakseen nähdä hänen loistavan hartaan kiitollisuutensa. Mitähän se *saattoi* olla?

Hänen ääneensä tuli jotakin pidätettyä hänen puhuessaan; hän vilkaisi sanomalehteen, ja Selman mielestä patruuna oli melkein miellyttävä.

"Mitä sinä niin hartaasti toivoisit?" kysyi hän.

"Niin, näetkös, kaikki tuntuu nyt niin tyhjältä Elviran ja Rikhardin mentyä..."

Selma vaiken.

"Minä en koskaan ole ollut Tukholmassa."

"*Sitäkö* sinä haluat?"

"Sitä."

"Etkö muuta!" Patruuna naurahti helpotuksesta. "Sen sinä kyllä saat."

"Niin, mutta minä haluan nyt heti lähteä."

"Miten pian?"

Nyt seurasi vaikein asia. Selma hymyili, mutta huulet vapisivat hermostuneesti kun hän kumartui alas kietoessaan käsivartensa patruunan niskan ympärille.

"Huomenna," kuiskasi hän.

Patruuna ponnahti sohvaltaan ylös, ja sanomalehti putosi lattialle.

"Mutta rakas lapsi, ajattelehan, että..."

"Oi, Pål, ei se ole lainkaan vaikeata. Minä pidän huolta kaikesta, sillä minä en malta odottaa, olen saanut niin hirveän halun. Sinun *täytyy* luvata."

Selma nauroi yhä hermostuneemmin, koetti näyttää iloiselta ja ravisti patruunaa olkapäistä.

"Niin, mutta..."

"Ei, ei mitään muttaa, lupaa vaan!" huusi Selma.

"Mutta ajattelehan, että..."

"Että sinä et voi sanoa muuta kuin lupaan!" Selma nauroi ääneensä ja löi molemmat käsivartensa silmänräpäykseksi patruunan kaulaan. Niin iloisena ja vallattomana ei patruuna muistaakseen koskaan ollut nähnyt häntä, tuumi hän.

"Lupaan," sanoi hän ja katseli Selmaa rakastunein silmäyksin.

Seuraavana päivänä he läksivät pikajunalla matkaan.

Erikoisella juhlallisuudella Selma astui ensimmäistä kertaa Kansallismuseon leveitä portaita ylös. Hän ihaili taidetta jonkinlaisella epäkriittisellä ihastuksella, ja tämä oli hänestä kuin temppele.

Skånesta käsin hän oli käynyt kaikissa Kööpenhaminan museoissa, missä kaikki tuntui aivan tutulta, mutta tämä oli jotakin ihan uutta.

Häntä ihmetytti, että patruuna saattoi kuljeskella niin välinpitämättömänä ja tömistellä tavalliseen rauhalliseen tapaansa suuria leveitä maalaisherran jalkojaan, jotka aina painuivat kantapäät edellä maahan, ja vasta pyörähtävällä liikkeellä antoivat varpaiden seurata jäljessä. Siinä ei ollut vähintäkään joustavuutta, vaan mammutin kömpelyyttä.

"Katsohan, tuossa on Loke ja Sigyn!" huudahti Selma vetäen patruunaa käsivarresta, ja hän tunki syvää pettymystä kun tämä tuijotti taulua aivan sieluttomien ilmein; useimmat taulut Selma tunki valokuvista, hän oli näkevinään täällä vain vanhoja tuttuja eikä tarvinnut luetteloa juuri nimeksikään. Hän veti kätensä pois patruunan kainalosta, sillä tuntuipa siltä kuin hän ei olisi edes tiennyt mistä oli kysymys, ja sitten he astuivat seuraavaan saliin.

"Kas tuolla on Wickenberg!" huudahti Selma, "ajatteles, että tämä on ensimmäinen hänen tauluistaan, jonka näen!"

Hän vaikeni äkkiä ja antoi käsivartensa laskeutua veltosti alas. Sitten hän astui pari askelta sivulle ja pysähtyi. Hänen silmänsä olivat kiintyneet tauluun, joka riippui korkealla katonrajassa.

Mies mustassa sametissa, loikoen kuolleen lattialla, kasvot ylhäältä päin nähtyinä, lyhennyssuhteessa.

"Rikhard!" Selma säpsähti. Siinä oli hänen kaareva nenänsä, hänen musta tukkansa, vieläkin enemmän: — hänen taistelunhaluinen luonteensa, valettu vihreänkalpein piirtein.

Tämä taulu oli Selmasta kuin sfinksi, joka vaikutti häneen salaisella voimallaan.

Sitten hän avasi käsikirjansa saadakseen selitystä. "Epilogi," seiso siinä. Taulun tuli puhua itse puolestaan.

Niin, jokainen yksityiskohta kertoi jotakin. Pöytäliina, jonka kuollut kaatuessaan oli miltei vetänyt perässään; medaljongi ketjuineen; ruusut, joiden lehdet olivat karisseet ja siroittuneet yltympäri, — ja vihdoinkin hänen taittunut miekkansa: viimeinen, joka petti hänen toiveensa.

Selma sepitti mielikuvituksessaan kokonaisen tarinan; taulu kuvasi vain epilogia. Hän näki kohtauksen kohtauksen jälkeen, kaikki oli niin elävän todellista. Aurinko paistoi ja ilma oli lämmin, ruoho oli tasaista kuin sametti. Suihkulähde syöksyi korkealta, kaareillen joka puolelle, kimallellen auringossa ja pudoten loiskien tyyneen altaaseen. Puiden lomissa kahisivat silkit ja lehtimajasta kuului naurua...

Selma säpsähti.

"Onko se sinusta kaunis?" kysyi patruuna.

"Ei."

Kun Selma ei sanonut sen enempää, astui patruuna metsänneidon luo, jonka ihailuun hän ominpäin vajosi.

Ajatuksissaan Selma seurasi jälleen kertomusta, jota taulu esitti. Nyt oltiin salissa, — tumma laudoitus seinillä ja pöytä hopeineen ja hiottuine kristalleineen; säkenöivää viiniä mieliä kohottamassa ja kauniita kasteen kostuttamia ruusuja. Sitten syttyi riita ... riita naisesta. Nuorukainen, joka makasi tässä jäykkänä ja kylmänä, oli hyljeksitty. Kaikki olivat paenneet raukkamaisesti tai vahingoniloisina ... jättäen hänet yksin.

Kaikkea rumaa, synkkää — minkä kuolema vieläkin synkensi — eikö hänen juuri sitä olisi pitänyt rakastaa, tuon naisen? Eikö juuri se ollut vaatinut rakkautta ja aurinkoa! Tuo kiivas viha — joka oli kivetetty noihin synkkiin piirteisiin — miksei se ollut muuttunut lempeydeksi ja lämmöksi! Tuo kylmä nainen ei ollut ymmärtänyt, ettei koko maailman onni merkinnyt mitään tähän verrattuna...

Lopuksi Selmasta tuntui kuin hän itse olisi siinä seisonut, — ei itkien, surren, vaan mykkänä, toivottoman epätoivoisena siksi että hän oli jäänyt onnesta osattomaksi, ja että nyt oli liian myöhäistä. Hän olisi voinut heittäytyä matolle kukkien joukkoon, väännellä käsiään, jotta jäsenet olisivat naksahdelleet ja tuijottaa ... kyyneleittä tuijottaa näihin kasvoihin.

"*Minusta* se on ruma," sanoi patruuna, joka oli palannut takaisin.

"Hyvä Jumala, niin se onkin: — ruma se on," sanot Selma, havahtuen väristen ja kääntyen selin. Hän oli kalmankalpea ja pyyhki nenäliinallaan otsaansa.

"Miten voi tulla maalanneeksi jotakin sellaista!" huomautti patruuna.

"Niin, se on merkillistä," vastasi Selma raskaasti astuen eteenpäin. Nuo kasvot seurasivat häntä, — uhmaillen, kuten hänen kapinallinen mielensäkin, syyttäen kuten sekini, — vielä sittenkin kun kaikki oli lopussa.

Hän kuljeskeli ympäri umpimähkään; mikään ei kiinnittänyt enää hänen mieltään. Pienen

sivuhuoneen ovelle hän pysähtyi kuitenkin, mutta tällä kertaa ei taideteos kiinnittänyt hänen huomiotaan, vaan palanen todellisuutta.

Siellä hääräili kaksi taiteilijaa aivan omin päin; Kansallismuseo oli melkein tyhjä sinä päivänä. Siellä oli nuori mies ja nuori tyttö. Kumpikaan heistä ei kiinnittänyt huomiotaan Selmaan, he kun olivat antautuneet vilkkaaseen keskusteluun.

Nuorukainen kopioi parasta aikaa taulua. Kauempana seisoi tytön maalausteline, mutta hän oli noussut työnsä äärestä ja mennyt toisen luo. Nähtävästi he olivat joutuneet kiistaan juuri sen johdosta.

Nuorukaisella oli vanha maalipilkkuinen takki, untuvainen parta ja suruttomat kasvot.

Tyttö ei ollut kaunis, mutta hänellä oli sievä vartalo. Puku oli halpaa kangasta, mutta tyylikäs, ja se puki häntä. Hän puhui nopeasti ja hiljaa laulavalla äänellä, piti palettia toisessa ja pensseliä toisessa kädessään. Nuorukainen kuunteli hänen puhettaan hymyillen: oli selvää että hän laskee leikkiä toisen huomautusten johdosta. Mutta tyttö oli liian urhoollinen ollakseen siitä millänsäkään. Hän nauroi hänen mukanaan, mutta jatkoi yhä puhettaan, innokkaasti osoitellen pensselinvarrellaan; kun hän oli päässyt loppuväitteeseensä, löi hän reippaasti pensselillään ilmaan ikäänkuin tahtipuikolla, katsoi vallattomasti vedoten nuorukaiseen ja palasi jälleen työnsä ääreen. Nuorukainen katsoi hänen jälkeensä hänen astuessaan lattian yli vallattoman kevyesti lanteitaan kiikuttaen. Sitten hän otti rievun värilaatikostaan ja pyyhki päättäväisesti jotakin pois taulustaan.

Selma olisi voinut nauraa ääneen tälle pienelle kohtaaukselle, jota hän oli salaa katsellut, ja tämä pieni palanen tuoretta todellista elämää karkotti hetkeksi tukahduttavan painon, joka oli laskeutunut hänen mieleensä. Mutta kun hän näki näiden kahden syventyvän työhönsä niin vakavasti kuin olisi ollut kysymys elämästä tai leipäpalasta, tunsu hän katkeraa kateutta, jota hän ei voinut kestää. Kauan sitten haudatut tulevaisuudensuunnitelmat heräsivät ja rupesivat jälleen kummittelemaan hänen mielessään.

"Mennään kernaammin tuonnepäin," sanoi hän patruunalle, joka velvollisuudentunnosta seisoi ikävystyneenä taulun edessä.

He kääntyivät ympäri ja kuljeskelivat jälleen huoneesta huoneeseen. Mutta itse taulut eivät voineet enää Selman mielenkiintoa kahlehtia; hän kulki ajatellen kaikkia niitä, jotka olivat eläneet ja kuolleet jättäen jälkeensä ajatuksen, elämäntyön, jäljen. Yksinpä työmieskin, joka oli asettanut paikoilleen lattialaudat... Mutta hän itse? Elää joutilaana ja kuolla — siinä hänen elämänsä. Ei mitään pysyväistä, oli sitten elämä pitkä tai lyhyt. Elää joutilaana ja kuolla — rauhallisesti ja välinpitämättömästi.

Hän ajatteli tuota tyttöä sivuhuoneessa; köyhä, mutta vapaa harrastuksineen. — Ja hän itse, — eikö hän omistanut juuri sitä mitä muut pyrkimyksillään tavoittelevat? — rahaa... Rahaa? — mikä köyhä sana! Rahaa, mutta ei mitään harrastuksia. Ei, taistella elämän kanssa, tapella leivästä, se oli elämistä...

Selma pyyhkäisi hitaasti otsaansa.

Elää joutilaana ja kuolla, sehän oli hänen velvollisuutensa.

Hän hätkähti, sillä hän sattui katsomaan sivulleen, ja hänen katseensa osui keskikokoiseen tauluun, joka riippui keskellä seinää erinomaisessa valaistuksessa. Se oli vanha tuttu. Mutta hän ei ollut odottanut löytävänsä sitä täältä. Hän luuli että se oli jäänyt ulkomaille.

Vanhat muistot syöksyivät myrskyisen meren kaltaisina esiin. Menneisyys ja nykyisyys sulii yhteen, hän kadotti kaiken jalansijan ja tempautui mukaan.

Se oli sama taulu, mutta kuitenkin niin erilainen kuin kova väritön jäljennös, jota hän sillä kertaa oli ihailut.

Taulu vaikutti kaksinkertaisella voimalla hänen muistojensa taustaa vasten; hän pysähtyi hämmästyneenä ja katseli sanattomana.

Kuu kuvastui veteen, ja kaukana erottautuivat tumman raunion ääriviivat. Vierivät aallot kohosivat hitaasti, työntyivät esiin hyväilevästi loiskien, vaipuivat alas raskaasti huoahhtaen, mutta palasivat aina takaisin pitkin, rauhoittavin hyrskyin. Meren vihreät varjot luisuivat pimeinä syvyyden yli, vivahteleva välke leikkitteli laineiden harjalla, ja läpikuultavissa aaltoverhoissaan uneksivat merenneitokset kuunnellen ahdin soittoa.

Yksi heistä oli muita kauniimpi. Pää käsivarren varassa hän lepäsi pitkällään keinuvalla vuoteellaan. Hänen katseensa oli kääntynyt taivasta kohden, josta kuu pilkotti ohuen pilven lomasta, valaisten hänen pehmeitä piirteitään. Tämä katse, joka oli uneksiva kuin naisen, viaton kuin lapsen, näytti yhdeltä ainoalta pitkältä kysymykseltä.

Selman aivoissa soi ikäänkuin unohtunut sävel ... joka saattaa mielen liikutetuksi, heltyneeksi ... niin kaukaisena, mutta silti puhtaana! Oi Jumala, silloin hän oli vielä lapsi. Ja nyt, nyt...!

Kasvojen värähtämättä valuiivat kyyneleet, ja jokainen pisara vapautti jotakin vangittua, kutistunutta. Kaikkihan mikä on maannut kuolleena maassa, versoaa jälleen tuulessa ja auringonpaisteessa, kasvaa tuimalla ja leppeällä säällä, joko rikkaruohoksi tai viljaksi, mutta rehevänä ja voimakkaana — niinpian kuin kesä saapuu.

"Herran tähden, mitä on tapahtunut!" huudahti patruuna, joka oli seisonut Kainin ja Abelin edessä, ja palasi nyt takaisin.

"Ei mitään," vastasi Selma pyyhkien silmiään, "tule, lähdetään kotiin."

"Kotiinko? Emmehän ole nähneet neljättä osaakaan!"

"En jaksa enää."

Nyt ääni petti.

Patruuna ei vastannut mitään, näytti vain hämmästyneeltä, ja sitten he lähtivät.

Kun he tulivat hotellin ovelle, pysähtyi Selma.

"Minulla on niin paha tunne," sanoi hän, "menen hiukan puistoon kävelemään."

"Mielellään minun puolestani," vastasi patruuna ja tarjosi Selmalle uudestaan käsivartensa.

Selma oli toivonut saavansa kävellä yksin, se olisi tuntunut yhtä hyvältä kuin oikein syvä hengitys. Viimeisinä päivinä he olivat lakkaamatta olleet yhdessä — aina toistensa seurassa, yötä päivää. Hän tunsu väsymyksen painostavan itseään; itsessään se ei merkinnyt mitään, mutta joka hetki kasvoi vapautumisenhalu tuosta painosta yhä suuremmaksi, ja lopulta kävi se sietämättömäksi.

Selma nojautui tavallista raskaammin patruunan käsivarteeseen, ja patruuna oli siitä hyvillään, aavistamatta että Selma teki sen heikkoudesta, ikäänkuin hän vasta olisi taudista toipunut. Hän ei käynyt yhtä reippaasti kuin tavallisesti, hän, jonka muutoin oli niin vaikea mukautua patruunan askeliin.

He astuivat someroisilla lehtokujilla sanaakaan vaihtamatta. Patruuna oli koettanut saada keskustelua käyntiin, mutta Selma oli vastannut vain yksitavuisesti, ja silloin hänkin oli vaiennut. Nyt heitti hän pitkän, kysyvän katseen Selmaan. Tämä katsoi suoraan eteensä ja näytti unohtaneen että häntä oli olemassakaan.

"Aina sinä mietiskelet," sanoi patruuna tyytymättömänä, "kohta olet sinä suljettu kuin arvoitus."

"Etkö sinä koskaan mietiskele?" vastasi Selma hymyllä, joka teki vastauksen melkein turhaksi.

"En. Mitä se hyödyttäisi?"

Selma ei vastannut mitään, ja niin vaikenivat he uudelleen.

"Sinä tulet varmaan reippaammalle mielelle, kun menemme illalla teatteriin," sanoi patruuna hetken kuluttua, mutta Selma ei näyttänyt kuulevan hänen sanojaan.

Selma mietiskeli omaa sieluntilaansa, ja ne huomiot, jotka hän teki, herättivät hänessä vastenmielisyyttä. Tunne-elämä oli pingoittunut hempeämielisyteen asti, hän oli hermostunut, ja kun hän aivan yhtäkkiä näki tumman parran ilmestyvän kadunkulmassa, hätkähti hän ja sai ankaraa sydämentykytystä.

Kylläpä todellakin oli maksanut vaivan matkustaa tänne unohtamaan!

Hetken aikaa Selma toivoi, että hän olisi voinut puhua miehensä kanssa kaikesta tästä. Mutta hän huomasi heti, että se oli mahdotonta; mies vain raivostuisi, eikä se auttaisi häntä ollenkaan, vieroittasi heidät vain yhä enemmän toisistaan.

Ei, hänen täytyisi taistella yksin, ja hän tekisikin sen. Joka tapauksessa: hänen *täytyi* voittaa. Oli vain yksi keino — tehdä työtä.

Patruuna avasi oven heidän huoneeseensa ja antoi Selman astua edeltä. Hänen päähänsä ei koskaan olisi pälkähtänytkään astua sisään ennen vaimoansa.

Valot olivat sytytetyt, ja yhteen nurkkaan oli illallinen katettuna: kylmiä ruokalajeja, rypäleitä ja shamppanjaa.

Selma hätkähti.

"Mitä tuo hyödyttää?" sanoi hän tyytymättömästi osoittaen viinipulloja.

"Pikku vaimoni on näyttänyt niin surulliselta viime aikoina."

"Entä sitten?"

"Viini ilahduttaa ihmisen sydäntä."

Selma ei vastannut, vaan heitti päällystakkinsa ja pitsiliinansa kärsimättömästi tuolille. Tulisikohan ratkaisu jo nyt!

"Syö sinä; minä en voi," sanoi hän väsyneesti ja veti kädestä pitkät hansikkaansa.

Hän oli puettu mustaan kullalla kirjaeltuun samettipukuun. Sen ainoana koristeena oli himmeästä kullasta tehty käärme, joka kiehurteli korkean ja kiinteän kauluksen ympärillä. Käärmeen riippuva pää muodosti jonkinlaisen medaljongin, ja sen briljantisilmät salamoivat tulen valossa.

"Mutta juuri sinunhan tähtesi olen tilannut tämän kaiken," sanoi patruuna katsellen herkkuja.

"En voi sille mitään."

"Minä käskin tarjoilijattaren jättää ruuat tänne, — on hauskinda kun hän ei juoksentele edestakaisin. — Ruokahalu voi tulla myöhemmin."

"Ei."

Selmaa puistatti inhosta.

"Etkö ole tyytyväinen iltaasi?"

"Olen."

"Sinä näytät niin tyytymättömältä."

Selma meni ikkunan luo, veti ylös uutimet ja katseli linnaa sekä "Strömparterreä". Lyhdyt kuvastuivat veteen ja tuntui virkistävältä katsella kylmään yöhön.

"Syö sinä, Pål, minä en voi," sanoi Selma antaen kaihtimien jälleen laskeutua alas.

Patruuna huoahhti ja istuutui jälleen pöytään.

Selma seisoi yhä ikkunan luona ja leikki hajamielisesti kokoonpannulla viuhkallaan. Iho ei ollut yhtä raikas kuin tavallisesti, ja se rumensi piirteitä. Terävä leuka ja ohkaiset huulet tekivät hänen kasvonsa kylmiksi ja luotaantyyntäviksi, etenkin kun ne olivat niin kalpeat kuten nyt.

"Kaviaari on erinomaisen hyvää," sanoi patruuna, "etkö halua maistaa? Se antaa ruokahalua."

"Ei kiitos."

Selma oli istuutunut ja katseli välinpitämättömänä toista kättään, joka nojasi ikkunalautaan, — suuri, kaunismuotoinen käsi, kapein kiintein kynsin. Näytti siltä kuin se olisi voinut tarttua lujasti työhön kiinni, olipa se sitten millaista työtä hyvänsä. Sitten hän nosti silmänsä ja katsoi mieheensä. Tämä näytti kokonaan vaipuneen hummerin paloittamiseen.

Patruuna oli nyt viidenkymmenen-vuotias, eikä hän näyttänyt myöskään nuoremmalta; hänen suunsa ympärille oli muodostunut velto piirre hänen saatuaan tekohampaat, ja tukka oli ohut.

"Miksi laki on niin epäoikeudenmukainen, että se ei salli miehen mennä naimisiin ennenkuin yhdenkolmatta vanhana, kun nainen saa jo kuudentoista-vuotiaana?" sanoi Selma äkkiä.

"Laki tahtoo olla kohtelias naisille."

"Eikö mitä," huudahti Selma kärsimättömästi ja löi hiljaa viuhkalla polveensa, "en minä tarkoita sitä!"

Minä tarkoitan, ettei meidänkään pitäisi saada mennä naimisiin, ennenkuin olemme täysi-ikäiset."

"Nainen on täysikasvuinen ennenkuin mies."

"Vai niin. Onko hän aikaisemmin kypsä ohjaamaan omaa tulevaisuuttansa? Sitä en ole koskaan tiennyt."

"Ja sitten on useita, jotka haluavat mennä naimisiin, ennenkuin ovat täyttäneet kaksikymmentäyksi vuotta. Sinä itse esimerkiksi." Patruuna nyökäytti hyväntahtoisesti päätään ja kohotti olutlasinsa.

"Sentähden olisi laki muutettava."

"Alaikäinen nainen onkin siten turvattu, että hän on riippuvainen naittajansa suostumuksesta."

"Mutta mitenkä ihmeessä naittaja voisi ratkaista, onko mitään syvempää elämänyhteyttä olemassa naisen ja sen miehen välillä, joka häntä kosii, kun ei nainen edes itseään sitä tiedä? Niin, kun ei edes voida väittää hänellä olevan mitään oikeaa elämänsisällystä."

"Elämänsisällystä? Roskaa! Miten monet naiset elävät kukaan kuudenkymmenen-vuotiaiksi, vaikkei heillä olekaan mitään elämänsisällystä! Uudenaikaisia korulauseita! Antaa heidän ensin mennä naimisiin, niin elämä kyllä saa sisällystä: — talon ja kodin hoitamisesta. Niinhän sinunkin on käynyt."

"Talot ja kodit tulisivat paremmin hoidetuiksi, jos naiset voisivat käyttää neljä, viisi vuotta oppiakseen kaikkea sitä, mitä heiltä vaaditaan," sanoi Selma nostaen kätensä ylemmäksi ja nojaten siihen, samalla kun hän katseli miestä ikävystyneellä alistumisella, ikäänkuin lopettaen työn, jonka jo kauan on huomannut olevan hyödyttömän, mutta jonka kuitenkin arvelee olevansa velvollinen saattamaan loppuun; "sitäpaitsi sinä aivan unohdat, että suurimmat kehitysmahdollisuudet kohdistuvat juuri kuudentoista ja kahdenkymmenen vuoden väliseen aikaan."

Selmasta tuntui kuin he olisivat keskustelleet tästä aiheesta jo sata kertaa ennen, vaikka se olikin asia, jonka hän nyt vasta otti esille. Mutta se johtui kai siitä että hän tunsii miehensä ajatukset, samoin kuin ihminen tuntee kirjan, jonka on opetellut ulkoa: ennenkuin kysymys on tehty, tietää hän miltä vastaus tulee kuulumaan.

"Sinä unohdat, että välistä kiireinen naiminen..."

Patruuna yskähti.

"Ei lakeja kirjoiteta poikkeustapauksia varten. Ja se että jotakin sellaista voi tapahtua, ei saa johtaa lakia siihen että kaksi henkisesti alaikäistä olentoa sitoutuu toisiinsa koko pitkän elämän ajaksi. Minä pidän kiinni yhä kysymyksestäni."

"Mutta ethän sinä voi kieltää, että nainen yleensä kehittyy aikaisemmin kuin mies?"

"Henkisessä suhteessa hän ei tee sitä kumminkaan. Ei ainakaan nykyisen kasvatuksen vallitessa. Keskenkypsyneeksi hän jää. Mutta siinä on myös kaikki. Hän kuvittelee aina olevansa suuri neiti. Että hänestä voi tulla rouva minä päivänä hyvänsä." Selma irvisti.

"Minä en ymmärrä mitä sinulla voi olla tämän johdosta valitettavaa. Itse olit vain kuudentoista-vuotias mennessäsi naimisiin, ja kaikki kävi niin hyvin."

Selma karahti tulipunaiseksi ja suoristi itseään tuolilla.

"Minun mielestäni sinun ei tarvitse ajatella muuta kuin miten vähäpätöinen olento minä olin, huomataksesi asian nurinkuruisuuden," vastasi hän terävästi.

"Minusta sinä olit oikein ihastuttava pikku olento, ja kun sinua nyt katselee, on vaikea uskoa, että aikaiset avioliitot voisivat olla vahingoksi. Sinä olet todella pulskistunut." Patruuna katseli Selmaa samallaisella ihastuksella kuin urheilija katsoo rotuhevosta.

"Sitä ei sinun koskaan olisi pitänyt sanoa!" Selma nousi ja heitti viuhkan peilipöydälle, niin että se ratisten putosi valkealle laudalle. Nyt oli keskustelu uutta, sillä nyt rauha oli kadonnut. "Vai ei vahingoksi — oh! — vai ei vahingoksi? Mikä minä mielestäsi olin, kun me menimme naimisiin? Lapsi raukka, joka ei tuntenut ihmisiä eikä itseään, joka ei tiennyt mitä hän teki ja joka oli valmis pitämään koko maailmasta siksi, että hän katseli kaikkea samalla lapsellisella tietämättömyydellä. Sano, eikö sinun koskaan ollut sääli minua? Minullahan ei ollut niinkuin muilla äitiä, joka olisi voinut sanoa minulle..."

"Luuletko, että äidit puhuvat sellaisesta?"

Patruuna puhdisti välinpitämättömänä hampaitaan.

"Se on kai heidän velvollisuutensa!" Selma katseli häntä ihmetyksellä.

"Jos sinä olisit kasvattanut lapsesi sillä tavalla, niin teki kai Herra parhaiten, kun ei antanut sinun saada niitä," sanoi patruuna laskien nykäyksellä ruttusen salvettinsa syrjään, "pidetäänhän muutoin äitien velvollisuutena antaa lasten kasvaa niin puhtaina ja..."

"Ah," päästi Selma käheästi, "minä en jaksa kuulla enempää. Enkö minä tunne ääretöntä inhoa kaikkea likaista kohtaan *juuri siksi*, että minä tiedän miten likaista se on! Oi, sitä kurjuutta! Kuvittelee mielessään kaiken niin kauniiksi — vain kukkia ja auringonpaistetta ja luulee että kaikki on oman mielikuvituksen mukaista! Oi, Jumala! ... sitähän on kuin ihmiset ennen syntiinlankeemusta — niin tyhmä ja onnellinen. Ei ymmärrä erottaa hyvää pahasta."

"Niin, sillä sitä pitäisi kai olla selvillä kaikesta, aivan kuin..."
Patruuna puhui vihaisesti ja alkoi suuttua.

"... aivan kuin te miehet," täydensi Selma. "Niin, juuri."

Nuo sanat tulivat ratkaisevasti, Selman äänessä oli hiukan entistä sävyä.

"Ei kuulehan, täytyyhän olla jonkinlaista moraaliala," sanoi patruuna halveksien ja sytytti sikarin.

"Niin, sama meille kuin teillekin."

Patruuna vain imi tulta sikariinsa. Selmahan oli taaskin lausunut mielettömyyden, mutta sitähän oli hänen hiukan vaikea huomauttaa uudelleen. Naisten kanssa ei koskaan päästä mihinkään: he tahtovat aina sanoa viimeisen sanan. Patruuna tiesi sitäpaitsi vanhastaan, että kun Selma tarttui johonkin, niin hän myös piti siitä kiinni. Keskustelu tuntui epämiellyttävältä. Patruuna olisi mieluummin väistynyt tieltä.

"Kun sinä menit naimisiin kanssani, olin alaikäinen," sanoi Selma. Mielenjännitys saattoi hänen sydämensä sykkimään nopeasti, mutta sanat olivat elottomat kuin lakipykälä; siinä määrin hän oli käännellyt ja väännellyt niitä mielessään; "minun antamallani velkakirjalla ei olisi ollut mitään pätevyyttä eikä kellään ollut oikeutta minun nimessäni antaa sellaista, ei edes lahjoittaa toiselle mitään siitä, mikä tulevaisuudessa tulisi olemaan omani. Minun persoonani merkitsee enemmän kuin rahani. Jollen ollut kypsytynyt niitä hoitamaan, niin vielä vähemmän kykenin itsestäni huolehtimaan. Alaikäinen ei saa hävittää tulevaisuuttaan enemmän kuin rahojaankaan. Se on aivan yksinkertaista logiikkaa."

"No niin, älkäämme nyt riidelkö. Sinä olet huonolla tuulella. Tule juomaan lasillinen shamppanjaa, niin se menee ohi."

"En, minä en tahdo shamppanjaasi," sanoi Selma jyrkästi. Se oli ollut hänestä muutenkin vastenmielistä, mutta että patruuna saattoi tarjota sitä nyt juuri, kun hän ensi kertaa puhui siitä mikä oli vuosikausia kuohunut hänessä, se lisäsi vain katkeruutta.

Mutta patruuna tunsikin olevansa kylmä ja lämmin, ja koska hän aivan hajamielisesti oli kuunnellut Selman puhetta, niin hän ei voinut aavistaakaan mitä ilmassa kyti.

"Sinä olet väsynyt," sanoi patruuna itsepäisesti, "juo, se virkistää. Entäs viinirypäleitä? Niistähän sinä tavallisesti pidät."

"Anna olla. Minä en välitä."

Patruuna ei vastannut, vaan avasi korkin lennähyttaen sen paukahtaen ilmaan. Selma seisoi liikkumattomana ikkunan luona katsellen häntä, ja hänen kulmakarvojensa väliin kohosi kaksi hienoa ryppyä, kuten aina kun hän oli ärtynyt. Patruuna kaatoi molempiin laseihin ja astui sitten Selman luokse ja aikoi ojentaa hänelle lasin, mutta Selma työnsi pois hänen kätensä niin kiivaasti, että osa sisällyksestä pirskahti lattialle.

"Kuinka sinä käyttäydyt!" sanoi patruuna suuttuneesti, asettaen Selman lasin pöydälle ja tyhjentäen omansa. Mutta sitten hän hillitsi itseään, sillä hän tiesi, että kovuus teki Selman vain äksyisemmäksi.

Löydettyään korkin ja lyötyään sen takaisin pulloon hän istuutui kiikkutuoliin, niin että hän saattoi nähdä Selman. Mielenliikutuksesta oli hänen poskipäilleen levinnyt tumma puna, mikä teki miltei maalatun vaikutuksen. Patruunan mielestä Selma oli kaunis. Tuo tuoreus, joka...

Selma sen sijaan ajatteli, ettei mikään ollut epämiellyttävämpää kuin nähdä nuoruuden intohimojen kummittelevan vanhoilla kasvoilla.

"Sinä olet vilustunut, tule, minä lämmitän sinua," sanoi patruuna levittäen käsivartensa ja pidellen sirosti sikaria etu- ja keskisormen välissä.

"Minä aioin juuri sanoa sinulle, että se lupaus, jonka lapsena annoin, ei ole sitova naiseksi tultuani."

"Mitä lorua tuokin on!"

"Minä en saata sen kauemmin — ymmärrätkö — kaikki on lopussa."

"Oletko hullu! Mitä päähänpistoja nuo ovat?" Patruuna oli noussut tuoliltaan, mutta istuutui jälleen.

"Eivät ne ole päähänpistoja," sanoi Selma nojautuen ikkunapieleen ja työntäen jalat hiukan eteenpäin, jotta hän ei väsyisi pitkästä seisomisesta, "se on tullut hitaasti, askel askeleelta, ja se on tarvinnut useita vuosia selvittääkseen minulle. Ensin se oli vain vaistomainen tunne, jota vastaan minä koetin taistella puhumalla itselleni velvollisuuksista ja kaikesta sellaisesta. Mutta vähitellen liittyi jotain muutakin vastenmielisyyteen, — se oli häpeäntunne, näetkös." — Selma puhui rauhallisesti, ilman intohimoa, ikäänkuin asia olisi koskenut jotakuta toista eikä heitä kahta, sillä kaikki tämä oli hänelle jo aivan tuttua; siitä oli hän puhellut itsekseen satoja kertoja, eikä hänen tarvinnut nyt hakea sanoja. — "Minä olisin tahtonut vajota maan alle joka kerta kun vain viitattiinkin meidän aviolliseen suhteeseemme, ja yksin sekin osoittaa, että siinä oli jotakin luonnotonta — etteivät asiat olleet niinkuin niiden olisi pitänyt olla, sillä vaimo, joka rakastaa miestänsä, ei häpeä: pikemmin hän tuntee olevansa ylpeä. Mutta juuri koettaessani karkottaa häpeäntunnetta olin pakotettu ajattelemaan, ja silloin oli kaikki auttamattomasti lopussa! Se mikä ennen oli ollut aavistusta, heräsi silloin täyteen tajuntaan. Ja tänä hirveän jännityksen aikana en uskaltanut viittaamallakaan puhua sinulle mielentilastani ärsyttämättä sinua. Niin opin minä vaikenemaan, ja me vieraannuimme toisistamme. Alistuminen oli jokapäiväinen leipäni, ylellisyyteni ja kaikkien hoitoni annettujen rahojen hinta, ja minun vastenmielisyyteni vain lisääntyi sanoessani itselleni: 'sinun *täytyy*, sillä hän on maksanut'."

"Ovatpa nuo vaimon sanoja miehelleen!" sanoi patruuna huoahtaen.

Selma katseli häntä, ja surumielisen hymyn varjo väreili hänen kasvoillaan.

"Minä tiedän, että minä voisin puhua tästä ikuisesti sinun minua silti ymmärtämättä," sanoi Selma vakavasti, "mutta minä tahdon sanoa sen sittenkin — en sinun tähtesi, vaan itseni — en siksi että käsittäisit minua, vaan siksi etten voi sanoa sitä kellekään muulle kuin sinulle. Ja yhden ainoan kerran tahdon puhua suuni puhtaaksi. Sitten tulkoon mitä tahansa!"

"Sinulla ei ole mitään oikeutta sanoa sellaisia asioita. Jos kaikki ajattelisivat kuten sinä, menisi maailma nurin, eikä mitään yhteiskuntaa olisi."

"Minä en puhukaan kaikkien puolesta, vaan ainoastaan *itsestäni*, siksi että minä tunnen siten. Minä puhun oman asiani puolesta siksi, että se koskee yksin minua. Mutta jos joku tuntee samaa kuin minä, jos hän myö itsensä puhtaasta rahasta ja tekee sen yhä uudestaan päivä päivältä, eikä hänen naisellisuutensa sittenkään nouse kapinaan, silloin on hän vajonnut syvemmälle kuin minä nyt. Silloin on hän langennut kuten minä, mutta tahtomatta nousta. Se on ainoa, minkä tiedän."

"Mitä hullujenhuoneen puhetta tuo on?" Patruuna tuli yhä punaisemmaksi kasvoiltaan. "Myöä...? Mitä olisi sitten vihkiminen, jos tuollaista saisi sovelluttaa oman mielensä mukaan, — omaa miestänsä vastaan!"

"Vihkiminen antaa laillisen oikeuden, mutta ei siveellistä. Oletko sinä niin ennakkoluulojen sokaisema, ettet voi käsittää niin yksinkertaista asiaa! — Jos antaa oman persoonallisuutensa saamatta samaa toiselta, silloin on myöty ja langennut. Ei koskaan ihmisen velvollisuus voi olla alistua hyväilyihin, joita vastaan koko hänen olemuksensa nousee. Sillä luonnonvastaisia velvollisuuksia ei *ole* olemassa."

"Sinäpä olet yhtäkkiä saanut omituisia mielipiteitä," sanoi patruuna ivallisesti, vihan kiehuessa hänessä.

"Yhtäkkiä?" toisti Selma hymyillen katkerasti ja pudisti päätään vastenmielisyyden valtaamana. "Voi! — Jospa kaikesta tästä olisi edes seurannut tyydytystä, niin olisin edes luullut täyttäväni velvollisuuteni. Se olisi ollut jonkunlainen lohdutus. Mutta sellaista ei tullut. Vain häpeää — katkeraa, alentavaa häpeää, ja samalla iski mieleeni se julkea ajatus: niin tekevät muutkin. Kirkon siunaus antaa meille oikeuden myöä itsemme. Sillä on monopoli. Oi, voiko ajatella inhottavampaa ajatusta! — Jos sinä voisit käsittää mitenkä se vetää alas — auttamattomasti vetää alas! Se on hirveää. — Jokainen kunnianosoitus muuttuu viiltäväksi ivaksi."

Selma oli painanut päänsä alas, ja katse harhaili tyhjänä avaruudessa.

Sointu äänestä oli kadonnut, ikäänkuin vanha nainen olisi puhunut.

"Ei ole ainoatakaan ajatusta tai mielikuvaa, jota sellainen suhde ei likaisi," jatkoi Selma, "ja kaikessa elämän ihanuudessa näkee vain kurjuutta, sairautta — oi, niin tympäsevää sairautta! Ei voi koskea mihinkään ilman että tuo likaisuus tarttuisi, ja tahtomattakin se puistattaa. — Miten usein olenkin katsellut jotain vanhaa vaimoa — sellaista jollainen minun äitini ehkä olisi ollut, jos hän olisi elänyt — ja minä olen ollut niin kurja, että katsellessani hänen harmaita hapsiaan olen ajatellut vahingonilolla: hän ei ehkä ole ollut minua parempi. Katsos — langenneet naiset ovat aina julkeita."

Selma nauroi kalseasti. Häntä helpotti saadessaan kiusata itseään. Hänestä tuntui ikäänkuin hänen syyllisyytensä olisi vähentynyt siksi, että hän itse rankaisi itseään.

"Se vaimo, jota minä ajatuksillani uskalsin loukata, oli ehkä kuitenkin kunniallinen vaimo, jonka kengännauhoja en olisi ollut kelvoinen sitomaan," jatkoi Selma äänen muuttuessa lempeämmäksi ja silmien, jotka yhä olivat kiintyneet samaan pisteeseen, täytyessä hitaasti kyynelillä, — "ei niinkuin minä, vain ulkonaisesti kunniallinen, — vaan todellinen vaimo, joka rakkaudesta oli antanut kaikki rakkautta vastaan, — jonka koko elämä oli ollut alituista ahertelua niiden hyväksi, jotka olivat hänelle rakkaat... Lapsien hyväksi, joita hän rakasti kaksinkertaisesti siksi, että ne olivat myös hänen miehensä omat... Voi, kaikkein kovin rangaistus, ettei voi koskettaa edes puhtainta senkin tahrautumatta."

Selma heittäytyi tuolille, kasvot painautuneina käsivarsia vasten, jotka olivat ikkunapielellä, ja pitkä, ähkiä nyyhkytys kohosi hänen rinnastaan. Hän oli melkein kokonaan unohtanut patruunan olemassaolon, unohtanut kenelle hän puhui, niin syventynyt hän oli omaan ajatuksenjuoksuunsa.

Se koski patruunaan. Sillä vaikka onnettomuuden syy hänen mielestään olikin vain mielikuvitelma, niin ei hän epäillyt kärsimyksen todellisuutta.

"Mitä itsekidutusta tuo on?" sanoi hän lempeästi.

Selma nosti päätään, ja siirtämättä käsivarsiaan hän kääntyi häneen päin katsellen häntä surullisin, kyyneleisin silmin.

"Sinun, joka olet vapaa, etkä koskaan muuksi voi tulla, sinun on vaikea kuvitella mielessäsi, miltä tuntuu, kun on luopunut kaikesta oikeudesta omaan itseensä, vaikka tietää olevansa oikea elävä ihminen, ajatteleva, tahtova olento," sanoi hän. "Miten usein sinä voitkaan tulla kotiin päivällisiltä viinin liikuttamana ja kiihottamana! Ja sinä voit silittää minua leuan alta, tuolla tavalla, jota olin oppinut vihaamaan siksi, että tiesin sinun seuraavassa hetkessä kohottavan kasvojani ja suutelevan minua. Minä istuin siinä jäykkänä ja kuolleena kuin puupalanen; ja siitäkin saatoit nuhdella minua! Sinä et tiennyt miten vaikea minun oli puristaa hampaani yhteen, jotta en alkaisi purra kuin villi hevonen! Sinä et tiennyt miten raskasta oli pysyä alallaan, kun minussa kuohui mieletön halu heittää sinut maahan ja polkea sinut jalkojeni alle! Niin, oli todella hetkiä, jolloin pelkäsin mielettömänä ryntääväni sinun kimppuusi."

Sanat koskivat patruunaan kuin lyönnit, eikä ollut mahdollistakaan epäillä niiden todenmukaisuutta; sitä todisti yksin soinnuton äänikin, joka värisi hillitystä liikutuksesta. Patruuna oli ikäänkuin kiedottu läpinäkymättömään verkkoon, jonka silmukat auttamattomasti pienenevät.

"Ja kuitenkin olen tehnyt mitä ikinä olen voinut sinun tähtesi," sanoi patruuna vältellen.

"Niin, niin," lausui Selma kiihkeästi, ja samalla kuin häntä kiusasi se, ettei hän voisi sanoa ainoatakaan totuuden sanaa loukkaamatta häntä, hän päätti tehdä lopun kaikesta teeskentelystä, "en minä siitä puhu. Sinähän olet maksanut minulle runsaasti — ruhtinaallisesti, voisin sanoa."

Selma silitti toista käsivarttaan, niin että puvun pehmeä sametti kietoutui tiiviisti sen kiinteiden muotojen ympärille. Kankaan syvää mustaa väriä vastaan näytti käsi entistään valkeammalta, — tuo suuri, voimakas käsi, joka oli aiottu kestämään elämän työssä, mutta jonka kaksi raskasta sileätä sormusta oli vapauttanut siitä.

"Minä en ole toisten naisten kaltainen," sanoi hän surullisesti, "minä en voi arvioida itseäni rahassa, olkoon summa suuri tai pieni. Se on luonnotonta, jos niin tahdot, — niin, onhan aivan naurettavaa, ettei voi suoriutua sellaisesta niinkuin jokainen pikkusielu. Mutta se on mahdotonta, — nyt se ei käy enää kauemmin."

"Mutta mitä sinä sitten tahdot?"

Patruuna oli ollut niin varma omistusoikeudestaan, ja nyt Selma luisuikin hänen käsistään; miten tämä loppuisi? Hänet valtasi epämääräinen pelko, että hän kadottaisi hänet. Sillä hän rakasti häntä todellisesti — *omalla* tavallaan, ja hän oli lausunut totuuden sanoessaan, että Selma hänen mielestään

oli "pulskestunut".

"Minä tahdon elättää itseäni työlläni, en mitään muuta," sanoi Selma hiljaa, niinkuin puhutaan kauniista unesta, jota tuskin uskaltaa mainita siitä pelosta että toisen arvosteleva katse voisi karkottaa sen pakosalle.

"Elättää? — mitä se merkitsee? Minähän elätän sinua."

Patruuna käänsi päätään joka puolelle epätietoisena siitä minne hän voisi sylkäistä.

"Niin. Mutta minä tahdon tehdä sen itse — minä en kestä enää kauemmin."

Selma oli noussut väristen seisomaan ja heitti aran katseen shamppanjapulloihin.

"Sinulla ei ole mitään oikeutta rikkoo velvollisuuksiasi; sinä olet minun vaimoni Jumalan ja ihmisten edessä."

Patruuna sylki päättäväisesti uuniin päin.

"Vaimo? — se on sen sanan väärinkäyttämistä!" Selma seisoi kääntyneenä häntä kohti. Posket olivat kadottaneet värinsä, mutta hän katsoi patruunaa rohkeasti silmiin.

Tämä oli jo liikaa patruunalle, ja hänen vihansa kuohui yli äyräittänsä.

"Vai nii-in, vanhat siteet eivät enää kelpaa," lausui hän ilkeästi ja puri sikariaan, niin että tupakanlehdet takertuivat hänen huuliinsa, "naisellista uutuudenhalua! ... pitäisi kai olla nuori Adonis..."

Selma katsoi mieheensä jäykästi, luotaantyöntävästi; ja tässä kylmässä katseessa oli jotakin, mikä piti patruunaa aisoissa.

"Ei ole sellaista miestä maailmassa, jonka kanssa tahtoisin mennä naimisiin — en ainakaan nyt," sanoi Selma nyrpeästi, ikäänkuin hän olisi puhunut kauan sitten tehdystä väryydestä.

"No, no, sinä haaveilet vapautta," sanoi patruuna, "mutta ehdotonta vapautta ei ole olemassa. Jokainen asema elämässä tuo pakkoa muassaan; köyhyys ei ole pienin. Muista että ensimmäiset, jotka kapinoivat olevaa järjestystä vastaan, olivat langenneet enkelit. Pahuuden peruste eli saatana ei ole mikään pölkkyä, hän osaa kyllä asettaa aikeensa kauneimpaan valoon, ja *vapaus* on se sana, jota hän enimmäkseen käyttää kultauksena. Mutta paha on paha, ja oikea on oikea."

Patruuna uskoi kaunopuheisuuteensa kuin evankeliumiin, mutta hän oli liiaksi mukavuutta rakastava turvautuakseen siihen muulloin kuin tällaisissa erikoistapauksissa. Kun Selma vain torjui kädellään osoittaakseen siten, ettei hän ollut mieltään muuttanut, valtasi patruunan suunnaton hämmästys. Hän oli mielestään esittänyt asian niin päivänselvästi. Voisiko todella sanoa mitään sitä vastaan, että paha oli paha ja oikea oli oikea? Hänestä tuntui, että hänen vaimonsa varmaan oli paha henki mennyt tai jotakin muuta senkaltaista. Ja sitten hän kiireesti alkoi ajatella kaikkia tuttuja nuoria miehiä. Mutta ei kukaan heistä tuntunut toistaan vaarallisemmalta. Hän inhosi heitä kaikkia yhtä paljon. Naimaton mies oli hänestä vähäpätöinen olento, vahingollinen eläin, senjälkeen kuin hän itse oli nyt naimisissa.

"Eikö sinulla ole ollut tarpeeksi vapautta? Sinulla, joka olet saanut tehdä mitä ikänä olet tahtonut! Mutta nuo ovat nukkekoti-periaatteita, siinä on piru ja hänen..."

"Ei, ne eivät *ole* periaatteita, minun luonteeni vain nousee kapinaan, ei mitään — *ei mitään* muuta kuin sitä, etten voi sietää sinun kätesi koskettavan ruumistani!"

Selma tunsu itse, että hänen sanoissaan oli jotakin raakaa, mikä ajoi veren hänen ohimoilleen, mutta kerran täytyi totuuden tulla ilmi, kuului se sitten pahalta tai hyvältä.

"Se joka rikkoo alttarin ääressä tekemänsä lupaukset, on valapatto, ja miten käy omantunnonrauhan?"

Tuon iskun piti masentaa hänet, mutta Selma oli kovanahkainen.

"Minähän olen sanonut sinulle, että se lupaus, jonka lapsena annoin, ei ole sitova naisena, yhdentekevää onko se annettu alttarin ääressä tai muualla. Etkö ymmärrä, että siinä juuri se pulma onkin, josta kaikki muu riippuu? Kellään ei ole oikeutta vastaanottaa sellaista koko elämäksi sitovaa lupaus, ellei sen antaja ole täysin tietoinen siitä mitä tämä lupaus merkitsee. Miten monet naiset ovatkaan menneet naimisiin kuten minä! Jos kahleet tuntuvat sietämättömiltä, katkaisokoot he ne kuten minä."

Selma heitti päätään taaksepäin, ja silmät loistivat. Hänen sanojensa kaiku lisäsi rohkeutta, ja hänestä tuntui sinä hetkenä kuin koko maailma olisi ollut hänelle avoin, — ettei hänen tarvinnut muuta kuin "rikkoa" välit ollakseen vapaa.

"Sinun pitäisi varoa, sillä ei ole vain kysymys sinusta itsestäsi," sanoi patruuna uhaten, "jokainen sellainen sana on kuin kulovalkea, joka saa häviötä aikaan. Mies on naisen pää, — senhän sanoo sekä jumalallinen että inhimillinen laki — yksi hallitsija pitää olla niinhyvin valtiolla kuin perheellä. Valtio perustuu vain perhe-elämään. Joka kumoaa perheen, kumoaa kaiken."

"Ei ole ketään, joka voisi asettaa perhe-elämän korkeammalle kuin minä," sanoi Selma varmasti, "mutta meillä ei ole mitään perhettä. — Ei myöskään kukaan voi olla enemmän vakuutettu avioliiton pyhydestä kuin minä. Mutta silloin ei saakaan mennä naimisiin niin kevytmielisesti kuin nykyään eikä ennen kuin täysi-ikäisenä, jolloin on päässyt täyteen selvyyteen siitä, että ihmisen täytyy itse vastata teoistaan ja että on vakavasti ottanut kohtalonsa käsiinsä, — että itse on edesvastuussa kaikesta, ja itse saa kärsiä seuraukset. Niin kauan kuin tätä ei käsitä, ei ole kypsytynyt ottamaan niin tärkeitä askelta, kuin avioliitto oikeastaan on. Mitä minuun ja sinuun tulee, niin ei välillämme ole mitään muuta kuin minun vastenmielisyyteni, minun voittamaton inhoni kaikkea lähentelyä kohtaan. Minä kunnioitan sinua, vieläpä pidänkin sinusta, mutta — välimatkan päästä. Lapset olisivat kieltämättä olleet yhdyssiteenä, mutta niitä ei ole. Kysymys on vain sinusta ja minusta. Ihmisenä en minä merkitse mitään sinulle, — en yhtään mitään. Minun ajatukseni ja tunteeni ovat sinulle niin vieraat kuin jos asuisin kuussa. Jos voisini asettaa valittavaksesi toiselta puolen persoonallisuuteni ja toiselta puolen ruumiini, niin et epäilisi hetkeäkään valinnassasi. Sinulle on yhdentekevää mitä minä kärsin, kun vain kuulun sinulle ja — olen vaiti. Juuri *sitä* en voi antaa anteeksi sinulle!"

Selma taisteli hetken kyyneliä vastaan. Hänet valtasi syvä yksinäisyydentunne, mutta hän lannisti sen.

"Jos olisin ollut yhtiötoveri, seurakumppani tai toveri," alkoi hän uudelleen, "olisit sinä kaivannut minua ja sanonut ystävällisen sanan jäähyväisiksi. Mutta nyt minä olen niin äärettömän paljon vähemmän, ja siksi tunnet vain vihaa sen johdosta, että olet kaupassa tullut petetyksi. Mitä sinun siitä tarvitsee välittää! Onhan niin paljon ihailtuja, kauniita, arvossapidettyjä naisia, jotka mielellään myövät itsensä suuresta omaisuudesta, kun vain pappi vahvistaa kaupan. Ota joku niistä ja anna minun mennä."

Patruunassa nämä sanat herättivät omituisen tunteen, jotakin hämärää, halun johonkin, vaikkei hän tiennyt mihin. Tuo ajatus oli niin uusi ja tuskallinen, — ei, hän ei voinut, ei *voinut* kadottaa häntä! Mitä hän sanoisikaan vakuuttaakseen Selmalle, että se oli mahdotonta!

"Mennäkö?" toisti patruuna, "sinä et ajattele mitä sanot. Sinä et ikänäsi voi kestää häväistystä ... juoruja ... kaikkea sitä mille panet itsesi alttiiksi. Minä tunnen sinut: sinä olet liian ylpeä voidaksesi kestää sitä. Sellaisen askeleen tuottama häpeä painaisi sinut maan tasalle."

"Häpeällä ei ole valtaa ihmiseen muulloin kuin silloin, kun sitä pakenee. Samassa hetkessä kuin sitä uhmailee, katoaa se."

Nuorekkaan voiman valtaamana Selma kumartui taaksepäin ja ojensi käsivartensa, niin että notkea vartalo kohosi ikäänkuin ristinä vaaleita uutimia vasten. Tämä liike toi äkkiä esille koko vartalon vapaan kauneuden, — ei kureliivin kuristamana, vaan luonnon taipuisan voiman kannattamana — tuon hienon notkeuden, joka näytti taipuisalta ja kimmoiselta kuin teräsvieteri. Kaksikielisestä käärmeenpästä säkenöi pitkiä salamoita, jotka monivärisinä taittuivat valoa vasten.

Patruuna katseli häntä ääneti.

"Mihin sinä pyrit?" huudahti hän äkkiä. Pelosta että hän kadottaisi otteensa hän heitti kaunopuheisuutensa pellolle ja pakeni kourantuntuvampien todistelujen suojaan. "Ne ovat pilventakaisia unelmia. Sinulla ei ole mitään työalaa, ei mitään tulevaisuutta. Ajattele itse, niin huomaat, että tavoittelet mahdottomuuksia. Sinä suoraan sanoen et voi elättää itseäsi, sinä jota on seitsemän vuotta hemmoiteltu rikkaudella ja hienoudella. Sinä rakastat rahaa tai kaikkea sitä, mitä rahalla voi saada. Mitä yksin kirjasikin ovat maksaneet! Miten voit elää ilman kaikkea sitä? ... kaikkea sitä mihin olet kiintynyt. Sinulla ei tule olemaan aikaa tuhlata ajatustakaan muuhun kuin leipätaisteluun. Ja miksi tahdot tulla? Konttorineidiksi? — sinä et koskaan ole läpikäynyt mitään kauppakoulua. Opettajattareksi? — sinulla on tietoja, mutta ei mitään tutkintotodistuksia. Ompelijaksi? — et osaa leikata vaatteita. Ja jokaista leipäpalaa tavoittelee tusinoittain ihmisiä."

Hän vaikenä ja jäi odottamaan.

Selman täytyi pusertaa hampaansa alahuuleensa tukahduttaakseen valituksen, joka tahtoi pusertua esiin, ja hän oli vaipunut kokoon kuullessaan miehensä sanat. Tämä oli vastaväite, joka useasti oli herännyt hänessä itsessäänkin, juuri se mitä hän enimmin pelkäsi.

Patruuna huomasi voittaneensa, ja kierittäen irrottuneet tupakanlehdet lujemmalle sikarinsa ympärille hän jatkoi:

"Karannutta vaimoa halveksivat kaikki kunnialliset ihmiset. Häntä vältetään kuten muitakin seikkailijattaria. Kaikkialta sinut syrjäytetään, ja jouduttuasi turvattomaksi maailmaan vain kolmenkolmatta ikäisenä voit joutua monenlaisille kiusauksille alttiiksi."

"Mutta eräänlaista kiusausta vastaan olen ainakin parkittu," sanoi Selma ponnistaen viimeisen rohkeutensa esille. Mutta voimattomuuden tunne painosti häntä jo.

Hän tunsu voimakasta toimintahalua, hän halusi hyödyttää muita, mutta hän ei ollut niin lapsellinen, että olisi luullut naisen voivan kahdella tyhjällä kädellä tehdä muuta kuin elättää itsensä. Ja hän tiesi ettei hän koskaan haluaisi vain joutilaana eellä — ettei hän koskaan tyytyisi vain ravinnon hankkimiseen itselleen. Millainen elämä! Vaipuisiko hän itse tuohon köyhyyden synnyttämään materialismiin, jota hän muissa niin usein oli inhonnut? Jo sadannen kerran hän aprikoi tätä kysymystä, ja nyt vaati se vastausta kiihkeämmin kuin milloinkaan. Hän vapisi kouristuksentapaisesti ja puri hampaansa yhteen, jotta ne eivät kalisisi.

"Missä on sinulle työtä tarjona?" kysyi patruuna riemuiten, sillä Selma oli kalpea, hänen katseensa maahan painunut, ja koko hänen herpoutuneessa ryhdissään oli jotakin, mikä ilmaisi Selman jo pitävän taistelua kadotettuna. "Monet tahtovat tehdä työtä, mutta sittenkin... Onko yhtä ainoata paikkaa, johon sinut otettaisiin suosituksitta, ja kukapa suosittelisi sinua? Minäkö ehkä?"

Patruuna naurahti keinuessaan tuolissaan ja vetäessään muutamia sauhuja sikaristaan, joka oli loppumaisillaan. Hän sääli Selmaa samalla tavalla kuin lempihevostaan sitä piiskatessaan; hän iloitsi samalla siitä hyvästä vaikutuksesta, minkä rangaistus häneen tekisi.

"Eivätkö nämä olekin päteviä syitä?" lisäsi hän, ja äänensävy oli oikein iloinen.

"Ovat," vastasi Selma lyhyesti, mutta hänen maahanluoduista silmistään kimalteli voitetun hiipivää, katkeraa vihaa. Patruuna oli ennenkin saanut hänet taivutetuksi, mutta kerta kerralta oli se ollut yhä vaikeampaa, ja hänellä oli vain yksi välikappale: raha.

Vasta nyt voitettuna huomasi Selma, että hän itse tietämättään oli salaa toivonut patruunan viime hetkessä ojentavan hänelle auttavan käden, — huojentavan hänen ensi askeleitaan ja etsivän työtä hänelle. Nyt Selma häpesi tätä toivoaan, ikäänkuin se olisi ollut rikos. Niin, se oli enemmänkin — se oli naurettavaa. Hän tunsu sen nyt. Ja siksi kohosi polttava puna uudelleen hänen poskilleen. Mutta katse oli alas luotu, häpeästä maahan kahlehdittu.

Hän kuuli miten mies touhuili mennäkseen nukkumaan, hän huomasi miten tämä siirsi toisen kynttilän omalle yöpöydälleen ja toisen Selman omalle. Patruuna oli vielä kohtelias. Kaikki jäisi siis ennalleen; hän ei koskaan mainitsisi tästä keskustelusta, ja he tekeytyisivät niinkuin mitään ei olisi sanottu.

Selma tunsu itsensä niin sidotuksi, ettei hän voinut poistua huoneesta, sillä ulkona yön pimeydessä avasi köyhyys ja yksinäisyys kitansa. Hänellä ei ollut äyriäkään, jota hän omakseen olisi voinut sanoa — ei mitään työllä ansaittua.

Jos patruuna olisi lähestynyt häntä sinä hetkenä, olisi Selma voinut kuristaa hänet kuoliaaksi, sillä hän tunsu hänen olevan oikeassa: kukaan ei elä rankaisematta seitsemän vuotta rikkaan miehen kodissa.

Mutta patruuna oli sangviininen luonne, hän iloitsi voitostaan, ei tahtonut jännittää jousta liian kireälle; hän toivoi parasta huomispäivästä.

Kun hän oli saanut kaikki järjestykseen, riisuutui hän ja painautui vuoteeseensa.

Ennenkuin hän veti peitteen korvilleen, loi hän viimeisen katseen vaimoonsa. Tämä seiso liikukumattomana entisellä paikallaan, pää alas painuneena, ja hän näki käärmeen briljantisilmien säkenöivän valossa, rinnan kohotessa ja laskiessa raskain hengähdyksin.

Hän näki että Selma oli liikutettu, mutta se menisi kyllä ohi huomiseksi.

Ja sitten hän sammutti kynttilän.

Selma jäi seisomaan ikkunan ääreen ajatuksiin vaipuneena. Kynttilä, joka paloi hänen pöydällään, valaisi niin heikosti, että huoneen kaukaisimmat osat jäivät hämäräksi.

Valtimo löi kiivaasti, ristiriitaiset ajatukset liitivät hänen päässään kuin ohirientävän soihtukulkueen

ihmeelliset varjot.

Totuutta hän oli etsinyt sekä ulkopuoleltaan että sisästänsä, kuten ainoastaan se etsii, joka tietää pahan ja hyvän riippuvan vain siitä, että löytää oman vakaumuksensa — sellaisen jonka puolesta voi sekä elää että kuolla.

Hän oli lukenut sellaisia kirjoitelmia, joissa väitettiin, ettei sisällyksetön yhdyselämä ollut mitään avioliittoa, vaikkakin vihkiminen sitä suojelee. Ja hän oli lukenut teräviä hyökkäyksiä niiden puolelta, jotka asettavat muodon yläpuolelle kaikkea muuta, kunhan sitä vain pidetään kunnialla.

Ne olivat vain teorioja. Eivätkä ne yksin hänelle riittäneet. Hänen täytyi löytää jotakin niin kouraantuntuva, että hän saattoi tarttua siihen kiinni ja sanoa: tämä on minun. *Uskoa* hän pyysi, ei sellaista uskoa, joka myöntyy kaikkeen, vaan sellaista, joka elää. Hän oli luullut omaavansa sellaisen uskon, mutta se ei ollut hänen, vaan kirjojen. Siksi se nyt petti.

Hänen mielensä valtasi katkeruus.

On helppo seisoa huoneessaan, ravistaa toista olkapäästä ja sanoa: sinä olet eksynyt harhateille. Ja sitten kun tämä luo kysyvän katseensa sinuun, viitata yöhön ja huutaa: tuolla käy sinun tiesi! — Mutta millä tavalla ... miten voi löytää oikean tien, kun kaikkialla on yhtä pimeää.

Niin olivat periaatteet vastanneet, kun hän oli kerjännyt niiltä turvaa. Ja nyt hän tiesi, että elämä yksin saattoi sen antaa, että kaikki muu on vain osviittaa, ettei kukaan voi elää toisen periaatteilla, vaan ainoastaan oman uskonsa mukaan.

Juuri sille, mikä hänen mielestään oli häntä eniten lämmittänyt, juuri sille, mikä hänestä oli näyttänyt kaikkein järkkymättömimmältä, juuri sille ei tarvittu tehdä muuta kuin sovelluttaa se kylmään todellisuuteen tai jättää kriittillisen katseen arvosteltavaksi, niin se oli kadonnut ja muuttunut olemattomaksi.

Olemattomaksi?... Oliko sitten mahdollista, että hän kaiken tämän jälkeen saattoi myöntää, että tällä miehellä olisi yhä omistusoikeus hänen persoonaansa?

Hetken aikaa itsemurhan ajatus sai hänessä vallan. Mutta koko terveen luonteen vastenmielisyys kuolemaa kohtaan nousi sitä vastustamaan. *Sehän* oli aina jäljellä, kun kaikki muu oli osoittautunut turhaksi. Merkitsikö siis rikkaus kaikkea, kaikkea hänelle? Oliko hän hituistakaan parempi kuin nuo almuja anovat olennot, joiden ahneutta hän oli oppinut halveksimaan? Vai oliko muita siteitä kuin raha, jotka sitoivat hänet tuohon mieheen?

Sepä saataisiin nähdä.

Ehkäpä mies itse työntäisi hänet luotaan, kun hän ei ollut enää hänen tahdoton omaisuutensa, — sieluton vuoka. Sen hän saisi kernaasti tehdä. Kernaastiko? Voi, Selmahan tunsivat hänet. Ei siinä voinut olla kysymystäkään muusta kuin yhdestä ratkaisusta.

Selma tyhjensi pöydän, jolla illallinen vielä seiso, ja siirsi kirjoitusneuvot sijaan.

Ensimmäinen innostus oli hälvennyt, kun patruuna huomautuksellaan oli manannut kummituksen esille: köyhyyden. Mutta jäljellä oli vielä rauhallinen, kylmä päätös.

Hän istuutui ja kirjoitti:

"Rikhard!

Hanki minulle paikka jossakin voimistelulaitoksessa Etelä-Saksassa, ja kirjoita heti kun olet saanut selkoa sellaisesta. Meidän ei tarvitse tavata toisiamme, voimme yhtä hyvin järjestää asian kirjeellisesti. Sinä tunnet sekä opintojeni suunnan että tarmoni; sinä tiedät, että ne ovat liiaksi yksipuolisen teoreettiset, mutta sitä voi auttaa. Enempää ei minun tarvitse sanoa.

Loput ymmärrät.

Serkkusi

Selma."

Hän osoitti kirjeen Elviralle ja käski tämän kirjoittaa osoitteen. Sitten hän pani sen tynynsä alle. Huomenna hän lähettäisi sen.

Jännitys oli rauennut. Nyt hän oli rauhallinen, sillä nyt hän tiesi mitä tahtoi.

Hän katsahti huoneen toiseen päähän, missä patruuna nukkui sikeästi pää seinään päin kääntyneenä, eikä Selman mielessä enää ollut hituistakaan katkeruutta. Vain se tunne, että hän taisteli ylivoimaa vasten, oli hetkeksi sytyttänyt hänen vihansa.

Silmät loistivat elämänhalua, sillä nyt oli askel otettu, nyt sai seurata mitä hyvänsä. Ja koko hänen olemuksensa valtasi nuoruuden voimakas itsekkyyts huutaen: "tilaa, minun täytyy elää!"

Sitten Selma kumartui pöydän yli ja sammutti kynttilän, sillä hän tahtoi riisuutua pimeässä.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK RAHAA: ROMAANI ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation’s EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state’s laws.

The Foundation’s business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.